

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

BESTAMİ YAZGAN'IN MASALLARINDAKİ SÖZ VARLIĞINDAN
HAREKETLE BAĞLAM TEMELLİ OKUMA FAALİYETLERİNİN
KAVRAM GELİŞİMİNE ETKİSİ

DOKTORA TEZİ

Kevser AKIN

Malatya-2018

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

BESTAMİ YAZGAN'IN MASALLARINDAKİ SÖZ VARLIĞINDAN
HAREKETLE BAĞLAM TEMELLİ OKUMA FAALİYETLERİNİN
KAVRAM GELİŞİMİNE ETKİSİ

DOKTORA TEZİ

Kevser AKIN

Danışman: Prof. Dr. Hasan KAVRUK

Malatya-2018

T.C.
İnönü Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı
Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Kevser AKIN tarafından hazırlanan “Bestami Yazgan'ın Masallarındaki Söz Varlığından Hareketle Bağlam Temelli Okuma Faaliyetlerinin Kavram Gelişimine Etkisi” başlıklı bu çalışma, 08.02.2018 tarihinde yapılan sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Doktora** tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Hasan KAVRUK

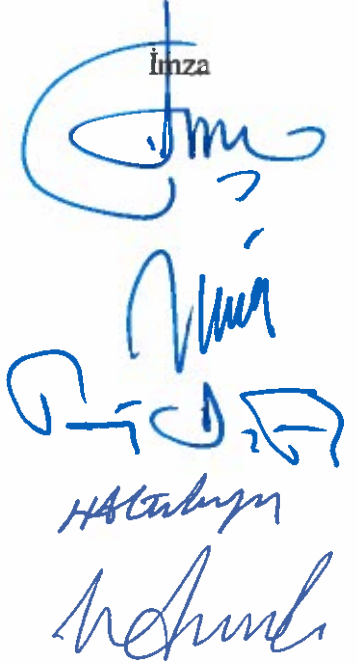
Üye : Yrd. Doç. Dr. Bahadır KÖKSALAN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Salim DURUKOĞLU

Üye : Yrd. Doç. Dr. Hatice ALTUNKAYA

Üye : Yrd. Doç. Dr. Mehmet ALVER

İmza

O N A Y

...../...../2018

Doç. Dr. Niyazi ÖZER
Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. Hasan Kavruk danışmanlığında doktora tezi olarak hazırladığım **Bestami Yazgan'ın Masallarındaki Söz Varlığından Hareketle Bağlam Temelli Okuma Faaliyetlerinin Kavram Gelişimine Etkisi** başlıklı bu araştırmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Kevser AKIN

ÖN SÖZ

Toplumun kültürel mirasının taşıyıcısı ve aktarıcısı olan dil, zaman içerisinde değişen, gelişen ve yenilenen yapısı ile canlı bir organizma olarak varlığını sürdürmektedir. Dilin yaşamını sürdürebilmesi, bünyesindeki söz varlığı unsurlarını korumasıyla ve değişen şartlara uygun olarak yeni söz varlığı unsurlarını bünyesine dâhil etmesi ile mümkün olabilmektedir. Köklü ve güçlü bir dil olan Türkçenin geçmişten bugüne getirdiği geniş bir söz varlığı vardır. Sözlü ve yazılı gelenek ürünlerinden beslenen Türkçenin söz varlığı çok yönlü bir niteliğe sahiptir.

Dilin varlığını sürdürmesinde yazılı metinlerin rolü yadsınamaz. Sözlü gelenekte zamanla unutulma tehlikesi bulunan sözcük ve kavramların yazılı metinler yoluyla korunması ve aktarımı daha kolay olmaktadır. Konuşma dilinin sınırlı sözcük hazinesine karşılık yazı dilinin geniş sözcük hazinesi, ana dili eğitiminde yazılı metinlerin temel başvuru kaynakları arasında yer almasını sağlamıştır. Metinler yoluyla yapılan dil öğretim çalışmalarının etkisi ve kalıcılığı göz önünde bulundurulduğunda, kullanılan bu materyallerin içerik özellikleri de önem kazanmaktadır. Yazılı metinlerin etkili bir dil öğretimi imkânı sunabilmesi zengin bir içeriğe sahip olmasıyla mümkündür. Bu içeriğin zenginliğini belirleyen de söz varlığı unsurlarıdır.

Ana dili öğretiminin en yoğun olduğu okul çağı döneminde yazılı metinlerden sıklıkla faydalanılmaktadır. Gerek eğitimcilerin gerekse ebeveynlerin çocuğun dil gelişimi için yazılı metinlere yönelmeleri, beraberinde bu eserlerin söz varlığı unsurlarının niteliklerinin ne olduğu ve bu unsurların kelime ve kavram öğretiminde ne ölçüde kullanılabileceği sorularını akla getirmektedir. Bu sorulardan yola çıkılarak yapılan araştırmada, Türkiye’de çocuk edebiyatı alanında eserleri ile tanınan Bestami Yazgan’ın kaleme aldığı masal metinleri söz varlığı unsurları açısından incelenmiş, masalların söz varlığından hareketle bağlam temelli okuma faaliyetlerinin çocukların kavram gelişimleri üzerindeki etkisi ortaya çıkarılmıştır.

Beş bölümden oluşan araştırmanın birinci bölümünde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayımları ve tanımlarına ilişkin bilgilere yer verilmiş; ikinci bölümünde söz varlığını oluşturan unsurlar ile kavram gelişimine yönelik kuramsal bilgiler sunulmuştur. Çalışmanın üçüncü bölümünde yöntem başlığı

altında araştırmanın modeli hakkında bilgiler verilmiş; çalışma grubu, verilerin toplanması ve analizine yönelik açıklamalar yapılmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünde, elde edilen bulgular temelinde yorumlar yapılmış ve beşinci bölümde de araştırmada elde edilen sonuçlar yazılarak bu alanda çalışmalar yapacak araştırmacı ve eğitimcilerle öneriler sunulmuştur.

Uzun ve yorucu bir çalışmanın ardından ortaya çıkan bu araştırmanın her aşamasında desteğini sürdüren, yönlendirmeleri ve yardımlarıyla yanımda olduğunu hissettiren çok değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Hasan KAVRUK'a, tez izleme komitesindeki değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Salim DURUKOĞLU'na ve Yrd. Doç. Dr. Bahadır KÖKSALAN'a, verilerin analiz işlemlerinde büyük destek sağlayan Dr. Fatma ALTUNKOL'a ve Ertuğrul ŞAHİN'e, araştırmanın bilgisayar ortamındaki düzenlemelerinde yardımını esirgemeyen ve tüm çalışmalarımnda her zaman desteğini sürdüren sevgili ağabeyim Mustafa AKIN'a, araştırmam boyunca önerileri ile yanımda olan değerli arkadaşım Yrd. Doç. Dr. Bekir Gökçe'ye, umutsuzluğa kapıldığım her an beni ayağa kaldıran sevgili anneme ve çok kıymetli babama teşekkürlerimi sunuyorum.

Malatya-2018

Kevser AKIN

ÖZET

BESTAMİ YAZGAN'IN MASALLARINDAKİ SÖZ VARLIĞINDAN HAREKETLE BAĞLAM TEMELLİ OKUMA FAALİYETLERİNİN KAVRAM GELİŞİMİNE ETKİSİ

AKIN, Kevser
Doktora, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hasan Kavruk
Ocak-2018, XVI + 324 sayfa

Bu araştırma, Bestami Yazgan'ın masal metinlerinin söz varlığı öğelerini belirlemeyi ve bağlam temelli masal okuma faaliyetlerinin çocukların kavram gelişimleri üzerindeki etkisini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın masal metinlerinin söz varlığı unsurlarının belirlendiği bölümünde içerik analizi tekniği kullanılmış; bağlam temelli okuma faaliyetlerinin kavram gelişimi üzerindeki etkisinin incelendiği bölümünde ise yarı deneysel araştırma modellerinden olan ön test-son test kontrol gruplu desen kullanılmıştır. Araştırmada Bestami Yazgan'ın 56 masal kitabı içerisinde yer alan 146 masal metninin söz varlığı öğeleri çıkarıldıktan sonra bağlam temelli masal okuma faaliyetlerinin kavram gelişimi üzerindeki etkisini incelemek amacıyla 2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılı'nda Malatya ili Atatürk Ortaokulunda öğrenim gören beşinci sınıf öğrencileri arasından uygun örnekleme yoluyla iki kontrol (59 öğrenci), iki deney grubu (58 öğrenci) seçilmiştir.

Bağlam temelli masal okuma faaliyetleri, Bestami Yazgan'ın 12 masal metni üzerinden yapılmış, bu masallardan seçilen 25 kavram üzerinden çalışmalar yürütülmüştür. Deney grubu öğrencileriyle her hafta iki masal metni üzerinden bağlam temelli okuma, kelime ve kavram öğretim çalışmaları yapılırken kontrol grubu öğrencileri müfredat konularına uygun şekilde derslerine devam etmiş, ders öğretmenlerinin gözetiminde deney grubuyla eş zamanlı olarak kontrol grubunda da her hafta iki masal metni okuma saatlerinde öğrencilere verilerek okumaları ve özet çalışmaları yapmaları istenmiştir. Uygulamalarda deney ve kontrol grubuna masallardan alınan 25 kavramın yer aldığı Kavram Bilme Formu ön test olarak uygulanmış, altı hafta süren okuma çalışmalarının ardından bir hafta ara verilerek aynı form son test olarak yeniden

uygulanmıştır. Elde edilen veriler IBM SPSS 22 istatistik programına aktarılarak analiz edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında Bestami Yazgan'ın masal metinlerinin söz varlığı unsurları açısından zengin bir içeriğe sahip olduğu tespit edilmiş, SPSS analizleri sonucunda bağlam temelli masal okuma faaliyetlerinin deney grubu öğrencilerinin kavram gelişimleri üzerinde olumlu etki yarattığı, salt okuma ve özetleme faaliyetleri yürütülen kontrol grubunda ise herhangi bir gelişme sağlanamadığı görülmüştür. Bağlam temelli okuma faaliyetleri ile Türkçe kökenli kavramların yabancı kökenli kavramlara göre daha iyi öğrenildiği, kalıplaşmış kavramların (atasözü+deyim) öğretiminde diğer kavramlara göre daha çok başarı sağlandığı, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla başarı gösterdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Bestami Yazgan, masal, söz varlığı, kavram gelişimi, bağlam temelli okuma.

IMPACT OF CONTEXT-BASED READING ACTIVITIES ON
CONCEPT DEVELOPMENT FROM THE VOCABULARY OF BESTAMI
YAZGAN'S TALES

AKIN, Kevser
Doctoral Degree, İnönü University Institute Of Education Sciences
Depermant of Turkish and Social Science Teaching

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Hasan Kavruk
January-2018, XVI+ 324 pages

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the vocabulary elements of the tale texts by Bestami Yazgan and to determine the effect of context-based tale reading activities on children's concept development. Content analysis technique was used in the section where the story texts of the research determine the vocabulary elements and pretest-posttest control group pattern, which was one of the semi-experimental research models, was used in the section on the concept development of context-based reading activities. In the study, two control groups (59 students) and two experimental groups (58 students) were selected from the fifth-grade students studying in Malatya Province Atatürk Secondary School in 2015-2016 academic year in order to examine the effects of context-based tale reading activities on concept development after the removal of the vocabulary elements in 146 tale texts in the 56 tale books of Bestami Yazgan.

Context-based tale reading activities were conducted on 12 tale texts of Bestami Yazgan and studies were carried out on 25 concepts chosen from these tales. Each week, students of the experimental group conducted context-based reading, vocabulary and concept teaching exercises on two tale texts, while students of the control group continued their courses in accordance with the curriculum topics, the students in the control group, were asked to read two tale texts each week at the same time, and they were asked to do their reading and summary Studies under the supervision of their teachers. The concept knowledge form, which includes 25 concepts taken from tales in the experimental and control group, was applied as a pre-test and the same form was applied as a final test after six weeks of reading. The data were analyzed by transferring

it to the IBM SPSS 22 statistical program.

In the light of the findings obtained from the research, it was determined that Bestami Yazgan's tale texts had a rich content in terms of the elements of the existence of words and as the result of SPSS analysis, it was observed that context-based tale reading activities had a positive effect on the concept development of experimental students and no progress was made in the control group where read-only and summarizing activities were carried out. It has been determined that the concepts of Turkish origin were learned better than the concepts of foreign origin with context-based reading activities, that more success was achieved in the teaching of stereotyped concepts (proverbs+idioms) than other concepts and that girls are more successful than boys.

Key Words: Bestami Yazgan, tale, vocabulary, concept development, context-based reading.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ONUR SÖZÜ	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	xi
TABLOLAR LİSTESİ.....	xv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvi
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	6
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	7
1.5. Varsayımlar.....	7
1.6. Tanımlar.....	7
BÖLÜM 2.....	9
KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9
2.1. Kuramsal Bilgiler.....	9
2.1.1. Kelime ve Kavram	9
2.1.2. Söz Varlığı	11
2.1.2.1. Söz Varlığını Oluşturan Unsurlar	12
2.1.2.1.1. Temel Söz Varlığı.....	12
2.1.2.1.2. Deyimler	13
2.1.2.1.3. Atasözleri	16
2.1.2.1.4. İkilemeler	19
2.1.2.1.5. Terimler	21
2.1.2.1.6. İlişki (Kalıp) Sözleri	23
2.1.2.1.7. Kalıplaşmış Sözler	25

2.1.2.1.8. Çeviri Sözcükler	25
2.1.3. Masal.....	26
2.1.3.1. Masalların Ana Dili Öğretimindeki Yeri	28
2.1.4. Kavram Gelişimi.....	31
2.1.4.1. Kavram.....	31
2.1.4.2. Kavram Türleri	36
2.1.4.3. Kavram Öğrenimi	38
2.1.4.4. Okulda Kavram Öğrenimi ve Kavram Gelişimi	51
2.1.5. Bağlam	55
2.1.5.1. Bağlam Türleri	60
2.1.5.2. Bağlam Temelli Yöntemle Kelime/Kavram Öğretimi.....	62
2.2. İlgili Araştırmalar.....	65
2.2.1. Söz Varlığı Üzerine Yapılan Çalışmalar	65
2.2.2. Kavram Gelişimi Üzerine Yapılan Çalışmalar	69
2.2.3. Bağlam Temelli Yöntemle Kelime/Kavram Öğretimi Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	72
BÖLÜM 3	77
YÖNTEM.....	77
3.1. Araştırma Modeli.....	77
3.2. Çalışma Grubu.....	78
3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	79
3.3.1. Masalların Söz Varlığına İlişkin Verilerin Toplanması ve Analizi.....	79
3.3.2. Bağlam Temelli Masal Okuma Faaliyetlerinin Kavram Gelişimi Üzerindeki Etkisine Yönelik Verilerin Toplanması ve Analizi	81
3.3.2.1. Veri Toplama Araçları.....	81
3.3.2.1.1. Kavram Bilme Formu.....	81
3.3.2.2. Deneysel Uygulama	83
3.3.2.3. Verilerin Toplanması	85
3.3.2.4. Verilerin Analizi	85
BÖLÜM 4.....	89
BULGULAR VE YORUM.....	89

4.1. Bestami Yazgan'ın Masal Metinlerindeki Söz Varlığına İlişkin Bulgular...	89
4.1.1. Masal Metinlerindeki Özel İsimlere Ait Bulgular	92
4.1.2. Masal Metinlerindeki Atasözlerine Ait Bulgular.....	93
4.1.3. Masal Metinlerindeki Deyimlere Ait Bulgular	93
4.1.4. Masal Metinlerindeki İlişki Sözlerine Ait Bulgular	94
4.1.5. Masal Metinlerindeki İkilemelere Ait Bulgular.....	94
4.1.6. Masal Metinlerindeki Kalıplaşmış Söz ve Çeviri Sözlere Ait Bulgular...	95
4.2. Deney Grubunun Kavram Gelişimi Son Testleri ile Kontrol Grubunun Kavram Gelişimi Son Testleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Bulgular.....	95
4.3. Deney Grubunun Ön Test ve Son Testleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Bulgular.....	96
4.4. Deney Grubu Öğrencilerinin Türkçe Kökenli Kavramları Öğrenme Düzeyleri ile Yabancı Kökenli Kavramları Öğrenme Düzeyleri Son Test Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	97
4.5. Deney Grubu Öğrencilerinin Kalıplaşmış Kavramlar (Atasözü ve Deyimler) Son Test Puanları ile Diğer Kavramlar Son Test Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	98
4.6. Deney Grubunun Son Test Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular.....	99
4.7. Ölçümü Yapılan 25 Kavramın Bilinme/Öğrenilme Durumlarının Frekans Dağılımına Yönelik Bulgular.....	99
BÖLÜM 5.....	117
SONUÇ VE ÖNERİLER	117
5.1. Masal Metinlerinin Söz Varlığı Öğelerine Yönelik Sonuçlar.....	117
5.2. Deney ve Kontrol Gruplarının Son Test Puanları Arasındaki Farklılığa İlişkin Sonuçlar.....	119
5.3. Deney Grubunun Ön Test ve Son Testleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Sonuçlar.....	120
5.4. Deney Grubu Öğrencilerinin Türkçe Kökenli Kavramları Öğrenme Düzeyleri ile Yabancı Kökenli Kavramları Öğrenme Düzeyleri Son Test Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar.....	120

5.5. Deney Grubu Öğrencilerinin Kalıplaşmış Kavramlar (Atasözü ve Deyimler) Son Test Puanları ile Diğer Kavramlar Son Test Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar.....	120
5.6. Deney Grubunun Son Test Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Sonuçlar.....	121
5.7. Ölçümü Yapılan 25 Kavramın Bilinme/Öğrenilme Durumlarının Frekans Dağılımına Yönelik Sonuçlar.....	121
5.8. Öneriler.....	123
5.8.1. Araştırmanın Sonuçlarına Yönelik Öneriler.....	123
5.8.2. Eğitimcilere Yönelik Öneriler.....	124
5.8.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	125
KAYNAKÇA.....	127
EKLER.....	146
EK-1. Tüm Sözcüklerin Sıklık Dizini.....	146
EK-2. Özel İsimlerin Sıklık Dizini.....	218
EK-3. Atasözlerinin Sıklık Dizini.....	225
EK-4. Deyimlerin Sıklık Dizini.....	229
EK-5. İlişki Sözlerinin Sıklık Dizini.....	244
EK-6. İkişemelerin Sıklık Dizini.....	247
EK-7. Kalıplaşmış Sözlerin ve Çeviri Sözlerin Sıklık Dizini.....	255
EK-8. Uygulamada Okutulan 12 Masal Metni.....	256
EK-9. Ön Uygulamada Kullanılan 83 Kavram.....	282
EK-10. Uygulamada Kullanılan Ön Test- Son Test Formu.....	284
EK-11. Deney Grubu Öğrencileri ile Yürütölen Masal Okuma Faaliyetlerinin Metin Okunma Süreci.....	286
EK-12. Uygulamada Kullanılan Çalışma Kâğıtları.....	305
EK-13. Araştırma İzni.....	317
EK-14. Bestami Yazgan'la Yapılan Mülakat.....	318
EK-15. Bestami Yazgan'ın Hayatı ve Eserleri.....	322
ÖZ GEÇMİŞ.....	324

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmanın Deseni.....	78
Tablo 2. Deney ve Kontrol Gruplarının Kavram Bilme Düzeyleri Ön Test Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları	79
Tablo 3. Deneysel Uygulama Süreci.....	84
Tablo 4. Deney ve Kontrol Gruplarının Kavram Bilme Düzeyleri Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Normallik Testleri	86
Tablo 5. Deney Grubunun Kavram Bilme Düzeyleri Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Normallik Testleri	87
Tablo 6. Masallardaki Toplam ve Farklı Kelime Kullanımları	89
Tablo 7. Masalarda En Sık Kullanılan İlk 10 Kelime	90
Tablo 8. Deney ve Kontrol Gruplarının Son Test Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları	95
Tablo 9. Deney Grubunun Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	96
Tablo 10. Deney Grubunun Türkçe Kökenli Kavramlar ve Yabancı Kökenli Kavramlar Son Testlerine İlişkin Bağımlı Gruplar t- Testi Sonuçları	97
Tablo 11. Deney Grubunun Kalıplaşmış Kavramlar (Atasözü+Deyim) ve Diğer Kavramlar Son Testlerine İlişkin Bağımlı Gruplar t- Testi Sonuçları	98
Tablo 12. Deney Grubunun Kavram Bilme Düzeylerinin Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bağımsız Gruplar t- Testi Sonuçları	99
Tablo 13. Ölçümü Yapılan 25 Kavramın Deney ve Kontrol Grubu Ön Test-Son Test Sonuçlarına Göre Bilinme/Öğrenilme Durumlarının Frekans Dağılımı.....	100

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt.: Aktaran

bk.: Bakınız

Çev.: Çeviren

Ed.: Editör

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

N: Kişi sayısı

Ör.: Örnek

p : Anlamlılık düzeyi

s.: Sayfa

TDK: Türk Dil Kurumu

X: Ortalama

vb.: Ve benzeri

vd.: Ve diğerleri

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın temel problemine, amacına, bu araştırmaya neden ihtiyaç duyulduğuna ilişkin açıklamalara, araştırmanın sınırlılıkları ile temel kavramlarına ilişkin tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Dil, insanoğlunun kendini ifade aracıdır. Bireyin dille doğumdan önce başlayan etkileşimi yaşla beraber artmakta, basitten karmaşığa doğru giden bir süreç içerisinde dil edinimi gerçekleşmektedir. Çocuğun aile ortamında edindiği ilk sözcükler, çevre etkileşimi ile çoğalmakta, okul ortamı ile beraber dil gelişimi daha sistematik bir düzende sürdürülmektedir. Dil gelişiminin en fazla olduğu 0-6 yaş arası dönemin ardından başlayan ilköğretim döneminde, dilin sürekli ve planlı bir biçimde geliştirilebilmesi ana dili öğretimi ile mümkün olmaktadır. Bu aşamada en büyük görev eğitimcilere düşmektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda dersin genel amaçları arasında öğrencilerin “okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmaları; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmeleri” ifadeleri yer almaktadır (MEB, 2006: 4; MEB, 2015: 5; MEB, 2017: 10). Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere Türkçe Dersi Öğretim Programı kelime hazinesinin gelişimine önem ve öncelik veren bir program olarak düzenlenmiştir.

Bireyin zengin bir söz varlığına sahip olması dil becerilerini daha etkin şekilde kullanabilmesine fırsat verir. Aksan (2015: 15), bir dilin sadece sözcüklerinin değil deyimlerinin, kalıp sözlerinin, kalıplaşmış ifadelerinin, terimlerinin ve çeşitli anlatım kalıplarının birlikte oluşturduğu bir bütün olarak tanımladığı söz varlığını, bir dildeki birtakım seslerin bir araya gelmesiyle oluşturulmuş simgeler, kodlar ya da göstergeler

olarak değerlendirilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Söz varlığının o dili konuşan insanların kavramlar dünyasını yansıttığını, toplumun maddi ve manevi kültürünün yansıtıcısı olduğunu ve o toplumun dünya görüşünün bir kesiti olarak düşünülmesi gerektiğini ifade eder.

Söz varlığı; genel bir kavram olarak bir dilin sahip olduğu dil unsurlarının tamamını içine alan bir ifade olarak kullanıldığı gibi özel olarak belli bir yaş grubundaki, belli bir meslek grubundaki ya da belli bir eğitim seviyesindeki bireylerin sahip olduğu kelime hazinesini anlatmak için de kullanılabilir. Çünkü dilin sahip olduğu unsurların tamamını o dilin konuşulduğu topluluk içerisinde yaşayan her bireyin bilebilmesi mümkün değildir. Kişinin sosyal ve ekonomik şartları sahip olduğu söz varlığı unsurlarının sınırlarını da belirler.

Her toplumun dünyayı algılayış şekli ve ifade biçimi farklı özellikler taşır. Bu algılayış, dili oluşturan öğelere de yansır. Dilin söz varlığını oluşturan deyimler, atasözleri, ikilemeler, ilişki sözleri ve diğer bütün unsurlar bu algılayışın etkisi ile şekillenir. Bir topluluğu tanımmanın en kolay yolu da söz varlığını oluşturan bu öğeleri incelemekten geçer. Ana dili öğretimi ile beraber yaşadığı toplumun dünyayı algılayış şeklini öğrenen çocuk, önce dinleme ve konuşma becerisi ile bu alana dâhil olmakta, okul çağı ile beraber okuma ve yazma becerileri ile ana dili öğrenimini sürdürmektedir. Okul çağında ders kitaplarındaki metinlerle sınırlı kalmayan okuma eylemi, ders dışı zamanlarda yapılan okuma faaliyetleri ile de sürdürülmekte ve bu süreçte kelime ve kavram öğrenimi metinler yoluyla sağlanmaya devam etmektedir. Özellikle öğrenim çağının ilk yıllarındaki çocuk okuyucuların gelişim düzeyleri ve ilgi alanları göz önünde bulundurulduğunda bu çağda bulunan çocukların daha çok olaya dayanan, merak ve sürükleyiciliğin yoğun olduğu metinlere daha fazla ilgi gösterdiği dikkat çekmektedir.

Kişisel söz varlığının gelişimi ve metinler arasındaki ilişki düşünüldüğünde seçilen okuma metinlerinin niteliği, yaş grubuna uygunluğu ve amaca hizmet edebilirliği önem kazanmaktadır. Çocukların kelime hazinesinin gelişmesinde okul öncesi dönemden başlanarak kendilerine anlatılan masal ve öykü metinlerinin yeri büyüktür. Masallar, çocukların hayal gücünü ve estetik zevkini geliştirmenin yanı sıra dil zevkinin de gelişimine hizmet eden metinlerdir.

Çocukta ana dili kavramasına, gelişmesine büyük bir hizmeti olan masal, aynı zamanda çeşitli faydalar sağlayan bir sanat ve terbiye aracıdır. Henüz okuma yazma bilmeyen okulöncesi çağındaki yavruların başlıca fikir ve duygu besinini masallar teşkil eder. Masallar sayesinde ki çocuk, ana dilinin kelimelerini, kullanılış şekillerini kolaylıkla kavramaya ve -bir gün doğrudan doğruya, istediği zaman, kolayca okuyabilmek üzere- okuma heves ve isteğini duymaya başlar... masalı ister yazılısından okuyana, isterse anlatana karşı çocukta bir sevgi ve saygı duygusu belirir. Böylece masal, büyükle küçüğü birbirine yaklaştıran, ısındıran bir vasıta olur (Gökşen, 1956: 546).

Boratav (1992: 15), ninnilerin, tekerlemelerin, türkülerin ve masalların ana dili öğretimindeki işlevi üzerinde dururken tüm bu türler arasında masalın ayrı bir yeri olduğunu vurgulamaktadır:

Çocuğa anadilinin, bir işçi elindeki alet gibi nasıl kullanıldığını ilk öğreten, ona bu dilin türlü hünerlerini, kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösteren, kişiyi kendi dilini konuşmayanlardan uzaklaştırıcı, onu konuşanlara yakınlaştırıcı duyguyu -ninnilerin, tekerlemelerin, türkülerin yanı başında ama herhâlde onlardan daha geniş ölçüde- ilk aşıl原因an masallardır.

Masallar ana dilinin söz varlığı unsurlarını bir arada sunan zengin edebiyat ürünleridir. Çocuk; tekerlemeleri, ikilemeleri, deyimleri, atasözlerini ve dilin diğer unsurlarını bu türün sürükleyici atmosferi içerisinde deneyimler. Yavuz (2002: 153), “Bir insana anadilini; anlatımı ikilemeler, benzetmeler, uyaklar, deyimler, atasözleri vb. gibi konuşma dilinin bütün incelikleriyle zenginleştirilmiş masallardan daha iyi, sözlü veya yazılı hangi edebiyat ürünü öğretebilir ki?” diyerek masal türünün söz varlığı açısından zenginliğine vurgu yapar.

Masallar okul öncesi dönemden başlayarak çocuğa dinleme, anlama, konuşma ve anlatma becerileri edindirmede önemli metinler olarak görev yapar. Çocuğun olayları ve çevreyi algılamasında, kendini ifade etmesinde ve kelime hazinesini geliştirmesinde masallar etkili rol üstlenir. Okul çağına gelen çocuk, okul öncesi dönemden elde ettiği bu deneyimlerle kitaba sevgiyle bakmayı ve ona yaklaşmayı öğrenir; okuma-anlama zevk ve alışkanlığını kolayca edinir. Masallar yoluyla çevresinde olup bitenleri, kendi duygu,

hayal ve düşüncelerini yazılı olarak anlatma alışkanlığı ve isteği duymaya başlar (Karatay, 2007a: 472).

Çocuğun dil öğrenimi sürecinde birbirinden ayrılmaz iki unsur olarak gelişen kelime ve kavram öğrenimi hayat boyu devam eder. Kavramların adları olarak nitelendirilebilecek kelimeler birer etiket ve sembol durumundadır. Kavramlar bu etiketlerin zihindeki tasavvurudur. Dilsel kökenli her türlü tasarım, imge ve gösterilen olarak tanımlanan kavram, kelime öğreniminden daha uzun bir süreç içerisinde gelişir. Kavram öğrenimi ve gelişimi temelde bir anlam kurma sürecidir. Kelimeyi ilk kez bir bağlam içerisinde öğrenen çocuk, farklı bir bağlamda aynı kelimeyle karşılaştığında anlam kurmada sıkıntı yaşayabilir ancak deneyimleri arttıkça kelimeye karşılık olarak zihninde yarattığı anlam çeşitlenir. Çocuğun farklı yaşantıları kavram gelişimini de etkiler. Dil gelişimi sürecinde okuma metinlerinden faydalanma, farklı deneyimler kazandırma ve anlam kurma sürecinde önemli faydalar sağlar.

Çocuktaki kelime ve kavram gelişimi yazılı ve sözlü iletişim süreci içerisinde buldukça hızlanır. Okul çağındaki çocuğun dinleme ve okuma faaliyetleri içerisinde bulunması, farklı kelime ve kavramlarla karşılaşmasına fırsat verir. Okuduğu ve dinlediği metinler yoluyla kelimeler ve onların düşüncedeki karşılığı olan kavramlar arasında anlam ilişkileri kurar.

Öğrenciler, pek tabii olarak, yeni kelime ve kavramlarla dinleme ve okuma yoluyla karşılaşır. Öğrencilerin yeni kelimelerle karşılaşmaları, onların bu kelimeleri öğrenme ihtimallerini doğurur. Özellikle okuma becerisi öğrencilerin kelime hazinelerinin genişlemesinde en önemli kaynağı oluşturmaktadır (Karadağ, 2013: 91).

Okuma sırasında çocuk sadece sözcüklerle karşılaşmaz, okuduklarından yola çıkarak kıyaslamalar ve yorumlamalar da yapar. Bu yorumlamalar onu bir yargıya ulaştırır. Bu sayede çocuğun zihninde okuduğu sözcükler değil, sözcüklerin temsil ettiği anlamlar belirmeye başlar.

Bilkan (2009: 71), masallardaki sembolik anlatımların, devrik tümcelerin, deyim ve atasözleri gibi dil öğelerinin konuşma dilinin rahatlığı içinde dinleyiciye aktarıldığını, bu özellikleri dolayısıyla masalların dil öğretimindeki öneminin arttığını vurgular.

Masalcının dile hâkimiyeti, deyim, atasözü ve özlü sözleri kullanma becerisiyle dinleyicilerini rahat bir ortamda ana dili eğitimine bağlı tuttuğunu ifade eder.

Çocukların zevkle dinlediği ve okuduğu masalların hayal gücünü geliştirme, estetik zevk kazandırma, olumlu davranış edindirme gibi birçok olumlu etkisinin yanı sıra ana dili öğretimindeki rolünün önemi göz önünde bulundurulduğunda, masal metinlerini kaleme alan yazarların ürettikleri bu metinlerdeki söz varlığı unsurlarının tespitinin ve çocuğun kavram gelişimi üzerindeki etkisinin ne boyutta olduğunun incelenmeye ihtiyaç duyulan bir konu olduğu ortaya çıkmaktadır. Söz varlığı unsurları çıkarılan metinler üzerinden bağlam temelli okumalarla kavram gelişiminin değerlendirilmesinin yapıldığı bu çalışmada, masallar okuma materyali olarak seçilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Bestami Yazgan'ın çocuklar için kaleme aldığı masal metinlerinin söz varlığı öğelerini belirlemek ve masallar aracılığı ile yapılan bağlam temelli okuma faaliyetlerinin çocukların kavram gelişimleri üzerinde anlamlı bir fark yaratıp yaratmadığını değerlendirmektir.

Bu temel amaç çerçevesinde çalışmada şu sorulara yanıt aranacaktır:

1. Bestami Yazgan'ın çocuklar için kaleme aldığı masal metinleri farklı ve toplam kelime, deyim, ikileme, özel isim, ilişki sözü, kalıplaşmış söz, çeviri söz ve atasözleri bakımından nasıl bir niceliğe sahiptir?
2. Bağlam temelli masal okuma faaliyetlerine katılan deney grubunun kavram gelişim son testleri ile bu faaliyetlere katılmayan kontrol grubunun kavram gelişimi son testleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Bağlam temelli masal okuma faaliyetlerine katılan deney grubunun kavram gelişim düzeyleri ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Bağlam temelli masal okuma faaliyetlerine katılan deney grubunun Türkçe kökenli kavramlar son test puanları ile yabancı kökenli kavramlar son test puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

5. Bağlam temelli masal okuma faaliyetlerine katılan deney grubunun kalıplaşmış kavramlar (atasözü ve deyimler) son test puanları ile diğer kavramlar son test puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
6. Bağlam temelli masal okuma faaliyetlerine katılan deney grubunun son test puanları arasında kavram gelişim düzeyi açısından cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
7. Ölçümü yapılan 25 kavramın bilinme/öğrenilme durumlarının frekans dağılımları ne düzeydedir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Çocuk edebiyatı ürünleri, eğitimde ve ana dili öğretiminde etkili materyallerdir. Dil becerilerinin gelişiminde ve kişisel söz varlığının zenginleştirilmesinde bu metinlerin önemli rolü vardır. Diğer türlerle kıyaslandığında masal metinleri çocukların ilk karşılaştıkları edebî ürünlerdir. Bir anlatı geleneğinin ürünü olan masallar, geçmişten bugüne ulaşan birçok söz varlığı unsurunu içinde barındıran zengin bir türdür. Bu yönüyle kelime ve kavram öğretiminde de etkili kaynaklardır. Araştırmada; masal metinlerinin bu özelliklerinden yola çıkılarak ana dili öğretiminde söz varlığı yönünden zengin olan metinlere duyulan ihtiyaç üzerinde durulmuş, metinler aracılığı ile yapılacak kelime ve kavram öğretimi çalışmalarında bağlam temelli okuma faaliyetlerinin gerekliliğine değinilmiştir. Bu amaçla Türkiye’de çocuk edebiyatının önemli yazarları arasında yer alan Bestami Yazgan’ın masal metinleri çalışma için seçilmiştir.

Bestami Yazgan; öykü, masal ve şiir kitapları ile otuz yılı aşkın bir süredir çocuk edebiyatına hizmet eden bir yazardır. Edebiyatın farklı türlerinde eserler kaleme alan yazar, geniş bir okuyucu kitlesine sahiptir. Gerek eğitimci gerekse yazar kimliği ile çocuklarla bir arada olan yazarın eserleri üzerinde çeşitli akademik çalışmalar yapılmış ancak eserlerin söz varlığına ve kavram gelişimi üzerindeki etkisine yönelik bir çalışma yapılmamıştır.

Ülkemizdeki söz varlığı çalışmalarının sınırlılığı ve kavram gelişimi ile ilgili çalışmaların daha çok okul öncesi dönem çocukları üzerinde yoğunlaştırılmış olması bu konunun önemini arttırmaktadır. Türkiye’de çocuk edebiyatının üretken yazarlarından biri olan Bestami Yazgan’ın eserleri üzerine söz varlığı ve kavram gelişimine yönelik

herhangi bir çalışmanın olmaması, bu alanda çalışma ihtiyacını doğurmuş ve araştırmanın konusunu oluşturmuştur.

Araştırmada, yazarın 56 masal kitabı içerisinde yer alan 146 masal metni incelenerek söz varlığı öğeleri tespit edilmiş; bağlam temelli yöntemle okunan masal metinlerinin öğrencilerin kavram gelişim düzeyleri üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir.

Araştırmanın hem çocuk edebiyatı sahasında yapılacak söz varlığı çalışmalarına hem de ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin kavram gelişimleri konusunda çalışma yapacak araştırmacılara ve Türkçe öğretmenlerine katkı sunması beklenmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

a. Araştırma, Bestami Yazgan'ın kaleme aldığı 56 masal kitabı içerisinde yer alan 146 masal metni ile sınırlıdır.

b. Masallarda incelenen söz varlığı öğeleri; atasözleri, deyimler, ikilemeler, ilişki sözleri, çeviri sözler, kalıplaşmış sözler ve özel isimler ile sınırlıdır.

c. Bağlam temelli masal okuma faaliyetlerinin kavram gelişimi üzerindeki etkisinin ne düzeyde olduğunun tespiti için yapılan uygulama çalışması 12 masal metni ve bu metinlerden seçilen 25 kavram ile sınırlıdır.

d. Araştırmanın çalışma grubu, 2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılı'nda Malatya ili Battalgazi ilçesi Atatürk Ortaokulunda beşinci sınıfa devam eden toplam 117 öğrenci ile sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

Araştırmaya katılan öğrencilerin çalışmalarda doğru bilgi verdiği varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Kelime (Sözcük): “Anlamli ses veya ses birliği, söz, sözcük.” (Türkçe Sözlük, 2005: 1130).

Kavram: “Bireyin yaşantıları sonucu obje ve olayların ortak özelliklerinden soyutlanarak elde edilen ve sembollerle ifade edilen düşünme ürünüdür” (Akyürek, 2003: 41).

Kavram, dünyadaki nesnelere, biçimlerin, olgu, durum ve devinimlerin dille anlatım buluşudur. Bu anlatım, tuz, ip, su; yüreklilik, çöpçatan, açıklık; hasıraltı, tepeden inme, açık göz gibi değişik ses ve biçimlerle, değişik yollardan gerçekleşir; somut ve soyut diye nitelediğimiz kavramları oluşturur. Kavram, dünyadaki nesnelere ortak niteliklerine dayanan, dile özgü bir genelleme, bir soyutlamadır: ağaç, bitki, hayvan, çiçek, memeli... gibi (Aksan, 2007: 151).

Söz varlığı: “Bir dilin sözcükleri, terimleri, yabancı dillerden gelme öğeleri, atasözleri, deyimleri, insanlar arasındaki ilişkilerde kullanılması gelenek olmuş kalıp sözleri ve kalıplaşmış birtakım özdeyişleri bir bütün olarak sözvarlığı adı altında ele alınır” (Aksan, 2014: 13).

Masal: “Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, çoğunlukla insanların veya tanrıların başından geçen, olağan dışı olayları anlatan hikâyeler” (Türkçe Sözlük, 2005: 1349).

Kavram gelişimi (kavram öğrenme): “Uyaranları belli kategorilere ayırarak zihinde bilgiler oluşturmaktır” (Ülgen, 2001: 109).

Bağlam: “Bir dil biriminin bitişiğinde ya da çevresinde onu anlam, işlev, yapı bakımından etkileyen birim ya da birimlerdir” (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011: 41).

BÖLÜM 2

KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Bilgiler

Bu bölümde, araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturan öğelere yer verilmiştir. Söz varlığı, kavram gelişimi ve bağlam ana başlıkları altında tanımlar yapılarak söz varlığı, kavram gelişimi ve bağlam konulu çalışmaların gerekliliği üzerinde durulmuş, bu alanlarda yapılan akademik çalışmalar hakkında bilgiler verilmiştir.

2.1.1. Kelime ve Kavram

Aralarındaki benzer özelliklerden dolayı her iki sözcük zaman zaman birbirinin yerine kullanılmakta, bu yönüyle tanımlamada bir karmaşa yaşanmaktadır. Oysaki her iki sözcük benzerliklerinin yanında birbirinden farklı özellikler de taşır.

Zeynep Korkmaz (2003: 144), “bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşan kişiler arasında zihinde tek başına kullanıldığında somut veya soyut bir kavrama karşılık olan yahut da somut ve soyut kavramlar arasında geçici ilişkiler kurmaya yaran dil birimi”ni kelime olarak tanımlar.

Ergin (1986: 95), “manası veya gramer vazifesi bulunan ve tek başına kullanılan ses veya sesler topluluğu” için kelime ifadesini kullanır.

Kantemir’e (1997: 178) göre kelime, “anlam taşıyan ve cümlenin kurulmasında etken rol oynayan ses ya da sesler topluluğu”dur.

Yukarıda verilen tanımlarda kelimenin “anlam ve görev” bildiren bir yapı olduğu vurgusu vardır. Bu açıklamalar çerçevesinde araştırmada kelime; varlıkların, nesnelerin, olguların, hareketlerin, şekillerin ve durumların zihindeki görsel karşılığının dil yoluyla anlamlı ve görevli bir dil ögesine dönüştürülmüş hâli, kavramları karşılayan dil unsuru, “sözcük” ve “söz” anlamı ile kullanılmıştır.

Kavram, dilin düşünce boyutu ile ilişkilidir. “Ortak özellikler taşıyan bir dizi olgu, varlık veya nesneyle ilgili genel nitelikli bir anlam içeren, değişik deneyimlere uygun düşen, dil kökenli her türlü tasarım, düşünce, imge; gösterilen”dir (Vardar, 2007: 132).

Hengirmen (1999: 245) kavramı “nesnelere, duygu ve düşüncelerin zihinde tasarım biçimi” olarak tanımlar. Sokrates’ten Aristoteles’e, Hume ve Kant’a kadar birçok filozof bu konuda farklı yaklaşımlarda bulunmuştur ancak genel olarak kavram, bir şeyin zihindeki ve zihne ait tasarımı sayılmıştır (Özlem, 2004: 65).

Kavram; biriktirilmiş, depo edilmiş, yoğunlaştırılarak bir sözcüğe yükletilmiş, bu sözcükte toplanmış bilgidir ve bu niteliğiyle dilde hiçbir zaman tam ifadesi bulunmayan bir potansiyele sahiptir (Özlem, 2004: 68).

Kavramlar, soyut ve somut kavramlar olmak üzere ikiye ayrılır. Doğrudan gözlenerek öğrenilebilen kavramlar somut kavramlardır. Örneğin; kuşlar, sayılar, sebzeler ve otomobiller somut kavramlar arasına girer. Gözlenebilir olmayan, tanımlar aracılığı ile öğrenilebilen kavramlar ise soyut kavramlar olarak adlandırılırlar (Özyürek, 1984: 348).

Kavram ve kelime ayrımı üzerinde duran Özyürek (1984: 348), kelimenin her zaman bir kavramı simgelemediğini, o kavram için oluşturulmuş bir etiket olduğunu, bir kelimenin öğrenilmiş olmasının kavramın öğrenildiği anlamına gelmeyeceğini, bunun için kavramla ilgili bir yaşantıya ihtiyaç duyulduğunu ifade eder. Özyürek’in bu ifadelerinden yola çıkarak özellikle yaşantı imkânı sunmayan soyut kavramların öğrenilmesinin somut kavramlara göre daha zor bir süreç gerektirdiği sonucuna varılabilir.

Kelime ve kavrama dair yapılan tanımlamalardan yola çıkılarak kelimenin dilsel, fonetik bir simge ve işaret olduğu ancak kavramın kendisi olmadığı sonucuna ulaşılabilir. Dil bilimsel terim olarak dilin en küçük anlamlı birimi olan kelime “gösterge”, kavram ise sözcüğün temsil ettiği şeyin (göndergenin) zihindeki tasarımı ya da diğer bir ifade ile “gösterilen”i olarak tanımlanabilir.

Ana dili öğretiminde kelime de kavram da önemlidir; çünkü kavramlar kelimelerle kelimeler de kavramlarla ilişkilendirildikleri oranda kalıcı öğrenme sağlanabilir. Bu yüzden Türkçe derslerinde kavram ve kelime öğretiminin birlikte yapılması esastır.

2.1.2. Söz Varlığı

Söz varlığı, Türkçe Sözlük'te (2005: 1807) “bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, vokabüler, kelime hazinesi” olarak tanımlanmaktadır. Dili güzel kullanabilmenin ve dil bilinci kazanabilmenin temel yolu, zengin bir söz varlığına sahip olabilmekle mümkündür.

Bir toplumun zengin bir söz varlığına sahip olması, köklü bir geçmişe sahip olduğuna ve zengin bir kültürel birikiminin varlığına işaret eder. Birey edindiği söz varlığı sayesinde yazılı ve sözlü olarak kendisini doğru ve etkili şekilde ifade etme becerisine sahip olur.

Korkmaz (2003:144), söz varlığını “bir dilin bütün kelimeleri, bir kişinin veya bir topluluğun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplamı” biçiminde tanımlamaktadır.

Söz varlığının bireyde iki biçimde bulunduğunu ifade eden Karakuş (2000:128), pasif (edilgen) ve aktif (etken) söz varlığı sınıflamasını yapmaktadır. Yazılı ve sözlü anlatımda rahatça ve kolayca kullanılabilen kelimeler aktif, ara sıra duyulduğunda veya bir metin içinde karşılaşıldığında anlaşılan kelimeler ise pasif kelimeler olarak nitelendirilir.

Alıcı söz varlığı olarak da ifade edilen pasif/edilgen söz varlığı, dil becerilerinin okuma ve dinleme süreci içerisinde devreye girmektedir. Özellikle örgün eğitimle beraber kitaplarla daha sık temas geçen çocukta, alıcı söz varlığı hızlı bir gelişim gösterir. Alıcı söz varlığının gelişebilmesi için ders kitaplarının ve bu dönem çocukları için hazırlanmış olan ders dışı okuma kitaplarının söz varlığı açısından zengin olması gerekir. Alıcı söz varlığının gelişmesi üretici (aktif/etken) söz varlığının gelişmesini de etkiler. Kendisini konuşma ve yazma becerileri ile gösteren üretici söz varlığı, etkin bir okuma ve dinleme becerisini kazanmakla mümkün olur.

Ana dili öğretiminde aktif söz varlığı ile pasif söz varlığının birbirine yakın olması için çalışmalar yapılmaktadır. Aktif ve pasif söz varlığı arasındaki fark büyükse dil öğretimi ile ilgili bir sıkıntı olduğu düşünülebilir.

Dünya ülkeleri ile kıyaslandığında Türkiye’de bireyin kelime hazinesini zenginleştirme konusunda ana dili öğretiminde eksikliklerin mevcut olduğu görülmektedir. Eğitim programımız içerisinde farklı yaş ve sınıf düzeyindeki öğrencilerin sözcük dağarcığını geliştirecek yöntem ve teknikler tam olarak belirlenmemiştir.

1958 yılında ABD’de yapılan bir araştırmada farklı yaş gruplarındaki çocukların aktif ve pasif kelime serveti çıkarılmış, 10 yaşındaki çocukların aktif kelime serveti 5.500, pasif kelime serveti 34.300; 14 yaşındaki çocukların aktif kelime serveti 8.500, pasif kelime serveti 62.500 olarak tespit edilmiştir (Göğüş, 1978: 24).

İngilizler ve Almanlar, okul öncesi dönemdeki çocuklarına 2.000 kelime, 7-12 yaş grubundaki çocuklarına en az 5.000 kelime öğretmeyi hedeflemektedirler. Karakuş (2000: 19), Batı’da yapılan çalışmalardan yola çıkarak yaş gruplarına göre ortalama öğretilmesi gereken kelime sayılarını 0-6 yaş grubu çocuklar için 2.000-3.000, 7-12 yaş grubu çocuklar için 5.000, 13-18 yaş grubu gençler için 20.000, 19 yaş ve üzeri yaş grupları için de 35.000 olarak belirlemektedir.

Bireyin sahip olduğu kişisel söz varlığı yaşadığı kültürel ortamla, eğitim düzeyi ile ve uğraştığı meslekle de ilişkilidir. Zengin bir kültürel ortamda büyümek, zengin bir eğitim ortamında öğrenim görmek, kişisel söz varlığını da arttıran unsurlardır.

2.1.2.1. Söz Varlığını Oluşturan Unsurlar

2.1.2.1.1. Temel Söz Varlığı

Temel söz varlığı, dilin “çekirdek sözcükler”i olarak adlandırılır. Çekirdek sözcükler, insan yaşamında birinci derecede önemli olan sözcüklerdir. Organ adları, kişinin yakın ilişkide bulunduğu akrabalık ifade eden sözcükler, insanın yaşamında yakından ilgisi bulunan hayvan ve bitki adları; “almak, vermek, gelmek, gitmek, yemek, içmek” gibi en çok kullanılan eylem adları, sayı adları, insanın maddi ve manevi kültürü içine giren kavramlar, temel söz varlığı içinde yer alır ve bu sözcükler, dilde en az değişen öğelerdir (Aksan, 2015: 34). Dilin çekirdek sözcüklerinin bin yılda ancak %19’u değişir, %81’i ise yaşamını sürdürmeye devam eder (Aksan, 2007: 17).

Hengirmen (1999: 355-356), temel söz varlığını, “insan yaşamında birinci derecede önemli olan, çok kullanılan ve tarihsel süreç içerisinde en az değişikliğe uğrayan sözcüklerin oluşturduğu bütünlük” olarak açıklamaktadır.

Temel söz varlığının tespit edilmesi, eğitim ve öğretim çalışmaları açısından önemlidir. Özellikle okul çağının ilk yıllarında öğrenim gören çocuklar için hazırlanan ders kitaplarında ve ders dışı zamanlarda okutulacak çocuk edebiyatı ürünlerinde, temel söz varlığı unsurlarını içeren kitapların hazırlanması, çocukların ilgiyle kitaba

yönelmelerine ve okuma alışkanlığı kazanmalarına fırsat verecektir. Çocukların yaş ve bilişsel düzeylerine göre hazırlanmış bu kitaplar yoluyla kelime ve kavram öğrenmeleri de kolaylaşacaktır.

2.1.2.1.2. Deyimler

Çoğunlukla birden fazla sözcüğün bir araya gelerek oluşturduğu kalıplaşmış dil birlikleri olan deyimler, Türkçe Sözlük'te (2005: 517) “genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir” olarak tanımlanmaktadır.

Çotuksöken (2004: 83) deyimini “en az iki sözcükten kurulan, sözcükleri anlam değişmesine uğrayıp yeni bir anlam kazanan kalıplaşmış söz öbekleri” olarak tanımlamaktadır. Hengirmen (2011a: 7) deyimini “genellikle gerçek anlamının dışında kullanılan, anlatımı daha güzel ve etkileyici yapan, toplum tarafından ortak olarak benimsenen kalıplaşmış sözler” olarak açıklar.

Korkmaz (2003: 66), deyimini tanımlarken “gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime veya kelime grubu” ifadelerini kullanmaktadır.

Söze çekicilik katmak amacıyla oluşturulan deyimlerle ilgili yapılan tanımlamalarda ortak olan iki özellik göze çarpmaktadır. Birincisi deyimlerin “gerçek anlamlarının dışında kullanılmaları”, ikincisi de “kalıplaşmış” ifadeler olmalarıdır.

Figüratif dil unsurları içerisinde yer alan deyimler dili standart kullanımından kurtararak daha çekici hâle getirir. Deyimler yoluyla aktarım daha etkili sunulurken, aktarılan anlamın da zihindeki kalıcılığı artar (Karadağ, 2013: 25).

Deyimler, içlerindeki söz sanatları, etkili ve çarpıcı söyleyişleri ile ait oldukları dilin en tipik özelliklerini taşır. “Deyimler, dili konuşan toplumun anlatımdaki gücünü ve başarısını, benzetmeye, nükteye olan eğilimini ortaya koyan önemli öğelerdir. Deyimler kimi zaman yüzyıllar boyunca hiç değişmeden, kimi zaman sözcüklerinde yenilemelerle yaşamakta, yeni deyimler de aktarılabilir” (Aksan, 2015: 39).

Deyimler, ait oldukları dilin kültürel yapısı ve toplumun yaşayış şekli hakkında önemli ayrıntılar sunar.

Yüzyıllar boyu binlerce insanın beyin ve duygu süzgecinden geçerek şiirleşen ve toplumun ortak malı olan deyimler, o dili konuşan toplumun geçmişini, yaşam biçimini, geleneklerini ve çeşitli özelliklerini anlama noktasında bizlere önemli ipuçları verir. Deyim ve atasözlerinin Türkçenin güzelliğine, kavram zenginliğine, anlatım gücünün artırılmasına, renklenip tazelenmesine katkıda bulunduğu düşünülürse onların toplum hayatında sanıldığından çok daha önemli yere sahip olduğu söylenebilir (Özbyay ve Melanlıoğlu, 2009: 9).

Deyimler, anlatıcının ifade gücünü ve anlatımın akılda kalıcılığını artırması bakımından eğitim ortamlarının vazgeçilmezleridir. Deyimler, dilin anonim sayılan söz varlığı ögelerindendir. Bu ögelerin, başlangıçta bir kişi tarafından üretilip sonradan dile yerleşmiş olduğu görüşü akla yakındır. Bir devlet adamının, yazarın, bilgin ya da düşünürün oluşturup kullandığı bilinen deyimler olmakla beraber çoğu deyim ilk kullananın kim olduğu bilinmez ya da unutulur. Örneğin Nasrettin Hoca'nın fıkralarında geçen “ye kürküm ye”, “ipe un sermek”, “kuşa benzemek” gibi ifadeler, Nasrettin Hoca'ya ait olduğu bilinen ve günümüzde de kullanılan deyimlerdendir. Bazı deyimler çeviri yoluyla başka bir dile geçebilir. Örneğin “Demokles'in kılıcı” deyimini birçok dilde olduğu gibi Türkçeye de çeviri yoluyla geçmiş bir deyimdir. Kùltürler arası etkileşimler, diller arasında ortak deyimlerin kullanılmasına fırsat vermiştir (Aksan, 2014: 97-98).

Kalıplaşmış dil birimlerinden olan deyimlerle ilgili araştırma yapan dilciler, farklı sınıflandırmalar yapmışlardır. Türkiye Türkçesindeki deyimler, söz dizimi ve anlam bilim açısından şu şekilde sınıflandırılmaktadır (Aksan: 2015: 184-190):

I) Sözdizimi Açısından

- a) **Ad Tamlamaları:** kuyruk acısı, bit yeniği, sır küpü, çocuk oyuncadığı
- b) **Sıfat Tamlamaları:** çöpsüz üzüm, kirli çıkı, fermanlı deli, eski kurt
- c) **Yüklemsel Olmayan Sözcük Bağdaştırmaları:** kaşla göz arasında, iğneden ipliğe, tepeden tırnağa, yok yere, ne demeye
- d) **Eylemlilikle Kalıplaşmış Yüklemsel Sözcük Bağdaştırmaları:** kılı kırk yarmak, dört ayak üstüne düşmek, taşı gediğine koymak, gökte ararken yerde bulmak

e) **Yüklemlî, Tümce Biçiminde Kalıplaşmış Deyimler:** Öküz öldü, ortaklık bozuldu; ustamın adı Hıdır, elimden gelen budur; eski çamlar bardak oldu

f) **Deyimleşmiş İkilemeler:** paşa paşa, şu bu, şaka maka, yarım yamalak

II. Anlambilim Açısından

a) **Benzetmeler:** kedi ciğere bakar gibi, gözleri kan çanağına dönmek, çakı gibi

b) **Deyim Aktarmaları:** pireyi deve yapmak, taşı gedğine koymak

c) **Ad Aktarmaları:** bacası tütmez olmak, cebine indirmek, vadesi yetmek

d) **Çeviri Yoluyla, Kavram Aktarılarak Oluşturulanlar:** güneşi balçıkla sıvamak, sakalı değirmende ağartmak, yeşil ışık yakmak

e) **Sözcükleri Göndergesel Anlamda Kullanılan, Aynı Zamanda Deyimleştirme Gösteren Kalıplaşmış Anlatım Birimleri:** hizaya gelmek, işini bitirmek, mide bulandırmak, hesap görmek

Çotuksöken (2004: 83-85) deyimleri oluşturan sözcüklerin 2 ila 15 sözcük arasında değiştiğini ifade ederken yapıları bakımından deyimleri şu şekilde sınıflandırmaktadır:

a) **Birleşik eylem şeklinde olanlar (ad+eylem):** ahkâm kesmek, ayak basmak

b) **Tümleç+eylemden oluşanlar:** açık kapı bırakmamak, aralarından su sızmamak

c) **Tümce şeklinde olanlar:** aklına turp sıkayım, ne günlere kaldık

d) **İkileme şeklinde olanlar:** paşa paşa, açık seçik

e) **Ad tamlaması şeklinde olanlar:** sabır taşı, el kapısı

f) **Sıfat tamlaması şeklinde olanlar:** tahtalı köy, canlı cenaze

g) **İlgeçlerle kurulanlar:** Allah için, bacak kadar

h) **Eksiltîli öbek şeklinde olanlar:** baştan savma (iş), kapı duvar...

Türkçe, deyimler bakımından zengin bir dildir. Tarih içerisinde bazı deyimler unutulup yok olmuş, bazıları değişmiştir. Zaman içerisinde yeni deyimler türemiş, kimi zaman yabancı dillerden deyimler alınmış, bazen de yabancı dillere deyimler verilmiştir. Söz varlığının bu zengin öğeleri, Türkçe eğitiminde de önemli bir yer teşkil etmektedir.

2.1.2.1.3. Atasözleri

Yüzyıllar süren deneyim ve yaşantıların ürünü olan, yargı ve öğüt bildiren; yol gösterici; toplumun ortak malı kabul edilen kalıplaşmış dil unsurları olarak tanımlanabilecek atasözleri, Türkçe Sözlük'te (2005: 140) “uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş öğüt verici nitelikteki söz, darbı mesel” olarak tanımlanmaktadır.

Korkmaz (2003: 27) atasözünü “anonim özellik taşıyan, atalardan kaldığı kabul edilen ve toplumun yüzyıllar boyunca geçirdiği gözlem ve denemelerden, ortak düşünce, tutum ve davranışlarıyla dünya görüşünden oluşan, genel kural niteliğindeki kısa, özlü, kalıplaşmış söz” olarak tanımlamaktadır.

Tekin (1995: 158) atasözleri ile ilgili olarak “meydana gelen bir durumu, misal getirerek ve temsil yoluyla anlatmak için kullanılan, kalıplaşmış hikmetli söz” tanımını yapmaktadır.

İlk örneklerine Orhun Yazıtları'nda rastlanan atasözlerimizin köklü bir geçmişi vardır ancak atasözlerinin ortaya çıkışı ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

Evrensel olarak son derece yaygın bir kültürel olgu olmakla beraber, atasözlerinin ilk olarak ortaya çıkışları yer ve zaman bakımından herhangi bir kesinlikten uzaktır. Muhtemelen, ulusların küçük topluluklar halindeki öncü nüvelerinin ormanlarda bitki kökleri ve meyvaları devşirerek geçimlerini sağladıkları toplayıcılık dönemlerinden veya dilin ortak bir anlaşma sistemi haline gelmesinden itibaren; kısacası insanlık tarihinin en erken çağlarından beri atasözleri var olmalıdır (Çobanoğlu, 2004: 3-4).

Atasözleri, bir dili konuşan ulusun maddi ve manevi kültürünü, yaşadığı ortamı ve yaşam koşullarını yansıtan sözlerdir. Tarih boyunca atı çok kullanan Türk toplumunun söz varlığında, atla ilgili sözcüklerin ve deyimlerin yanında, içinde atın geçtiği pek çok atasözü de bulunmaktadır. Ayrıca hayvancılıkla ve tarımla uğraşan Türk toplumunun dilinde de bu öğelere rastlanmaktadır (Aksan, 2014: 141).

Atasözleri ait oldukları ulusların damgalarını taşır. Ulusların yaşayış şekillerinden, dünyaya bakış açılarından, kültürlerinden izler taşıyan atasözlerinin birbirinden bağımsız örnekleri olduğu gibi, milletler arasındaki dil alışverişi ile birbirine geçen, benzer bir yaşantıyı ortak kelimelerle anlatan örnekleri de vardır. XI. yüzyılda “Gözden uzak olan

gönülden de uzak olur.” şekliyle Türkçede yer alan atasözünün aynı çağda Avrupalıların dilinde de olduğu görülmektedir (Aksan, 2014: 142).

Farklı milletlerde “kanatlı söz”, “cevherli söz”, “aklın gözü”, “altın söz” gibi isimlerle anılan atasözleri, “Tanrı ve peygamber sözü” gibi ruha etki eden bir özellik taşır. Atasözleri, bir yönüyle kutsaldır ve anlaşmazlıkların en büyük yargıcısıdır. Gelenek ve inanışların aktarılmasında büyük rol üstlenen atasözlerini, biçim ve kavram özellikleri bakımından şöyle gruplandırmak mümkündür (Aksoy, 1988: 15-19):

A) Atasözlerinin Biçim Özellikleri

1. **Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir:** Derdini saklayan derman bulamaz.
2. **Atasözleri kısa ve özlüdür. Az sözcükle çok şey anlatırlar:** Dikensiz gül olmaz.
3. **Atasözlerinin çoğu bir iki cümledir:** Vakit nakittir. Ak akçe kara gün içindir.

B) Atasözlerinin Kavram Özellikleri

1. **Sosyal olayların nasıl olageldiklerini yansızca bildiren atasözleri:** Minareyi çalan kılıfını hazırlar. Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür.
2. **Doğa olaylarının nasıl olageldiklerini belirten atasözleri:** Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır. Kork aprilin beşinden, öküzü ayırır eşinden.
3. **Toplumsal olayların nasıl bildirip bundan ders alınması gerektiğini hatırlatan atasözleri:** Öfke ile kalkan zıyan ile oturur. Ağlamayan çocuğa meme vermezler.
4. **Denemelere ya da mantığa dayanarak doğrudan doğruya ahlak dersi ve öğüt veren atasözleri:** Çirkefe taş atma, üstüne sıçrar. Ayağını yorganına göre uzat.
5. **Birtakım gerçekler, felsefeler, bilgece düşünceler bildirerek yol gösteren atasözleri:** Bal bal demekle ağız tatlı olmaz. Can bostanda bitmez.
6. **Töre ve gelenekleri bildiren atasözleri:** Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır. Dost başa bakar, düşman ayağa.

Anadolu ağızlarında zengin örnekleri görülen atasözleri, söz dizimi ve anlam açısından şu şekilde sınıflandırılmaktadır (Aksan, 2015: 192-200):

1. Sözdizimi Açısından Atasözleri

a) **Yalın Tümce Biçimindeki Atasözleri:** Öfke baldan tatlıdır. Çivi çiviye söker.

b) **Girişik Tümce Biçimindeki Atasözleri:** Göz görmeyince gönül katlanır. Göle su gelinceye kadar kurbağanın gözü patlar.

c) **Sıralı Tümce Biçimindeki Atasözleri:** Tatlı ye, tatlı söyle. Geçmişe mazi, yenmişe kuzu derler.

d) **Sorulu- Yanıtlı, Öykü İçeren Atasözleri:** Öksüz neden güler? Yanılır da güler. Arsız neden arlanır? Çul da giyer sallanır.

2. Anlam Açısından Atasözleri

a) **Sözcükleri Göndergesel Anlamlarında Olan Atasözleri:** Acıkmış kudurmuştan beterdir. Korkunun ecele faydası yoktur.

b) **Deyim Aktarmaları (Somutlaştırma türü):** Minareyi çalan kılıfını hazırlar. Ummadığın taş baş yarar.

c) **Ad Aktarmaları:** Kaşla göz, gerisi söz. Beylik çeşmeden su içme.

d) **Eksilteli Anlatıma Yönelik Atasözleri:** Ağanın gözü, yiğidin sözü. Beyazın adı var, esmerin tadı var.

e) **Şiir Ögelerinden Yararlanan Atasözleri:** Sabreden derviş muradına ermiş. Para isteme benden, buz gibi soğurum senden.

Yüzyılların deneyim ve gözlemleri ile nesilden nesile aktarılıp günümüze kadar ulaşan köklü dil yapılarından olan atasözleri, konuşma ve yazı dilinin vazgeçilmez dil unsurlarındandır. Konuşmayı ve yazıyı süsleyen, sözü etkili kılan bu dil unsurlarının söz varlığı içerisinde öğretimi yapılırken hedef kitlenin bilişsel düzeyine dikkat edilerek aşamalı bir şekilde, basitten karmaşığa giden bir yolla verilmesi önemlidir. Atasözlerinin söz sanatları ile örülü yapılar olması, özellikle soyut düşünme döneminde bulunmayan yaş grubundaki çocuklar için kavramsallaştırılması zor ögeler olarak eğitimcilerin

karşısına çıkmaktadır. Bu amaçla yaş seviyelerine göre sözcük listeleri oluşturulurken atasözlerinin de dikkatli bir seçimle listelere eklenmesi gerekmektedir.

2.1.2.1.4. İkilemeler

Kaynaklarda tekrar grubu, ikizlemeler, koşma takımı, bağlam öbeği, ikilemeli ad gibi isimlerle anılan ikilemeler, çoğu zaman aynı sözcüğün yinelenmesi ile bunun yanında karşıt-yakın anlamlı sözcüklerin, ses benzerliği olan sözcüklerin ve yansıma bildiren sözcüklerin bir arada kullanılmasıyla oluşturulan söz öbekleridir.

“İkileme, anlatımın gücünü arttırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır” (Hatipoğlu, 1981: 9).

Korkmaz’a (2003: 123) göre ikileme; aynı, yakın ya da zıt anlamlı iki veya daha çok kelimenin bir tek kelime gibi anlam göstermek üzere yan yana gelmesiyle oluşur.

Vardar (2007: 119) ikilemeyi “anlama güç katmak amacıyla bir birimi, seslemi yineleme, aralarında benzerlik bulunan birimleri art arda kullanma” şeklinde tanımlamaktadır.

İkileme kavramına dair yapılan tanımlar “söz ya da ses tekrarı” ifadesi etrafında birleşmektedir. Hatipoğlu (1981: 9-10), Türkçenin ikileme konusu ele alınmadan yapı bakımından aydınlatılamayacağını, ikilemelerin Türkçenin zenginliğini, yaratma gücünü, Türk düşüncesinin anlam bolluğunu ve kavram inceliğini gösterdiğini ifade etmektedir. Söz varlığının zenginliğini gösteren bu ögelerin kullanım alanları, yabancı dillerin etkisi ile daralmış ve daha çok halk dilinde geçerli sayılmıştır.

Hatipoğlu (1981: 11), ikilemelerin tıpkı ses olayları gibi Türkçenin bir kuralı olması gerektiğinden bahsederken şiire ve düzyazıya ahenk, aydınlık ve anlam katan, onu güçlendiren bir yönü olduğunu, bunu ancak başarılı yazarların ve ozanların sezmiş olduğu bir sır olduğunu ifade etmektedir.

Köktürk Yazıtları, Uygur metinleri, Karahanlı Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi, Anadolu dışındaki ve Asya’daki bütün Türk lehçeleri ikilemeler bakımından zengindir. İkilemeler dünya dillerinin pek azında kullanılan, az örneği bulunan yapılardır. Türkçedeki kullanıma yakın bir ölçüde Korecede ve bir ölçüde Japoncada ikilemeler kullanılmaktadır (Aksan, 2014: 81).

Cümleye pekiştirme, abartma, güçlendirme, çoğaltma ve kolaylaştırma anlamları katan ikilemeleri Aksan (2015: 205-208), beş gruba ayırarak sınıflandırmaktadır:

1. Değişik Sözcük Türlerinden Aynı Sözcüğün Yinelendiği İkilemeler:

Ad: kapı kapı, sokak sokak; **Sıfat:** sarı sarı, sıcak sıcak; **Belirteç:** yavaş yavaş, zaman zaman; **Ulaç:** geze geze, durup durup; **Eylem:** durdu durdu, yazmış yazmış; **Ünlem:** oh oh, vay vay

2. Değişik Sözcük Türlerinden Eşanlamlılarla Kurulan İkilemeler:

Ad: din iman, ev bark; **Sıfat:** derme çatma, doğru dürüst; **Belirteç:** açık seçik, sarmaş dolaş; **Ulaç:** ezile büzüle, evirip çevirip; **Ortaç:** yenmez yutulmaz, bitmiş tükenmiş; **Eylem:** ağlamış sızlamış, yazdı çizdi

3. Değişik Sözcük Türlerinden Tersanlamlılarla Kurulan İkilemeler:

Ad: yer gök, ölüm kalım; **Sıfat:** büyük küçük, uzak yakın; **Belirteç:** ileri geri, bugün yarın; **Ulaç:** otura kalka, gidip gelip; **Eylem:** olur olmaz, gelen giden; **Eylem:** durdu durmadı, geldi gitti

4. Yansımali ikilemeler:

a) **Yalnızca Bir Eylem, Bir Oluş, Bir Durum İçin Kullanılanlar:** horul horul, tıpış tıpış

b) **Derece Gösteren Farklı Biçimleri Olan Yansımali İkilemeler:** kıtır kıtır/ katır katır/ katır kutur, cızır cızır/ cazır cazır/ cazır cuzur

c) **İki Ögesi Aynı Seslerden Kurulan Yansımali İkilemeler:** şırıl şırıl, ciyak ciyak

d) **Bir Ögesi Farklı Ünlü ya da Ünsüzlerden Kurulu Yansımali İkilemeler:** gacır gucur, şangır şungur

e) **Yansımali Eylemlerden Oluşmuş Ulaçlarla Kurulu İkilemeler:** hıçkıra hıçkıra, ıkına sıkıla

f) **Ön sesi /m/ ile Değiştirilerek Yüklenen İkilemeler:** okul mokul, takım makım

g) **Özel Adlarla Kurulan İkilemeler:** Ayşe mayşe, Ankara mankara

Çoraklı (2010: 41-42), Türkçede kullanılan ikilemelerin özelliklerini incelerken ikilemeyi oluşturan sözcüklerin sıralanma özelliklerine göre üç gruba ayırarak vermektedir:

- 1. Önceki olaydan sonraki olaya:** Alım satım, alış veriş, ekip biçmek, gelip gitmek gibi ikilemelerde önce yapılan olaydan sonra yapılan olaya doğru bir sıralama vardır.
- 2. Dışiden erkeğe:** Ana baba, bacı kardeş, karı koca gibi cinsiyetin söz konusu olduğu ikilemelerde dışiden erkeğe doğru bir sıralama vardır.
- 3. Uzaktan yakına:** Orda burda, orası burası gibi mesafe bildiren ikilemelerde sözcüklerin uzaktan yakına doğru bir sıralaması vardır.

Söz varlığının kalıplaşmış dil unsurlarından olan ikilemeler, cümlenin anlamını pekiştirmesi ve kuvvetlendirmesinin yanı sıra dile güzellik ve ahenk katan unsurlardandır. İkilemelerin işlevleri göz önünde bulundurulduğunda dilsel kullanımlar için önemi anlaşılmaktadır. İkilemeler gerek söz varlığı çalışmalarının gerek sözcük biliminin gerekse anlam biliminin önemli konuları arasında yer almaktadır.

İkilemelerin oluşumları ile ilgili araştırmacıların mutabakat sağlayamadığı bazı konular vardır. Kimi araştırmacılar ses benzerliğini esas almış, kimileri anlamı esas almış, bir kısmı ses ve anlam özelliklerini birlikte alıp buna uygun sınıflandırma yapmıştır. İkilemelerin oluşumları ile ilgili farklı görüşler göz önünde bulundurularak bu araştırmada masal metinlerindeki ikilemelerin belirlenmesinde Aksan'ın yaptığı sınıflandırma esas alınmıştır. Bu sınıflandırma içerisinde yer almayan “yönelmeli ikilemeler” ve “-mi soru ekli ikilemeler” araştırmaya alınırken Hatipoğlu'nun (1981: 22-37) İkilemeler Sözlüğü kaynak gösterilmiştir.

2.1.2.1.5. Terimler

Terim; “bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelime, ıstılah” (Türkçe Sözlük, 2005: 1959) olarak tanımlanmaktadır. Bilim, sanat, spor ve meslek kollarının özel kelimeleri sayılan terimler, ilgili oldukları alanın mensuplarının kolayca anlaşabilmelerine imkân sağlayan sözcüklerdir. Alan dili içerisinde yer alan bu sözcükler anlam kaymasına uğramadan karşıladıkları kavramları temsil eder.

Hatipoğlu'nun (1982: 118) “bilim veya sanat kavramları için kullanılan anlamı sınırlı sözcük” şeklinde tanımladığı terimlerin, dilin diğer söz varlığı unsurlarıyla kıyaslandığında kullanım alanlarının bahsedildiği gibi dar olduğu görülmektedir. Terimlerin bir kısmı yaygınlaşıp genel söz varlığı içerisine dâhil olmuş olsalar da büyük bir kısmı ait olduğu alanın ilgililerinin bildiği sınırlı sözcükler olarak kalmıştır.

Terimler ortak anlaşma aracı olup belli alanlarda çalışan insanlar arasında dayanışmayı sağlayan sözcüklerdir.

Terimler; bilim, teknik, sanat dallarında; öğrenimde; felsefe ve dinde, genel kültür dilindeki sözcüklerden daha önemli bir yer tutar. Terimleri kaldırırsanız insan beyninin en yüce ürünlerini de bir anda kargaşalığa atmış olursunuz. Uygarlık da kültür de yerinde sayar. Bilim ve teknik adamları, filozoflar, sanatçılar, birbirlerinin dilinden anlamaz olurlar; ortak anlaşma aracı ve dayanışma ortadan kalkar (Dizdaroğlu, 1988: 12).

Aksan (2015: 44), terimlerin dile getirdikleri kavramların ve nesnelerin yaygınlaşıp genelleşmeleri durumunda yavaş yavaş terim olma niteliklerini yitirmeye başlayacaklarını ifade eder. Örnek olarak “radyo” ve “televizyon” sözcüklerini gösteren Aksan, bu kelimelerin yaygınlaşıp günlük hayatın kavramları arasına girdiğini, bu yüzden terim sayılamayacağını ancak bu sözcüklerin elektronik alanı kapsayan bir sözlükte kullanılması durumunda yine terim anlamlı sözcükler olarak kabul edilebileceğini aktarır.

Zülfikar (1991: 20-21), terimlerin genel özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

- a. Terimler, bir bilimsel kavrama tek karşılığı bulunan kelimelerdir.
- b. Terimlerin anlamları sabittir ve cümle içinde de olsa değişik anlamlarda kullanılamazlar.
- c. Terimlerin bildirdiği anlam yoruma açık değildir ve karşıladıkları kavramı net, açık ve kesin bir biçimde bildirirler.
- d. Terimler halkın söz varlığında yer almazlar ama halk ağzında kullanılıp da sonradan terim özelliği kazanmış kelimeler vardır.

Bilim, sanat, edebiyat ve teknik gibi değişik alanlarda yeni kavramları karşılayan terimler, bir ülkede ortaya çıkıp dünyaya yayılmaya başladıktan sonra ya özgün hâliyle diğer dillerde kullanılır ya da girdiği dilde yeni bir ad alarak yerleşir. Bilimde, teknikte,

felsefede yeni buluşlar yapan milletlerin söz varlıkları bu kavramları karşılayan sözcüklerin dile girmesi ile terim bakımından zenginleşir (Aksan, 2014: 175).

Terimler ait oldukları ulusların ilgi alanlarını açığa çıkaran belgeler niteliğindeki sözcüklerdir. Türkçenin en eski dil ürünleri olan Orhun ve Yenisey Yazıtları incelendiğinde askerî ve yönetsel unvanlarla ilgili terimlerin yer aldığı görülmektedir. Subaşı, yabgu ve tarkan gibi terimler Türk ulusunun yönetim, askerlik ve devlet gibi konulara öncelik ve önem verdiğini gösteren terim anlamlı sözcüklerden bazılarıdır.

Bir dilde kullanılan terim sayısının çokluğu ve çeşitliliği o dilin kullanıldığı toplumun teknoloji, bilim ve sanat gibi alanlarda gelişmiş olduğunu gösterir. Bir ülkede bilim, kültür, sanat ve zanaat dallarındaki gelişme artıp o alanda yapıtlar verildikçe o ülkenin dilindeki terim söz varlığı da o denli gelişir (Aksan, 2015: 44).

2.1.2.1.6. İlişki (Kalıp) Sözlere

Kalıp ifadeler açısından zengin bir dil olan Türkçede atasözleri, deyimler ve ikilemeler gibi kalıplaşmış ve konuşma dilinde sıkça başvurulan dil unsurlarından biri de ilişki sözlere. Bu sözcükler bazı kaynaklarda “kalıp sözcükler” ve “kültür birim” adlarıyla da anılmaktadır.

Aksan (2015: 42) kalıp sözlere, “bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılması âdet olan birtakım sözlere” şeklinde tanımlamaktadır. Bu tür sözcükler ait oldukları toplumun kültürüne ışık tutarak o toplumun inançlarını, değer yargılarını, gelenek ve göreneklerini yansıtır. Doğum, ölüm, hastalık ve evlenme gibi insanların daha fazla bir araya geldiği toplumsal birlikteliklerde, duyguların daha kısa ve etkili şekilde ifade edilmesi için kullanılan çok sayıda ilişki (kalıp) sözü vardır. Ölen kişinin ardından söylenen “Başınız sağ olsun”, çocuğun dünyaya gelmesi ile “Ömürlü hayırlı olsun”, hasta birini ziyaret sırasında “Allah şifa versin”, evlenen bir çiftte “Allah mesut etsin” demek toplumun alışageldiği ve beklediği ifade kalıplarıdır. Nezaket bildiren bu sözlere, insan ilişkilerindeki samimiyeti artırır. Sadece iyi dilek bildiren dua niteliğindeki sözlere değil, aynı zamanda öfke bildiren beddua niteliğindeki sözlere de kalıp sözlere arasında yer alır. “Kör olasıca”, “zehir zıkkım olsun”, “adı batasıca” gibi kötü dilek bildiren ifadeler, duygu yoğunluğunu anlatması açısından Anadolu ağızlarında sıklıkla kullanılır.

Kalıp sözlere, yabancı dil öğreniminde de önemli bir konu alanıdır. Öğrenilen dilin gramer yapısını bilmek, sözcüklerin anlamlarına hâkim olmak, o dilin ait olduğu kültürü

tam anlamıyla içselleştirme fırsatı vermez. Örneğin “göz” ve “sevmek” sözcüklerinin kelime anlamını öğrenen biri, samimiyet ve yakınlık bildiren “Gözünü seveyim” ifadesini duyduğu an anlamlandıramayacaktır. Çünkü bu ifadede kelimeler, bilinen anlamlarıyla kullanılmamıştır. Bu yüzden ki hızlı bir iletişim için ilişki sözleri, önemsenmesi ve öğrenilmesi gereken sözcükler olarak görülmeye başlanmıştır.

Belirli durumlarda kullanılan çeşitli ilişki sözleri vardır. Zülfikar (2007: 349-350), ilişki sözlerini konularına göre şu şekilde sınıflandırmaktadır:

1. Doğrudan Kalıp Cümleler

Adam sen de	Olmazsa olmaz	Laf aramızda	Yorum yok
Affınıza mağruren	Sen bilirsin	Kes sesini!	Ne münasebet!
Zararı yok	Yok canım	Ne bileyim!	Ne haber?

2. Kalıp Cümle Yapısındaki Ünlem Cümleleri

Adama bak!	Vay anasına!	Bu ne cüret!	Bu ne hâl?
------------	--------------	--------------	------------

3. Kalıp Cümle Yapısındaki Hayır Dualar

Ağızına sağlık	Eline sağlık	Başın sağ olsun	Yolun açık olsun
----------------	--------------	-----------------	------------------

4. Kalıp Cümle Yapısındaki Beddualar

Canın cehenneme	Ağzın kurusun
-----------------	---------------

5. Çeviri Yoluyla Dile Giren Bazı Kullanımlar

Yapı özellikleri bakımından deyimler, atasözleri ve ikilemelere benzer özellikler taşıyan ilişki sözleri, özellikle deyimlerle karıştırılan ifadelerdir. Gökdayı (2008: 106), yapı, işlev, anlam ve bağlam özellikleri açısından kalıplaşmış dil birimleri ile ilişki (kalıp) sözlerini karşılaştırmış ve nasıl ayırt edilebileceği üzerinde durmuştur. Bu incelemenin sonunda ilişki sözleri ile ilgili şu tanımlama yapılmıştır:

Bu sözler, önceden belirli bir biçime girip öylece hafızada saklanan, söylendiği sırada yeniden üretilmeyip olduğu gibi hatırlanarak ve eğer gerekiyorsa bazı ekleme ve çıkarmalar yapılarak kullanılan, tek bir sözcükten, ardışık veya aralı sözcüklerden

oluşabilen, belirli durumlarda toplumun benimsediği sözleri sunarak iletişimin kurulmasına veya devamına yardım eden ve kullanım yerleri çok sınırlı olan kalıplaşmış dil birimleridir.

Atasözleri ve deyimler gibi kalıplaşmış dil yapıları içerisinde yer alan ilişki sözleri, özellikle dilin konuşma beceri alanının geliştirilmesinde faydalanabilecek öğelerdendir. Bireyin sosyalleşme sürecine katkı sağlayan, insan ilişkilerini kolaylaştıran, bir topluluk içerisine kabulünü hızlandıran sözcükler olmaları, ilişki sözlerinin söz varlığı içerisindeki önemini arttırmaktadır.

2.1.2.1.7. Kalıplaşmış Sözler

Her dilde rastlanan bu sözler bir durum karşısında ünlü kişiler, sanatçılar ve hükümdarlar gibi toplum tarafından tanınmış kişilerce söylenen, sadece söylendiği yerde kalmayıp evrenselleşen sözlerdir. Bu sözlerin bir kısmı ya özgün biçimleriyle ya da çevrilerek diğer dillerde kullanılmaktadır. Sinoplu Diogenes'in Büyük İskender'e söylediği ve Türkçeye de çevrilen "Gölge etme, başka ihsan istemez" sözü ile Shakespeare'in Hamlet adlı eserinde geçen "to be or not to be, that is the question" sözü birçok dilde özgün hâlleri ile kullanılan kalıplaşmış sözlerdendir (Aksan, 2015: 43).

2.1.2.1.8. Çeviri Sözcükler

Diller arasındaki etkileşim sonrası bir dilin söz varlığı içerisine giren çeviri sözcükler, birçok dilde kullanılmaktadır. Bu çeviriler sırasında etkileşimin boyutuna göre sadece sözcükler çevrilmekle kalmayıp beraberinde bazı kurallar da alınmaktadır. İslamiyetin kabulünden sonra en fazla sözcük Farsça ve Arapçadan çevrilmiş, Tanzimat'la beraber Fransızca çeviri sözler ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra da İngilizce sözler dilimize çevrilmiştir. Bu sözcükler tam çeviri, yarı çeviri, bağımsız çeviri ve anlamı etkilenenler olmak üzere dört şekilde yapılmıştır (Aksan, 2015: 46).

Atasözleri, deyimler, kalıp sözler, dinle ilgili sözler, tıp, edebiyat ve teknik alandaki birçok sözcük farklı dillerden çevrilerek dile yerleşmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra yazılı basın, radyonun ve televizyonun, sonrasında da diğer teknolojik aletlerin iletişimi kolaylaştırması, bu etkileşimi hızlandırmış, sözcüklerin çevirisi ve yeni bir dile yerleşmesi daha hızlı olmuştur. İngilizcenin dünya genelinde artan etkisi, bu dilden yapılan çeviri sözcük sayısını da artırmıştır; ancak çeviri sırasında özensiz davranılması

çevirilerin yanlış kalıplarla dile yerleşmesine neden olmuştur. Örneğin filmlerden yapılan çevirilerle dilimize yerleşen “Sen onun için özelsin” cümlesi ile İngilizce “help” (imdat) kelimesinden Türkçeye çevrilen “Yardım edin” cümle kalıbı, “look after yourself” ifadesinden hareketle Türkçeye “Kendine iyi bak” şeklinde çevrilen cümle, gerçek anlamını yansıtmamakta ve kültürel yapımıza uymayan bir çeviri olarak dil içerisinde yerini almaktadır. İngilizce “My wife is a good cook.” şeklindeki cümle kalıbı “Eşim iyi yemek pişirir.” şeklinde daha özenli ve kültüre uygun bir çeviri yerine “Karım iyi bir aşçıdır.” şeklinde melez bir çeviri ile özensiz bir şekilde Türkçeye aktarılmış ve dilde bu şekilde yer etmiştir (Aksan, 2015: 48-50).

Bilgi alışverişinin ve kültürel etkileşimin çok hızlı gerçekleştiği günümüz dünyasında çeviri sözcüklerin önüne geçebilme imkânı neredeyse yok gibidir. Toplumun kültürel yapısını ve değer yargılarını yansıtmayan bazı çeviri sözcükler, zaman zaman toplumsal ilişkilerdeki samimiyeti olumsuz yönde de etkileyebilmektedir.

Dilin söz varlığı öğelerinin sıralandığı yukarıdaki bölümde, Aksan’ın belirttiği sınıflandırmalar çerçevesinde başlıklar sunulmuş ve açıklamalara yer verilmiştir. Araştırma sırasında bu sekiz başlığın tamamı değil, yedi başlık üzerinden gruplandırmalar yapılmıştır. Masal metinleri atasözleri, deyimler, ikilemeler, ilişki sözleri (kalıp sözler), çeviri sözler ve kalıplaşmış sözler başlıkları altında incelenmiş; bu sınıflandırma içerisinde yer almayan özel adlar da bir kavramı temsil ettikleri için ayrı bir başlık altında araştırmaya dâhil edilmiştir.

2.1.3. Masal

Arapça “mesel” sözcüğünden türeyen “masal” sözcüğü, nesilden nesile sözlü anlatı geleneği ile aktarılmış kısa anlatı türüdür. Boratav (1969: 80), masalı “nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayâl ürünü, gerçekte ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı” türü olarak tanımlamaktadır.

Sakaoğlu (1999: 2), masalı “kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatım türü” olarak tanımlarken masalın dinleyeni saran büyümlü atmosferine değinmektedir.

Püsküllüoğlu (1994: 717) masal türünü, “halkın ortak yaratısı olarak ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa aktarılan; cin, peri, dev gibi olağanüstü kişileri olan, olağanüstü olaylara yer veren, genellikle bir tekerleme ya da ‘Bir varmış, bir yokmuş...’ gibi sözlerle başlayan bir tür” şeklinde açıklamaktadır. Elçin (1993: 368), masalı “bilinmeyen bir yerde, bilinmeyen şahıslara ve varlıklara ait hâdiselerin macerası, hikâyesi” olarak tanımlamaktadır.

Masallar toplumların hayal güçleri ile ortaya çıkarılmış sözlü edebiyat ürünleridir. İnsanoğlunun istediği, hayal ettiği olağanüstü şeylere ulaşma çabasıyla yaratılan masallar, çocuklar başta olmak üzere, her yaştan insanın severek dinlediği metinlerdendir.

Masallar üzerine çalışma yapan araştırmacıların tanımlardaki ortak noktalar şu şekilde sıralanabilir:

- a. Masallar nesirle söylenen anlatılardır.
- b. Masallarda anlatılan olaylar hayal ürünüdür.
- c. Masallar bilinmeyen bir zamanda ve mekânda gelişen olayları anlatır.
- d. Masal kahramanlarının bazıları hayvanlar, cinler, periler gibi doğaüstü varlıklardır.

Masallar; masal başı, masalın kendisi ve masal sonu olmak üzere üç bölümden oluşur. Masal başında, dinleyiciyi metne çekebilmek için kurgulanmış kelime oyunları ile dolu bir tekerleme bölümü bulunur. Bu kısımdan sonra asıl bölüme geçilir ve çoğunlukla yine masalın sonunda söylenen bir tekerleme ile masal sonlandırılır.

Masalların sınıflandırılması ile ilgili çeşitli görüşler olmakla beraber masal sınıflandırmasında evrensel olarak kabul gören sınıflandırma Stith Thompson’a aittir. Bu sınıflandırmaya göre masallar dörde ayrılır (Akt.: Boratav, 1969: 84):

- a. Hayvan Masalları
- b. Asıl Masallar: Olağanüstü Masallar, Gerçekçi Masallar
- c. Güldürücü Hikâyeler, Nükteli Fıkralar, Yalanlamalar
- d. Zincirleme Masallar

Masallar, başlangıçta sözlü edebiyatın ürünüyken sonradan derlenip yazıya geçirilmiş, zamanla kimi yazarlar çocuklar için edebî nitelikte masallar kaleme almaya başlamıştır. Türk edebiyatında Cumhuriyet sonrası artan bu eğilim, anonim nitelik taşıyan

alışılmış halk masallarının yanında söyleyeni belli edebî masalların ortaya çıkmasına da yol açmıştır.

Edebî masallar, işlenmiş ve yapma masallar olarak ikiye ayrılır. İşlenmiş masallar, “geleneksel biçimi koruyarak masalcının anlatımındaki özellikleri yitirmeden işlenmiş halk masallarıdır. Bunda amaç halk masallarını yazılı edebiyata mal etmek, kalıcı duruma getirmektir” (Yardımcı, 2004: 253). Yapma masallar, kaynağını halk masallarından almakla beraber metni oluşturan yazarın düşüncelerinin, hayallerinin ön planda olduğu masallardır. Oğuzkan (2001: 21), yapma masalların birtakım ahlaki amaçlar güdülerek yazıldığını, bir düşünceyi telkin amaçlı ya da toplumun gülünç yönlerini ele almak için oluşturulduğunu ifade eder.

Araştırmada değerlendirmesi yapılan Bestami Yazgan’ın masal metinleri, özellikleri dolayısıyla edebî masallar içerisinde yer almaktadır. Yazar, çoğu masalında metinleri biçim özellikleri, dil ve üslup özellikleri açısından halk masallarına uygun şekilde oluşturmuş; ancak birtakım ahlaki değerlerin ve düşüncelerin telkinini de gözetmiştir.

2.1.3.1. Masalların Ana Dili Öğretimindeki Yeri

Çocuk, ana diline dair ilk sözcükleri aile ortamında öğrenir. Çocuğun çevreyle etkileşimi arttıkça dil gelişimi hızlanır. Dinleme becerisi ile başlayan bu süreç içerisinde duyduklarını tekrar eden çocuk, metinlerle tanışınca yeni bir dil alanına doğru yol alır. Çok küçük yaşlardan itibaren başlayan bu serüven içerisinde çocuğun ilk karşılaştığı metinler masal metinleridir. Masalın kendine özgü dili, farklı anlatım tarzı ve sadeliği çocuğu kendisine çeker. Bu metinlerin deyim, atasözü, tekerleme, ikileme ve kalıp söz yönünden zengin olan yapısı masala ahenk ve hareket katarken çocuğun yeni sözcüklerle tanışmasını sağlar.

Köklü bir kültürel mirasın taşıyıcısı olan masallar, ana dilinin inceliklerini, zenginliğini, ait olduğu dil özelliklerini çocuğa aktaran, ana dili sevgisi aşıl原因 araçlardır. Masalların çocuklar için ne kadar önemli kaynaklar olduğu şu şekilde açıklanmaktadır:

Çocuğu kültürleme ve eğitme süreci; aile, sokak gibi yakın ve doğal çevrede daha çok eğlendirme ve hoşça vakit geçirme amacıyla başlar, okul sıralarında sistemli ve planlı

bir şekilde devam eder. Bu süreçte masalın, ulusal ve evrensel değerlerin aktarılması ve benimsetilmesinde, çocuğun hayal dünyasının geliştirilmesinde, soyut kavramları algılama yeteneğiyle dili kullanma (cümle kurma, betimleme, anlatım vb.) becerilerinin geliştirilmesinde önemli bir yeri vardır. Çocuğun, içinde yaşadığı toplumun ahlaki ile insani değerlerini eğlenerek ve hoşça vakit geçirerek öğrenmesinde özellikle masalların önemli bir görev üstlendiği söylenebilir (Karatay, 2007a: 470-471).

Okul çağına kadar ana dilinin dinleme ve konuşma alanları ile tanışan çocuk, okulla beraber okuma ve yazma alanlarıyla dil gelişimini sürdürür. Okul ortamında ana dili öğretiminin gerçekleştirildiği Türkçe derslerinde, ders kitapları aracılığı ile verilen eğitime çocuk edebiyatı ürünü metinler de eşlik eder. Ders kitaplarında yer alan metinler de yine bu edebiyatın ürünleri olan metinler arasından seçilmektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2015: 4) dil öğrenme alanları sözlü iletişim, okuma ve yazma olmak üzere üç ana başlık altında düzenlenmiştir. Masal metinleri kurguları dolayısıyla bu alanların gelişimine hizmet eden metinlerdir.

İlk masalları aile ortamında annesinden, babasından ya da bir aile büyüğünden dinleyen çocuğun dinleme becerisi gelişmeye başlar. Masalın melodisi ve merak unsuru barındıran yapısı, çocuğun dikkatini taze tutar. Tekerlemelerle, deyimlerle ve atasözleri ile örülü bu metinlerden yeni sözcükler öğrenir. Metin içerisinde anlamını kavrayarak edindiği bu yeni sözcükleri konuşma içerisinde kullanarak kelime hazinesini zenginleştirir.

Masallar, çocukların ilk tanıdığı metin türlerinden biridir. Küçük yaşlardan başlayan bu tanışıklık, okul dönemiyle devam eder. Daha önce dinleyerek tanıdığı bu türle arasındaki yakınlık, okuma becerisini kazanmasıyla sürer. Masal, çocuğun sessiz ve sesli okuma sırasında hem anlama becerisinin gelişmesine hem de dil oyunları bakımından zengin yapısıyla telaffuz becerisinin gelişmesine imkân sağlar. Okuma sırasında edindiği yeni sözcükleri yazılı anlatımları sırasında kullanarak anlatım becerisini geliştirir. Çoğunluğu resimlerle kurulu masal metinleri, görsel öğeleri ile görsel okuma becerisinin gelişimine de yardım eder. Programın amaçladığı dil alanlarının gelişmesine hizmet eden bir tür olması dolayısıyla masalın ana dili öğretimindeki yeri büyüktür.

Masallar, dinleme becerisini geliştirmede son derece etkili kaynaklardır. Çocukların bıkmadan, dikkatle ve zaman zaman sorularla katılıp dinlediği türlerin

başında masallar gelir. Dinlemenin ardından masalı başkasına anlatan çocuk, sade ve anlaşılır bir dil kullanma becerisi kazanmaya başlar. Anlatma sırasında kurgu, olay ve düşünceyi belli bir düzende anlatan çocuğun düzenleme becerisi gelişir. Masalların söz varlığı yönünden zengin bir yapısı vardır. Çocuklar, masal metinlerinde düzeylerine uygun yeni kelime ve ifade kalıpları ile karşılaşır. Masalları dinlerken, okurken ve anlatırken kelime hazineleri gelişir; aynı zamanda masallar yoluyla atasözü, deyim ve mecazlı ifadeleri anlamaya başlarlar (Gürel, Temizyürek ve Şahbaz, 2007: 54).

Masallarda zengin bir söz varlığı bulunmaktadır. Anonim olan bu üründe deyim, atasözü, ikileme, yenileme ve pekiştirme sözcüklerinden bolca yararlanılmaktadır. Aynı masalda bir durum için kullanılan ifadelerde bile bir zenginlik görülmektedir. Örneğin pek çok masalda sadece 'yola çıkmak' yerine 'yol almak, yola koyulmak, yolunu tutmak, yollara düşmek...' gibi ifadeler de kullanılmaktadır (Çetinkaya, 2007: 26).

Sözlü edebiyat ürünü olan masallar, başlangıçta sadece çocuklara değil her yaştan insana anlatılan bir edebî türken, zamanla çocuklara özgü bir metin türü olarak algılanmaya başlanmış, yazarlar çocuk okuyucular için masal metinleri kaleme almıştır. Masalların eylem ağırlıklı hareketli yapısı, tekerlemelerle sağlanan mizahi dili ve hareketli söyleyişi, çocuk okuyucuların kitaba olan sevgisini artıran ve okuma eyleminin devamlılığını sağlayan bir unsur olarak göze çarpmaktadır. Okuma sevgisi kazandırması da ana dili öğretiminin devamlılığı açısından hedeflenen bir durumdur. Bilkan (2009: 32), okuma alışkanlığı kazandırmada masalların rolüne şu sözlerle değinmektedir:

Masallardaki kültürel motifler çocuğun eğitiminde önem taşımaktadır. Böylece dinî ve millî konular, çocuğa kuru bir nasihat şeklinde değil, renkli ve zengin bir üslup içerisinde telkin edilmektedir. Masallar ana dil öğretiminde ve dilin güzel telaffuzunda da değerli malzemeler içermektedir. Çocuklara ana dil şuuru kazandırmada ve kitap okumayı sevdirmede masalların önemi inkâr edilemez.

Masalların gerek kültür aktarımındaki rolü gerekse dil açısından taşıdığı olumlu özellikler düşünüldüğünde daha uzun yıllar bu türün, çocuklar için cazibesini koruyacağı ve ana dili öğretiminin vazgeçilmez kaynakları arasında yer alacağı düşünülmektedir.

2.1.4. Kavram Gelişimi

2.1.4.1. Kavram

Kavramın ne olduğu üzerine gerek felsefe gerekse ruhbilim alanlarında uzun çalışmalar yapılmış, farklı birçok görüş ve açıklamalara gidilmiştir. Kavramı dille bağlantılı olarak açıklayan araştırmacıların yanı sıra, kavramın dile dayanmayan, dilin dışında bir yapı olduğunu benimseyen araştırmacılar da vardır (Aksan, 2006a: 41).

Türkçe Sözlük'te (2005: 1111) kavram, “bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı, mefhum, fehva, nosyon ve nesnelere veya olayların ortak özelliklerini kapsayan, bir ortak ad altında toplayan genel tasarımı” şeklinde tanımlanmaktadır.

Aksan (2006a: 41), dilbilim açısından kavramı “İnsanın çevresindeki nesnelere, olay ve durumlara ait, kişisel gözlem ve deneyimlerine dayanan tasarımların zihinde yer eden ve bir soyutlamayla dile dönüşen yönüdür, göstergelerin gösterilen yanıdır.” şeklinde tanımlamaktadır.

Vardar (2007: 132) ise kavramı; “ortak özellikler taşıyan bir dizi olgu, varlık ya da nesneyle ilgili genel nitelikli bir anlam içeren, değişik deneyimlere uygun düşen, dil kökenli her türlü tasarım, düşünce, imge; bir nesne, varlık ya da oluşun imgesi; gösterilen” biçiminde tanımlamaktadır. Kavrama ilişkin yapılan tanımların birbirine koşut olduğu görülmektedir.

Aksan ve Vardar, “kavram”ı dilbilim açısından “gösterilen” olarak tanımlamaktadır. Dilin kelimeleri “gösterge” olarak kabul edildiğinde kelimenin temsil ettiği “gönderge”nin zihindeki soyut tasarımı ise “gösterilen” yani “kavram” olarak adlandırılır.

“Kavram” ve “sözcük” arasındaki bu bağlantıyı Özçelik (1988:7), “Toplumda standartlaşmış olan anlamıyla her sözcük bir kavram olarak alınabilir. Özellikle doğrudan anlamı göz önüne alındığında her sözcük, aynı dili konuşan insanlar arasında ortak sayılabilecek olan bir kavramla çok sıkı bir biçimde eşlenmiştir.” ifadeleri ile açıklamaktadır.

Kavramların dört temel özelliği vardır. Bunlar; kelimelerden oluşan bir isimle tanımlanmaları, ayırt edici özelliklere sahip olmaları, ayırt edici olmayan özelliklere sahip olmaları ve örneklerinin olmasıdır (Martorella'dan Akt.: Doğanay, 2005)

Kavramlar belirli isimlerle adlandırılır. İletişim kurabilmek için kavramların isimlerine ihtiyaç duyulur. Örneğin “çiçek” kelimesini daha önce duymayan biri, kelimeyi duyduğu zaman, o kelimeye karşılık gelen kavramı zihninde canlandıramaz. Ancak kelimeyi daha önce duymuşsa ve karşıladığı anlamı biliyorsa zihninde “çiçek” sözcüğüne karşılık bir kavram belirir. Kavramların ikinci özelliği olan ayırt edicilik, kavramın tanınmasında önemli bir özelliktir. Örneğin “köpekler” canlılar içerisinde “hayvan” diye nitelendirilen grup içerisinde yer alır. “Buldog” da “kaniş” de “labrador” da köpek kavramı içerisinde yer alan canlılardır. Köpeklerin et yemeleri, havlamaları, dört ayaklı olmaları ve evcilleştirilebilmeleri gibi özellikleri onların ayırt edici özelliklerindedir. Bu özelliklere sahip olan hayvan grubu “köpek” diye adlandırılır. Ancak ayırt edici özelliklerin yanı sıra aynı kavram kümesi içerisinde yer almalarına karşın “köpek” diye adlandırılan bu canlılar arasında ayırt edici olmayan özellikler de vardır. “Buldog”, “kaniş” ve “labrador” diye adlandırılan köpeklerin büyüklükleri, renkleri, tüyleri birbirinden farklıdır ve bu farklılıklar, bu canlıların ayırt edici olmayan özelliklerindedir. Ancak bu özelliklere sahip olsalar da ayırt edici özelliklerinin hepsinde ortak olması, onların “köpek” diye adlandırılmalarına engel teşkil etmez.

Kavramlar arasında bir hiyerarşiden söz edilebilir. Örneğin “elma” bir kavramdır ama bu kavram aynı zamanda daha geniş bir kavram olan “meyve” kavramının bir alt üyesidir. “Lezzetli golden elma” kavramı ise hem “elma”yı hem de “meyve” kavramını temsil eden bir kavramdır. Ancak kişiye bir elma resmi gösterilip ne olduğu sorulduğunda resmi gören kişi, kavrama karşılık olarak “elma” sözcüğünü kullanır. İlk olarak “meyve” ya da “lezzetli golden elma” gibi bir sözcükle kavramı ifade etmez. Kavramların sınıflandırılmış olduğu bu düzeye “ilk düzey” yani “temel düzey” denir. Temel düzey kavramlar, çocukların ilk öğrendikleri kavramlardır. Dünya, ilk olarak bu kavramlarla algılanmaya başlanır. Temel düzey kavramlar, temsil ettiği nesne ya da canlıya ait en ayırt edici özelliklere sahip olan kavramlardır (Smith, Nolen-Hoeksema, Fredrickson, Loftus, Bem ve Maren, 2014: 329).

İnsanoğlu sürekli olarak yaşadığı dünyaya ait deneyimler edinme ve tanıma ihtiyacı içerisinde. Sözcük ve kavram edinimi de bu tanıma süreci içerisinde gerçekleşir.

Çocuk, dili edinirken deneyimlediği sözcüklerle ilgili özellikleri de öğrenir. Örneğin “süt” sözcüğü ile birlikte onun beyaz ve içilen bir sıvı olduğunu, “ekmek”in bir yiyecek olduğunu, “kuş”un uçan bir hayvan olduğunu öğrenir. Deneyimlerinden yola çıkarak ses bileşenlerine ve sözcüklere bağlı olarak kavramları oluşturmaya başlar. Zamanla artan deneyimler “bardak, soba” gibi somut kavramların yanında, “kıskançlık, rüya” gibi soyut kavramların da edinimini gerçekleştirir (Aksan, 2006a: 40).

Bireyin düşünmesini sağlayan zihinsel araçlar olan kavramlar, fiziksel ve sosyal dünyayı anlamaya ve anlamlı iletişim kurmaya imkân verir. Kavramlar, çok kapsamlı bilgileri kullanılabilir birimler hâline getirir. Benzer nesnelere, insanları, olayları, fikirleri ve süreçleri gruplamada kullanılan bir kategori görevi üstlenirken bireyin bir grup varlığı, olayı, fikri ve süreci diğer gruplardan ayırt etmesine ve diğer grup varlık, olay, fikir ve süreçlerle de ilişkiler kurmasına imkân sağlar (Senemoğlu, 2015: 513).

Ülgen (1988: 11), kavramın ne olduğunu somutlaştırmak için “öğrenci” ve “öğretmen” kavramları üzerinden açıklama yapar. Öğrenci, “farklı özelliklere sahip, farklı yaşlarda ve farklı eğitim kurumlarında öğrenim görmek amacıyla resmen kayıtlı olan insanlara” verilen addır. Bu tanımda öğrenci kavramının özünü ifade eden kısım “herhangi bir eğitim kurumunda öğrenim yapmak amacıyla kayıtlı olma” ifadesidir. Bunun dışında kalan diğer ifadeler, “öğrenci” kavramının içindeki özellikler olmasına rağmen başka kavramların da özelliği olabilir. Örneğin “öğretmen” kavramı da “öğrenci” kavramı için tanımlanan ifadeleri içinde barındırır. “Farklı yaşlarda, farklı özelliklerde, farklı eğitim kurumlarında” ifadeleri, “öğretmen” kavramı için de kullanılabilir. “Öğretmen” kavramını “öğrenci” kavramından ayıran özellik “Öğretmenin belirli konularda öğrencilerinin hedeflerine ulaşabilmesi için kılavuzluk sorumluluğunu üstlenmiş olmasıdır.” Öğretmen kavramının özünü oluşturan ifade budur. Eğer bir değişkenlik içerisinde bir özellik sadece o kavramın özünü işaret ediyorsa buna birincil ya da kritik özellik adı verilir. Eğer aynı özellik başka kavramları da temsil ediyorsa bu da ikincil özellik olarak nitelendirilir.

Yukarıda verilen “öğretmen” ve “öğrenci” örneklerinde birincil özellik “öğrenci” kavramı için “Bireyin öğrenim görmek için herhangi bir eğitim kurumuna resmen kayıtlı olmasıdır.” “Öğretmen” kavramı için birincil özellik “Bireyin bir ya da daha fazla öğrencinin belli bir konuda belirli hedeflere ulaşmasında kılavuzluk etme sorumluluğunu üstlenmiş olmasıdır.” Öğretmen ve öğrenci kavramlarının ikisinde de yer alan ikincil

sayılacak özellikler ise ortak olarak “farklı özelliklerde olma, farklı yaşlarda olma, ders hazırlama ve benzeri davranışlardır” (Ülgen, 1988: 11-12). Bir kavramın özünü temsil eden ve onu diğer kavramlardan ayıran ayırıcı özellikler olduğu gibi, kavramlar arasında ortak olan özellikler de bulunmaktadır.

Bir kavrama ait özellikler iki grupta toplanır. Bunlar kavramın “prototipi” ve “kavramın çekirdeği”dir. Prototip, kavramın en iyi örneklerini tanımlayan özelliklerle oluşturulur. Prototip, bir kavram düşünüldüğünde akla gelen şeydir. Kavramın üyesi olmak için gereken özellikler ise kavramın çekirdeğini oluşturur. Kavram çekirdeği, bir kavram üyesi içerisinde yer almak için gerekli olan ana özellikleri içerir. Örneğin “büyükanne” kavramı düşünüldüğünde akla altmışlı yaşlarda, gri saçları olan, çocuklarıyla zaman geçirmeyi seven bir kadın görüntüsü oluşabilir. Oluşan bu görüntüdeki özellikler kavramın prototipidir. Ancak her durumda bu prototip geçerli olmayabilir. Genç yaşta evlenip çocuk sahibi olan ve prototipteki görüntüye uymayan bir kadın için de bu kavram kullanılabilir. Ancak burada bahsedilen kadının “büyükanne” kavramı ile nitelendirilebilmesi için başka bir özelliğe ihtiyaç duyulur. “Bir annenin ya da bir babanın annesi olma” özelliği, onu “büyükanne” kavramı içerisine yerleştirir. İşte bu esas özellik kavramın çekirdeğidir. Prototip her durumda kavram üyeliklerinin belirlenmesinde yeterli olamayabilir. Kavramın çekirdek özellikleri ise kavram üyeliklerinin belirlenmesinde daha belirleyicidir (Smith vd., 2014: 326-327).

Dilde sözcükle ifade edilen kavramların özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür (Ülgen, 1988: 12-14):

a. Kavramlar, dünyadaki gerçek obje ve olayların tecrübelerimize dayalı algılanan özellikleri kadar tanımlanabilir: Kavramları oluşturan özellikler nitelik ve nicelik açısından değişim gösterebilir. Bilim ve teknolojiye gelişmeler kavramların tanımlarının da yenilenmesini zorunlu kılar.

b. Objeler ve olayların algılanan özellikleri bireyden bireye değişebilir: İnsanlar geçmiş yaşantılarının etkisi altında ve yetenekleri ölçüsünde kavramları algılar ve değerlendirirler. Doğa bilimleri gibi alanlardaki kavramların algılanması daha yansızken sosyal bilimler alanındaki kavramların algılanmasında yanlılık sıkça karşılaşılan bir durumdur.

c. Kavramlar objelerin hem doğrudan hem de dolaylı olarak gözlenen özelliklerinden oluşur: Gözlenebilen özellikler denince şekil ya da fiziksel görünüm gibi özellikler ilk olarak akla gelir. Dolaylı olarak gözlenen özellikler ise ilk bakıldığında doğrudan gözlenemeyen soyut özellikleri kapsar. Ancak kavramlar hem somut hem de soyut özellikleri birlikte barındırdıkları için onları soyut ve somut diye gruplandırmak oldukça zordur. Ancak soyut ya da somut özelliklerden biri, diğer özelliğe göre daha ağır basabilir.

d. Kavramlar kendi içlerinde özelliklerine uygun biçimde belli ölçütlere göre gruplandırılabilir: Örneğin öğrenciler yaş, okul düzeyi, cinsiyet ve çeşitli kişilik özelliklerine göre kümelendirilebilir. Aynı zamanda her grup da kendi içinde alt gruplara ayrılabilir.

e. Kavramlar dille ilgilidir: Her kavram bir sözcükle ifade edilir. Bir dildeki kavram çeşitliliği ile dil zenginliği arasında olumlu bir ilişki vardır.

Sözcükler kavramların adlarıdır. Toplumsal olarak kabul edilmiş sözcüklerin anlamlarını karşılayan kavramlar; isim, sıfat, fiil, zarf ve bağlaç gibi sözcüklerle adlandırılır. Nesnelere isimlerle, süreçler fiillerle, nitelik gösteren kavramlar da sıfatlarla temsil edilir. Hangi sözcükle temsil edilirse edilsinler kavramlar bazı özellikler taşır. Bu özellikler şunlardır (Senemoğlu, 2015: 514-515):

a. Öğrenilebilirlik: Kavramların tamamı sonradan öğrenilir. Bazı kavramların öğrenimi daha kolay olurken bazılarının öğrenimi daha zor gerçekleşir. Gözlenmesi mümkün olan “ağaç, köpek” gibi somut kavramlar kolay öğrenilirken “adalet, güdülenme” gibi gözleme imkânı zor olan tanımlanmış soyut kavramlar daha güç öğrenilmektedir.

b. Kullanılabilirlik: Kavramlar ilkeleri anlama, problem çözme gibi kullanım alanlarına sahiptir. Ancak bir alandaki bazı kavramlar daha sık kullanılırken bazıları daha seyrek kullanılabilir.

c. Açıklık: Kavramlar anlaşılır olmalıdır ve konunun alanı uzmanlar arasında kavramın anlamına ilişkin görüş birliği bulunmalıdır. Yani bir kavram o alandaki uzmanlar tarafından aynı şekilde anlaşılmalıdır. Ancak bazı konu alanlarındaki kavramlar

(hayvan, bitki, element) daha net ve açıkken bazı kavramlar (zekâ, kaygı, başarı) daha kapalı ve belirsizdir.

d. **Genellik:** Birçok kavram hiyerarşik bir düzen gösterir. Bu düzenin en üstünde yer alan kavram en genel, en altında yer alan kavram da en özel kavramdır. Örneğin “canlılar” kavramı hiyerarşik düzen içerisinde en genel kavram olarak alınabilir. Bu kavramdan özele doğru inildikçe insanlar, bitkiler, hayvanlar gibi alt kavram alanları oluşur. Bunlar da kendi içlerinde sınıflandırılabilir. Örneğin “hayvan” kavramı kendi içinde memeli hayvanlar ve yumurta ile üreyen hayvanlar şeklinde gruplanabilir. Aynı şekilde bu gruplar da kendi özel kavramlarına kadar ayrılabilir.

e. **Güçlülük:** Kavramlar problem çözmeye, ilkelerin anlaşılmasına yardım etme, diğer kavramların öğrenimini sağlama gibi görevler üstlenir. Bazı konu alanları içerisinde aynı alanın diğer kavramlarına göre daha güçlü ve daha genel kavramlar yer alır. Bu kavramlar öğretim sırasında öncelikli olan kavramlardır. Örneğin matematikte “sayı” kavramı çok güçlü bir kavramdır. Çünkü aynı alandaki diğer bütün kavramların öğrenilebilmesi için öncelikle bu kavrama ihtiyaç vardır.

Kavramlar obje, fikir ve olayların gruplanması ve kategorize edilmesini sağlar. Bu sayede obje, olay ve fikirlerin daha kolay tanınmasına ve anlaşılmasına imkân verir. İnsanlar arasındaki iletişimi kolaylaştırır, bilgilerin sistematik olarak gruplandırılmasını sağlayarak ilkelerin oluşmasına ve problem çözmeye yardımcı olur. Kavramlar, göreceli olarak kalıcı bilgi sistemlerinin oluşumunu sağlar (Erden ve Akman, 2005: 199).

2.1.4.2. Kavram Türleri

Araştırmacıların, kavram türleri ile ilgili farklı sınıflandırmaları vardır. Kimi araştırmacılar kavramların algılanma düzeylerine göre (Klausmeier, 1985: 277; Senemoğlu, 2015: 513-514) kimi araştırmacılar niteliklerine göre (Keil, 1989: 25-38), kimi araştırmacılar da öğrenilme durumları (Novak, 1998: 42; Gagne, 1985: 96-116) ve farklı birçok özelliklerine göre sınıflandırma yapmışlardır.

Kavramlar somut kavramlar ve soyut (tanımlanmış) kavramlar olarak ikiye ayrılır. Örneğin “masa” somut bir kavramdır; ancak “demokrasi” soyut bir kavramdır. Somut kavramlar yaşamın ilk aylarından itibaren informel yollarla öğrenilirken soyut kavramların öğrenimi için genellikle öğretim gerekmektedir. Soyut kavramların bir kısmı

gözlem yoluyla öğrenilebilirken daha zor ve karmaşık diğer soyut kavramların öğrenilmesi için formel eğitimin yanı sıra bilişsel gelişim bakımından bireyin soyut işlemler döneminde olması gerekir. Karmaşık ve zor sayılabilecek soyut kavramları bilişsel gelişim bakımından somut işlemler döneminde olan ilkökul düzeyindeki çocukların öğrenmesi mümkün değildir (Senemoğlu, 2015: 513-514).

Morgan (2013: 141) dört tür kavram sınıflaması yapmaktadır. Bunlar basit kavramlar, birleşimli kavramlar, ayrışimli kavramlar ve ilişkisel kavramlardır. Basit kavramlarda uyarıcı duruma ait tek bir özellik soyutlanır. Birleşimli kavramlarda iki ya da daha fazla özelliikle kavram tanımlanır. Ayrışimli kavramlarda uyarıcı duruma ait birden fazla özellikten herhangi bir tanesi kavramı tanımlar. İlişkisel kavramlarda ise bir durumun iki ögesi arasındaki ilişkiye dayalı olarak kavram tanımlanır.

Özlem (2004: 70-85) mantık bilimi açısından kavramları yedi kategori altında incelemektedir. Bunlar somut ve soyut kavramlar, tümel ve tikel kavramlar, genel ve tekil kavramlar, kolektif ve distribütif kavramlar, açık ve seçik kavramlar, olumlu ve olumsuz kavramlar, özlük ve ilinti kavramlarıdır.

Farklı araştırmacıların kavram türleri ile ilgili sınıflandırmalarını derleyen Akyürek (2003: 24-28), kavram türlerini şu başlıklar altında gruplandırmıştır:

I. Algılanma Biçimlerine Göre Kavramlar

a. Somut Kavramlar: Varlığı duyu organlarıyla algılanabilen, gerçek şeyleri temsil eden (masa, sandalye vb.) kavramlardır.

b. Soyut Kavramlar: Varlığı duyu organlarıyla doğrudan algılanamayan (mutluluk, şeytan, sevinç vb.) kavramlardır.

II. Varlıklarının Niteliği Yönüyle Kavramlar

a. Nesne Kavramlar: Zaman ve mekânda var olan, nesnelere ait (fotoğraf, nehir, göçmen vb.) kavramlardır.

b. Sembol Kavramlar: Gerçek ya da hayali obje ya da olayları sembol yoluyla işaret eden (sayı, isim, fiil vb.) kavramlardır.

c. Olay Kavramlar: Canlı ya da cansız objelerin etkileşimlerini gösteren (örnek: sürgün, isyan, cezalandırma vb.) kavramlardır.

III. Özelliklerin Bulunma Durumuna Göre Kavramlar

a. Klasik Kavramlar: Bir kavramdaki her özelliğin olası tüm örnekler için geçerli olduğu (bekâr vb.) kavramlardır.

b. Olasılık İçeren Kavramlar: Bir kavramdaki her özelliğin tüm örnekler için geçerli olmadığı (kuş vb.) kavramlardır.

IV. Sahip Oldukları Özelliklerin Sayısına Göre Kavramlar

a. Basit Kavramlar: Ayırıcı tek bir özelliğe sahip olan (mavi vb.) kavramlardır.

b. Karmaşık Kavramlar: Birden fazla özelliği olan (futbol takımı vb.) kavramlardır.

c. Ayrışıklı Kavramlar: Bir dizi özellikten sadece birinin kavramı karakterize ettiği (hatalı sollama kuralı vb.) kavramlardır.

d. İlişkisel Kavramlar: İki öge arasındaki ilişkinin miktarını ve yönünü belirten (daha büyük vb.) kavramlardır.

V. Öğrenilme Sırasına Göre Kavramlar

a. Birincil Kavramlar: Çocukluğun ilk yıllarında olay ve objelerin doğrudan gözlenmesi yoluyla öğrenilen (anne, köpek, yemek vb.) kavramlardır.

b. İkincil Kavramlar: Çocuğun öğrendiği birincil kavramların üzerine bina ettiği (molekül, tarih vb.) kavramlardır.

Çalışmada kavram türleri algılanma biçimlerine göre ele alınmış, soyut ve somut kavramlar sınıflandırması esas alınmıştır.

2.1.4.3. Kavram Öğrenimi

Çocuk, aile ortamında kavram öğrenimine başlar, büyüme ve gelişme ile beraber eğitim ortamlarına katılan çocukta kavram öğrenimi hızlanır. Eğitim sonrasında iş hayatı ve sosyal hayat içerisinde öğrenilen kavramların gelişimi devam eder. Kavram, aile ortamında gözlem yoluyla öğrenilirken okulda gözlemlerle beraber tanımlar da devreye

girer, sonraki dönemlerde bireyin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda yaptığı araştırmalar ile kavramların öğrenimine devam edilir.

Kavram öğreniminin ve gelişiminin nasıl gerçekleştiğine yönelik hem psikoloji hem de eğitim alanında çalışmalar yapılmış, farklı teoriler geliştirilmiştir. Kavram gelişiminin bilişsel bir süreç olduğu düşünüldüğünde tek bir teorinin bütün kavram gelişim süreçlerini açıklamada yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir.

Kavsaoğlu (1990: 481); Montessori, Kephart, Getman ve Lehtinen gibi araştırmacıların eğitim programı modellerinden yola çıkarak kavram gelişiminin üç aşamada gerçekleştiği üzerinde durmaktadır. Bunlar; algıda kavram gelişimi, işlevde kavram gelişimi ve dilde kavram gelişimidir.

Algıda kavram gelişimi, duyarlar yoluyla elde edilen bilgilerin ortak özelliklerinin ayırt edilerek onlara anlam verilmesi sürecidir. Daire, üçgen gibi farklı şekillere farklı algı tepkilerinin verilmesi algıda yapılan kavramlaştırmaya örnek olarak gösterilebilir. İşlevde kavram gelişimi, kişinin kas ve motor becerileri ile çevresindeki nesnelerin koordinasyonu ile elde ettiği bilgilerin benzer yanlarını bulup bu bilgileri kavramsallaştırması ile ortaya çıkan gelişimdir. Örneğin bir çocuk, top şeklindeki bir nesneyi görme ve dokunma duyuları ile dikdörtgen şeklindeki diğer bir nesneden ayırt edebilir. Top şeklindeki bir nesnenin yuvarlama ve atma davranışı ile dikdörtgen bir nesnenin yuvarlama ve atma davranışı karşısında aynı hareketi göstermeyeceğini bilir. Çocuğun elde ettiği bu bilgiler, işlevde gerçekleşen kavram gelişimine örnek olarak gösterilebilir. Dilde kavram gelişimi ise anlama ve doğal ifade kullanımı şeklinde gerçekleşir. Anlama, algıda ve işlevde oluşan kavramın adını ayırt etme ve ilgili nesneyi adı geçtiğinde göstermedir. Doğal ifadede kullanım ise bir çocuğun, bir yetişkinin cümlesini kullanmadan serbest bir oyun faaliyeti içerisinde ya da farklı bir ortam içerisinde o kavrama ait adı kullanması yoluyla olur (Kavsaoğlu, 1990: 482).

Zaman ve mekân gibi kavramlar doğuştan edinilebilirken diğer kavramlar öğrenim ve öğretim yoluyla edinilir. Kavramlar açıkça öğretilebileceği gibi deneyim yoluyla da öğrenilebilir. Açık öğrenmelerde çoğunlukla kavramın çekirdekleri öğrenilir. Deneyim yoluyla öğrenmede ise kavramın prototipi oluşturulur. “Hırsız” kavramının açık öğrenme yoluyla öğretildiği bir ortamda, “hırsız” başkalarına ait olan eşyaları geri verme niyeti taşımadan alan kişi diye tanımlanabilir. Bu tanımda “hırsız” kavramına ait çekirdek özellikler yani esas özellikler öğretilmiştir. Ancak bu kavram çocuğun deneyimleri

yoluyla zihninde sinsi, tehlikeli ve sakalları olan bir görüntü ile oluşturulmuş olabilir. Oluşan bu görüntü, kavramın çocuğun zihnindeki prototipidir. Çoğunlukla küçük yaştaki çocuklar kavramları öğrenirken prototiplerle öğrenmekte, çekirdek özelliklerin daha belirleyici olduğu gerçeğini on yaşına gelene kadar fark edememektedir (Smith vd., 2014: 330).

Kavram bilgisine sahip olmak belli bir yaşantı gerektirir. Çocuk, kavrama dair bir yaşantı geliştirmemişse kavramın karşıladığı sözcüğü duyması durumunda zihninde kavrama karşılık bir görüntü oluşmaz. Bloom (2000: 90) bu konuyla ilgili olarak “ipotek” sözcüğünü örnek gösterir. Bir ev satın alan anne ve babanın henüz iki yaşında olan çocukları “ipotek” kelimesini ebeveynlerinden sıklıkla duyar ama kelimenin karşıladığı anlamı öğrenemez, “ipotek” kavramı ile ilgili henüz bir yaşantısı olmayan çocuğun zihninde kavrama dair bir görüntü oluşmaz. Bir sözcüğün anlamını öğrenebilmek için o sözcüğe dair kavram bilgisine sahip olmak gerekir.

Çocuklar yeni bir nesne ile karşılaştıkları zaman o nesneyi üst düzey bir örneğe kıyasla daha temel bir tür adıyla sınıflandırmayı daha kolay bulurlar çünkü çocuklar, üst düzey yeni bir ismi temel seviye kelimelere kıyasla öğrenmekte zorluk yaşarlar (Horton ve Markman’dan Akt.:Bloom, 2000).

Eleanor Rosch ve arkadaşları (Akt.: Bloom, 2000: 148) temel düzey kavramların en kapsamlı düzey olduğunu, insanların temel düzeydeki kavramlarla etkileşime geçtiğini, bu kümelerle ait cisimlerin ortak bir şekil paylaştığını ve çoğu çocuğun ilk öğrendiği kavramların bu kavramlar olduğunu ifade ederler.

Murphy ve Lassaline, temel düzeyin eğiticilik ve ayırt edicilik arasında uygun bir uzlaşma olduğunu varsayarlar. Bir şeyin ait olduğu temel düzey küme bilindikten sonra fark edilmemiş özellikler hakkında çıkarım yapılabileceğini (eğiticilik) ve aynı zamanda bu kümelemeyi yapmanın nispeten kolay olacağını (ayırt edicilik) aktarırlar. Örneğin bir hayvanın köpek olduğu biliniyorsa hayvanlar gibi üst düzey bir kümeye ait olması bilgisine oranla o hayvanla ilgili daha çok çıkarımda bulunulabilir (havlar, et yer, evcildir). Köpekleri, atlar gibi temel düzeydeki kümelerden ayırt etmek, bulldoglar ve terrierler gibi üst düzey kümelerden ayırt etmekten daha kolaydır. Bu sebepten dolayı bir fidoyu, bir terrier ya da bir hayvandırsa bir köpek olarak düşünmeye insan zihni daha yatkındır (Akt.: Bloom, 2000: 148).

Bazı kelimelerin daha kolay öğrenilmesi kavramsal erişimle ilgilidir. Bir çocuk daha üst bir kavram olan “hayvan” kavramından önce köpeği, “araç” kavramından önce arabayı öğrenir; çünkü çocuğun ilk karşılaştığı kavramlar bunlardır (Brown, 1958).

Kavram öğrenimi, bireyin kendisinde gerçekleşir ve deneyimleri yoluyla elde ettiği yaşantıları zihninde soyutlaması ve genelmesi ile oluşur. Bir çocuk portakal suyunun içilen bir şey olduğunu ama yağın aynı zevkle içilemeyeceğini, bir sandalyeye oturduğunda onu taşıyabileceğini ama bir karton kutunun üstüne oturduğunda kutunun ezilip onu yere düşürebileceğini, bir kediyi okşadığında mırladığını, bir köpeği okşadığında hırladığını deneyimleyerek öğrenebilir. Bu basit deneyimler yoluyla portakal suyu içmenin hazzını, yağ içmenin tehlikelerini fark edebilir; neyin üstüne oturup oturamayacağına, hangi canlılarla etkileşime geçip geçemeyeceğine dair dersler çıkarabilir. Bu olaylardan elde ettiği bilgilerden yola çıkarak benzerlik gördüğü diğer kavramlarla da yaşantılarını ilişkilendirip genellemelere gider. Genellemeler, kavram öğreniminde önemli bir aşamadır (Bloom, 2000: 147).

Sözcük ve kavram öğrenimi üzerinde çalışan birçok araştırmacının üzerinde durduğu konulardan biri kavram ile onu temsil eden sözcük arasındaki ilişki konusudur. Kelimeler mi kavramların öğrenilmesine neden olur yoksa kavramlar mı kelimelerin öğrenilmesini sağlar? Kelimeleri bilmek kavramları öğrenmek için yeterli midir? Gabriel Garcia Marquez “Yüzyıllık Yalnızlık” adlı eserinde uykusuzluk problemi çeken ve bu problemden dolayı hafıza kaybı yaşayan insanları anlatır. Hafıza kaybının etkisi ile insanlar yavaş yavaş çevrelerindeki canlıların, nesnelerin isimlerini unutmaya başlarlar. Kasabalılardan biri bunun önüne geçmek için her şeyin üzerine o nesnenin ismini yazmaya başlar. Masa, saat, duvar, inek, tavuk, tencere vb. Ancak bu da çözüm olmaz ve hastalık ilerledikçe yalnızca nesnelerin isimlerini değil, işlevlerini de unutmaya başlarlar. Bu yüzden nesnelerin ve canlıların üzerine daha ayrıntılı bilgiler yazmak zorunda kalırlar. Örneğin ineğin üzerine “Bu bir inehtir, her sabah sağılması gerekir. Sağıldıktan sonra süt kaynatılmalıdır.” gibi açıklayıcı cümleler yazarlar ama bu da geçici bir çözüm olur; çünkü en sonunda kasabadaki bütün insanlar okumayı da unuturlar. Bu örnekte bir nesnenin ya da canlının ismini bilmenin, ne işe yaradığını bilmekten farklı olduğu üzerinde durulmaktadır. İneğin nasıl adlandırıldığını bilmek başka bir şeydir, inekle ne yapılacağını bilmek başka bir şeydir. Yani zihindeki imaj ile o imajı dilde temsil eden ifade birbirinden farklıdır. Çocuklar yeni bir kelime öğrendikleri zaman da bazen doğru

kavrama sahip olabilirler ama her durumda öğrenilmiş olan yeni kelime, çocuğun zihinsel yaşantısını etkilemeyebilir (Bloom, 2000: 240). Bu noktada gelişim psikologlarının bir kısmı kelimelere maruz kalmanın zihinde yeni kavramların oluşmasına yardımcı olabileceğini ileri sürmektedir (Bloom ve Keil, 2001: 361).

Çocuklardaki kavramsal gelişim üzerine çalışmalar yapan Gelman ve Markman, 1986 ve 1987 yıllarında (Akt. Bloom ve Keil, 2001: 362) yaptıkları deneyde, çocuklara “dinozor” diye adlandırılan “brontosaurus”u gösterip bu canlının soğukkanlı özelliğe sahip olduğunu, “rhinoceros”u gösterip bu canlının da sıcakkanlı özelliğe sahip olduğunu belirtmişlerdir. Daha sonra yine bir dinozor olduğunu söyledikleri “triceratops”u gösterip sıcakkanlı özelliğe mi yoksa soğukkanlı özelliğe mi sahip olabileceğine dair fikirlerini söylemeleri istenmiştir. Deney sonunda çocuklar, üç canlı hakkındaki bilgilerden yola çıkarak triceratopsun, sıcakkanlı rhinocerosa benzese de soğukkanlı brontosaurusun özelliğine sahip olduğuna karar vermişlerdir. Yapılan bu çalışma, çocukların görüntü benzerliğinden yola çıkarak hareket etmeyip brontosaurus ve triceratopsun “dinozor” diye tabir edilmesinden yola çıkarak benzer özelliklere sahip olabileceği düşüncesi ile iki canlıyı eşleştirdikleri fikrine ulaştırmıştır. Bu noktada dilin, sözcüklerinin kavram kümelerini oluşturmada yönlendirici olabileceği düşünülebilir. Bu çalışmanın sonrasında yeni çalışmalar yapılmış, yapılan çalışmaların bir kısmı bu deneyin sonuçlarını desteklemiş olsa da bir kısım çalışma sonunda dilin, kavram oluşumu ile ilişkili olabileceği ama kavram oluşumunda tek başında yeterli olamayacağı (ör. Davidson ve Gelman, 1990) görüşü daha baskın bir görüş olarak kabul görmüştür.

Eş sesli sözcüklerin varlığı, çocukların aynı ismi taşıyan nesne ve varlıkları aynı kategoriye koymamaları için güzel bir örnektir. İngilizcede yarasa ve beyzbol sopasını adlandırmak için “bat” sözcüğü kullanılır. Eğer aynı kelime eşittir aynı kavram varsayımı ile hareket edilirse çocukların çok garip bir kavramla karşılaşabilmesi mümkündür. Dile maruz kalmak yeni kavramların kazanılmasında etkili olabilir ancak çocuklar, yeni kavramlar oluştururken kelimelere çok fazla gereksinim duymazlar (Bloom ve Keil, 2001: 363).

Sözcük ve kavram ilişkisi üzerine farklı görüşler olmakla beraber dil gelişimi ve bilişsel gelişim arasındaki bağlantıyı dilbilimciler de gelişim psikologları da kabul etmektedir. Çocukların dil gelişimi arttıkça zihinsel faaliyetlerinin de geliştiği göz önünde bulundurulduğunda deneyimler yoluyla kavram bilgisine sahip olmak kadar kelime

bilgisinin de kavram gelişimi üzerinde büyük etkisi olduğu söylenebilir. Bu anlamda eğitim ortamlarında kullanılan metinlerin kelime ve kavramların öğretiminde büyük rolü vardır. Kavram gelişiminin en hızlı olduğu okul çağı döneminde, öğrenciler gerek ders içi gerekse ders dışı zamanlarda okumalar yoluyla sözcük öğrenimi ile beraber kavramları da öğrenirler.

Kavram öğrenme iki basamakta gerçekleşir. Bunlar “kavram oluşturma” ve “kavram kazanma”dır. Kavram geliştirme ise kavramların nitelik ve nicelik açısından yükseltilmesi durumudur. Deneysel psikolojiye göre hayvan ya da insan organizması benzer uyarıcılara geliştirdiği tepkiyi daha önce karşılaşmadığı benzer başka bir uyarıcıya gösterdiğinde bu, organizmanın kavram oluşturduğunun işaretidir. İlk kavramlar aile ortamında ve çevreden öğrenilir. Çocuklarda şematik algının gelişmeye başlamasıyla hatırlamanın da başladığı gözlenir. Çocuk, karşılaştığı obje ve olayları algıladıkça onlardan kavramlar oluşturmaya başlar. Edindiği kavramların özelliklerini diğerleriyle karşılaştırıp uygun olmayan özellikleri ayırt ederek genellemeye doğru gider. Çocuk, oluşturduğu kavramı çevresindeki insanların kullandığı sözcüklerle birleştirir. Yani kavramı tümevarım yöntemi ile oluşturur (Ülgen, 1988: 19-20).

Sorgulama, buluş yoluyla öğrenme ya da örnekten kurala doğru öğrenme şeklinde de tanımlanan tümevarım yöntemi, Bruner tarafından geliştirilmiş bir öğrenme yaklaşımıdır. Yaklaşımın temelinde, öğrenmede ön bilgilerin önemli olduğu düşüncesi vardır. Bu yöntemle yapılan kavram öğretiminde özelden genele doğru giden bir anlayış söz konusudur. Öğrencilere önce kavramın örnekleri verilir, verilen örneklerin ortak yanlarını bulmaları istenir, daha sonra örnek olanlar ile örnek olmayanlar sıralanır, örnek ve örnek olmayanlar arasındaki farklı yönler bulunur. Bu şekilde bir öğretimle kavramın öğrencinin zihninde netleşmesi hedeflenir (Erden ve Akman, 2005: 204).

Eğitim psikologlarından Ausubel, kavram oluşturmaya sembol ve anlamlarını hatırlama ilişkisi ve anlam ağı kurma süreci olarak nitelendirmektedir. Birey bir objeye verilen adı algıladığında öncelikle bu objeye ilgili belleğinde bulunan ilgili anlamları ve sembolleri harekete geçirir, ardından zihninde bir diyagram oluşturur. Yeni uyarıcılarla ilgili bilgilerle zihnindeki kavramlarla ilgili anlamları yeniden değerlendirip kavramı yapılandırır (Ülgen, 1988: 20-21). Ausubel’in yaklaşımı tümdengelimci bir yaklaşımdır. Sunuş yoluyla öğretim ya da kuraldan örneğe doğru öğretim adıyla da bilinen bu yaklaşımda anlamlı öğrenme esastır. Bu yaklaşımla kavram öğretilirken önce

kavramın tanımını yapılırlar ve özellikleri sıralanır. Buradaki amaç çocuğun zihninde kavrama dair bir zemin hazırlamaktır. Bu yapı kurulduğunda yeni gelecek bilgi daha anlamlı şekilde kurulabilir. Ardından öğrencilerden örnek göstermeleri istenir. Bu yaklaşım, özellikle kavram hakkında ön bilgilerin olmadığı durumlarda kullanılabilir bir yaklaşımdır (Erden ve Akman, 2005: 203).

Kavram öğretiminde tündengelim metodunu izleyen Ausubel, kavramın sınıf ortamında önce öğretmen tarafından tanımlanması, ardından öğrencilere çeşitli örneklerle uygulanması gerektiği görüşündedir. Bruner, Ausubel'den farklı olarak eğitim ortamında öğretmenin sunduğu değişik örneklerden yola çıkan öğrencilerin, sezgisel yolla genellemelere ulaşarak kural geliştirerek kavram öğrenmesi gerektiği görüşünü savunur (Ülgen, 1988: 36-37).

Piaget, çocukların gelişim özelliklerine paralel olarak belirli kavramları belirli yaş düzeylerinde oluşturduklarını ve kazandıklarını ifade eder. Çocuk, 0-4 yaş arasında objenin devamlılığını öğrenir. Objenin görünürde değiştiği hâlde özünün değişmediğini kavrar. 7-11 yaşlarında kavramlarla ilgili somut işlemleri, 12-14 yaşlarında da soyut işlemleri deneyimler (Ülgen, 1988: 21-22).

Kavram öğrenmenin ikinci basamağı olan "kavram kazanma" objelerin algılanan özelliklerini birbirleriyle ilişkilerine göre uygun kural ve ölçütlerle inceleyip gruplama yapma ile gerçekleşir. Kavram kazanma genellikle tündengelim yöntemi ile yapılırlar ve çoğunlukla okullarda kavram öğrenme sırasında önem kazanır. Kavram kazanma, öğrenmeyle geliştirilen bir olgudur. Okul dönemindeki çocuklarda mantık kurallarına uygun düşünme becerisinin gelişmesi ve dil zenginliğinin artması, kavramsal bir olayla karşılaşmaları durumunda onları mantıksal yollarla gruplama ve uygun sözcüklerle birleştirme eğilimini artırır. Bu düzeyde kavram kazanma da daha kolay gerçekleşir (Ülgen, 1988: 22-26).

Bilişsel gelişimin temelinde kavram öğrenme vardır. Kavram öğrenimi aşamalı dört düzeyde gerçekleşir. Bu aşamalar en alt düzeyden en üst düzeye doğru somut düzey, tanıma düzeyi, sınıflama düzeyi ve soyut düzeydir (Senemoğlu, 2015: 516-519). Somut düzeyde kavram öğreniminde önce objenin algılanabilen çerçevesine dikkat edilir, ardından objenin diğer objelerden ayırt edici yönleri tespit edilir. Son olarak ayırt edilen obje aynı kapsam ve durumda başka zamanda da görüldüğünde hatırlanır. Örneğin bir çocuk kurşun kalemi ilk gördüğünde ona dikkat eder, ardından çevresindeki diğer

nesnelerle karşılaştırıp onlardan ayrılan yanlarını tespit eder. Ayırıcı yönlerini doğru tespit ettikten sonra aynı kalemi aynı yerde ve durumda gördüğünde hatırlar. Bu, somut düzeyde bir öğrenmedir.

Tanıma düzeyinde somut düzeyden bir üst aşamaya ulaşılır. Somut düzeyde ayırt edici yönlerini tespit ettiği objeyi aynı kapsam ve durumda tanıyan çocuk, tanıma düzeyinde bir üst aşamaya geçerek farklı bir ortamda ve durumda da objeyi gördüğünde tanıyabilecek duruma gelir. Farklı ortam ve durumda gördüğü objenin aynı obje olduğunu fark edip genelleme yapar ve genelleme yapılan obje hatırlanır. Somut düzeyde sadece görerek kavram öğrenilirken tanıma düzeyinde sadece görme değil işitme, koklama ve dokunma yoluyla da kavram öğrenilebilir. Bu düzeyde kavram, adıyla kodlanıp saklanabilir.

Sınıflama düzeyinde bir kavramın ilk kez öğrenilebilmesi için kişinin kavramın en az iki örneğini tanıma düzeyinde öğrenmesi gerekir. Sınıflama düzeyinde diğer düzeylerdeki zihinsel işlemler aynen yapılır. Bunlara ek olarak bu düzeye özgü yeni zihinsel işlem iki ya da daha fazla objenin eş değer olduğunun genellemesini yapabilmektir. Sınıflama düzeyinde bir çocuk, farklı renk ve biçimlerdeki kurşun kalemlerin aynı grupta yer aldığını bilir. Aynı şekilde dolma kalemi, boya kalemi, pastel kalemi gibi kavramları da sınıflama düzeyinde öğrenir.

Soyut düzeyde kavram öğrenmede gerekli zihinsel işlemler iki grupta toplanır. Bunlar tümevarım ve alma işlemleridir. Tümevarım işlemleri kavramın özelliklerine ilişkin denenceler formüle etmeyi, hatırlamayı, değerlendirmeyi ve eğer kavram sınıflama düzeyinde öğrenilmişse kavramın tanımını çıkarmayı, öğrenilmemişse kavramı çıkarsamayı ve anlamayı kapsar. Alma işlemleri ise kavramın adı, tanımı, kavrama ait örnekleri ve örnek olmayanları, betimlemeleri, bilgiyi özümlemeleri, bilgiyi hatırlamayı ve analiz etmeyi kapsar. Soyut düzeyde kavram öğreniminin sağlıklı yapılabilmesi için tümevarım ve alış işlemlerinin iyi bir kombinasyonla kullanılması gerekmektedir. Aksi hâlde ezberlemeden öteye geçilemez (Senemoğlu, 2015: 519).

Kavram öğretiminde zaman, bellek, kavram öğretme stratejileri, kavramı öğrenme için odaklanma ve bireyin gelişim düzeyi gibi faktörler etkilidir. Öğrencilerin öğretilen kavramla ilgili ön bilgilerinin yetersizliği ya da yanlış oluşu, kavram kargaşası yaşıyor olmaları, öğrenme ortamındaki yetersizlik ve kontrol altına alınamayan çevresel bazı faktörler kavram öğrenmeyi engelleyen unsurlar arasında yer alır (Ülgen, 1988: 40).

Tennyson, kavram öğretiminde önce öğretilecek olan kavramın analiz edilmesi, ardından kavrama yönelik bir tanım hazırlanması, en iyi örneğin seçilmesi, akılcı örnekler dizisinin geliştirilmesi ve değerlendirici akılcı örneklerin ardışıklık içinde sunulması gerektiğini ifade eder (Akt.: Ülgen, 1988: 36). Klausmeir, kavramları zihinsel yapılar olarak nitelendirir. Zihinsel bir yapı veya sunum olarak kavram, bir konu veya konular sınıfı hakkındaki kişinin organize bilgilerinden oluşmaktadır. Bir bireyin zihinsel yapısı, kazanılmış olan kavram konusundaki algısının ardışık şekilde yükselmesi ile birlikte değişmektedir (Dündar, 2007: 24).

Klausmiere, kavram öğretiminde ilk olarak kavramın bütünlük içindeki yerinin öğrenciye gösterilmesi, ikinci düzeyde kavramın kendi içinde tanımlanması, üçüncü düzeyde kritik özellikleri ile değişen özelliklerinin belirlenmesi, dördüncü düzeyde olumlu örneklerle olumsuz örneklerin karşılaştırılması, beşinci düzeyde kavramla ilgili ilkelerin saptanması, altıncı düzeyde kavramın kullanılarak problem çözme denemelerinin yapılması ve son olarak da kavramın kapsamı içerisine giren özelliklerin yer aldığı bir listenin oluşturulması şeklinde bir öğretim sıralaması yapar (Ülgen, 1988: 37). Klausmiere, kavram öğretiminde problem çözme yolunu izlemektedir.

Kavram öğrenme, bir uyarıcı durumunun belirli bir özelliğinin ya da daha fazla özelliğinin soyutlanması yoluyla gerçekleşir. Morgan (2013: 142,143), düşünmeyle ilişkili olan ve bir bakıma bir problem çözme işi olan kavram öğrenmenin farklı stratejilerle gerçekleştirilebileceğini vurgular ve bu stratejileri dört başlık altında sıralar. Zamandaş tarama, ardışık tarama, tutucu odaklaşma ve odakla kumar oynama şeklinde sıralanan stratejiler özellikle karmaşık, birleşimli ve ayrışimli kavramların öğrenilmesinde daha çok kullanılan stratejilerdir.

İnsanlar çoğunlukla günlük hayatlarında basit kavramların öğrenimini gerçekleştirirler. Kavram öğrenmenin uzun bir süreç gerektirdiği düşünüldüğünde kavramların normal yollarla öğrenimi daha fazla olur. Kavram öğrenmede normal öğrenme yolları şu şekillerde gerçekleşir (Morgan, 2013: 145-146):

1. Ayırt etmeyi öğrenme: Bütün kavramların öğreniminin ilk aşaması ayırt etmeyi öğrenme ile başlar. Kavrama dair belli bir özellik öğrenildiğinde aynı özelliği taşıyan diğer kavramlarla karşılaşma durumunda öğrenilen özelliğin her iki kavrama genelleştirilmesi sağlanır ve kavram öğrenilir. Ayırt etme ve genelleme davranışı bir arada gerçekleşir. Örneğin küçük bir çocuğun eline bir elma verilip ona verilen meyvenin

adının elma olduğu söylendiğinde bir süre sonra “elma” kelimesi ve verilen meyve arasında bir bağ kurmaya başlar. Her defasında verilen elmanın büyüklüğü farklı olsa da çocuğun kafasında “elma” kavramı yuvarlak, yenilebilir, sapı olan, sulu bir yiyecek olarak şekillenir. Çocuğun kafasında oluşan bu kavram yetişkin bir insanın kafasında şekillenen elma kavramı ile örtüşmeyebilir. Çocuğun “elma” diye zihnine “yuvarlak ve sulu” özellikleri ile kodladığı kavram, elma kavramına ait ortak özellikler olsa da aynı anda birçok meyvenin de ortak özelliğidir. Burada çocuk, aşırı bir genelleme yapmıştır. Kavramı doğru şekilde öğrenebilmesi için elmanın taşıdığı bu özellikleri erik, armut gibi benzer özellikler taşıyan diğer meyvelerden ayırt edebilmesi ile sağlanabilir. Nesnelere arasındaki farklı özellikler ne kadar hızlı ayırt edilebilirse kavram öğrenme o kadar hızlı olur.

2. Bağlam içinde öğrenme: Bir kelimenin anlamı bilinmediği durumlarda kelime, farklı bağlamlar içerisinde kullanıldığında bu bağlam içerisinde kelimeyi okuyan ya da duyan kişi, bilinmeyen kelimeye dair bir anlam oluşturmaya başlar ve çoğunlukla oluşturulan bu anlam, kavramla ilgili doğru bir fikir verir.

Örneğin “semer” sözcüğü daha önce duymamış olan bir kişiye sorulduğunda cevap veremeyecektir. Ancak verilen sözcük farklı bağlamlar içerisinde kullanıldığında sözcükle ilgili kavram, zihinde şekillenmeye başlar.

“Eşeğin semeri hayli eskimiş olduğu için eşek, yük taşımakta zorluk çekiyordu.”

“Semeri atın sırtına yerleştirip yola çıktı.”

“Semerci; deri, keçe ve kamışları kullanarak semer dikmeye başladı.”

Yukarıda farklı bağlamlar içerisinde verilen “semer” sözcüğü, bu cümleler duyulduğunda ya da okunduğunda dinleyicinin/okuyucunun zihninde bir şekil oluşturmaya başlar. Dinleyici/okuyucu “semer”in at ve eşek gibi hayvanların sırtına yerleştirildiğini, yük taşımaya yaradığını, çeşitli malzemeler kullanılarak dikildiğini öğrenir. Öğrenen kişinin zihninde daha önce bu kavrama dair bir görüntü varsa ancak “semer” kavramının sözcük olarak karşılığını bilmiyorsa bağlam içerisinde öğrendiği bu sözcükle zihninde daha önce var olan kavram görüntüsünü ilişkilendirebilir, kavramla kelimeyi örtüştürerek kavramı, kelime karşılığı ile öğrenmiş olur. Öğrenen kişinin zihninde daha önce kavrama dair bir görüntü yoksa bağlam içerisinde elde ettiği

bilgilerden yola çıkarak kavrama dair bir şekil oluşturmaya başlar. Yani her iki durumda da farklı bağlamlar, kelime ve kavram öğrenimini kolaylaştırır.

3. Tanım yoluyla öğrenme: Kavramların kelimelerle betimlenerek öğretilmesi yoluyla yapılan bir kavram öğretimidir. Özellikle çocuğun eğitiminin ilerleyen yıllarında birçok kavram, tanımları yapılarak öğretilir.

Kavram öğretiminin başarılı olabilmesi için dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vardır. Kavram öğretilirken en iyi örneğin seçilmesi başarıyı arttırır, öğretim sırasında örneklerin akılcı sıralaması da önemlidir. Öğretilecek kavramın kritik özellikleri mutlaka verilmelidir. Öğrencilerin verdikleri örneklerin doğru olup olmadığı onlara bildirilmeli, yanlış örnek kullanımları durumunda gerekli düzeltmeler yapılmalıdır. Kavramların daha iyi öğrenilebilmesi için gerekirse resim, grafik, tablo gibi görsel materyallerden de faydalanılmalıdır. Bu sayede zihinde kavrama dair imajın somutlaşmasına fırsat verilebilir (Erden ve Akman, 2005: 203).

Kavram öğreniminden sonra gerçekleşen kavram gelişimi, süreklilik arz eder. Kavramla ilgili yeni yaşantılar elde edildikçe zihindeki kavramın görüntüsünde bir değişim ve gelişim meydana gelir.

Piaget, çocuklarda kavram gelişiminin özümleme ve uyma yoluyla oluştuğunu ifade eder. Herhangi yeni bir durumla karşılaşan çocuk, bu yeni durumu anlayabilmek için önce var olan kavramları kullanır yani özümleme yapar. Ancak var olan kavramların yeni durumu anlamada yetersiz kaldığını hissettiği zaman dengesizlik sürecine girer. Sonraki aşamada kavramlarda küçük değişiklikler yapmaya başlar (uyma). Örnek olarak üç buçuk yaşındaki bir çocuğu ele alır. Çocuğun üç buçuk yaşına kadar sadece anne olan kadınlarla ve henüz büyümemiş liseli kızlarla (çocuk bakıcıları) yaşantısı olduğu için zihninde iri yapılı kadınların anne olduğu ve dolayısıyla bunların çocuk sahibi olacakları, daha küçük yaştakilerin de okula giden ve babaları olan kızlar olduğu düşüncesi hâkimdir. Çocuk bir gün yeni komşularının avlusuna girer ve kadına “Çocukların nerede?” diye sorar. Kadın, çocuğunun olmadığını söyler. O esnada evden kadının kocası çıkar. Çocuk, adamı göstererek “Bu senin baban mı?” diye sorar. Kadın, babası olmadığını, kocası olduğunu söyler. Çocuk, karşılaştığı bu yeni durumu anlamlandırmaya çalışırken önce var olan kavramları kullanarak özümlemeye çalışır. Çünkü çocuğun sınırlı yaşantısı bu durumu algılamasına izin vermez, kafasında iri yapılı kadınların anne olduğu ve mutlaka

çocuk sahibi olmaları gerektiği düşüncesi vardır. Ancak gördüğü yeni kadın, iri yapılıdır ama çocuğu yoktur, üstelik babası diye düşündüğü adam, kadının kocasıdır. Çocuk daha önce karşılaşmadığı bu durum karşısında, yeni bilgilerin mevcut bilgileriyle özümlemediğini görür ve bir dengesizlik hisseder. Bu çelişkiyi çözmeye çalışır. Yeni yaşantılar yoluyla anne olmayan başka yetişkin kadınlarla karşılaştıkça durumu anlamlandırmaya başlar ve denge süreci sağlandıktan sonra uyma aşaması gerçekleşir. Çocuk bundan sonra benzer bir durumla karşılaştığında dengesizlik yaşamadan özümlemeye başlar. Yani kişi, yeni ve daha fazla bilgi elde ettikçe zihninde var olan kavramı birçok kez ayarlamak ve genişletmek zorunda kalır (Gander ve Gardiner, 1995: 247-248).

Piaget'e göre özümleme ve uyma her yaştaki kavram gelişimini açıklar. Çocukların ve her yaştaki insanın henüz kavramlaştıramadığı bilgiler hemen hiç farkına varamadığı bilgilerdir (Gander ve Gardiner, 1995: 248). Kişi yeni bir bilgiyi özümleyen kavramları zihninde geliştirmemişse karşılaştığı yeni bilgiyi anlamlandırması mümkün olmaz.

Kalıp yargılar, çocuğun kavram gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Çocuklar, bir kez bir kavramı zihinlerinde biçimlendirdikten ve o kavrama duygusal olarak bağlandıktan sonra o kavramla uyuşan bilgileri özümleyip uyuşmayanları görmezden gelme ya da akla uydurarak atma eğilimi gösterebilirler. Kalıp yargılar sadece çocuklukta değil, her yaşta gelişebilir ve eğer kalıp yargının değiştirilmesi yönünde bir güdüleme olmazsa zihinde yalınlaştırılmış olan kavramın gelişimi durdurulmuş olur (Gander ve Gardiner, 1995: 249).

Vygotsky (1998: 91-92), kavram oluşumunu sağlayan süreçlerin çocukluk çağının en başlarında başladığını ancak bu sürecin psikolojik temelini oluşturan anlıksal işlevlerin bülüğ çağında olgunlaştığını ve geliştiğini aktarır. Bülüğ çağından önce gerçek kavramların işlevlerine benzer işlevler gören anlıksal oluşumlara rastlanır. Kavram oluşturma, içinde temel anlıksal işlevlerin tümünün yer aldığı karmaşık bir etkinliğin sonucudur. Vygotsky, kavram oluşturmada işaret ve sözcük kullanımı olmazsa sürecin yetersiz kalacağını ifade ederken sözcükler ve işaretler yardımıyla kişinin zihinsel süreçlerini yönetmeyi öğrendiğini vurgular.

Vygotsky (1998: 92,115) kavram oluşturma sürecinin üç aşamada gerçekleştiğini ifade eder. Küçük bir çocuk önce bir problemi çözmek için birtakım nesnelere düzensiz bir küme hâlinde bir araya getirerek kavram oluşturmada ilk adımı atar. Bu aşamada sözcük,

çocuk için tek tek nesnelere belirsiz bir bağdaştırıcısıdır. Yani çocuğun zihninde sözcük ve onu karşılayan kavram arasında bağlantısız bir birliktelik ilişkisi vardır. Kavram oluşturma sürecinin ikinci aşamasında karmaşalarla düşünme diye adlandırılacak bir süreç vardır. Çocuk, bu aşamada benmerkezciliğini kısmen aşmıştır ve nesnel düşünmeye doğru bir adım atmıştır. Soyutlamalar yapmak, öğeleri seçip ayırmak ve birleştirmek yoluyla devam eden bu süreç sonunda kavramlar aşamasına geçilir. Yeni oluşumlar ortaya çıksa bile her zaman karmaşalarla düşünme aşaması tümüyle tamamlanmamış olabilir.

Kavram öğretiminde dış etkenler iyi hâle getirilse bile bireyin zihinsel gelişimi öğretilecek kavramı algılamaya elverişli düzeyde değilse kavramın öğretiminde başarı sağlamak mümkün olmaz. Özellikle çocuklar belli bir deneyimden sonra hâlâ yeni bir kavramı öğrenmede sıkıntı yaşıyorsa bunun nedeni, büyük olasılıkla çocuğun henüz bu yeni durumu öğrenmek için gelişimsel olarak hazır olmamasıdır.

Bireyin bilişsel gelişimi göz önünde bulundurularak yapılacak kavram öğretimi ve kavram geliştirme çalışmalarının başarıya ulaşması daha kolaydır. Piaget birbirini izleyen dört dönem hâlinde verdiği zihinsel gelişim basamakları çerçevesinde çocuğun tüm gelişim süreçlerini betimlemeye çalışır. Piaget'in bilişsel gelişim kuramı içerisinde belirttiği zihinsel gelişimin üç döneminin özelliklerinin eğitimciler tarafından doğru şekilde bilinmesi, çocuktaki dil-düşünce ilişkisinin kavranması ve öğrenmenin nasıl gerçekleştiğinin bilinmesi açısından önemlidir. Piaget'in Duyusal Motor döneminin ardından sıraladığı Sezgisel Düşünme, Somut İşlemler ve Soyut İşlemler dönemleri kavram öğrenme ve gelişiminin yoğun olduğu dönemlerdir. Çocuklar 4-7 yaşları arasında kapsayan "Sezgisel Düşünme" evresinde mantık kurallarına uygun düşünme yerine sezgilerine dayalı açıklama yapma eğilimindedirler. Bu yaş grubundaki çocuklar, olayların sırasını açıklamada, sebep-sonuç ilişkilerini açıklamada, sayıları ve ilişkilerini anlamada, başka konuşmacıları doğru olarak algılamada, kuralları hatırlama ve anlamada zayıftırlar. Somut İşlemler dönemindeki çocuklar sayı kavramlarını, ilişkileri, sınıflama yapabilmeyi ve kuralları anlama yeteneğini geliştirirler. Zihinsel olarak problemleri düşünme yeteneği de bu dönem çocuklarında gelişmiştir. Ancak bu dönemdeki çocuklar, soyut değil somut objeler ifadesinde düşünürler. Soyut İşlemler dönemindeki çocuklar, düşüncelerinde soyutlamaları kullanmaya, kurallar formüle etmeye, gerçekler dışında olasılıklarla da ilgilenmeye başlarlar. Bu dönemdeki çocuklar yetişkinlerin düşünme düzeyine ulaşmaya yakındırlar (Charles, 2003: 3-4).

Sezgisel dönemdeki çocukların bilişsel düzeyi göz önünde bulundurularak yapılacak kavram öğretim çalışmalarında basit ve öncelikli kavramların verilmesi tercih edilmelidir. Sezgisel düşünme dönemine göre sınıflama becerisinin gelişmeye başlamış olduğu Somut İşlemler döneminde daha karmaşık somut kavramların öğretimi sağlanabilir ya da çocuğun zihninde var olan somut kavramların yeni yaşantılarla geliştirilmesi gerçekleştirilebilir. Bilişsel açıdan yetişkinlerin düşünme düzeyine yakın bir konuma gelinebilir. Soyut İşlemler döneminde de mecaz içeren, sanatlı ve soyut kavramların öğretilmesi planlanabilir. Çocuğun bilişsel gelişimine uygun olarak yapılacak kavram öğretiminde basitten karmaşığa giden bir yol izlenebilir.

2.1.4.4. Okulda Kavram Öğrenimi ve Kavram Gelişimi

Sözcük ve kavram öğreniminin en yoğun olduğu yıllar çocuğun eğitim aldığı okul yıllarıdır. Bu yıllar içerisinde daha programlı bir ortam içerisinde kavram öğretimi ve gelişimi sağlanır. Öğrencilerde daha geniş kapsamlı kelime ve kavram öğretimi hedeflenirken birtakım nedenlerden dolayı beklenen kelime ve kavram öğrenimi yeterince gerçekleştirilememektedir.

Kavram merkezli öğretimin yapıldığı sınıf ortamlarında çoğu öğrenci sadece belirli unsurları, öğretmen raporları ve testlerle öğrenim görmeye devam etmektedir. Bu durumda kavramı öğrenmiş gibi görünen öğrencilerin bile çoğu zaman öğrendiğini sandığı bu kavramları yeni ama benzer durumlara uygulamada başarısız oldukları gözlenmektedir. Bunun için birçok neden gösterilebilir. Müfredatı geliştirenler, öğretmenler ve teste tabi tutulanlar arasında ortak anlayışın belirsizliği ve eksikliği nedenlerden biri olarak gösterilebilir. Bir diğer neden de öğretim sürecindeki anlama eksikliğidir. Kavramların ve unsurların aynı şekilde öğrenildiğini varsaymak doğru bir anlayış değildir. Kavramların öğrenimi ve öğretimi, unsurlara, prensiplere, tavır ve yeteneğe dayalı öğrenimden önemli ölçüde farklıdır. Bu noktada müfredatı hazırlayanların ve öğretmenlerin bu farkları ayırt edememiş olmaları kavramların öğretiminde başarısızlığa sürüklenmektedir. Yetersiz ve uygun olmayan müfredat materyalleri de kavram öğretiminin istenen düzeyde yapılabilmesini engelleyen etmenlerdendir. Öğretmen kılavuzları ve öğrenci materyalleri yeterli ve doğru bilgiyi barındırmayabilmektedir. Yerel olarak hazırlanmış eğitim programları öğrencilerin kavramları öğrenmelerini, saptamalarını, belirlemelerini ve aralarında ilişki kurmalarını

sağlamakta yetersiz kalabilmekte, hatta kavram öğrenme sürecinde zihinlerinde kavrama dair uygun taslağı çizmeleri ve kavramları oluşturmaları için ihtiyaç duydukları bilgileri vermekte yeterli olamayabilmektedir (Seiger-Ehrenberg, 1985: 290).

Okul ortamında sıklıkla kullanılan kavram öğretim yöntemleri şu şekilde sıralanabilir (Yel, 2006: 158-169):

1. Tanımlama Yöntemi: Öğrenciler sınıf ortamında öğretmenlerinden, ders kitaplarındaki metinlerden, diğer yazılı ve görsel kaynaklardan ya da sözlüklerden öğrenmek istedikleri kavramın tanımına ulaşabilir, bu sayede hem kelime hem de kavram gelişimi sağlanabilir.

2. Örnekleri Örnek Olmayanlardan Ayırt Etme Yöntemi: Bu yöntem kavramın adından başlayıp daha genelden özele inen bir süreç içerisinde gerçekleşir. Yani tündengelimli bir stratejiye dayanır. Bu yöntemle kavram gelişimi şu şekilde gerçekleşir: Önce işlenecek konu ile ilgili olarak bir kavram belirlenir ve o kavrama yönelik bir soru hazırlanır. İkinci aşamada belirlenen kavrama dair kritik özellikler belirlenir ve bu özelliklere uygun örnekler verilir. Üçüncü aşamada kavrama örnek teşkil etmeyen örnekler sunulur. Son aşamada da öğrencilerden kritik özellikleri, örnek olanları ve örnek olmayanları belirlenen bu kavrama dair bir tanımlama yapmaları istenir.

3. Kavram Haritaları Oluşturma: Öğrenilen kavramlar arasında bağlar oluşturmak ve bu şekilde öğrenmeyi daha anlamlı kılmak için kullanılan bir yöntemdir.

Kavram haritaları fikir üretmek amacıyla, karmaşık yapıları düzenlemek amacıyla, karmaşık fikirler arasında bağ kurmak amacıyla ve eski bilgilerle yeni bilgileri birleştirip öğrenmeye yardımcı olmak amacıyla kullanılabilir (Plotnik'ten Akt.: Doğanay, 2005: 287).

4. Listeleme- Gruplandırma- Sınıflandırma Yöntemi

5. Bulmaca kullanımı

Kavram öğreniminde en önemli şey, kavramın kişinin zihninde gerçekleştiğini bilmektir. Öğrenci, zihninde örnekleri karşıt örneklerden ayırabilecek zihinsel bir resim kurabilmelidir. Kişi sadece kavram etiketlerine ve tanımlara ulaşabiliyorsa kavramın karakteristiklerini zihninde canlandırırken gerçekte olmayan, uyumsuz ve belirsiz bir imaj oluşturur. Okuduğu ya da duyduğu bir cümleyi tam olarak ifade edebiliyorsa sadece

kelimeleri tekrarlamış olur, kavramsallaştırmış olmaz. Kişi kavramsallaştırabiliyorsa bir kavramın karakteristiklerinin varlığını ya da yokluğunu, her örnek çeşidiyle anlayabilir (Seiger-Ehrenberg, 1985: 293).

Rentel (Akt.: Akyol, 2005:167) eğitim ortamlarında çocuklarda kavram gelişiminin sağlanması için beş aşamalı bir süreçten bahsetmektedir:

1. Çok soyut olmayan ve çocuğun düzeyine uygun olan kavram belirlenmeli, belirlenen bu kavram uygun kelimelerle tanımlanmalı, hangi anlamlara geleceği üzerinde durulmalıdır.

2. Belirlenen kavramı başka kavramdan ayıran veya başka kavrama benzeyen örnekler üzerinde durulmalıdır.

3. Kavramın nerelerde ve nasıl kullanılacağı örneklerle vurgulanmalıdır.

4. Kavramın önemi vurgulanarak içeriği algılatılmalıdır.

5. Kavramın kullanımı için fırsatlar yaratılmalıdır.

Okul ortamında kavram öğretiminde çoğunlukla tümdengelimsel ve tümevarımsal stratejilerle öğretim yapılmakta, karma yöntemin tercih edildiği sınıf ortamları da olmaktadır. Hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın kavram öğretiminde ortak olan birtakım hususlara dikkat edilmelidir (Seiger-Ehrenberg, 1985: 293-294):

1. Öğretmen, öğrencilerin kavramın farklı örneklerine odaklanmasını sağlamalıdır.
2. Öğrencilerin her örnek ve karşıt örnekte kavramla ilgili her bilgiyi toplaması ve kontrol etmesi sağlanmalıdır.
3. Öğrencilere örneklerin nasıl değişebildiği yeni örneklerle gösterilmelidir.
4. Öğrenciler, kavramın bütün örneklerindeki benzerlikleri bulmalıdır.
5. Öğrenciler, örnekler arasından doğru buldukları örneklerin benzerliklerini genelleştirmelidir.
6. Öğrenciler, karşıt örneklerin örneklere nasıl benzediklerini not etmeli ve özellikle nasıl farklılar gösterdiklerini bulmalıdırlar.
7. Birbirine benzeyebilecek herhangi bir örneği ayırt etmeli ve genelleştirmelidirler.

Eğitim programlarında kullanılan materyallerin de kavram öğretimine uygun şekilde düzenlenmiş olması önemlidir. Kavram öğretiminin ve gelişiminin hedeflendiği bir

eğitim programında kullanılan materyallerin Şu zellikleri taŐıması beklenen bir durumdur (Seiger-Ehrenberg, 1985: 294):

1. Kavramlar, kavram olarak belirtilmelidir.
2. Kavramlar anlaşılabilir Şekilde, karakteristiklerinden bahsedilerek örnek ve karşıt örnekleri ayırt edilebilecek Şekilde anlatılmalıdır.
3. Birçok rnek ve karşıt örnek sunulmalıdır.
4. Her kavram için bir ve birden fazla uygun kavram gelişimi öğrenimi hakkında konular özetlenmiŐ olmalıdır.

Ana dili ğretimi çalışmalarında hedeflenen kazanımlardan biri, öğrencilerin zengin kelime hazinesine sahip olmalarıdır. Öğrencilerin anlamını bilmedikleri kelime ya da kelime gruplarını öğrenmeleri ve kullanmaları amaçlanır. Kelime-kavram arasındaki ilişki dŐŐnŐldüğünde çocuğun kavramın dildeki ses karşılığı olan kelimeyi bilmesi ve salt sözlük anlamı ile ne olduğunu açıklamaya çalışması, gerçek anlamda bir öğrenme gerçekleŐtirdiđini göstermez. Gerçek bir öğrenmede kelime ile zihindeki kavram grŐntüsünün örtüŐmesi esastır. Çocuğun zihnine kodladığı kavramın ses karşılığı olan kelimeyi yerinde, doğru Şekilde hatırlaması ve kullanabilmesi gerekir. Bu da doğru Şekilde anlam ađđı oluŐturmakla sağlanabilir. Kavram ğretimi ve kelime ediniminde okuma metnlerinin kullanılması kelimeler arasındaki iliŐkilerin belirlenmesinde, anlam ađđının kurulmasında etkili bir materyal sunar. Metinler yoluyla ocuk neden-sonuç ilişkilerini, yakın anlamlılığı, kelimeler arasındaki anlamdaŐlık, karşıtlık ve çok anlamlılık ilişkilerini zer. Bağlamdan hareketle kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrar.

Çocuğun konuşma yoluyla edindiği kavramlarla okuma yoluyla edindiği kavramlar arasında niceliksel olarak fark vardır. Metinler yoluyla karşılaştığı kavram sayısı daha fazladır. ocuk, okuma metinleri yoluyla karşılaştığı yeni kelimeleri daha önce edinmiŐ olduğu kelimelerle karşılaştırıp analiz etme imkânı sağlar. Çocuğun metinler yoluyla kelime hazinesi zenginleŐtikçe zihnindeki kavramları sınıflama becerisi de artar.

Örgün eğitimle beraber okuma becerisi kazanan ocuk, okuma metinleri ile beraber daha sistematik bir kelime ve kavram öğrenimi sÜrecine dâhil olur. Ancak bu sÜreç içerisinde okutulacak metinlerin çocuğun bilişsel seviyesine uygun Şekilde seçilmesi önemlidir. Basitten karmaşığa, somuttan soyuta doğru giden kavram içeriklerinden

oluşturulmuş okuma metinlerinin kullanılması, eğitim ortamlarında daha etkin kelime ve kavram öğretiminin sağlanmasına imkân verir.

2.1.5. Bağlam

Latince *contexere* kökünden gelen “bağlam”, “birlikte örmek, parçalarıyla tutarlı olan” anlamlarına gelen bir sözcüktür (Gür, 2014: 245). Bu kavram temel olarak yazılı veya sözlü dilde (söylem) belirli bir metnin anlaşılmasıyla alakalı tüm yönleri ifade etmektedir (Meibauer, 2012: 11). Korkmaz (2003: 33) bağlam kavramını “Bir cümlede, bir konuşmada veya bir metin içinde yer alan herhangi bir kelimenin anlamının daha iyi belirlenebilmesi ve başka anlamlarından ayırt edilebilmesi için kendisini çevreleyen ve karşılıklı ilişkide bulunduğu öteki öge veya ögelerle oluşturduğu bütün” şeklinde tanımlamaktadır.

Bağlam kavramını ele alan çok sayıda çalışma olmasına rağmen yaygın olarak kabul gören standart bir tanım ve kuramla karşılaşmamaktadır. Yapılan tanımlar ve kuramlar, bağlam kavramının ortak özellikleri etrafında şekillenmektedir. Felsefeci Kent Bach, bağlam konusunu ele aldığı bir makalesinde bağlam kavramının öne çıkan en önemli özelliklerini sıralamakta ancak bağlamın kesin bir tanımının yapılamayacağını ima etmektedir:

Kabaca “bağlam” olarak adlandırılan olgu, geniş anlamıyla konuşmanın gerçekleştiği ortamın bütünüdür. Bu olgu, ortak bilişsel bağlam ya da göze çarpan ortak zemindir. Bu ortak zemin, sohbetin anlık durumunu (daha önce söylenenler, bahsedilenler vb.), fiziksel ortamı (konuşanların yüz yüze olup olmadığı), konuşanlar arasındaki belirgin ortak bilgiyi ve konuşulan konuyla ilgili genel bilgiyi içerir (Bach, 2005: 21).

Bağlam, dilbilim araştırmaları için önemli bir kavramdır. Dilbilimin özellikle edimbilim olarak adlandırılan alt disiplini bir bakıma bağlam kavramı etrafında kurulmuştur (Meibauer, 2012: 9). Wharton’un (2010:75) tabiri ile “Edimbilimde bağlam her şeydir.”

Bağlam teorisi ilk olarak antropolog Bronislaw Malinowski tarafından ortaya atılmış, birçok bilim insanının teorisi de bu teori üzerinde şekillenmiştir. J. R. Firth, Malinowski’nin teorisini geliştirmiş, sonrasında her iki ismi takip ederek durum bağlamı

teorisine yeni kavramlar kazandıran Halliday ile beraber süreç devam etmiştir (Manca, 2012: 6).

Malinowski, Trobriand adalarında etnografya alanında yaptığı saha çalışmaları sırasında halkın Kiriwina adlı bir dil kullandığına şahit olmuş, bu dildeki metinleri İngiliz kültürüne tabi insanların anlayabileceği hâle getirmek için çevirilerle uğraşmıştır. Ancak çeviri sırasında metinlerin Batı kültüründen çok farklı bir kültürün ürünleri olduğunu fark ederek Batılıların serbest çeviri ile bu metinleri anlamalarının mümkün olamayacağını anlamıştır. Dilbilimsel analizin gerçekleştirilebilmesi için etnografik saha çalışmasının kapsamına giren konuların araştırılmasına yönelmiş ve bu aşamada metnin geçtiği çevre anlamına gelen durum bağlamı kavramını literatüre kazandırmıştır (Manca, 2012: 7).

Malinowski dilin yalnızca daha geniş bir durum bağlamı ile açıklanabileceğini iddia eder. “Dil, temel olarak kültürün, kabile hayatının ve insanların geleneklerinin gerçekliği ile kökleşir ve (...) sözlü ifadelerin bu daha geniş bağlamlarına atıf yapmadan açıklanamaz. (...) Bir ifade durum bağlamında yer aldığı zaman zekice olur” (Manca, 2012: 8).

Firth, Malinowski'nin teorisini benimsemiş ancak durum bağlamı teorisini kültürel konuşma faaliyetinin yerleştirildiği kültürel ayarların tamamı olarak tanımlamıştır. Firth, durum bağlamı tarafından bağlantı sağlanan kategorileri:

a) Katılımcıların ilgili özellikleri: kişiler, kişilikler

1. Katılımcıların sözlü faaliyetleri

2. Katılımcıların sözlü olmayan faaliyetleri

b) Alakalı nesnelere ve c) Sözlü faaliyetin etkisi şeklinde sıralamaktadır. Anlatılanlar en açık şekilde bütün bu özelliklerle birlikte dikkate alınıp analiz edildiği zaman anlaşılabilir (Manca, 2012: 10-11).

Firth, anlamın belirlenmesinde dil içi ve dil dışı etkenlerin varlığından bahsederken “durum bağlamı” ile birlikte “birliktelik anlamı” adını verdiği bir diğer kavramla anlamın oluşumunu açıklamaktadır. Bu iki kavram Türkçe açısından değerlendirildiğinde örneğin “acayip” sözcüğü “acayip işler” şeklinde kullanıldığında burada olumsuz anlam ifade eder ancak aynı sözcük “acayip başarılı” şeklinde kullanıldığında olumlu bir anlam yüklenmiş olur. Bu iki örnekte Firth'in “birliktelik anlamı” kavramı ile tanımladığı durum mevcuttur. Ancak her zaman dilin içindeki öğelerin birlikte kullanımı anlam oluşumunu

etkilemez. Örneğin iki arkadaşın bir iş için birlikte çalışıp birlikte harcama yaptığı düşünüldüğünde, bu iki arkadaşın biri diğerine “Yarın akşam seninle hesaplaşırız” gibi bir cümle kurduğunda burada “hesaplaşmak” sözcüğünün bir para hesabını kastetmek amacıyla kullanıldığı anlaşılır. Çünkü burada cümlenin dışında bilinen başka bir durum söz konusudur. İki arkadaş bir iş için çalışmış, para harcamıştır. Bu bilgi, dil dışı bir veridir. Ancak aynı cümleyi birbirine kızgın iki kişiden biri kullandığı zaman “hesaplaşmak” sözcüğünün “öç almak” ya da “korkutmak” anlamıyla kullanıldığı aklı gelir. İki ayrı durumda kullanılan cümlede Firth’in “durum bağlamı” adını verdiği dil dışı etkenler, yani dil dışı bağlam söz konusudur (Aksan, 2006a: 75-76).

Malinowski ve Firth’in fikirlerini sürdüren Halliday, insanlar arasındaki başarılı etkileşimlerin durum bağlamını temel alan tahminler sonrası olduğu görüşündedir. Metnin durum bağlamının bir parçası olan yaşayan dilin herhangi bir örneği olduğunu vurgulayan Halliday (1985: 10), belirli bir durum bağlamı içindeki sosyal anlamın, sürecin ve ürünün örneği olduğunu, bir tarafta sosyal çevre, diğer tarafta dilin işlevsel organizasyonu arasındaki sistematik bağlantı üzerinde kurulduğunu ifade eder. Dil ve sosyal çevre arasında sistemli bir ilişki vardır.

Halliday’in (1985:12) durum bağlamı teorisinde üç kavram öne çıkmaktadır. Bunlar “söylem alanı”, “söylem biçemi” ve “söylem kipi”dir. Söylem alanı, yaşananlar ve sosyal faaliyetlerin doğasıdır. Söylem biçemi; katılımcıları, statülerini, rollerini, kalıcı ve geçici ilişkilerini belirtir. Söylem kipi ise dilin oynadığı roldür. Metnin sembolik organizasyonu, statüsü, bağlamdaki işlevi, kanal ve söz sanatı kipi'dir. Halliday’de (1985:39) dikkat çeken bir diğer kavram “kesit” kavramıdır. Anlamsal bir kavram olan kesit; söylem alanının, söylem biçiminin ve söylem kipinin belirli durumsal düzenlemeleri ile alakalı olan anlam düzenlemesidir. Sözcük bilgisi, dil bilgisi ve ses bilimsel özellikleri içerir.

Wittgenstein, “Sözcüğün anlamı, onun dil içindeki kullanımıdır.” der (Aksan, 2006a: 46). Bu açıklamasıyla Wittgenstein, sözcüğün bağlam içerisinde anlam kazandığı vurgusunu yapar. Greimas, bir ögenin tek başına anlamının bulunmadığı, anlam oluşumunun temel koşulunun ögeler arasındaki bağıntıda gizli olduğu görüşündedir (Aksan, 2006a: 47).

Kelimenin anlamının meydana geldiği bağlam açısından tamamen ifade edilebilir olduğu görüşünün temeli, Zellig Harris ismiyle ilişkilendirilen ve “dilsel ögelerin

dağılımı” olarak adlandırılan dilbilimsel bir analiz görüşüne dayanır. Dağılım kavramı, 1950’lerde parlak dönemini yaşayan “yapısalcı” dilbilim ekolü için de önemli bir kavramdır (Palmer, 1976: 92). Firth’in iddia ettiği görüş ise “Bir kelimenin anlamını, eşlik eden kelimelere bakarak bilirsiniz” görüşüdür. Firth’in birlikte kullanım olarak adlandırdığı bu görüşte birlikte kullanım, kelimenin anlamının sadece bir parçasını oluşturur. Kelime anlamı için buna ek olarak durum bağlamına ve diğer analiz seviyelerine ihtiyaç vardır (Palmer, 1976: 94).

Kelimenin anlamını, içinde bulunduğu metin yani dil içi bağlam ile daha geniş çerçevede cümlenin söylendiği durum, yani dil dışı bağlam birlikte belirler. Bazı durumlarda sadece dil içi bağlam anlamın doğru tahmin edilmesini sağlayabilirken bazı durumlarda bu yeterli olamamakta, anlamın durum bağlamı ile birlikte tahmin edilebilmesi gerekmektedir. Türkçe gibi kelimelerin çok anlamlı olduğu dillerde bağlam kavramı daha büyük önem kazanmaktadır. Bir sözcüğün bir cümlede temel anlamıyla mı, mecaz anlamıyla mı yoksa yan anlamıyla mı kullanıldığına karar verirken sözcüğün içinde bulunduğu cümle ve metin içi bağlama bakılır.

Aksan (2006a: 74), “ayrılmak” sözcüğü üzerinden bağlamı açıklar. “Gemi limandan ayrıldı.” cümlesinde “ayrılmak” sözcüğü temel anlamıyla kullanılmış; “bir yerden ayrılmak” anlamıyla cümle içerisinde yer almıştır. Aynı sözcük “Kadın kocasından ayrıldı.” şeklinde kullanıldığında, bu bağlam içerisinde sözcüğün “boşanmak” anlamıyla kullanıldığı anlaşılır.

Sözcüklerin bağlam içerisinde anlam kazanması dilin bir dizge olduğunun kanıtıdır. Dilbilimin eski dönemlerinde bazı dilbilimciler sözcüğü içine anlam konulan boş kutular olarak değerlendirirken Saussure’ün gösterge kuramı ve sonrasında yapılan diğer çalışmalarla dilin bir dizge olduğu anlayışı yaygınlaşmış, bağlam konusu bu genelleme ile beraber daha fazla önem kazanmıştır (Aksan, 2006a: 75).

Bağlam, söylenmek üzere olanları tahmin edilebilir kılar. Birkaç sözcük algılanır algılanmaz bütün cümlenin anlamı konusunda bir karara varılır, daha sonra bu önermeler konusundaki tahmin, cümlenin geri kalanını anlamak için kullanılır. Bu durumlarda, anlama süreci en yüksek düzeyden ziyade en alt düzeyden sağlanır (Adams ve Collins’ten Akt.: Smith vd., 2014: 317).

Yazılı metnin bağlamı olduğu gibi sözlü metnin de bağlamı vardır. Sözlü iletişim sırasında kullanılan cümlelerin içeriği kadar iletişim hâlinde bulunan kişiler de önemlidir. Cümlelerin anlaşılabilmesi için her zaman fonemlerin, morfemlerin, ibarelerin anlaşılması yeterli değildir. Konuşma sırasında cümleyi kuran kişi ya da kişilerin cümleyi söyleme amacını da doğru anlamak gerekir. Örneğin bir yemek sırasında sofrada otururken karşıda oturan kişi “Patates tabağını uzatabilir misin?” şeklinde bir cümle kurduğunda, burada ölçtüğü şey tabağın kaldırılıp kaldıramayacağı değildir yani kişinin fiziksel bir engeli yoksa fiziksel yeteneği sınamak amacıyla kurulan bir cümle olduğu düşünülmez. Bu cümlede bir rica anlamı söz konusudur. Ancak kolun alçıda olduğu bir durum söz konusu ise bunu söyleyen kişinin karşısındakinin fiziksel yeteneğini sorgulamak amacıyla böyle bir cümle kurduğu düşünülebilir (Smith vd., 2014: 317).

Dil içerisinde her göstergenin herkesçe bilinen temel bir anlamı vardır. Ancak göstergenin kullanıldığı cümle içerisinde bağlam etkisi ile bu anlam farklılaşabilir. Örneğin “çocuk” göstergesi Türkiye Türkçesinde farklı ağızlarda farklı sözcüklerle temsil edilse de genel itibarıyla bu gösterge, bütün bölgelerde aynı kavramı karşılayan bir ifade olarak kullanılır. Ancak cümle içerisinde bu göstergenin diğer göstergelerle kurduğu bağlam ilişkisi, karşıladığı kavramı farklılaştırabilir. “Çocuk askere gitti.” ya da “Çocuk erken evlendi.” cümlelerinde bağlam dolayısıyla “çocuk” sözcüğünün gerçekte yaşı küçük birini değil, yetişkin bir genci temsil ettiği; “Çocuk biberonunu emip bitirdi.” cümlesinde bebeği, “Çocuk ilkokul üçüncü sınıfta.” cümlesinde çocukluk yaşındaki bir bireyi kastettiği anlaşılır. Aynı göstergenin farklı cümlelerde farklı kavramları temsil etmesine neden olan etmen bağlamdır (Aksan, 2007: 200).

Kelimeler tek başlarına meydana gelmez. Metin içerisinde kelimeler, iç bağlam adı verilen dilsel çevre ile kuşatılmıştır ve bütün olarak metinler de bağlam adı verilen daha geniş bir çevre ile kuşatılmıştır. Bağlam ve iç bağlam, kelime ve metnin anlamının belirlenmesinde en büyük öneme sahiptir (Manca, 2012: 5). Örneğin “sipariş” kelimesinin geçtiği “Siparişiniz talebiniz alındıktan üç dört gün sonra hazırlanacaktır.” cümlesinde “sipariş” sözcüğü anlamını iç bağlamından alır, daha açık bir ifade ile sözcük, anlamını önceki ve sonraki sözcüklerden alır. Örnekteki cümlede “hazırlan-”, “talep” ve “alın-” kelimeleri “sipariş” kelimesinin anlamına katkıda bulunur. Burada “sipariş” sözcüğü, geçmiş olduğu iç bağlamdan hareketle bir ürünün kişiye ulaştırılması için yapılan bir talep anlamı ile kullanılmış olur. Dilsel iç bağlam sadece kelimelerin

anlamalarını çıkarmaya değil, cümlenin geçtiği yerdeki daha geniş olaya dair çıkarımlarda bulunabilmeye de imkân sağlar. Örnek cümlede iç bağlamdan yola çıkarak ticari bir faaliyetten bahsedildiği, satıcı ve alıcının olduğu, bu faaliyetin muhtemelen mektup ya da elektronik posta yoluyla gerçekleştirildiği söylenebilir. Aynı sözcük farklı bir iç bağlamda kullanıldığında anlam değişir. “Affedersiniz, sipariş verebilir miyiz lütfen?” cümlesinde “affedersiniz”, “-ebilimek” ve “lütfen” dilsel iç bağlam öğeleri, bu cümlenin bir restoranda söylendiğini ve müşterilerin garsondan yemeklerini sipariş etmek için cümleyi kullandıklarını düşündürebilir. Dilsel iç bağlam, durum bağlamı hakkında da fikir verir (Manca, 2012: 6).

Dilsel bağlam, anlamlar arasındaki farkın ayırt edilebilmesini sağlar (Palmer 1976: 95). Örneğin İngilizcede “chair” kelimesi “sandalye” anlamında kullanılır. Ancak bu sözcük “makam, kürsü, yönetmek, yetki vermek ve elektrikli sandalye” gibi anlamlara da sahiptir. Sözcüğün hangi anlamıyla kullanıldığını belirleyen, dilsel bağlamdır.

Konuşma ve yazı dilinde kullanılan bütün cümlelerde bir bağlamdan söz etmek mümkündür. Bağlamı; içerik, kişiler, ortam, konuşmacının niyeti, vurgu ve tonlama gibi pek çok unsur etkileyebilmektedir. Yani bir sözcüğün içinde yer aldığı dilbilimsel unsurlar ile sözcüğün üretilmesi, anlaşılması ve çözümlenmesinde rol oynayan bilişsel, durumsal ve sosyokültürel unsurların tamamı, anlamın oluşumunda etkili faktörlerdir.

2.1.5.1. Bağlam Türleri

Anlamın sezdirilip tahmin edilebilmesinde bağlam, belirleyici bir etmendir. Sözcüğün anlamının doğru kavranmasında farklı bağlam türleri söz konusudur. Meibauer (2012: 11), bağlam türlerini beş başlık altında sınıflandırmaktadır:

- Metin içi bağlam (iç bağlam): Bir metnin, kendisini çevreleyen metinle olan ilişkisidir.
- Metin ötesi bağlam: Bir metnin, metnin tamamıyla olan ilişkisidir.
- Metinler arası bağlam: Bir metnin, diğer metinlerle olan ilişkisidir.
- Metin dışı bağlam (durumsal bağlam): Bir metnin, metnin üretildiği veya yorumlandığı durumlarla ilişkisidir.
- İletişimsel bağlam

Beck ve arkadaşları, bağlam türlerini “pedagojik bağlamlar” ve “doğal bağlamlar” olarak iki ana başlık altında sınıflandırır (Akt.: Atak, 2012: 64-67). Pedagojik bağlamlar, anlamı bilinmeyen bir kelimeyi öğretmek amacıyla özel olarak tasarlanmış olan bağlamlardır. Doğal bağlamlar ise basitçe oluşturulmuş bağlamlardır. Bu bağlamı oluşturan yazar, belirli bir kelimenin anlamını özellikle öğretmek veya iletmek niyetinde değildir. Doğal bağlamların dört alt dalı vardır:

- Yanıltıcı Bağlam: Öğrenciye hedef kelimenin anlamını yanlış gösteren, başka bir ifade ile yanlış yönlendiren bağlamlardır.
- Yönlendirmeyen Bağlam: Hedef kelimenin anlamına özgü ipuçlarını öğrenciye sunmayan bağlamdır.
- Genel Bağlam: Hedef kelimenin genel kategorisi hakkında öğrenciye ipucu sunan bağlamdır.
- Yönlendirici Bağlam: Hedef kelimenin doğru ve özel anlamına öğrenciyi yönlendiren bağlamlardır. Bu bağlamlar, pedagojik bağlamlara benzer ancak pedagojik bağlamlar gibi kasıtlı olarak kelimenin anlamını iletme niyeti yoktur.

Turan (2013: 94-96), bağlam türlerini dört başlık altında sıralamaktadır:

- Söylemsel Bağlam: Bir sözcüğün içinde yer aldığı sözlü söylem ya da yazılı metnin yakınında ya da uzağında bulunan her türlü dil ögesidir. Bir sözcüğün hemen önünde ya da arkasındaki sözcük, adılar, işaret sıfatları ve işaret adıları gibi gönderimsel ifadeler ile zaman ve kip kullanımları söylemsel bağlamın içinde yer alan öğelerdendir.
- Bilişsel Bağlam: Konuşmacı ya da yazar, kullandığı dil yoluyla dinleyicisinin ya da okurunun zihninde belli bir söylem modeli ya da bilişsel bağlam oluşturur. Bu bağlamda söylem varlıkları (kişiler, olaylar, varlıklar vb.) onlara atfedilen özellikler, eylemler ve bunların arasındaki bağlar bulunur. Bilişsel bağlam, söylem ilerlerken aynı anda oluşturulur. Konuşucu ve dinleyicinin bilişsel bağlamları birbirine ne kadar yakınsa veya örtüşürse iletişim o kadar başarılı olur. Bilişsel bağlamda konuşulan varlıklar, onlara atfedilen özellikler, eylem ve nitelikler gibi unsurlarla bunlar arasındaki bağlar bulunur.

- Durumsal Bağlam: Bir sözcüğün içinde yer aldığı zaman, mekân ile konuşucu ve dinleyicinin kim olduğu gibi unsurlardır. Cümledeki anlamın doğru şekilde ortaya çıkabilmesi cümlenin durumsal bağlam içinde konumlandırılması ile mümkündür. Durumsal bağlamda işaret adları, işaret sıfatları, zaman ve yer belirteçleri gibi unsurlar önemlidir.
- Sosyokültürel Bağlam: Sözcüğün kullanıldığı ortamdaki konuşmacının ve dinleyicinin arasındaki resmiyet veya samimiyet ilişkisi, cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve içinde bulunulan kurumsal ortam gibi sosyokültürel öğelerden kaynaklı olarak ortaya çıkan bağlamdır.

Dilbilimciler tarafından farklı adlandırmalarla sıralanan bağlam türlerini genel itibarıyla iki ana başlık altında toplamak mümkündür. Bağlamlar, dil içi bağlamlar ve dil dışı bağlamlar olarak ikiye ayrılır. Vardar'ın (2007:31) tanımı ile dil içi bağlam, "bir dil birimini çevreleyen, ondan önce ya da sonra gelen, birçok durumda söz konusu birimi etkileyen, onun anlamını, değerini belirleyen birim ya da birimler bütünü" dür. Dil dışı bağlam ise konuşanın ve dinleyicinin toplumsal, kültürel ya da ruhsal nitelikli bilgilerinin ve deneyimlerinin tümünü içine alan bağlamdır.

Çalışmada anlam oluşumunda etkili olan bağlam türleri, dil içi ve dil dışı bağlam sınıflandırması esas alınarak yapılmıştır.

2.1.5.2. Bağlam Temelli Yöntemle Kelime/Kavram Öğretimi

Ana dili öğretiminde yaşanan sıkıntılardan biri, öğrencilerin yeterli ve kalıcı kelime/kavram öğrenimini gerçekleştirememeleridir. Anlama ve yorumlama becerilerinin gelişiminde önemli etkisi olan kelime ve kavramların etkili biçimde öğrenilememesi, bu becerilerin gelişimini de kesintiye uğratmaktadır. Kelime ve kavram öğretiminde farklı stratejiler geliştirilmiş olmasına rağmen her kavramın aynı yöntemle verilebilmesi mümkün değildir. Etkili bir kavram öğretimi, anlamlı öğrenmelerle sağlanabilir.

Öğrenciler kelime dağarcığı-kavrama bağlantısı arasındaki ilişkiyi yeterince öğrenemedikleri, diğer bir deyişle kelimeleri ayrık anlamlar olarak öğrendikleri ve kelimelerin anlamlarıyla metnin genel bağlamı arasındaki bağlantıyı kuramadıkları için kelime öğrenememekte ve bu durum, okuduğunu anlamayı da olumsuz yönde etkilemektedir (Greenwood ve Flanigan, 2007: 249). Bu noktada bağlam temelli öğretim,

anlamalı öğrenmeye fırsat sunan bir model olarak öğretim ortamlarında kullanılmaya başlanmıştır.

Filkenstein, bağlamın öğrenmenin merkezinde yer aldığını ve zamanla öğrenme sürecinin bütünleştirici bir parçası hâline geldiğini; öğrencilerin öğretim ortamında içeriği bağlamlar aracılığıyla öğrenip öğrendikleri ile bağlama yeni bir anlam yüklediklerini ifade etmektedir (Akt.: Gür, 2014: 246).

McCarten (2007: 14), sözcük öğretiminde en etkili yolun bağlam ile kelime öğretimi olduğu görüşündedir. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda da bağlam temelli bir anlayış söz konusudur. “Öğrencilerin, dilin farklı bağlamlardaki durumlarını anlamaları, dil yoluyla kendilerini anlatabilmeleri, duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirmeleri” (MEB, 2006: 2) ifadeleri ile “Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.” (MEB, 2017: 39) şeklindeki kazanım ifadeleri, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın bağlam temelli kelime öğretimini öncelendiğini gösteren ifadelerdir.

Bağlama dayalı kelime öğretimi, bir kelimenin/kelime grubunun anlamının, içinde bulunduğu bütüne göre tahmin edilmesini öngören bir yaklaşımdır (Lyons, 1983: 367). Bir bağlam içerisine yerleştirilmeden bir sözcüğün anlamını vermek çoğu zaman olanaksızdır. “Bağlam temelli yaklaşımın kelime öğretiminde bir teknik olarak kullanılmasında; kelimelerin oluşturulan bağlamlar içinde algılanması, anlaşılması, kullanılması ve hatırlanmasını sağlayarak öğretilmesi amaçlanır” (Gür, 2014: 246).

Cümlelerin ve metnin olduğu her yerde bir bağlam söz konusudur. Bağlam, anlamı belirleyen temel unsurdur. Dilin bir anlam kurma süreci olduğu düşünüldüğünde, salt kelime bilgisine sahip olmanın iletişim ve anlaşma için yeterli olamayacağı söylenebilir. Dilin konuşulduğu kültüre mensubiyeti olmayan, toplumun değer yargılarını bilmeyen biri için anlam kurma süreci zorlaşır. Yeni bir dilin öğrenilmesi aşamasında yaşanan zorluklardan biri de sözcüğün bağlam içerisindeki anlamına sahip olamamaktan kaynaklanır. Kelime/kavram öğrenimi, salt sözlük anlamını ezberleme faaliyeti ile sınırlı kaldığı durumlarda kelimenin karşıladığı anlamın tam olarak öğrenilebileceğini söylemek mümkün değildir. Kelimeler farklı cümleler, farklı paragraflar ve metinler içerisinde sunulduğunda öğrenci, bağlam içerisinde kelimeyi görme fırsatı bulur. Metinler aracılığıyla farklı olay ve durumlar içerisinde gözleme fırsatı bulduğu kelimeyi

kavramlaştırma şansına erer. Bu şekilde yapılan bir öğrenme faaliyeti, ezbercilikten uzak ve anlam odaklı bir faaliyete dönüşür.

Bağlam temelli yöntemle yapılacak kelime ve kavram öğretim çalışmalarında metin içindeki bağlam ipuçlarının doğru şekilde tespit edilebilmesi önemlidir. Özellikle daha küçük yaşlardaki öğrencilerde cümle ve metin bağlamının doğru anlaşılabilmesi, öğretmenin bağlam ipuçlarını buldurucu soruları ile mümkün olabilmektedir. “Sorular, yeni bir bağlam aşaması oluşturan araçlardır. Sorular, belirli bir konuşma sırası çerçevesini tetikleyen ve dinleyici için bir cevaplama yükümlülüğü belirleyen bağlamsallaştırma ipuçları olarak görülebilir” (Meibauer, 2012: 13). Meibauer’ın de belirttiği gibi dil içi bağlamların anlam buldurucu ipuçları önemli olduğu kadar ipuçlarına yönlendirecek sorular da bağlamsallaştırma ipuçları olarak kullanılmalıdır.

Metnin kapsamlı şekilde anlaşılması, kelime ve kavramların öğrenilebilmesi için bağlam ipuçlarının önemli olduğunu söyleyen Flanigan (2015), metin içerisinde anlamı bulmaya yardımcı olacak bağlam ipuçlarını dört başlık altında sıralamaktadır:

a) Tanımlama (Tarif Etme) Yoluyla: Kelimenin cümle içerisinde direkt ve net bir şekilde tanımlanması ya da tarif edilmesidir.

Örnek: *Hâkim, tartışmayı sonlandırmak ve son kararı vermek için seçilmiş yansız kişidir.*

b) Karşıtlık (Zıtlık) Yoluyla: *Genellikle, halbuki, aksine* ya da *tam tersi* gibi kelimelerle işaret edilir.

Örnek: *Jamaal’ın tertemiz odasının aksine, Jeffrey’in odası çok pisti.*

Melisa oldukça becerikli olmasına rağmen, kız kardeşi beceriksiz ve sakardı.

c) Eş Anlam (Yakın Anlam) Yoluyla: Cümle içerisinde eş ya da benzer anlamlarla kullanılan kelimelerdir.

Örnek: *İnce kadın o kadar zayıftı ki kıyafetleri ona büyük geliyordu.*

d) Çıkarılma Yoluyla: Kelimenin anlamı doğrudan tanımlanmaz, bağlamdan çıkarılır.

Örnek: *Walt’un haşin davranışları, rakibinin yere yığılmasına sebep oldu.*

Adam zıpkinla büyük balığı yakaladı ama donmuş su tabakasından balığı çıkartması için arkadaşının deliği büyütmesine ihtiyacı vardı.

Bağlam ipuçları, problem çözmede öğrenciye metot sunar. Bu, bir bakıma “Bir insana balık tutmayı öğretmek, balık vermekten daha iyidir.” atasözündeki duruma benzer. Öğrenciler bağlam ipuçlarının çeşitlerine karşı duyarlı hâle getirilmelidirler ve zaman içinde yazarların kelimelerini dikkatlice seçtiklerinin farkına varabilmelidirler. Yazarlar bazen zor algılanan kelime seçimleri yaparak bilgileri kasten dikkatlice ve azar azar verirler, bazen de bilgileri sayfaya boca ederler. Bağlam açıklığını çeşitli seviyelerde gören öğrenciler, bağlamın onlar için ne kadar destekleyici olduğuna zaman içerisinde karar verebilirler. Öğrenciler yeterince zorlayıcı metinleri çok fazla okuyarak bağlamın nasıl kullanılması gerektiğine dair uygulamalar yapmalıdırlar (Greenwood ve Flanigan, 2007: 249).

Araştırmada, bağlam temelli masal okumalarıyla sürdürülen kelime/kavram öğretimi çalışmalarında Flanigan’ın dört başlık altında sıraladığı bağlam ipuçları ile dil dışı bağlamlar kullanılmış; yönlendirici sorularla öğrencilerin bağlam ipuçlarını fark etmeleri, kelimelerin/kavramların anlamlarını bağlamdan hareketle sezmeleri ve tahmin etmeleri sağlanmıştır.

2.2. İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında araştırma süresince yararlanılan kaynaklara yönelik bilgiler verilmiş; söz varlığına, kavram gelişimine ve bağlam temelli yöntemle kelime/kavram öğretimine yönelik çalışmalar ayrı ayrı sunulmuştur.

2.2.1. Söz Varlığı Üzerine Yapılan Çalışmalar

Türkçe eğitimi alanında yapılan akademik çalışmalar incelendiğinde ders kitapları ve çocuk yazınına dair söz varlığı çalışmalarının yanında okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim seviyesinde öğrenim gören öğrencilerin sahip olduğu söz varlığına yönelik çalışmaların yapıldığı, bunların yanı sıra Türk edebiyatının önemli kalem ustalarının eserleri üzerine yapılmış söz varlığı çalışmalarının bulunduğu görülmüştür. Mevcut çalışmanın konusundan dolayı ilgili araştırmalar arasından

ilköğretim öğrencilerinin söz varlığı ile ilgili olarak yapılan araştırmalar ve çocuk yazını ile ilgili çalışmalar incelenmiştir.

Katı (2015), “Yavuz Bahadıroğlu’nun Çocuk Hikâyelerinde Değerler Eğitimi ve Söz Varlığı” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, yazarın 22 hikâye kitabı üzerinde çalışma yapmış, metinlerdeki eğitsel iletiler tespit edildikten sonra söz varlığı unsurları kitap içerisinde geçtiği cümle ve sayfa numarası gösterilerek verilmiştir. Söz varlığı ile ilgili olarak yapılan tespitite kitapların zengin bir söz varlığına sahip olduğu ancak hitap ettiği yaş seviyesinin üstünde sözcüklere yer verildiği sonucuna varılmıştır.

Gündoğdu (2012), “Türk Çocuk Yazınında Söz Varlığı” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, diğer söz varlığı çalışmalarından farklı olarak 12 farklı çocuk yazını türüne ait metinlerde yer alan 14.359 tümce ve 102.651 söz birim üzerinde derlem bilim yöntemi ile çalışma yapmış ve söz varlığı unsurlarını tespit etmiştir.

Öz (2012), “İlköğretim Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Söz Varlığı Bakımından İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, sekizinci sınıflar için hazırlanan dört yayınevinin Türkçe ders kitaplarını inceleyerek metinlerin söz varlığı öğelerini çıkarmış ve sıklık dizinlerini oluşturmuştur. Çalışmanın sonuç bölümünde ders kitaplarının Türkçenin söz varlığını yansıtmaya açısından değişkenlik gösterdiği, söz varlığı öğelerini yeterli düzeyde yansıtan kitap bulunmadığı ve kitaplara alınan metinlerin uzunluklarına dikkat edilmediği tespit edilmiştir.

Eğilmez (2010), “İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarındaki Söz Varlığının İlköğretim Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarına Aktarımı” başlıklı doktora tez çalışmasında üst, orta ve alt sosyoekonomik düzeye sahip ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarında kullandıkları söz varlığı unsurları ile MEB tarafından hazırlanan ilköğretim dördüncü sınıf Türkçe ders kitabında yer alan söz varlığı unsurlarını karşılaştırıp aralarındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymuştur. Çalışma sonunda sosyoekonomik düzey arttıkça öğrencilerin söz varlığının arttığı görülmüş, deyim ve atasözü kullanımında alt sosyoekonomik düzeyde yer alan öğrencilerin daha başarılı oldukları tespit edilmiştir. Ders kitabının sözcük, deyim ve ikileme açısından öğrencilerin yazılı anlatımları ile kıyaslandığında daha ileride olduğu, ders kitabında hiç atasözü kullanılmadığı, her iki grupta ortak kullanılan sözcük sayısının toplam sözcük sayısının %37’sini oluşturduğu tespit edilmiştir.

Şen'in (2009) "1980'den Günümüze Çocuk Edebiyatı Alanında Yazılmış Yerli Çocuk Tiyatrosu Metinlerinin Söz Varlığı Üzerine Bir İnceleme" başlıklı yüksek lisans tezinde, 100 yerli çocuk tiyatrosu metni incelenmiş, bu metinlerden seçilen 1.000'er kelimeyle 100.000'lik bir kelime havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan bu kelime havuzundaki sözcükler temel kelime hazinesi, deyimler, özel isimler ve atasözleri başlıkları altında tablolar hâlinde sunulmuş ve yorumlanmıştır. Çalışmanın sonunda tespit edilen söz varlığı öğeleri birinci kademe ve ikinci kademe öğrencilerinin kelime hazineleri ve çocuklar için hazırlanmış diğer tahkiyeli metinlerin söz varlığı öğeleri ile karşılaştırılmış ve büyük ölçüde tiyatro metinlerindeki söz varlığının karşılaştırılan bu unsurlarla örtüştüğü görülmüştür.

Mert (2009), "Türkçenin Sözvarlığı Açısından Eflatun Cem Güney'in Derleyip Yazdığı Masallar" başlıklı doktora tez çalışmasında, Güney'in incelenen masallarının söz varlığı unsurlarını çıkarıp bu masallar çerçevesinde sözcük dağarcığını geliştirmeye yönelik etkinlik önerileri sunmuştur.

Gökçe'nin (2008), "Gülten Dayıoğlu'nun Çocuk Öykülerinde Değer Eğitimi ve Öykülerin Türkçeye Katkısı" başlıklı yüksek lisans tezinde, öyküler hikâye haritası yöntemi ile çözümlendikten sonra, değer eğitimi bağlamında incelenmiş; öykülerin söz varlığı unsurları çıkarılıp sıklık dizinleri gösterilmiştir.

Kaya (2008), "İlköğretim II. Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Sözvarlığı İncelemesi" başlıklı çalışmasının birinci bölümünde, ikinci kademe Türkçe ders kitapları içinde yer alan metinlerin söz varlığı öğelerine ve sıklık dizinlerine; ikinci bölümünde anketler, yorumları ve mülakatlara yer vermiştir. Bu bölümde öğrencilere ve Türkçe öğretmenlerine söz varlığı, sözlük kullanımı, sözcük öğretimi başlıkları altında sorular verilmiş, cevaplar doğrultusunda yorumlar yapılmıştır. Çalışmanın sonunda sözcük öğretimine ayrılan sürenin artırılması ve söz varlığı unsurlarının tüm yönleri ile öğrencilere kavratılması fikrine ulaşılmıştır.

Baş (2006), "1985-2005 Yılları Arasında Çocuk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Tahkiyeli Metinlerin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma" başlıklı doktora tez çalışmasında, çocuklar için yazılmış farklı türdeki tahkiyeli metinlerden seçmeler yaparak tespit edilen metin havuzundan söz varlığı unsurlarını çıkarmış, her türün söz varlığı

unsurlarını mukayeseli olarak listelemiştir. Çalışma sonunda kitaplardan oluşturulmuş kelime havuzu ilköğretim öğrencilerine ait kelime listeleri ile karşılaştırılmıştır.

Temur'un (2006), "İlköğretim 4 ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Yazı Dilindeki Kelime Hazinesinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi" başlıklı doktora tezinde, dört ve beşinci sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarında hangi kelimeleri ne sıklıkta kullandıkları cinsiyet, okul öncesi eğitim, anne babanın eğitim düzeyi, mesleği, ailenin ekonomik durumu, kardeş sayısı, öğrencinin kaçınıcı kardeş olduğu, evde veya okuldaki gazete okuma sıklığı, kitap okuma sıklığı gibi değişkenler doğrultusunda incelenmiş, bu değişkenlerin kullanılan toplam ve farklı kelime sayılarına etkisi tespit edilmiştir.

Kurudayıoğlu (2005), "İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir İnceleme" başlıklı tezinde, yedi coğrafi bölgenin her birinden iki okul seçerek altı, yedi ve sekizinci sınıfta öğrenim gören 1.726 öğrenciye yazılı anlatım çalışmaları yaptırmış, öğrencilerin oluşturdukları metinlerdeki kelimelerin sıklık ve yaygınlık listelerini hazırlamış, aynı şekilde bu sınıf düzeyleri için iki yayınevi tarafından hazırlanan Türkçe ders kitaplarını inceleyerek kitaplardaki kelime sıklık listelerini oluşturmuştur. Çalışma sonunda öğrencilerin yazılı anlatımlarından elde edilen sıklık listeleri ile ders kitaplarındaki kelime sıklık listeleri karşılaştırılarak ortak kelimelerle öğrencilerin yaygın olarak kullandığı hâlde ders kitaplarında olmayan kelimeler tespit edilmiştir.

Yalçın'ın (2005), "İlköğretim 1. ve 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Söz Varlığı Unsurlarının Eğitsel Açısından Değerlendirilmesi" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, birinci ve beşinci sınıf öğrencilerine MEB tarafından okutulması önerilen iki Türkçe ders kitabının söz varlığı unsurları çıkarılarak sözcüklerin söz varlığı içerisindeki dağılımları, kullanım sıklıkları ve kökenleri incelenmiştir. Araştırma sonunda kitapların söz varlığı açısından öğrencilerin bilişsel gelişim süreçlerine, yaşlarına, öğretim ilkelerine uygun olmadığı ve yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır.

Karadağ'ın (2005), "İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma" başlıklı doktora tezinde, yedi coğrafi bölgeden 14 okul seçilerek bu okullarda öğrenim gören ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin yazılı anlatım çalışmaları ile kelime hazineleri tespit edilmiş, sınıf seviyeleri için hazırlanmış iki yayınevinin Türkçe ders kitapları da incelenerek kelime hazineleri çıkarılmış, ardından

öğrencilerin sahip olduğu kelime hazinesi ile kitaplardaki kelime hazinesi karşılaştırılıp aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmiştir.

Göz'ün (2003), “Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü” adlı çalışmasında 1995 yılı ve sonrasında yayımlanmış olan gazete, dergi, roman, hikâye, müzik vb. alanlarda yerli yazarlar tarafından kaleme alınmış metinlerin kelimeleri tespit edilerek 1.006.306 kelimelik bir havuz oluşturulmuş, çalışmada kelimelerin sıklık listeleri verilerek Türkiye Türkçesinde yazı dilinde kaç kelimeyle yazıldığı tespit yapılmıştır.

Çeçen'in (2002) “İlköğretim Öğrencilerinde Kelime Hazinesinin Geliştirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde kelime hazinesinin işlevi üzerinde durulmuş, bu alandaki sorunlar ve hataların tespitine gidilerek kelime hazinesinin geliştirilmesine dair etkinlik örnekleri ve görüşler sunulmuştur.

Pierce (1960) tarafından Türkçenin kelime sayımı üzerine yapılan çalışma, söz varlığı açısından önemli sayılabilecek bir çalışmadır. Araştırmada veriler yazılı ve sözlü kaynaklardan toplanmıştır. Okuma-yazma bilmeyenlerin günlük yaşamda sıklıkla kullandıkları kelimeler tespit edilmiştir. Araştırmada yazılı ve sözlü dile ilişkin havuzlar oluşturulmuş, sözlü dile ait 700, yazılı dile ait 1.500 kelimenin günlük Türkçenin temel kelime listesinin % 90'ını oluşturduğu tespit edilmiştir (Akt.: Temur, 2006: 51).

2.2.2. Kavram Gelişimi Üzerine Yapılan Çalışmalar

Literatür taraması yapıldığında kavram gelişimi ve kavram öğretimi ile ilgili araştırmaların çoğunlukla okul öncesi dönem öğrencileri, öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler ve yabancılara Türkçe öğretimi alanlarında yapıldığı görülmüş, ortaokul öğrencilerinin kavram gelişimi üzerinde yapılan çalışmaların fen ve sosyal bilimler alanlarında yapıldığı tespit edilmiştir. Türkçe eğitimi alanında kavram öğrenimi ve gelişimi ile ilgili çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu bölümde Türkçe eğitimi dışında diğer sosyal bilimler alanlarında yapılan kavram öğretimi çalışmaları ile Türkçe eğitiminde sözcük ve kavram öğretimi ile ilgili çalışmalar beraber alınmış, çalışmaların içerikleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Bursalı ve Topçuoğlu (2015), “Çizgi Dizilerin 5. ve 6. Sınıf Öğrencilerinin Söz Varlığına Katkısı” başlıklı çalışmalarında, beş ve altıncı sınıflardan oluşan 35 kişilik bir grubun yarı yapılandırılmış görüşme formlarındaki verilerinden hareketle beş çizgi dizi

belirleyerek bu beş dizinin söz varlığı unsurlarını çıkarmışlardır. Çalışma sonunda incelenen çizgi dizilerin, beş ve altıncı sınıf öğrencilerinin söz varlığını geliştirmeye katkı sağladığı ancak atasözü yönünden eksik oldukları sonucuna varmışlardır.

Çalışkan (2013), “Kavramsal Anahtar Modeli ile Metafor ve Deyim Öğretimi” adlı çalışmasında, sekiz haftalık bir süre içerisinde beşinci ve altıncı sınıf öğrencileri ile çalışma yapmış, bu süreç içerisinde 35 metafor ve 70 deyim kavramsal anahtar modeli ile öğretiminin etkinliğini sınamıştır. Çalışma sonunda özellikle deyim öğretiminde ve öğrenilen deyimlerin hatırlanmasında bu modelin çok etkili olduğu, kısa sürede öğrenme sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kodan (2011), “Bilgilendirici ve Öyküleyici Metinlerde Kelime Haritası Yönteminin İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kelime Hazinesini Geliştirmeye Etkisi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, metinlerden seçilen 29 kavramın kelime haritası yöntemi ile öğretimini yapmış, araştırma sonunda öyküleyici ve bilgilendirici metinlerdeki kavramların öğretiminde kelime haritası yöntemi ile yapılan öğretimin öğrencilerin cinsiyetine, anne ve babalarının eğitim durumlarına, sosyoekonomik düzeylerine göre farklılık göstermediği; bilgilendirici metinlerdeki kavramların öğretiminde kelime haritası yönteminin daha etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

İşnas (2011), “Masal Türünün Çocuktaki Kavram Gelişimine Etkisi Üzerine Bir Araştırma (Cahit Zarifoğlu Örneği)” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Cahit Zarifoğlu’nun yedi masal metni üzerinden 8. sınıf öğrencilerinde kavram gelişimini kontrol etmiştir. Soyut kavramların seçildiği çalışmada, araştırmacı tarafından geliştirilen tutum ölçeği ve kavram gelişim ölçeği kullanılmış, masallar okutturulmadan önce ve okutturulduktan sonra deney grubundaki öğrencilere ölçekler uygulanmıştır. Çalışma sonunda masallar yoluyla belirlenen kavramların büyük ölçüde öğretildiği, masal metinlerinin kavram gelişimine etkisinin olumlu yönde olduğu sonucuna varılmıştır.

Dellal (2010), “Çocuk Edebiyatında Öykü Türünün Çocuğun Kavram Gelişimine Etkileri Üzerine Bir Araştırma (Gülten Dayıoğlu Örneği)” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, Dayıoğlu’nun dört öykü metninden seçtiği 15 kavram üzerinden çalışma yapmıştır. Dört ve beşinci sınıfların örnekleme oluşturduğu çalışmada, öğrencilere öyküler okutulmadan önce ve okutulduktan sonra anket uygulanmış, öğretimi hedeflenen kavramlara dair görüşleri alınmıştır. İlk anket çalışmasında belirsiz ve genel ifadelerle

kavramları açıklamaya çalışan öğrenciler, ikinci anket çalışmasında öykülerden edindiklerinden hareketle kavramlarla ilgili daha somut, daha net cevaplar yazabilmiştir. Çocuk okuyucunun düzeyine ve ilgisine göre hazırlanan öykü metinleri yoluyla kavram öğretiminin kolay ve kalıcı olacağı sonucuna varılmıştır.

Doğan (2007), “İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi ‘Bir Ülke Bir Bayrak’ Ünitesindeki Kavramların Öğrenilmesinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, altıncı sınıf öğrencileri ile çalışmış, öğrencilere beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan dokuz kavramı anlama, hatırlama ve uygulama düzeylerine yönelik testler uygulamıştır. Cinsiyet ve sosyoekonomik duruma göre kavramların öğrenilmesinde bir farklılık olup olmadığı araştırılmış, araştırma sonunda kavramların öğreniminde cinsiyet açısından bir farklılık olmadığı ancak sosyoekonomik durumun bunda etkili olduğu, genel anlamda öğrencilerin kavramları tam olarak bilmedikleri ve kavram öğretiminin doğru yapılmadığı sonucuna varılmıştır.

Okur (2007), “Serbest Okuma Etkinliğinin Sözcük Hazinesi ve Kavram Gelişimine Etkisi (MEB Tarafından İlköğretim II. Kademe Öğrencilerine Önerilen 100 Temel Eser Örneğinde)” başlıklı doktora tez çalışmasında, MEB tarafından önerilen ve 100 temel eser arasında yer alan üç kitapta belirlenen kavramlar üzerinden uygulama yapmıştır. Deney ve kontrol gruplu çalışmada, serbest okuma etkinliği yapan deney grubunun kavram öğrenme düzeylerinde artış görülmüş ancak çalışma sonunda 100 Temel Eser arasında bulunan kitaplarda kavram ve sözcük öğretiminin gelişigüzel biçimde yapıldığı tespit edilmiştir. İncelenen kitaplarda öğrencilerin seviyesine uymayan çok sayıda kavram olduğu sonucuna da ulaşılmıştır.

Bulut (2006), “Kavram Geliştirme Yönteminin İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Kelime Hazinesini Geliştirmeye Etkisi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, kavram geliştirme yönteminin öğrencilerin kelime hazinesini ve özetleme becerisini geliştirmede etkili olup olmadığını incelemiş, bu amaçla ders kitabında bulunan dört okuma metninin anahtar kelimeleri üzerinden çalışmalarını yürütmüştür. Çalışma sonunda bu yöntemin kelime öğretimi açısından işlevsel bir yöntem olduğu, öğrencilerin özetleme becerilerini de geliştirdiği sonucuna varılmıştır.

Gezer (2006), “Soyut Kavramların Öğretiminde Hayvan Masallarının Yeri” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, hayvan masalları üzerinden soyut kavramların nasıl

öğretilebileceği konusu üzerinde durmuş, deneysel bir çalışma yerine kaynak taraması yoluyla elde ettiği bilgiler ışığında değerlendirmeler yaparak öneriler sunmuştur.

2.2.3. Bağlam Temelli Yöntemle Kelime/Kavram Öğretimi Üzerine Yapılan Çalışmalar

Bu yöntemle yapılan öğretim faaliyetlerinde öğretilecek bilgilerin yaşamla ilişkilendirilerek anlaşılır hâle getirilmesi ve kalıcılığının artırılması hedeflenmektedir. Daha çok fen bilimleri alanında kullanılan bu yöntemin uygulandığı araştırmalar incelendiğinde dil dışı bağlamlarla öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü; dilbilim alanında yapılan çalışmalarda ise dil içi bağlamlarla yani metin temelli bir öğretimle çalışmaların yürütüldüğü tespit edilmiştir. Dilbilim alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde bağlam temelli yöntemin daha çok dil bilgisi öğretiminde kullanıldığı, bunun dışında yabancı dildeki kelime ve kavramların öğretiminde bu yöntemin benimsendiği ancak Türkçe eğitiminde kelime ve kavram öğretimi çalışmalarında bu yöntemin sınırlı sayıda kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu başlık altına çalışma ile ilgili olduğu düşünülen araştırmalar hakkında bilgiler verilmiştir.

İlter (2017), “Farklı Okuma Yeteneklerindeki Öğrencilere Kelime Anlamlarının Öğretimi: Bağlam Temelli Öğretimin Okuduğunu Anlama Üzerinde Kontrollü Bir Değerlendirmesi” başlıklı çalışmasında, Sosyal Bilgiler dersinde bağlam temelli kelime öğretiminin farklılaşan okuma becerilerindeki yedinci sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama performansları üzerindeki etkilerini incelemiştir. Öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerini belirlemek için 16 maddeden oluşan “Cümle Doğrulama Tekniği” testi kullanılmış, ayrıca bağlam temelli kelime öğretimi uygulamasına ilişkin katılımcıların görüş ve deneyimlerini ortaya çıkarmak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşmelere başvurulmuştur. Bağlam temelli eğitimin yapıldığı öğrenci grubuna sekiz hafta boyunca on oturumda Sosyal Bilgiler metinleri aracılığıyla bağlamdan kelime öğretimi yapılırken kontrol grubu öğrencileri geniş okuma programına dâhil edilmiştir. Çalışma sonunda okuduğunu anlama becerilerini desteklemek için geliştirilen bağlam temelli kelime öğretiminin, ortalama ve iyi okuyucular yanında zayıf okuyucular için de etkili bir yöntem olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Göçer'in (2015), "Türkçe Dersi Metin İşleme Sürecinde Bağlam Temelli Sözcük Öğretimi ve Etkin Sözcük Dağarcığı Oluşturmadaki İşlevi" başlıklı makalesinde, metin işleme sürecinde sözcük öğretiminin bağlam temelli gerçekleştirilmesinin öğrencilerin aktif sözcük dağarcığını geliştirmedeki rolü üzerinde durulmuştur. Kuramsal bilgilerin verildiği çalışmada, konunun alan yazındaki durumu verilmiş, ilgili alan yazından elde edilen veriler ışığında bağlam temelli sözcük öğretiminin, öğrencilerin etkin/işlek sözcük dağarcığını geliştirmede önemli katkı sağlayabileceği vurgulanmış, öğretmenlere metin işleme sürecindeki sözcük öğretimi çalışmalarını bu anlayışla gerçekleştirmeleri önerilmiştir.

Gür'ün (2014), "Bağlam Temelli Öğretimin İlkokul Üçüncü Sınıf Öğrencilerine Kelime Öğretiminde Kullanılması" adlı çalışmasında, yeni kelime öğretiminde geleneksel sözlük tekniği ile bağlam temelli kelime öğretimi tekniği karşılaştırılmıştır. Çalışma deney ve kontrol gruplu 98 ilkokul üçüncü sınıf öğrencisi ile yürütülmüştür. Çalışma için geliştirilen kelime listesi ve bağlamsal kurgulama, deney grubuna uygulanmıştır. Araştırmanın sonunda bağlam temelli kelime öğretimi tekniğinin geleneksel yöntemlere göre daha verimli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretilecek kelime listelerinin derse, düzeye, sınıfa ve dereceye göre programlara eklenmesi; bu konuda ulusal politika oluşturulması şeklinde öneriler sunulmuştur.

Yaman ve Akkaya'nın (2012), "Dil Biliminin Kelime Öğretimine Açılan Kapısı: Bağlam Türleri" adlı çalışmalarında, anlamı bilinmeyen kelimelerin öğretiminde yararlanılabilecek bağlam türlerine yönelik farklı sınıflandırmalara yer verilmiştir. Bu amaçla çalışma içerisinde öncelikle tümdengelimci bir yaklaşımla dilbilimin alt dallarından olan anlambilim ve metin dilbiliminin kelime öğretimiyle ilişkisi kurulmuş; Türkçe öğretiminde cümle, paragraf ve metin düzeyinde kelime öğretimi çalışmalarında öğretmenlerin hangi bağlam türlerinden faydalanabileceğine yönelik öneriler sunulmuştur.

Sarıçoban ve Başibek (2012), "Orta-üstü Düzeyde Sözcük Öğretiminde Kullanılan Bağlam Yöntemine Karşı Bellek Destekleyici Tekniği" adlı çalışmalarında, sözcüklerin uzun süreli hafızada kalabilmesi için öğrencilere anahtar sözcükleri öğretmede bellek destekleyici tekniği ile bağlam yönteminin etkinliğini araştırmışlardır. Çalışmanın amacına uygun olarak Selçuk Üniversitesi Elektrik ve Elektronik Mühendisliği

Bölümünden 84 öğrenci çalışmanın deneysel boyutuna dâhil edilmiş, deney grubu ve kontrol grubu olmak üzere iki grup oluşturulmuştur. Çalışma için 20 hedef sözcük kullanılmış, sözcük öğretimine başlamadan önce her iki gruba ön test verilmiştir. Deney grubunda bellek destekleyici tekniği kullanılırken kontrol grubunda sadece bağlam yöntemi ile öğretim yapılmıştır. Çalışma sonunda bellek destekleyici yöntemin bağlam yöntemine kıyasla daha etkin olduğu tespit edilmiştir.

Atak (2012), tarafından yapılan “İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Anlamı Bilinmeyen Kelimeler İçin Kullanılan Bağlam Türleri” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında bağlam temelli kelime öğretimi etkinliklerinde bulunan kelime/kelime grupları için kullanılan bağlam türleri tespit edilmiştir. Bu amaçla 2011-2012 öğretim yılında okutulan tüm Türkçe ders ve öğrenci çalışma kitapları incelenmiştir. Araştırma kapsamında, metin bağlamından hareketle anlamlandırılması istenen 299 kelime/kelime grubu incelenmiştir. Araştırmanın sonunda, anlamı bilinmeyen kelimeler için kullanılan bağlam türlerinin çoğunlukla doğal bağlamlar olduğu, pedagojik bağlamlara daha az yer verildiği tespit edilmiştir. Ayrıca doğal bağlamlar içerisinde en çok yönlendirici bağlam türünün kullanıldığı, bu bağlam türünü yönlendirmeyen bağlamların, genel bağlamların ve yanıltıcı bağlamların takip ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada öneri olarak Türkçe ders kitaplarında kelime öğretiminde yazarların özellikle pedagojik bağlamlarla tasarlanmış cümlelere ağırlık vermeleri gerektiği ifade edilmiştir.

Torun (2008), “Bağlam İçinde Dil Öğretimi: Özgün Canlandırma Hikâyelerle Dil Öğretiminin Çocukların İngilizce Öğrenmeye Karşı Tutumları Üzerine Etkisi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, özgün canlandırma hikâyeler yoluyla 11-12 yaşlarında 31 altıncı sınıf öğrencisi ile çalışmıştır. Çalışmada beş özgün canlandırma hikâye, ana materyal olarak kullanılmış; veriler tutum ölçeği, açık uçlu anket, kişisel görüşmeler ve ders değerlendirme formları aracılığıyla toplanmıştır. Çalışma sonunda öğrencilerin özgün canlandırma hikâyelerle bağlam içinde dil öğrenimine karşı tutumlarının olumlu olduğu, bu şekilde yapılan öğrenimin öğrenme kaygılarını azalttığı, öğretmenlere hedef dildeki kelime, dil bilgisi yapıları ve işlevlerini bağlam içinde bağlantılı etkinliklerle kaynaştırarak sunma ve tekrar etme olanağı verdiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Greenwood ve Flanigan'ın (2007), “Overlapping Vocabulary and Comprehension: Context Clues Complement Semantic Gradients/Örtüşen Sözcük Dağarcığı ve Anlayış: Bağlamsal İpuçları ile Anlamsal Geçişler Birbirlerini Tamamlar” adlı çalışmalarında, bağlam ipuçları ve anlamsal geçiş stratejilerinin bir arada nasıl kullanılabileceğine ve her iki yöntemden kelime öğretiminde nasıl yararlanılabileceğine dair bilgilere yer verilmiştir. Çalışmada, bağlamın okumada önemli olduğu üzerinde durulmuş, zayıf ve güçlü bağlam ipuçları örnekleri verilmiş, anlamsal geçiş ve bağlam ipuçlarının bir arada nasıl kullanılabileceğine dair örnekler sunulmuştur. Çalışma sonunda birbiri ile örtüşen bağlam ipuçları ve anlamsal geçiş stratejilerinin kelimelerin manası ile metin arasındaki bağlantıyı kurmayı sağladığı, kelime dağarcığı ile kavrama arasındaki uçurumun kapanmasına yardım ettiği ve bunun öğrencilere kelime ediniminde faydalı stratejiler sunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Helvacı (2004), “Okuma Ediminde Bağlam İpuçlarının Sözcük Edimine Etkisi / The Effect of Contextual Clues in Vocabulary Acquisition in Reading Performance” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, okuma sırasında bağlam ipuçlarının doğal yolla sözcük edinimine etkisini incelemiştir. Doğal yolla sözcük ediniminin basamaklarını oluşturan okuma metinlerinde yer alan bilinmeyen sözcüklerin anlamlarının doğru tahmin edilmesi, doğru kullanılması ve anımsanması, okumadan önce ve sonra uygulanan ölçme araçlarıyla ölçülmüştür. Kuleli Askeri Lisesi hazırlık sınıfında okuyan ve belirli bir söz varlığına sahip 14-15 yaş grubundaki 86 öğrenci üzerinde yapılan çalışmada, kolay sözcük öğrenimine yol gösterecek bir kitapçık, 10 ön test, 10 okuma metni ve 486 test maddesinden oluşan 60 son test hazırlanmış ve öğrencilere uygulanmıştır. Uygulama sonrasında verimli ve etkili bir sözcük öğrenimi için seçilen metnin konusunun, metnin dilinin, metin içindeki bağlam ipuçlarının varlığının ve metin içerisindeki bilinmeyen sözcüklerin sayısının anlamadaki etkisinin önemli olduğu sonucuna ulaşılmış, bu bağlamda öğrencinin bilgi birikiminin, sahip olduğu kişisel söz varlığının, tutumunun metnin sahip olduğu özelliklerle etkileşim içerisine girmesiyle doğal yolla sözcük öğreniminin kolaylaşacağı ve sistemli bir çalışmayla da sözcük ediniminin sağlanabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Söylemez (2001), tarafından hazırlanan “Teaching Vocabulary in Context / Bağlam İçinde Kelime Öğretimi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, kelime öğretiminde

kullanılan bağlama dayalı ve bağlam dışı kelime öğretimi yaklaşımları incelenmiştir. Çalışmaya Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi hazırlık sınıfında okuyan 53 öğrenci katılmıştır. Deney ve kontrol gruplu çalışmada deney grubuna bağlama dayalı kelime öğretimi çalışmaları yapılmış, kontrol grubuna ise bir eğitim verilmemiştir. Çalışma sonunda bağlama dayalı öğretimin kelime kazanımında ve okuduğunu anlamada önemli bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, veri toplama yöntemi ile toplanan verilerin analizinde kullanılan tekniklerin açıklamalarına yönelik bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada, Bestami Yazgan'ın masal metninin söz varlığı öğelerini belirlemek amacıyla içerik analizi tekniği kullanılmıştır. “İçerik analizi, sayısal bir işlemdir. Belli bir belgede veya belgeler dizisi içinde hangi kavramların, hangi olayların ve hangi tür değerlendirmelerin ne ölçüde yer aldığını belirlemek için yapılan bir işlemdir” (Arslanoğlu, 2016: 94). Söz varlığı öğelerinin sıklık listelerinin hazırlanmasında bu tekniğin bir alt dalı olan frekans analizi tekniğine başvurulmuştur. “Bu tür bir analizde sayılabilecek nitelikte birimler (örneğin sözcükler) alınır ve analiz göstergeleri frekans türünde ifade edilir” (Bilgin, 2006: 18).

Bağlam temelli masal okuma faaliyetlerinin öğrencilerin kavram gelişimleri üzerinde anlamlı bir fark yaratıp yaratmadığını değerlendirmek amacıyla yapılan uygulamada, ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır.

Yarı deneysel desenler, bilimsel değer bakımından gerçek deneme modellerinden sonra gelir. Tüm değişkenlerin kontrol altına alınmasının mümkün olmadığı durumlarda başvuru bu modeller, özellikle eğitim alanındaki deneysel araştırmalarda en sık kullanılan modellerden biridir (Cohen, Manion ve Morrison, 2000). Tam deneysel desenlerde olduğu gibi yarı deneysel desenler de değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkilerini keşfetmek amacıyla kullanılır.

Araştırmanın deseni Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1
Araştırmanın Deseni

Gruplar	Ön test	İşlem	Son test
Deney	Kavram Testi	Bağlam Temelli Masal Okuma Faaliyetleri	Kavram Testi
Kontrol	Kavram Testi	-	Kavram Testi

Bu desende araştırmanın bir bağımsız, bir bağımlı değişkeni bulunmaktadır. Araştırmanın bağımsız değişkeni, deney grubuna uygulanan bağlam temelli masal okuma faaliyetleridir. Bağımlı değişken ise öğrencilerin kavram gelişim düzeyleridir.

3.2. Çalışma Grubu

Bağlam temelli masal okuma faaliyetlerinin öğrencilerin kavram gelişimleri üzerinde anlamlı bir fark yaratıp yaratmadığını belirlemek amacıyla yapılan yarı deneysel çalışmada, Malatya ilinde bulunan ortaokul beşinci sınıf öğrencileri çalışma grubu olarak seçilmiş; ancak öğrencilerin tamamının araştırmaya katılması mümkün olamayacağı için çalışmanın daha küçük bir grup üzerinde yapılmasına karar verilmiştir. Bu amaçla 2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılı'nda Malatya Battalgazi Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı Atatürk Ortaokulunda öğrenimine devam eden beşinci sınıf öğrencileri arasından uygun örnekleme yoluyla dört sınıfta öğrenim gören öğrenciler çalışma grubuna dahil edilmiştir.

Sosyal bilimlerde en yaygın kullanılan örnekleme türlerinden biri olan uygun örneklemede, araştırmacı, araştırmanın gerçekleştirilebilmesini kolaylaştıracak maliyet, zaman ve araştırma örnekleme kolay ulaşılabilirlik gibi etmenleri göz önünde bulundurarak çalışma yapacağı örnekleme belirler (Gravetter ve Forzano, 2012).

Araştırmaya katılacak öğrencilerin belirlenmesinde akademik başarı düzeyleri esas alınmış, akademik başarı düzeyleri 2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılı'nın genel not ortalamaları karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Sınıfların akademik başarı düzeyleri birbirine yakın olduğundan, bu sınıflardan tesadüfi olarak ikisi deney, ikisi kontrol grubuna atanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 117 (54 kız, 63 erkek öğrenci) öğrenci

oluşturmaktadır. Kontrol grubu 59 öğrenciden oluşurken (24 kız, 35 erkek öğrenci) deney grubu 58 öğrenciden (30 kız, 28 erkek öğrenci) oluşmaktadır.

Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin kavram bilme düzeylerini belirleyebilmek amacıyla araştırma kapsamında araştırmacı tarafından geliştirilen ve 25 kavramdan oluşan bir Kavram Bilme Formu ön test olarak uygulanmıştır.

Çalışma grubu içerisindeki öğrencilerin ön test puanları Mann-Whitney U Testi ile analiz edilmiş, sonuçlar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2
Deney ve Kontrol Gruplarının Kavram Bilme Düzeyleri Ön Test Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	<i>N</i>	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	<i>U</i>	<i>p</i>
Deney	58	54.19	3143.00	1432.00	0.125*
Kontrol	59	63.73	3760.00		

* $p > .05$

Tablo 2’deki veriler incelendiğinde, deney ve kontrol gruplarının ön test sıra ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($p > .05$). Bu sonuçlardan yola çıkarak grupların kavram bilme düzeylerinin masal okuma faaliyetleri öncesinde birbirine denk olduğu söylenebilir.

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

3.3.1. Masalların Söz Varlığına İlişkin Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırmada, incelenen masalların söz varlığı öğelerinin belirlenmesi aşamasında, ilk olarak Yazgan’ın kaleme aldığı masal metinleri bilgisayar ortamına aktarılmış; kelimelerin sıklık listelerinin oluşturulmasında “Microsoft Excel” programı kullanılmıştır. Toplanan veriler içerik analizi tekniklerinden frekans analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Masal metinlerinde yer alan toplam ve farklı özel isimler, deyimler, ikilemeler, atasözleri, ilişki sözleri, çeviri sözler ve kalıplaşmış sözlerin listeleri

hazırlanıp bunların sıklık tabloları oluşturulmuş, sonuçlar sayısal verilerle gösterilerek masalarda tespit edilen söz varlığı öğelerinin oranları karşılaştırılmıştır.

Sözcük listeleri oluşturulurken şu hususlara dikkat edilmiştir:

1. Masal metinlerinde yazımı yanlış olan sözcükler bilgisayar ortamına aktarılırken düzeltilerek alınmıştır.
2. Sözcükler dizine alınmadan önce yalın duruma getirilmiştir.
3. Özel isimler ve birleşik isimler olduğu gibi alınmıştır.
4. Deyimler, atasözleri, yardımcı fiillerle oluşturulmuş ve anlamca kaynaşmış birleşik fiiller ve sayılar olduğu gibi alınmıştır.
5. Sözcük listeleri çıkarılırken Türk Dil Kurumunun İnternet sitesindeki Büyük Türkçe Sözlük ve Güncel Türkçe Sözlük ile Yazım Kılavuzu içerisindeki kurallar esas alınmıştır.
6. Fiilimsiler ve fiillerin olumsuz hâlleri kullanılmamış, sözcükler kök olarak alınmıştır.
7. Edilgen durumdaki fiiller listeye olduğu şekilleriyle alınmıştır.
8. Çekimli fiillerin çekim ekleri atılarak kelimelere ait sıklıklar kelimenin köküne eklenmiştir.
9. Hitap ifadeleri olduğu gibi alınmıştır: efendim, kuzum...
10. Masal metinlerindeki özel isimler bir kavramı karşıladıkları için sözlükte madde başı olmadıkları hâlde sıklık dizinine alınmıştır.
11. Sesteş sözcükler ayrı maddeler hâlinde yazılarak ayraç içerisine hangi anlamıyla kullanıldığı eklenmiştir.
12. de/da bağlaçları dizinde birlikte alınmıştır.
13. mı/mi/mu/mü soru edatı dizinde birlikte alınmıştır.
14. Kök durumundaki yansıma sözcükler dizine alınmıştır: hav, miyav...

15. İkillemelerin belirlenmesinde Doğan Aksan'ın yaptığı sınıflandırma esas alınmış, Vecihe Hatipoğlu'nun "Türk Dilinde İkileme (1981)" adlı eserinden de yararlanılmıştır.

16. Söz varlığı listelerinin oluşturulması ve kategorilerin belirlenmesinde Doğan Aksan'ın belirlediği söz varlığı ögeleri esas alınmıştır.

17. Deyim ve atasözü listelerinin oluşturulmasında Ömer Asım Aksoy'un Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü (1988) esas alınmış; bu sözlükler dışında deyim ve atasözleri için Çotuksöken'in (2004), Hengirmen'in (2011a, 2011b) ve Yurtbaşı'nın (2012, 2013) sözlüklerinden de yararlanılmıştır.

3.3.2. Bağlam Temelli Masal Okuma Faaliyetlerinin Kavram Gelişimi Üzerindeki Etkisine Yönelik Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın deneysel uygulama kısmında, verilerin toplanması ve analizi işlemleri, şu aşamalarda gerçekleştirilmiştir:

3.3.2.1. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama aracı, araştırmacı tarafından çalışma için oluşturulan, çalışma grubu içerisindeki öğrencilere ön test ve son test olarak uygulanan Kavram Bilme Formu'dur.

3.3.2.1.1. Kavram Bilme Formu

Bu form, araştırmacı tarafından öğrencilerin kavramları bilme düzeyini ölçmek amacıyla çalışma kapsamında oluşturulmuştur. Formun oluşturulma aşamasında ilk olarak incelenecek masal metinleri belirlenmiş, bu doğrultuda Bestami Yazgan'ın yazarlık hayatının başlangıç, orta ve son dönemlerinde kaleme aldığı 12 masal metni seçilmiştir. Seçilen masalarda kullanılan kavramlar arasından beşinci sınıf düzeyindeki öğrencilerin bilemeyeceği düşünölen kavramlar tespit edilmiştir. Bu amaçla 12 masal metni, beşinci sınıf öğrencilerinin derslerine giren ya da daha önce beşinci sınıf öğrencilerine ders vermiş olan toplam 30 Türkçe öğretmenine okutturulmuş, bu masallar arasında öğrencilerin bilemeyeceği düşünölen 185 kavram belirlenmiştir. Üç Türkçe eğitimi uzmanı akademisyenin görüşüne başvurularak belirlenen kavramlar arasından

yakın anlamlı olduğu tespit edilen kavramlar çıkarılmış, bu işlem sonrasında kavram sayısı 167'ye indirilmiştir.

12 masal metninin kavramları ayrı ayrı listelendikten sonra 167 kavram; isim, fiil, birleşik sözcük ve atasözü-deyim başlıkları altında gruplara ayrılmış, bu gruplama yapılırken çalışma için belirlenecek kavramların tek bir grup kavram arasından değil, daha çeşitli kavram grupları arasından seçilmesi ve dağılımın daha dengeli olması hedeflenmiştir.

Belirlenen 167 kavram, dört katogori altında gruplandırıldıktan sonra bu kavramların 95'inin isim, 12'sinin fiil, 50'sinin atasözü-deyim ve 10'unun birleşik sözcük olduğu görülmüş; her bir gruptan belirlenen kavramların yüzde kırklık bölümü alınmıştır. Fiillerin ve birleşik sözcüklerin sayısı az olduğu için bu kavramlardan yüzde kırklık seçim yapılmamış, ön uygulamada bu kavramların tamamına yer verilmiştir. Deney ve kontrol gruplarının çalışmaları için belirlenecek 25 kavramın seçiminde, hataya düşmemek adına, uygulanacak kavramların daha geniş bir kavram havuzundan seçilmesi amaçlanmış, bu yüzden dört oturum olarak planlanan ön uygulamalarda öğrencilerin dikkat süreleri ve ders saatlerinin süresi göz önünde bulundurularak her oturumda ortalama 20 ya da 25 kavramın sorulması planlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda gruplara ayrılan kavramların yüzde kırklık bölümü alınmış, yapılan yüzde kırklık seçimin ardından kavram sayısı 80'e düşürülmüştür. Okutulacak 12 masal metninde yer alan; ancak güncel Türkçede kullanım sıklığı az olan “nişane”, “naçar” ve “biiznillah” kavramlarına da iki Türkçe eğitimi uzmanının görüşü ile yer verilmesi kararlaştırılmış ve bu üç kavram, belirlenen 80 kavrama eklenerek ön uygulamalarda kullanılacak kavram sayısı 83'e çıkarılmıştır (bk. Ek-9, s. 282).

Oluşabilecek ölçme hatalarının önüne geçebilmek amacıyla 83 kavramın dört oturumda uygulanması kararlaştırılmıştır. Deney ve kontrol gruplarının düzeylerini tespit etmek amacıyla kullanılacak 25 kavramı belirleyebilmek için öncelikle deney ve kontrol grubu öğrencileri dışında, aynı okulda öğrenim gören dört ayrı beşinci sınıfa 83 kavramın uygulaması 20-20-20-23 kavram olacak şekilde dört oturumda gerçekleştirilmiştir.

Üçlü Likert tipi ölçme aracının kullanıldığı çalışmada; *bilmiyorum (1), kavramı duydum ama hatırlamıyorum, şu kelimelerle ilişkilendirebilirim (2), biliyorum, anlamı/anlamları şöyledir (3)* şeklinde bir derecelendirme kullanılmıştır. Bu ölçme aracı

ile öğrencilerin kavramları bilme düzeyleri belirlenmiş, verilen cevaplar doğrultusunda her bir kavram için aldıkları puanlar Microsoft Excel programına aktarılmıştır. Kavramlardan alınan puanlar Excel sayfasına aktarıldıktan sonra en az bilinen kavramdan en çok bilinen kavrama doğru sıralama yapılmış, sıralama sonrasında en az bilinen 25 kavram belirlenmiştir. Belirlenen kavramlarla deney ve kontrol gruplarına uygulanmak üzere yeni bir form oluşturulmuştur. Oluşturulan bu Kavram Bilme Formu, öğrencilerin kavram gelişim düzeylerinin tespiti için ön test-son test olarak uygulanmıştır (bk. Ek-10, s.284).

Oluşturulan bu formda, öğrencilerin atasözü-deyim ve diğer kavramlar ile Türkçe ve yabancı kökenli kavramları bilme düzeylerini belirleyebilmek mümkündür. Kalıplaşmış kavramların ölçümü atasözü ve deyimler alt ölçeklerinin toplamı ile alınmaktadır. Diğer kavramlar ise kalıplaşmış kavramlar (atasözü+deyim) dışında kalan diğer alt ölçeklerin toplamından oluşmaktadır.

3.3.2.2. Deneysel Uygulama

Bu araştırmada, deney grubundaki öğrencilerle bağlam temelli masal okuma faaliyetleri yoluyla kelime ve kavram öğretim çalışmaları yapılmış, masal okuma çalışmaları altı hafta sürmüştür. Öğrencilere her hafta iki ders saatinde iki masal metni okutulup çalışmalar yürütülmüştür. İki ders saati aynı gün içerisinde değil, aynı hafta içerisinde iki farklı günde birer saat olacak şekilde düzenlenmiştir. Deney grubunda bağlam temelli masal okuma çalışmaları araştırmacı tarafından yürütülürken, eş zamanlı olarak kontrol grubunda dersler aynı okulda görev yapmakta olan diğer Türkçe öğretmenlerinin kontrolünde, müfredat konularına uygun şekilde sürdürülmüştür. Kontrol grubundaki öğrencilere okuma saatlerinde her hafta iki masal metni, dersi sürdüren Türkçe öğretmeni tarafından verilmiş, sınıf ortamında sessiz okuma yöntemi ile bu masalları okumaları ve masalların özet çalışmalarını yapmaları istenmiştir.

Deneysel çalışmada, deney grubu içerisinde yer alan her öğrenci için çoğaltılan masal metinleri, her hafta iki masal metni olmak üzere dağıtılmış, masallar önce sessiz okuma ve işaretleyerek okuma yöntemleri ile öğrencilere okutturulup ardından sesli okuma yöntemi ile öğretmen tarafından okunmuştur. Metinlerin sözlü özet çalışması öğrencilere yaptırılarak masallardaki olaylara yönelik sorular sorulmuştur. Yorum yapmaları, masal metinlerinde yer alan problemlere yönelik çözüm önerileri sunmaları

istenmiştir. Okuma ve metin anlama çalışmalarının ardından öğrencilerden metinde anlamını bilmedikleri kavramları belirlemeleri istenmiştir. Etkileşimli tahtaya yansıtılan masal metinleri üzerinden bilinmeyen kavramlar işaretlenmiştir. Bağlam ipuçlarından yola çıkılarak yönlendirici sorularla öğrencilerin anlamını bilmedikleri kavramların anlamlarını sezmeleri ve tahmin etmeleri sağlanmıştır. Öğrencilerin tahminlerini sözlü olarak ifade etmeleri ve defterlerine bu tahminleri not almaları istenmiştir.

Öğrencilerin kavramların sözlük anlamları ile metin bağlamından hareketle tahmin ettikleri anlamları arasındaki benzerlik ve farklılıkları görebilmeleri için sözlük anlamlarını bulmaları, tahmin ettikleri anlamlarla karşılaştırmaları istenmiştir. Öğrencilerden anlamını öğrendikleri kavramları farklı cümle bağlamları içerisinde kullanmaları ya da bu kavramların içinde geçtiği farklı türde metinler yazmaları istenmiştir. Deney grubu öğrencilerinin kavramların tahmin ettikleri anlamları ile sözlük anlamlarını karşılaştırıp hatalarını ve doğrularını görmeleri sağlanmıştır.

Deney grubu öğrencilerine ilk üç haftanın sonunda okuması ve anlam çalışması tamamlanmış altı masalın içinde yer alan kavramlarla ilgili sözcük etkinliklerden oluşan (eşleştirme, boşluk doldurma, çoktan seçmeli vb.) çalışma kâğıdı uygulanmış (bk. s.305), aynı uygulama geriye kalan altı masal için de yapılmıştır (bk. s.309). Altı haftanın sonunda 12 masalda yer alan ve üzerinde çalışılan 25 kavramla ilgili eşleştirmeli, çoktan seçmeli ve boşluk doldurmalı etkinliklerden oluşan genel bir çalışma kâğıdı uygulanmıştır (bk. s. 314). Bir hafta aradan sonra hem deney hem de kontrol grubu öğrencilerine son test uygulaması yapılmıştır. Deneysel uygulama süreci Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3
Deneysel Uygulama Süreci

Hafta	Masal Adı	Uygulama
1. Hafta (29 Şubat-4 Mart)	-	Ön Test Uygulaması
2. Hafta (7-11 Mart 2016)	Çam Kozalağı Ayıların Türküsü	Bağlam Temelli Okuma Çalışmaları
3. Hafta (14-18 Mart 2016)	Gülistan'ın Gülleri Çömlekçinin Çamuru	Bağlam Temelli Okuma Çalışmaları

→ Tablo 3'ün Devamı

4. Hafta (21-25 Mart 2016)	Kafesteki Kuş Keloğlan'ın Karpuzları	Bağlam Temelli Okuma Çalışmaları Çalışma Kâğıdı 1'in Uygulanması
5. Hafta (28 Mart-1 Nisan 2016)	Ağlayan Asma Çil Horoz'un Masalı	Bağlam Temelli Okuma Çalışmaları
6. Hafta (4-8 Nisan 2016)	Eşek Akli Gönül Sarayı'nın Anahtarı	Bağlam Temelli Okuma Çalışmaları
7. Hafta (11-15 Nisan 2016)	Taş Ağlayan Gözler Keloğlan ve Uyku Kuşu	Bağlam Temelli Okuma Çalışmaları Çalışma Kâğıdı 2'nin Uygulanması
8. Hafta (18-22 Nisan 2016)	-	Çalışma Kâğıdı 3'ün Uygulanması
9. Hafta (2-6 Mayıs 2016)	-	Son Test Uygulaması

3.3.2.3. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması için oluşturulan Kavram Bilme Formu, okul idaresinin izni ve branş öğretmenlerinin yardımı ile ders saatleri içerisinde uygulanmıştır. Deney grubundaki tüm uygulamalar araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Kontrol grubundaki öğrencilerle yürütülen masal okuma faaliyetleri ders öğretmenlerinin gözetiminde sürdürülmüştür. Araştırmacı, sınıflara girerek deney ve kontrol grubundaki öğrencilere araştırmanın amacı, gönüllülük ve gizlilik ilkeleri hakkında bilgiler vermiştir. Çalışmanın başında masalların okunmasına geçmeden önce Kavram Bilme Formu ön test olarak uygulanmış, bağlam temelli masal okuma faaliyetlerinin tamamlanmasının ardından aynı form deney ve kontrol grubundaki öğrencilere son test olarak yeniden uygulanmıştır. Ön test ve son test formlarının uygulanması bir ders saati içerisinde yapılmıştır.

3.3.2.4. Verilerin Analizi

Deney ve kontrol gruplarının ön test ve son test ölçümlerinden aldıkları puanların analizinde parametrik ya da parametrik olmayan testlerden hangilerinin kullanılacağına karar verebilmek amacıyla önce normallik testleri gerçekleştirilmiştir. Çalışma

grubundaki kişi sayısı dikkate alındığında, Kolmogorov-Smirnov normallik testinin kullanılması uygun bulunmuştur.

Deney ve kontrol gruplarının ön test ve son test puanlarının dağılımına ilişkin normallik testleri sonuçları Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4
Deney ve Kontrol Gruplarının Kavram Bilme Düzeyleri Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Normallik Testleri

Ölçüm	Gruplar	\bar{X}	Ss	Ortanca	Kolmogorov Smirnov	Çarpıklık	Basıklık
Kavram	Deney	28.16	3.37	27	.001*	1.59	3.09
Bilme Formu (Ön test)	Kontrol	29.1	4.71	28	.001*	1.32	.84
Kavram	Deney	47.72	13.16	46.5	.200	.06	-1.05
Bilme Formu (Son test)	Kontrol	29.68	4.56	29	.009*	.96	.61

* $p < .05$

Tablo 4’teki değerler incelendiğinde deney grubunun son test uygulaması dışındaki bütün ölçümlerin normal dağılım göstermediği görülmektedir. Çarpıklık (skewness) için elde edilen değerlerin -1 ila +1 arasında yer alması, dağılımın normale yakın olduğuna işaret etmektedir. Tablo 5 incelendiğinde de (bk. s.87) deney grubunun ön test puanlarının normal dağılım göstermediği görülmektedir. Diğer taraftan araştırmacılar, basıklık değerlerinin -1 ila +1 arasında yer almasının verilerin normale yakın bir dağılım gösterdiği anlamına geldiğini ifade etmektedir (Leech, Barret ve Morgan, 2005: 51). Deney grubunun ön test ölçümlerinde belirtilen aralığın dışında kalması, dağılımın normallikten sapma gösterdiğine işaret etmektedir.

Deney ve kontrol gruplarının, ön test ve son testleri üzerinde yapılan normallik analizlerinden elde edilen sonuçlar doğrultusunda, her iki grubun ön testlerinin ve kontrol grubunun son testlerinin normal dağılım göstermediği görülmüştür. Elde edilen sonuçlar, iki grubun karşılaştırılması için yapılacak analizlerde parametrik testlerin uygulanabilmesi için gerekli olan normallik sayılısını karşılamamaktadır. Bu nedenle deney ve kontrol gruplarının verilerinin karşılaştırılmasında parametrik olmayan testlerin

kullanılmasına karar verilmiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı Mann-Whitney U Testi ile analiz edilmiştir.

Deney grubu öğrencilerinin testlerden aldıkları puanlar üzerinde parametrik ya da parametrik olmayan analizlerden hangisinin kullanılacağını belirleyebilmek amacıyla ön test ve son test puanlarının normal dağılım varsayımını karşılayıp karşılamadığına bakılmış, ön test ve son testlerden elde ettikleri puanlara ilişkin normallik testleri Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5
Deney Grubunun Kavram Bilme Düzeyleri Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Normallik Testleri

Ölçüm	Test	\bar{X}	Ss	Ortanca	Kolmogorov-Smirnov Test Değeri	Çarpıklık	Basıklık
Ön test	Toplam Puan	28.16	3.37	27.00	.203*	1.59	3.09
	Türkçe Kavramlar	17.34	2.60	17.00	.225*	1.50	2.56
	Yabancı Kavramlar	10.95	1.26	10.50	.274*	1.40	1.27
	Atasözü+Deyimler	14.74	2.11	14.00	.206*	1.53	2.43
	Diğer Kavramlar	13.55	1.85	13.00	.255*	1.08	.12
Son test	Toplam Puan	47.72	13.16	46.50	.097	.06	-1.05
	Türkçe Kavramlar	27.78	7.87	28.00	.114	.067	-1.10
	Yabancı Kavramlar	19.95	5.81	20.00	.093	-.013	-.98
	Atasözü+Deyimler	24.33	7.12	24.00	.124*	.14	-1.07
	Diğer Kavramlar	23.40	6.48	23.00	.076	.02	-.89

* $p < .05$

Tablo 5 incelendiğinde deney grubu öğrencilerinin ön test puanlarının normal dağılım göstermediği görülmektedir. Bu sebeple deney grubu öğrencilerinin ön test ve

son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla parametrik olmayan testlerden Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılmasına karar verilmiştir. Ancak aynı grubun, son test puanlarının kendi içerisinde normal dağılım varsayımını karşıladığı görülmektedir. Atasözleri ve deyimler toplam puan son test ölçümlerinde, ortanca ve ortalama değerlerinin birbirine yakın olduğu ve çarpıklık değerinin -1 ila +1 arasında olduğu görülmektedir. Bu nedenle atasözü ve deyimler son test toplam puanlarının normale yakın bir dağılım gösterdiği söylenebilir. Bu yüzden deney grubunun son test puanlarının değerlendirilmesinde, parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Ön test ve son testin yabancı kökenli kavramlar-Türkçe kökenli kavramlar ile atasözü-deyimlerin toplam puanları ile alt ölçeklerinden alınan puan ortalamalarının ikili karşılaştırmalarında Bağımlı Gruplar t Testi kullanılmıştır. Deney grubundaki öğrencilerin son test puanlarının cinsiyete göre karşılaştırılmasında ise Bağımsız Gruplar t Testi kullanılmıştır.

Veriler önce Microsoft Excel programına girilmiş, daha sonra istatistik paket programlarından IBM SPSS 22'ye aktarılarak analiz edilmiştir. Analizlerden elde edilen sonuçların yorumlanmasında .05 anlamlılık düzeyi ölçüt alınmıştır. Ön test ve son test verilerine göre değerlendirilen 25 kavramın bilinme/öğrenilme düzeylerinin frekans dağılımları tablolaştırılmış, öğrencilerin ön test ve son test formlarında kavramların anlamlarına yönelik olarak yazdıkları açıklamalar frekans tablosunun altında verilen oranlarla beraber açıklanmış ve yorumlanmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde Bestami Yazgan'ın masallarındaki söz varlığı öğelerine yönelik bulgularla bağlam temelli masal okuma faaliyetlerinin öğrencilerin kavram gelişimi üzerindeki etkisine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Masalların söz varlığı öğeleri, belirlenen başlıklar altında incelenerek yorumlar yapılmıştır. Kavram gelişimi ile ilgili nicel bulgular da araştırma problemleri temel alınarak tablolar hâlinde sunulup yorumlanmıştır.

4.1. Bestami Yazgan'ın Masal Metinlerindeki Söz Varlığına İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemini oluşturan bu başlık altında; incelenen masal metinlerindeki söz varlığı öğeleri özel isimler, atasözleri, deyimler, ilişki sözleri, ikilemeler, kalıplaşmış sözler ve çeviri sözler başlıkları altında incelenmiştir. Her gruba ait sıklık listeleri tablolaştırılarak çalışmanın ekler bölümünde gösterilmiş, bunlardan hareketle söz varlığına ilişkin yorumlar yapılmıştır.

Tablo 6
Masallardaki Toplam ve Farklı Kelime Kullanımları

Sıra No	Sözcük Türü	Farklı Kelime Sayısı	Toplam Kelime Sayısı	Farklı Kelime Yüzdesi	Toplam Kelime Yüzdesi
1	Atasözü	106	138	1,82	0,21
2	Deyim	979	2.246	16,77	3,47
3	Özel İsim	443	2.783	7,59	4,30
4	Çeviri Söz	1	8	0,02	0,01
5	Temel Söz Varlığı	3.818	58.310	65,40	90,14
6	Kalıplaşmış Söz	3	3	0,05	0,00
7	İkileme	394	911	6,75	1,41
8	İlişki Sözü	94	288	1,61	0,45
	Toplam	5.838	64.687	100,00	100,00

Tablo 6’da “toplam kelime” ifadesi, farklı bir kelimenin toplam kullanımını, “farklı kelime” ifadesi ise kullanılan farklı kelime sayısını ifade etmektedir. Bestami Yazgan’ın incelenen masal metnindeki toplam kelime sayısı 64.687, farklı kelime sayısı 5.838 olarak tespit edilmiştir (bk. Ek-1, s.146). İncelenen masalarda 106 farklı atasözü kullanılmış, toplam atasözü sayısı ise 138 olarak belirlenmiştir. Farklı deyim sayısı 979, toplam deyim sayısı 2.246; farklı özel isim sayısı 443, toplam özel isim sayısı 2.783; farklı çeviri söz sayısı 1, toplam çeviri söz sayısı 8; farklı kalıplaşmış söz sayısı 3, toplam kalıplaşmış söz sayısı 3; farklı ikileme sayısı 394, toplam ikileme sayısı 911; farklı ilişki sözü sayısı 94, toplam ilişki sözü sayısı ise 288 olarak tespit edilmiştir.

Masal metinlerinde en sık kullanılan ilk 10 kelimenin toplam sıklığı 10.049’dur. İlk 10 kelimenin toplam kelime sayısına oranı %15,54, farklı kelime sayısına oranı ise %0,17’dir. Masal metinlerinde en sık kullanılan ilk 100 kelimenin sıklığı 28.171’dir. İlk yüz kelimenin toplam kelime sayısına oranı %43,55; farklı kelime sayısına oranı %1,71’dir. İlk 1.000 kelimenin toplam sıklığı 53.143’tür. İlk bin kelimenin toplam kelime sayısına oranı %82,15, farklı kelime sayısına oranı ise %17,13’tür.

Tablo 7
Masalarda En Sık Kullanılan İlk 10 Kelime

Sıra Numarası	Kelimeler	Sıklık	Yüzde
1.	Bir	1991	3,08
2.	De/da (bağlaç)	1626	2,51
3.	De-	1115	1,72
4.	Bu	1071	1,66
5.	Ol-	1038	1,60
6.	Ben (zamir)	706	1,09
7.	İle	691	1,07
8.	O	657	1,02
9.	Ve	586	0,91
10.	Ne	568	0,88
Toplam		10.049	15,54

Tablo 7 incelendiğinde masal metinlerinde en sık kullanılan kelimenin “bir” kelimesi olduğu görülmektedir. Bu kelimeyi sırasıyla “de/da” bağlacı ile “de-” fiili takip etmektedir. Sıklığı en fazla olan bu kelimelerin söz varlığı ile ilgili yapılan diğer çalışmalarda da benzer şekilde kullanıldığı görülmektedir. Baş’ın (2006: 203) tahkiyeli metinlerin söz varlığı üzerine yaptığı doktora tez çalışmasında, söz varlığı çıkarılan masal metinlerinde en sık kullanılan ilk 10 kelimeye bakıldığında, ilk üç sırada “bir, de/da ve de-” kelimelerinin kullanıldığı; “bu, ol-, ben, o, ne” kelimelerinin de benzer şekilde en sık kullanılan ilk 10 kelime içerisinde yer aldığı görülmektedir.

Gökçe (2008: 273) tarafından Gülten Dayıoğlu’nun çocuk öyküleri üzerine yapılan çalışmanın söz varlığı bölümünde sıklığı en fazla olan ilk 10 kelimenin sırasıyla “bir, de/da, o, de-, bu, ol-, anne, gel- ev ve çocuk” kelimeleri olduğu, en sık kullanılan bu kelimelerin mevcut çalışmanın ilk 10 kelimesi ile karşılaştırıldığında 6 kelimenin ortak olduğu görülmektedir.

En sık kullanılan ilk on sözcüğün, üç çalışmada da büyük oranda ortak olmasının metin türlerinin benzerliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. “Bir” sözcüğü sayı bildiren anlamı dışında çoğunlukla belirsizlik bildiren ön ad olarak kullanılmıştır. “Bir” sözcüğünün en sık kullanılan sözcük olmasının masalın içerik özellikleri ile ilgili bir durum olduğu düşünülmektedir. Masallarda anlatılan olaylar, zaman, mekân ve kahramanlar hayalîdir. Bu hayalî atmosfer içerisinde masal unsurlarını belirtmek amacıyla belirsizlik anlamı taşıyan “bir” sözcüğünün kullanılması beklenen bir durum olarak değerlendirilebilir.

En çok kullanılan sözcükler arasında yer alan “de-” ve “ol-” fiillerinin kullanım sıklığını da metinlerin tür özellikleri ile açıklamak mümkündür. Masal metinlerinde çoğunlukla sade ve yalın bir dil kullanılır, masalların hitap ettiği yaş grubunun dil özellikleri göz önünde bulundurulduğunda basit yapılı fiillerin seçilmiş olmasının bilinçli bir tercih olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda bu fiillerin sıklıkla kullanılması masal dilinin sahip olduğu hareketli dil yapısından da kaynaklanmaktadır. Masallar eylem ağırlıklı metin türleridir ve fiiller sıklıkla kullanılır.

Metinlerde toplam 2.434 kez kullanılan “ben”, “o” ve “bu” kelimeleri, adıl ve ön ad olarak kullanılmış, özellikle “ben” ve “o” kelimeleri, bir çatışma üzerine temellendirilen olay kurgusu içerisinde karşıtlıkları ve hareketi vurgulamak amacıyla tercih edilmiştir. Basit yapılı cümlelerin kullanıldığı masallarda isim tekrarının sıklıkla yapılması, anlatımı sıkıcı hâle getirip cümle akışındaki ritmi bozacağından zamirlerin

tercih edildiği düşünülmektedir. Zamirlerle beraber işaret bildiren sıfatlara sıklıkla yer verilmesi, masal metinlerine özlü bir anlatım olanağı sağlamıştır.

4.1.1. Masal Metinlerindeki Özel İsimlere Ait Bulgular

Masal metinlerinde toplam 2.783, farklı 443 özel isim kullanılmıştır (bk. Ek-2, s.218). Toplam özel ismin toplam kelime sayısına oranı % 4.30, farklı özel ismin farklı kelime sayısına oranı ise %7,59'dur. Farklı özel ismin toplam özel isme oranı 6,28'dir. Başka bir deyişle her özel isim yaklaşık 6,28 kez yinelenmiştir.

Masal metinlerinde en sık kullanılan özel isim 162 sıklıkla “Güneş” sözcüğüdür. Bu sözcükten sonra “Allah, Dünya, Keloğlan, Bülbül, Kafdağı, Tombiş, Aliş, Sibel ve Nasreddin Hoca” isimlerinin en sık kullanılan özel isimler olduğu görülmektedir. İlk 10 özel ismin kullanım sıklığı 679'dur. İlk 10 özel isim, toplam özel ismin %4'lük bir bölümünü oluşturmaktadır.

İncelenen masallarda ilk on sırada yer alan özel isimlerden olan “Keloğlan”, halk masallarında sıklıkla kullanılan bir özel isimdir. Özel isimler arasında sıklık bakımından dördüncü sırada yer alan bu isim, Baş'ın (2006: 206) çocuk masalları üzerine yaptığı söz varlığı çalışmasında ilk sırada yer almaktadır. “Allah” ismi 109 tekrarla en sık kullanılan ikinci özel isimdir. Aynı isim Baş'ın çalışmasında 68 tekrarla ikinci sırada yer almaktadır. Özellikle halk masallarında “Allah” sözcüğü özel isim olarak sıklıkla kullanılan bir isimdir ancak Yazgan'ın masallarında “Allah” isminin kullanılmasındaki sıklığın inanç unsuru ve dinî motifleri ön plana alan konular seçmesi ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Masal kahramanları için seçilen bazı özel isimler sıfat tamlaması ve isim tamlaması yoluyla oluşturulmuştur: Şakacı Muz, Bilge Balık, Asil Kök, Süslü Tavşan, Bilge Rüzgâr, Pembe Bulut, Tonton Tavşan, Uzun Kulak, Sivri Sincap, Kuşlar Padişahı, Çömlekçinin Çamuru, Uyku Meleği ve Sevgi Bulutu bunlardan bazılarıdır.

Masallarda mekân adları olarak kullanılan özel isimlerin bir kısmı uydurma isimlerden seçilirken bir kısmı da gerçekte var olan mekân adlarından seçilmiştir. Gülistan, Ahistan, Derdistan, Figanistan, Osmaniye, Bursa, Diyarbakır, Kız Kulesi, Gök Medrese, Üsküdar ve Erzurum isimleri bunlardan birkaçıdır.

Masallarda Türk kültüründe önemli yeri olan şahısların adları da özel isimler arasında kullanılmıştır. Nasreddin Hoca, Mevlana, Mehmet Akif, Hacı Bayram, Osman Gazi, Yunus Emre ve Âşık Veysel gibi önemli Türk büyüklerinin adlarına yer veren

yazar, bu isimleri kurgu içerisinde masalı yürüten kahramanlar olarak değil, kendilerinden bahsedilen, tanıtılan büyükler olarak vermeyi tercih etmiştir.

4.1.2. Masal Metinlerindeki Atasözlerine Ait Bulgular

İncelenen masal metinlerinde farklı 106, toplam 138 atasözüne yer verilmiştir (bk. Ek-3, s. 225). Metinlerde kullanılan farklı atasözü sayısının farklı kelime sayısına oranı %1,82, toplam atasözü sayısının toplam kelime sayısına oranı ise %0,21'dir. Toplam atasözü ile farklı atasözü arasındaki oran 1,30'dur. Yani her atasözü yaklaşık 1,30 kez tekrar edilmiştir.

Baş'ın yaptığı çalışma ile kıyaslandığında Yazgan'ın masal metinlerinin atasözü yönünden zengin olduğu söylenebilir. Baş (2006: 212), söz varlığı çalışması yaptığı masal metinlerinde toplam 97.209, farklı 6.735 sözcük arasında farklı ve toplam 4 atasözü tespit etmiştir. İncelenen metinlerin toplam kelime sayısı mevcut çalışma ile kıyaslandığında arada ciddi bir fark olduğu görülmekte, ancak bu farka rağmen kullanılan toplam atasözü sayısının ciddi oranda az olduğu dikkat çekmektedir. Gökçe'nin (2008: 275) çalışmasında da benzer bir durum söz konusudur. Dayıoğlu'nun çocuk öykülerinde sadece 2 atasözü kullandığı tespit edilmiştir. Toplam 51.814 sözcük arasında sadece 2 atasözüne yer verilmesi mevcut çalışma ile kıyaslandığında çok küçük bir rakam olarak değerlendirilebilir.

Yazgan, didaktik yönü öne çıkan masallar kaleme almıştır. Her bir masalında öne çıkardığı farklı bir değer vardır. Atasözleri de didaktik yönü olan kalıplaşmış özlü sözlerdir. Yazarın, masallarının öğretici yönünü güçlendirmek amacıyla atasözlerine daha çok yer verdiği düşünülmektedir.

4.1.3. Masal Metinlerindeki Deyimlere Ait Bulgular

İncelenen masallarda toplam 2.246, farklı 979 deyim kullanılmıştır (bk. Ek-4, s. 229). Metinlerde kullanılan farklı deyim sayısının farklı kelime sayısına oranı %16,77, toplam deyim sayısının toplam kelime sayısına oranı ise %3,47'dir. Farklı deyimler ile toplam deyimler arasındaki oran 2,30'dur. Yani her deyim yaklaşık 2,30 kez yinelenmiştir.

Baş'ın (2006: 210) yaptığı çalışmada masallarda tespit edilen toplam deyim sayısı 859, farklı deyim sayısı ise 431'dir. Gökçe'nin (2008: 274) araştırmasında tespit ettiği

toplam deyim sayısı 1.334, farklı deyim sayısı ise 639'dur. Oranlar kıyaslandığında Yazgan'ın masallarının deyim yönünden zengin olduğu söylenebilir.

Masallarda "ne kadar" deyimini, 53 sıklıkla en fazla kullanılan deyimdir. Bu deyimini sırasıyla "karar vermek", "ne olur", "kendine gelmek", "özür dilemek", "boynunu bükmek", "kendinden geçmek", "uykuya dalmak", "başına gelmek" ve "yola çıkmak" deyimleri takip etmektedir. İlk 10 deyim toplam deyim sayısının %8'lik bir bölümünü oluşturmaktadır.

4.1.4. Masal Metinlerindeki İlişki Sözlerine Ait Bulgular

İncelenen masalarda toplam 288, farklı 94 ilişki sözü kullanılmıştır (bk. Ek-5, s. 244). Masal metinlerinde kullanılan farklı ilişki sözü sayısının farklı kelime sayısına oranı %1,61, toplam ilişki sözü sayısının toplam kelime sayısına oranı ise %0,45'tir. Toplam ilişki sözü ile farklı ilişki sözü arasındaki oran 3,06'dır. Yani her ilişki sözü yaklaşık 3,06 kez tekrar edilmiştir.

Masallarında gelenekleri, halkın yaşayış şeklini ve dil alışkanlıklarını vermeyi tercih eden yazar, atasözü ve deyim gibi kalıplaşmış söz varlığı öğelerinin yanında, yüzyılların alışkanlıkları ile ortaya çıkarılmış kalıplaşmış söz öbeklerinden olan ilişki sözleriyle de bu üslup özelliğini sürdürmüştür.

4.1.5. Masal Metinlerindeki İkilemelere Ait Bulgular

İncelenen masalarda toplam 911, farklı 394 ikileme kullanılmıştır (bk. Ek-6, s. 247). Metinlerde kullanılan farklı ikileme sayısının farklı kelime sayısına oranı %6,75, toplam ikilemenin toplam kelime sayısına oranı ise %1,41'dir. Toplam ikilemeler ile farklı ikilemeler arasındaki oran 2,31'dir. Yani her ikileme yaklaşık 2,31 kez tekrar edilmiştir.

Baş'ın (2006: 207) çalışmasında incelenen masalarda 640 toplam, 223 farklı ikileme sayısı tespit edilmiş; Gökçe'nin (2008: 274) tez çalışmasında da Dayıoğlu'nun çocuk öykülerinde kullandığı toplam ikileme sayısı 754, farklı ikileme sayısı 355 olarak tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalarla araştırmanın ikileme oranları karşılaştırıldığında Yazgan'ın masallarının ikileme yönünden zengin olduğu söylenebilir.

İncelenen masalarda sıklığı en fazla olan ikileme 35 tekrarla "yavaş yavaş" ikilemesidir. Bu ikilemeyi "kendi kendine", "gece gündüz", "pırıl pırıl", "tatlı tatlı", "birer birer", "cıvıl cıvıl", "şırıl şırıl", "ışıl ışıl" ve "bir bir" ikilemeleri takip etmektedir.

4.1.6. Masal Metinlerindeki Kalıplaşmış Sözlere ve Çeviri Sözlere Ait

Bulgular

İncelenen masalarda toplam 3, farklı 3 kalıplaşmış söz kullanılmıştır (bk. Ek-7, s. 255). Bunlar “Mevla görelim neyler, neylerse güzel eyler.”, “Size yapılmasını istemediğiniz şeyi başkasına yapmayın.” ve “Yaradılanı sev, yaradandan ötürü.” sözleridir.

Masal metinlerinde 8 tekrarla sadece 1 çeviri söze yer verilmiştir. “Aman Allah’ım” sözü, İngilizce “Oh my God” ifadesinden Türkçeye çevrilmiş bir sözdür.

4.2. Deney Grubunun Kavram Gelişim Son Testleri ile Kontrol Grubunun Kavram Gelişimi Son Testleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemini oluşturan bu başlık altında “Bağlam temelli masal okuma faaliyetlerine katılan deney grubunun kavram gelişim son testleri ile bu faaliyetlere katılmayan kontrol grubunun kavram gelişimi son testleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna ait bulgulara yer verilmiştir.

Uygulanan deneysel çalışmanın etkili olup olmadığını belirleyebilmek için ilk olarak deney ve kontrol gruplarının son testleri arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı incelenmiştir. Deney ve kontrol gruplarının son test puanlarının sıra ortalamaları ve sıra toplamları belirlenmiş, verilerin analizinde Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Deney ve kontrol gruplarının işlem sonrasında son testlerden elde ettikleri puanların farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin Mann-Whitney U Testi sonuçları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8
Deney ve Kontrol Gruplarının Son Test Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Ölçme Aracı	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	p
Kavram Bilme Formu	Deney	58	82.04	4758.50	374.50	0.001*
	Kontrol	59	36.35	2144.50		

* $p < .05$

Tablo 8'e göre deney grubu öğrencilerinin son test puanları, kontrol grubu öğrencilerinin son test puanlarından anlamlı bir şekilde yüksektir ($U=374.50, p<.05$).

Araştırmada elde edilen bu bulgu çerçevesinde bağlam temelli masal okuma faaliyetlerinin deney grubu öğrencilerinin kavram gelişimleri üzerinde olumlu bir etki yarattığı söylenebilir.

4.3. Deney Grubunun Ön Test ve Son Testleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemini oluşturan bu başlık altında “Bağlam temelli masal okuma faaliyetlerine katılan deney grubunun kavram gelişim düzeyleri ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna ait bulgulara yer verilmiştir. Bu amaçla deney grubundaki öğrencilerin ön test-son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi aracılığı ile incelenmiş, sonuçlar Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9
Deney Grubunun Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Ölçme Aracı	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	Z	p
Kavram Bilme Formu	Negatif Sıralar	0	.00	.00	-6.51	.001*
	Pozitif Sıralar	56	28.50	1596.00		
	Eşit	2				

* $p < .05$

Tablo 9'a göre deney grubunun ön test ve son test puanları arasında son test puanları lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($Z = -6.51, p < .05$). Fark puanlarının sıra ortalamaları ve toplamları dikkate alındığında gözlenen bu farkın pozitif sıralar lehine olduğu görülmektedir. Bu bulgu, uygulanan eğitim programının deney grubu öğrencilerinin kavram gelişim düzeyleri üzerinde anlamlı bir etki yarattığını göstermektedir.

Deney grubundaki öğrencilerin büyük bir kısmı son testlerden daha yüksek puanlar almış, yalnız iki öğrencinin ön test ve son test puanları aynı düzeyde kalmıştır. Bu sonuçlar çerçevesinde bağlam temelli masal okuma faaliyetlerinin deney grubu öğrencilerinin kavram gelişimleri üzerinde olumlu etki yarattığı söylenebilir.

4.4. Deney Grubu Öğrencilerinin Türkçe Kökenli Kavramları Öğrenme Düzeyleri ile Yabancı Kökenli Kavramları Öğrenme Düzeyleri Son Test Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemini oluşturan bu başlık altında “Bağlam temelli masal okuma faaliyetlerine katılan deney grubunun Türkçe kökenli kavramlar son test puanları ile yabancı kökenli kavramlar son test puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna ait bulgulara yer verilmiştir.

Bağlam temelli masal okuma faaliyetlerine katılan deney grubunun Türkçe kökenli kavramlar son test puanları ile yabancı kökenli kavramlar son test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını incelemek için Bağımlı Gruplar t-Testi yapılmıştır. Bu analize ilişkin bilgiler, Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10
Deney Grubunun Türkçe Kökenli Kavramlar ve Yabancı Kökenli Kavramlar Son Testlerine İlişkin Bağımlı Gruplar t- Testi Sonuçları

Ölçüm	<i>N</i>	\bar{X}	Ss	sd	<i>t</i>	<i>p</i>
Türkçe Kökenli Kavramlar	58	27.78	7.87	57	13.98	0.001*
Yabancı Kökenli Kavramlar		19.95	5.80			

* $p < .05$

Tablo 10 incelendiğinde deney grubu öğrencilerinin Türkçe Kökenli Kavramlar son test puanlarının ($\bar{X} = 27.78$), Yabancı Kökenli Kavramlar son test puanlarından ($\bar{X} = 19.95$) anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir ($t(57) = 13.98; p < .05$).

Deney grubu öğrencilerinin bağlam temelli masal okuma faaliyetleri bittikten sonra aldıkları Türkçe Kökenli Kavramlar son test puanlarının, Yabancı Kökenli Kavramlar son

test puanlarından yüksek olması, öğrencilerin bu deneysel çalışma sonrasında Türkçe kökenli kavramları daha etkili bir şekilde öğrendiklerini göstermektedir.

4.5. Deney Grubu Öğrencilerinin Kalıplaşmış Kavramlar (Atasözü ve Deyimler) Son Test Puanları ile Diğer Kavramlar Son Test Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemini oluşturan bu başlık altında, “Bağlam temelli masal okuma faaliyetlerine katılan deney grubunun kalıplaşmış kavramlar (atasözü ve deyim) son test puanları ile diğer kavramlar son test puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna ait bulgulara yer verilmiştir.

Bağlam temelli masal okuma faaliyetlerine katılan deney grubunun kalıplaşmış kavramlar (atasözü+deyim) son test puanları ile diğer kavramlar son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla Bağımlı Gruplar t-Testi yapılmıştır. Bu analize ilişkin bulgular, Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11
Deney Grubunun Kalıplaşmış Kavramlar (Atasözü+Deyim) ve Diğer Kavramlar Son Testlerine İlişkin Bağımlı Gruplar t- Testi Sonuçları

Ölçüm	<i>N</i>	\bar{X}	Ss	sd	<i>t</i>	<i>p</i>
Kalıplaşmış Kavramlar		24.33	7.12			
Diğer Kavramlar	58	23.40	6.49	57	2.02	.048*

* $p < .05$

Tablo 11 incelendiğinde deney grubu öğrencilerinin Kalıplaşmış Kavramlar son test puanlarının ($\bar{X} = 24.33$), Diğer Kavramlar son test puanlarından ($\bar{X} = 23.40$) anlamlı bir şekilde yüksek ($t(57) = 2.02; p < .05$) olduğu görülmektedir.

Yapılan Bağımlı Gruplar t-Testi sonucuna göre kalıplaşmış kavramlar son test puanları ile diğer kavramlar son test puanları arasında istatistiksel olarak kalıplaşmış kavramlar lehine anlamlı bir farklılık vardır. Bu bulgu, deney grubu öğrencilerinin bağlam temelli masal okuma faaliyetleri sonrasında kalıplaşmış kavramları (atasözü ve deyim), diğer kavramlara göre daha etkili şekilde öğrendiklerini göstermektedir.

4.6. Deney Grubunun Son Test Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemini oluşturan bu başlık altında “Bağlam temelli masal okuma faaliyetlerine katılan deney grubunun son test puanları arasında kavram gelişim düzeyi açısından cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna ait bulgulara yer verilmiştir.

Deney grubu öğrencilerinin kavramları öğrenme düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini belirleyebilmek amacıyla Bağımsız Gruplar t- Testi yapılmış, bu analize ilişkin bilgiler Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12
Deney Grubunun Kavram Bilme Düzeylerinin Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bağımsız Gruplar t- Testi Sonuçları

Cinsiyet	<i>N</i>	\bar{X}	<i>Ss</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Kız	30	54.03	11.39	56	4.33	0.001*
Erkek	28	40.96	11.60			

* $p < .05$

Tablo 12’ye göre deney grubundaki kız öğrencilerin kavram bilme düzeyleri ($\bar{X} = 54.03$), erkek öğrencilerin kavram bilme düzeylerinden ($\bar{X} = 40.96$) anlamlı şekilde daha yüksektir ($t(56) = 4.33$; $p < .05$). Bu bulgu, kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla deneysel çalışmadan daha fazla yararlandıklarını göstermektedir.

4.7. Ölçümü Yapılan 25 Kavramın Bilinme/Öğrenilme Durumlarının Frekans Dağılımına Yönelik Bulgular

Çalışmanın yedinci alt problemini oluşturan bu başlık altında, ölçümü yapılan 25 kavramın bilinme/öğrenilme durumlarının frekans dağılımına yönelik bulgular sunulmuştur. Ölçümü yapılan 25 kavramın deney ve kontrol grubu ön test-son test sonuçlarına göre bilinme/öğrenilme durumlarının frekans dağılımına yönelik bulgular, Tablo 13’te gösterilmiştir. Kavramların frekans dağılımları verildikten sonra her kavrama dair öğrencilerin ön test ve son test formlarında yaptıkları açıklamalar verilerek bunlar doğrultusunda yorumlar yapılmıştır.

Tablo 13
Ölçümü Yapılan 25 Kavramın Deney ve Kontrol Grubu Ön Test-Son Test Sonuçlarına Göre Bilinme/Öğrenilme Durumlarının Frekans Dağılımı

BAŞARI DURUMU			1. Kavram	2. Kavram	3. Kavram	4. Kavram	5. Kavram	6. Kavram	7. Kavram	8. Kavram	9. Kavram	10. Kavram	11. Kavram	12. Kavram	13. Kavram	14. Kavram	15. Kavram	16. Kavram	17. Kavram	18. Kavram	19. Kavram	20. Kavram	21. Kavram	22. Kavram	23. Kavram	24. Kavram	25. Kavram
Deney Grubu Ön Test	Biliyor	Frekans (n)	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	3	0	1	0	6	0	1	6	2	1	2	0	0	1	7
		Nişabi Frekans (%)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	3,45	3,45	5,17	0,00	1,72	0,00	10,34	0,00	1,72	10,34	3,45	1,72	3,45	0,00	0,00	1,72
	Kısmen Biliyor	Frekans (n)	0	0	0	3	0	8	3	5	2	1	0	8	2	1	0	1	15	8	6	13	16	12	2	6	3
		Nişabi Frekans (%)	0,00	0,00	0,00	5,17	0,00	13,79	5,17	8,62	3,45	1,72	0,00	13,79	3,45	1,72	0,00	1,72	25,86	13,79	10,34	22,41	27,59	20,69	3,45	10,34	5,17
	Bilmiyor	Frekans (n)	58	58	58	55	58	50	55	53	54	55	55	50	55	57	52	57	42	44	50	44	40	46	56	51	48
		Nişabi Frekans (%)	100,00	100,00	100,00	94,83	100,00	86,21	94,83	91,38	93,10	94,83	94,83	86,21	94,83	98,28	89,66	98,28	72,41	75,86	86,21	75,86	68,97	79,31	96,55	87,93	82,76
Deney Grubu Son Test	Biliyor	Frekans (n)	31	18	32	14	42	20	9	13	34	12	24	7	15	12	26	28	10	32	17	11	27	26	27	17	34
		Nişabi Frekans (%)	53,45	31,03	55,17	24,14	72,41	34,48	15,52	22,41	58,62	20,69	41,38	12,07	25,86	20,69	44,83	48,28	17,24	55,17	29,31	18,97	46,55	44,83	46,55	29,31	58,62
	Kısmen Biliyor	Frekans (n)	1	2	0	11	1	9	12	13	4	2	2	22	15	13	1	4	21	8	8	32	13	22	6	17	3
		Nişabi Frekans (%)	1,72	3,45	0,00	18,97	1,72	15,52	20,69	22,41	6,90	3,45	3,45	37,93	25,86	22,41	1,72	6,90	36,21	13,79	13,79	55,17	22,41	37,93	10,34	29,31	5,17
	Bilmiyor	Frekans (n)	26	38	26	33	15	29	37	32	20	44	32	29	28	33	31	26	27	18	33	15	18	10	25	24	21
		Nişabi Frekans (%)	44,83	65,52	44,83	56,90	25,86	50,00	63,79	55,17	34,48	75,86	55,17	50,00	48,28	56,90	53,45	44,83	46,55	31,03	56,90	25,86	31,03	17,24	43,10	41,38	36,21
Kontrol Grubu Ön Test	Biliyor	Frekans (n)	4	0	0	1	0	1	0	2	2	3	0	1	0	3	3	0	1	9	2	0	11	4	3	5	11
		Nişabi Frekans (%)	6,78	0,00	0,00	1,69	0,00	1,69	0,00	3,39	3,39	5,08	0,00	1,69	0,00	5,08	5,08	0,00	1,69	15,25	3,39	0,00	18,64	6,78	5,08	8,47	18,64
	Kısmen Biliyor	Frekans (n)	2	0	0	0	3	4	7	3	1	2	1	24	1	3	1	0	8	16	13	9	14	4	8	13	0
		Nişabi Frekans (%)	3,39	0,00	0,00	0,00	5,08	6,78	11,86	5,08	1,69	3,39	1,69	40,68	1,69	5,08	1,69	0,00	13,56	27,12	22,03	15,25	23,73	6,78	13,56	22,03	0,00
	Bilmiyor	Frekans (n)	53	59	59	58	56	54	52	54	56	54	58	34	58	53	55	59	50	34	44	50	34	51	48	41	48
		Nişabi Frekans (%)	89,83	100,00	100,00	98,31	94,92	91,53	88,14	91,53	94,92	91,53	98,31	57,63	98,31	89,83	93,22	100,00	84,75	57,63	74,58	84,75	57,63	86,44	81,36	69,49	81,36
Kontrol Grubu Son Test	Biliyor	Frekans (n)	0	0	0	2	0	3	0	1	2	6	2	0	0	2	6	0	0	7	7	0	4	1	6	1	10
		Nişabi Frekans (%)	0,00	0,00	0,00	3,39	0,00	5,08	0,00	1,69	3,39	10,17	3,39	0,00	0,00	3,39	10,17	0,00	0,00	11,86	11,86	0,00	6,78	1,69	10,17	1,69	16,95
	Kısmen Biliyor	Frekans (n)	0	0	0	3	8	6	7	4	1	3	3	21	8	15	0	1	9	14	6	24	17	8	5	12	6
		Nişabi Frekans (%)	0,00	0,00	0,00	5,08	13,56	10,17	11,86	6,78	1,69	5,08	5,08	35,59	13,56	25,42	0,00	1,69	15,25	23,73	10,17	40,68	28,81	13,56	8,47	20,34	10,17
	Bilmiyor	Frekans (n)	59	59	59	54	51	50	52	54	56	50	54	38	51	42	53	58	50	38	46	35	38	50	48	46	43
		Nişabi Frekans (%)	100,00	100,00	100,00	91,53	86,44	84,75	88,14	91,53	94,92	84,75	91,53	64,41	86,44	71,19	89,83	98,31	84,75	64,41	77,97	59,32	64,41	84,75	81,36	77,97	72,88

■ Biliyor En Yüksek Frekans
■ Kısmen Biliyor En Yüksek Frekans
■ Bilmiyor En Yüksek Frekans

Tablo 13'te araştırma sürecinde incelenen 25 kavrama deney ve kontrol grubu öğrencilerinden kaç kişinin “biliyorum”, “kısmen biliyorum” ve “bilmiyorum” cevabını verdiğini gösteren bir dağılım sunulmuştur. Tablodaki nispi frekans ifadesi, kavramların bilinirlik oranlarının öğrenci sayısına göre yüzdelik oranını göstermektedir. Örneğin deney grubunun son test sonuçlarına göre kontrolü yapılan birinci kavrama “biliyorum” cevabını veren öğrencilerin yüzdelik oranı %53,45, “kısmen biliyorum” cevabını verenlerin oranı %1,72, “bilmiyorum” cevabını veren öğrencilerin oranı ise %44,83'tür. Tabloda “**mavi renkli**” hücreler en çok “biliyorum” cevabı verilen kavramları göstermektedir. “**Pembe**” ile gösterilen hücreler “bilmiyorum” cevabı verilen, yani en az bilinen kavramları göstermekte, “**yeşil renkli**” hücreler ise “kısmen biliyorum” cevabı verilen kavramları göstermektedir.

Araştırma içerisinde incelenen ilk kavram “**naçar**” kavramıdır. Bu kavrama deney grubu öğrencilerinin 58'i yani tamamı ön testlerinde “bilmiyorum” cevabını vermiştir. Son testte “biliyorum” cevabını veren 31, “kısmen biliyorum” cevabını veren 1, “bilmiyorum” cevabını veren 26 öğrenci olmuştur. Deney grubu son test sonuçlarına göre öğrencilerin %44,83'ü bilmiyorum yanıtını vermiş, %53,45'i biliyorum yanıtını verip kavramı doğru şekilde açıklamıştır. Kontrol grubu öğrencilerinin ön test sonuçlarında bu kavrama 4 öğrenci biliyorum, 2 öğrenci kısmen biliyorum, 53 öğrenci bilmiyorum cevabını vermiştir. Son testte kontrol grubu öğrencilerinin tamamı “bilmiyorum” seçeneğini işaretlemiştir. Kontrol grubunun ön test sonuçlarına göre bu kavramın bilinirliği açısından bir gerileme olmuştur.

“Naçar” kavramı ile ilgili çalışma grubundaki öğrencilerin yazdığı açıklamalar incelendiğinde, ön testte kontrol grubundaki dört öğrencinin anlamı “çaresi olmayan, çaresiz” şeklinde doğru yazdığı, kavramı bildiğini ifade eden öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun da “yoksul, parası olmayan” şeklinde açıklama yaptığı görülmüştür. Dört öğrenci kelimenin anlam karşılığı olarak “eski zamanlarda giyilen ayakkabı” şeklinde açıklama yapmıştır.

Araştırma sürecinde incelenen ikinci kavram “**nişane**” kavramıdır. Bu kavrama deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tamamı ön testte “bilmiyorum” cevabını vermiş, son testte deney grubu öğrencilerinin 18'i “biliyorum”, 2'si “kısmen biliyorum”, 38'i “bilmiyorum” cevabını vermiştir. Deney grubu son test sonuçlarına göre öğrencilerin %65,52'si bilmiyorum yanıtını vermiş, %31,03'ü biliyorum yanıtını verip kavramı doğru şekilde açıklamıştır. Kontrol grubu öğrencilerinin son test sonuçlarında ön teste göre bir

farklılık olmamıştır. Farsça kökenli olan “nişane” kavramının çalışma sırasında öğrencilerin kavramakta zorluk çektiği kavramlardan biri olduğu söylenebilir. Okutulan masal metninde “eser, belirti, iz” (Türkçe Sözlük, 2005: 1476) anlamlarında kullanılan bu kavrama, deney ve kontrol grubu öğrencileri anlam karşılığı olarak “nişan yapmak, nişanlanmak ve düğün” açıklamalarını yazmıştır.

İncelenen üçüncü kavram **“emrihak vaki olmak”** deyimidir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tamamı ön testlerinde bu deyim için “bilmiyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubunun son test sonuçlarında bir değişim olmamış, deney grubunun son test sonuçlarında 32 öğrenci “biliyorum”, 26 öğrenci “bilmiyorum” seçeneğini işaretlemiştir. Deney grubu son test sonuçlarına göre öğrencilerin %44,83’ü bilmiyorum yanıtını vermiş, %55,17’si biliyorum yanıtını verip kavramı doğru şekilde açıklamıştır. Öğrencilerin test formlarında deyim anlamı ile ilgili olarak yazdıkları incelendiğinde en çok “emretmek, emir vermek ve emre uymak” tanımlamalarını yaptıkları görülmüştür. Kontrol grubundaki üç öğrenci verilen deyim için “emrivaki yapmak” deyimini ile aynı anlama geldiğini ifade etmiştir. Deyimin “ölmek” (Türkçe Sözlük, 2005: 634) şeklinde tek sözcükle açıklanabilecek kısa bir tanımı olduğu hâlde, çalışma yapılan deney grubu öğrencilerinin 26’sı son test sonuçlarında “bilmiyorum” cevabını verip kavramla ilgili bir düşünce belirtmemiştir. Deyimi oluşturan kelimelerin bir kısmının yabancı kökenli olması ve soyut anlam ifade etmesi, anlamın kavranmasını güçleştiren engeller olarak gösterilebilir.

İncelenen dördüncü kavram **“Hazıra dağlar dayanmaz.”** atasözüdür. Bu atasözüne ön testte deney grubu öğrencilerinin 3’ü kısmen biliyorum, 55’i bilmiyorum yanıtını vermiştir. Kontrol grubunun ön test sonuçlarında 1 öğrenci biliyorum, 58 öğrenci bilmiyorum yanıtını vermiştir. Deney grubunun son test sonuçlarında 14 öğrenci biliyorum, 11 öğrenci kısmen biliyorum, 33 öğrenci bilmiyorum yanıtını vermiştir. Verilen cevaplara göre öğrencilerin sadece %24,14’ü atasözünün karşıladığı anlamı doğru şekilde açıklayabilmiştir. Kontrol grubunun son test sonuçlarında 2 öğrenci biliyorum, 3 öğrenci kısmen biliyorum, 54 öğrenci bilmiyorum seçeneğini işaretlemiştir.

Öğrencilerin bu atasözü ile ilgili yazdıkları açıklamalar incelendiğinde, deney ve kontrol grubu ön test sonuçlarında 117 öğrenci arasında sadece 1 öğrencinin, atasözünü daha önce duymuş olduğu ve anlamını doğru şekilde açıkladığı görülmüştür. Masal metinlerini okuma çalışmalarının ardından deney grubu öğrencilerindeki gelişme kontrol edildiğinde atasözünün karşıladığı anlamı sadece 14 öğrencinin doğru şekilde öğrendiği

tespit edilmiştir. Deney grubu öğrencilerinin test formlarında yazdığı açıklamalar incelendiğinde, büyük bir çoğunluğunun atasözünün anlamı olarak “hazır almak, hazıra konmak, hazır eşya ve bir işe hazır olmak” şeklinde açıklamalar yazdıkları görülmüştür. Kontrolü yapılan bu kavramın sadece 14 öğrenci tarafından doğru şekilde açıklanıp geri kalan öğrencilerin öğrenmede zorluk yaşamasının atasözünün karşıladığı soyut anlamla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

İncelenen beşinci kavram “**biiznillah**” kavramıdır. Bu kavram için deney grubu öğrencilerinin tamamı ön testte bilmiyorum seçeneğini işaretlemiş; kontrol grubu öğrencilerinin 3’ü kısmen biliyorum, 56’sı bilmiyorum yanıtını vermiştir. Son testte deney grubu öğrencilerinin 42’si biliyorum, 1’i kısmen biliyorum, 15’i bilmiyorum şeklinde açıklama yaparken kontrol grubunda 8 öğrenci kısmen biliyorum, 51 öğrenci bilmiyorum yanıtını vermiştir. “Allah’ın izni ile” anlamına gelen “biiznillah” Arapça bir ifadedir. Kavram, yabancı kökenli olduğu hâlde deney grubu öğrencilerinin %72,41’i kavramı doğru şekilde açıklamıştır. Farsça kökenli “naçar” ve “nişane” kavramlarının frekansları ile karşılaştırıldığında üçü de yabancı kökenli kavramlar olmalarına rağmen en büyük öğrenmenin “biiznillah” kavramında gerçekleştiği görülmektedir. Bu öğrenmenin kavramın çağrışım gücü ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu kavramı ilk duydukları anda anlamın “bismillah” sözü ile bağlantılı olduğunu düşünmüş, kavramı dua çağrışımı ile ilişkilendirmiştir.

İncelenen altıncı kavram “**Emir demiri keser.**” atasözüdür. Bu atasözüne ön testte deney grubu öğrencilerinin 8’i kısmen biliyorum, 50’si bilmiyorum yanıtını vermiş; kontrol grubu öğrencilerinden 1’i biliyorum, 4’ü kısmen biliyorum, 54’ü bilmiyorum yanıtını vermiştir. Son testte deney grubu öğrencilerinin 20’si biliyorum, 29’u bilmiyorum, 9’u kısmen biliyorum yanıtını verirken; kontrol grubunda 3 öğrenci biliyorum, 6 öğrenci kısmen biliyorum, 50 öğrenci bilmiyorum seçeneğini işaretlemiştir. Sonuçlar incelendiğinde masal okumalarının ardından kavram öğretim çalışmaları yapılan deney grubu öğrencilerinin sadece %34,48’inin atasözünün karşıladığı anlamı doğru şekilde açıkladığı görülmüştür. Bu oran toplam öğrenci sayısı ile kıyaslandığında düşük bir oran olarak değerlendirilebilir.

İncelenen yedinci kavram “**kıyım**” kavramıdır. Deney grubu öğrencilerinin ön test sonuçlarında bu kavrama 3 öğrenci kısmen biliyorum, 55 öğrenci bilmiyorum cevabını vermiş; kontrol grubu öğrencilerinin 52’si bilmiyorum, 7’si kısmen biliyorum cevabını vermiştir. Son test sonuçlarında kontrol grubundaki frekans dağılımında bir farklılık

olmazken deney grubu öğrencilerinin 9'u biliyorum, 12'si kısmen biliyorum, 37'si bilmiyorum şeklinde yanıt vermiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin kavramın anlam karşılığı olarak yazdığı açıklamalar incelendiğinde daha çok “ince ince doğramak ve küçük parçalara ayırmak” şeklinde tanımlamalar yaptıkları görülmüştür. Son test formlarında da aynı açıklamaları yazan öğrenci sayısı çoğunluktadır. Yapılan tanımlamalar “kıy-” fiilin temel anlamını karşılayan tanımlamalardır. Okunan masal metinlerinde “kıyım” kavramı, “yok etmek, öldürmek ve ortadan kaldırmak” anlamları ile kullanılmış ancak kavramı bu anlamıyla doğru şekilde açıklayan sadece 9 öğrenci olmuştur. Bu öğrencilerin çalışma grubu içerisindeki oranı sadece %15,52'dir. Bu oran kavramlaştırmada başarı sağlanamadığını gösteren bir oran olarak kabul edilebilir.

İncelenen sekizinci kavram “**Elden gelen öğün olmaz, o da vaktinde bulunmaz.**” atasözüdür. Bu atasözüne ön testte deney grubu öğrencilerinin 5'i kısmen biliyorum, 53'ü bilmiyorum yanıtını vermiş; kontrol grubu öğrencilerinin 54'ü bilmiyorum, 2'si biliyorum, 3'ü kısmen biliyorum yanıtını vermiştir. Son testte deney grubu öğrencilerinin 13'ü atasözünü doğru anlamıyla tanımlarken 32 öğrenci son testte atasözünün anlamını bilmedikleri yönünde açıklama yapmışlardır. Atasözünü doğru şekilde tanımlayan öğrenci sayısının 13'le sınırlı kalması kavramlaştırma noktasında öğrencilerin sıkıntı yaşadığını göstermektedir. Bu durumun atasözündeki anlam kapalılığından, soyut ifadelerle örülü olmasından ve mecaz anlam içermesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

İncelenen dokuzuncu kavram “**Yerinde yeller esmek**” deyimidir. Deney grubu ön test sonuçlarında 2 öğrenci biliyorum, 2 öğrenci kısmen biliyorum, 54 öğrenci bilmiyorum yanıtını vermiş; kontrol grubu öğrencilerinin 2'si biliyorum, 1'i kısmen biliyorum, 56'sı bilmiyorum seçeneğini işaretlemiştir. Son test sonuçlarında kontrol grubunun frekans dağılımında bir farklılık olmazken deney grubunda 34 öğrenci biliyorum, 4 öğrenci kısmen biliyorum, 20 öğrenci bilmiyorum yanıtını vermiştir.

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin ön test formlarında yazdıkları açıklamalara bakıldığında en çok “sinirlenmek, aşırı öfkelenmek ve kavga etmek” şeklinde ifadeler kullandıkları görülmüş, bazı öğrencilerin de deyim içinde yer alan “yel” sözcüğünden yola çıkarak “serinlik, üşümek, soğuk olmak” şeklinde açıklamalar yaptıkları görülmüştür. Birinci gruptaki öğrencilerin “öfkelenmek, sinirlenmek ve kavga etmek” şeklinde yazdıkları ifadelerde deyim olumsuz bir anlam yükledikleri tespit edilmiştir.

İncelenen onuncu kavram **“baskın çıkmak”** deyimidir. Bu deyime ön testte deney grubu öğrencilerinden 2’si biliyorum, 1’i kısmen biliyorum, 55’i bilmiyorum cevabını vermiş; kontrol grubu öğrencilerinin 3’ü biliyorum, 2’si kısmen biliyorum, 54’ü bilmiyorum yanıtını vermiştir. Son testte deney grubu öğrencilerinin 12’si biliyorum seçeneğini işaretleyip deyimın karşıladığı anlamı doğru şekilde yazmış, bildiğini zannedip yanlış tanımlama yapan ve bilmiyorum seçeneğini işaretleyen öğrencilerin sayısı da 44 olarak tespit edilmiştir. Deney grubu öğrencilerinin son testleri kontrol edildiğinde 25 kavram içerisinde “baskın çıkmak” deyiminin en az öğrenilen deyim olduğu görülmektedir. Toplam sayı içerisinde öğrencilerin sadece %20,69’u biliyorum yönünde açıklama yapmıştır. Kontrol grubu öğrencilerinin 6’sı son testte bu kavramı “biliyorum” şeklinde işaretlemiş, yazdıkları açıklamalarla deyimın anlamını doğru şekilde bildiklerini göstermişlerdir. Ön testte 3 öğrencinin bildiği bu deyim, son testte 6 öğrenciye ulaşmıştır. Çalışma yapılan deney grubundaki artış, kavram öğretim çalışması yapılmayan kontrol grubu ile kıyaslandığında düşük bir artış olarak göze çarpmaktadır.

Öğrencilerin deyimın anlamı ile ilgili yazdıkları açıklamalar incelendiğinde “bir yere baskın düzenlemek, baskına gitmek, olay yerini basmak, silahla düşmana ateş etmek, karşı çıkmak, kavga çıkarmak ve olay çıkarmak” şeklinde açıklamalar yaptıkları görülmüştür. Deyimler Sözlüğü’nde (Aksoy, 1988: 615; Hengirmen, 2011a: 129) “üstün gelmek, üstünlüğünü göstermek” şeklinde tanımlanan bu deyime, öğrencilerin benzer şekilde açıklamalar yazmasının “baskın” sözcüğünün taşıdığı anlama yoğunlaşmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. İsim olarak kullanılan “baskın” sözcüğü, Türkçe Sözlük’te (2005: 206) “suç işlediği veya suçluların bulunduğu sanılan bir yere ansızın girme, ansızın yapılan saldırı” anlamlarında kullanılmıştır. Öğrenciler kelimenin bu anlamına yoğunlaşarak deyimı açıklamaya çalışmıştır. Bu durum, öğrencilerin kelimenin anlamını çok yönlü düşünemediği sonucunu ortaya koymaktadır. Örneğin “O, arkadaşları ile karşılaştırıldığında baskın bir kişiliğe sahiptir.” gibi bir cümlede “baskın” sözcüğü sıfat anlamıyla kullanılmış, “hâkim, üstün” anlamlarına gelen bir ifadeyi belirtmiştir. Ancak öğrencilerin yazdığı açıklamalar incelendiğinde sözcüğü bu anlamıyla açıklama yoluna gitmedikleri, çoğunlukla sözcükleri ilk anlamlarıyla açıklamaya çalıştıkları görülmektedir.

İncelenen on birinci kavram **“velhasıl”** kavramıdır. Bu kavrama ön testte deney grubu öğrencilerinden 3’ü biliyorum, 55’i bilmiyorum cevabını verirken kontrol grubu öğrencilerinden 1’i kısmen biliyorum, 58’i bilmiyorum cevabını vermiştir. Deney

grubunun son test sonuçlarında kavramın anlamını doğru şekilde açıklayan öğrencilerin sayısı 24, kısmen bildiğini söyleyenlerin sayısı 2, bilmeyenlerin sayısı da 34 olarak belirlenmiştir. Kontrol grubunda 2 öğrencinin kavramın anlamını bildiği, 3 öğrencinin kısmen bildiği, 54 öğrencinin de bilmiyorum seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Deney grubunun son test sonuçlarında kavramın anlamını bilmediğini söyleyen öğrenci sayısı, bildiğini söyleyen öğrenci sayısından 10 fazladır. Öğrencilerin yarısından çoğu kavramı öğrenememiştir.

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin yazdıkları açıklamalar incelendiğinde “dinî bir kelime, veya-ve-ile-fakat bağlaçları yerine kullanılan bir sözcük ve nasır” şeklinde açıklamalar yazdıkları görülmüştür. Türkçe Sözlük’te (2005: 2086) “kısacası” tanımı ile verilen bu kavrama, bir grup öğrencinin “dinî bir kelime” açıklamasını yazması, kavramın Arapça kökenli olduğuna dair tahmin yürüttüklerini, Arapça kavramların zihinlerinde dua ile ilişkili, dinle ilişkili ifadeler olarak yer ettiğini ve dolayısıyla yazdıkları açıklamalara da bu düşünceyi yansıttıklarını düşündürmektedir. Diğer bir grup öğrenci, bağlaç yerine kullanılan bir kavram olduğunu söylerken cümledeki bağlayıcı görevinden haberdar olduğunu göstermiş; ancak eksik ve yanlış bir öğrenme gerçekleştirmiştir. Kavramın anlam karşılığı olarak “nasır” sözcüğünü yazan öğrencilerin, ses çağrışımından yola çıkarak bu ilişkilendirmeyi yapmış olduğu düşünülmektedir.

İncelenen 12. kavram “**sitem**” kavramıdır. Bu kavrama ön testte deney grubu öğrencilerinden 55’i bilmiyorum, 8’i kısmen biliyorum cevabını verirken kontrol grubu öğrencilerinden 1’i biliyorum, 24’ü kısmen biliyorum, 34’ü bilmiyorum cevabını vermiştir. Deney grubunun son test sonuçlarında kavramı bilen öğrencilerin sayısı 7, kısmen bildiğini söyleyenlerin sayısı 22, bilmeyenlerin sayısı 29 olarak belirlenmiştir. Kontrol grubunun son test sonuçlarında 22 öğrencinin kavramın anlamını kısmen bildiği, 38 öğrencinin de bilmiyorum seçeneğini işaretlediği görülmektedir. “Sitem” kavramı, “kısmen biliyorum” seçeneğinin en fazla işaretlendiği kavramlardan biridir. Bu kavram ilk on bir kavramla kıyaslandığında öğrencilerin daha sık duydukları, aşına oldukları bir kavram olduğu söylenebilir. Ders kitaplarında, ders dışı zamanlarda okudukları kitaplarda, konuşma dilinde sıklıkla karşlarına çıkan kavramlardan biridir. Bu kadar aşına olunan bir kavramın anlamını doğru ve eksiksiz bilenlerin oranı, deney grubunun son test sonuçlarına göre %12,07’dir. Bu oran, deney grubunun toplam öğrenci sayısı ile kıyaslandığında küçük bir oran olarak değerlendirilebilir.

Öğrencilerin kavramın anlamı ile ilgili yazdıkları incelendiğinde “öfkelenmek, kızgın olmak, bıkmak, bağırarak, karşı çıkmak, oflayıp puflamak, trip atmak ve yüz vermemek” şeklinde açıklamalar yazdıkları görülmüştür. Kavram, Türkçe Sözlük’te (2005: 1778) “bir kimseye, yaptığı bir hareketin veya söylediği sözün üzüntü, alınganlık, kırgınlık vb. duygular uyandırdığını öfkelenmeden belirtme” şeklinde açıklanmaktadır. Öğrenciler kavramın “kırgınlık, üzüntü” barındıran bir anlamı olduğunu bilmekle beraber bu duyguların “öfke ve kızgınlıkla” belirtilmesi durumundan vurgu yaparak bahsetmişlerdir. Oysaki kavramın tanımında “öfkelenmeden belirtme” ifadesi öne çıkmaktadır. Öğrenciler bu açıklamalarını hem ön test formlarında hem de son test formlarında ortak olarak kullanmışlardır. “Sitem” kavramının kısmen bilinen kavramlar arasında ilk sıralarda yer almasının nedeninin deney ve kontrol grubu öğrencilerinin anlamı zihinlerine yanlış ve eksik kodlamalarından ve bu yanlış kodlamayı değiştirmenin zorluğundan kaynaklandığını düşündürmektedir.

İncelenen on üçüncü kavram “**mest olmak**” deyimidir. Bu deyimde ön testte deney grubu öğrencilerinden 1’i biliyorum, 2’si kısmen biliyorum, 55’i bilmiyorum cevabını verirken kontrol grubu öğrencilerinden 1’i kısmen biliyorum, 58’i bilmiyorum cevabını vermiştir. Deney grubunun son test sonuçlarında kavramın anlamını bilen öğrencilerin sayısı 15, kısmen bildiğini söyleyenlerin sayısı 15, bilmeyenlerin sayısı 28 olarak belirlenmiştir. Kontrol grubunun son test sonuçlarında 8 öğrencinin anlamı kısmen bildiği, 51 öğrencinin de bilmiyorum seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Öğrenciler kavramın anlamı ile ilgili olarak “ayyaş olmak, yenilmek, huzurlu olmak, sarhoş olmak, memnun olmak, içi geçmek, ayağa geçirilen deri ayakkabı” şeklinde açıklamalar yazmışlardır. Kavram, Türkçe Sözlük’te (2005: 1378) “kendinden geçmek, çok mutlu olmak” şeklinde iki anlamı ile verilmiştir. Okunan masalda kavram, “mutluluktan dolayı kendinden geçmek” anlamıyla kullanılmıştır. Öğrencilerin kavramı oluşturan “mest” sözcüğüne yabancı olmadıkları, kavramın farklı anlamlarını bildikleri ancak yardımcı bir fiille birleşen “mest” sözcüğünü bütün hâlinde değerlendirirken tek bir anlama yoğunlaşarak tanımlama yoluna gittikleri görülmüştür.

İncelenen on dördüncü kavram “**paylamak**” kavramıdır. Bu kavrama ön testte deney grubu öğrencilerinden 1’i kısmen biliyorum, 57’si bilmiyorum cevabını verirken kontrol grubu öğrencilerinden 3’ü biliyorum, 3’ü kısmen biliyorum, 53’ü bilmiyorum cevabını vermiştir. Deney grubunun son test sonuçlarında kavramın anlamını bilen öğrencilerin sayısı 12, kısmen bildiğini söyleyenlerin sayısı 13, bilmeyenlerin sayısı 33

olarak belirlenmiştir. Kontrol grubunun son test sonuçlarında 2 öğrencinin kavramın anlamını bildiği, 15 öğrencinin kısmen bildiği, 42 öğrencinin de bilmiyorum seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Ön test sonuçlarına göre deney grubunda son testte artış olsa da 33 öğrenci kavramın anlamını bilmediğini ifade etmiştir. Kontrol grubunun ön test sonuçlarında “kısmen biliyorum” diyen öğrenci sayısının, son testte 3 öğrenciden 15 öğrenciye yükselmesi de dikkat çekicidir.

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin kavramın anlamı ile ilgili olarak yazdığı açıklamalar incelendiğinde “kovalamak, küçük düşürmek, bölmek ve paylaşmak” şeklinde açıklamalar yazdıkları görülmüştür. Türkçe Sözlük’te (2005: 1587) “paylamak” sözcüğü “birine kusurundan ötürü sert sözler söylemek, azarlamak” şeklinde tanımlanmıştır, kavramın başka bir anlamı verilmemiştir. Okutulan masal metninde de kavram, sözlükteki anlamı ile kullanılmıştır. Ancak öğrenciler masalı okumuş olmalarına, bağlam içerisinde kavramı görmelerine rağmen doğru anlamıyla zihinlerine kodlayamamışlardır.

İncelenen on beşinci kavram “**tanrı misafiri**” deyimidir. Bu deyime ön testte deney grubu öğrencilerinden 6’sı biliyorum, 52’si bilmiyorum cevabını verirken kontrol grubu öğrencilerinden 3’ü biliyorum, 1’i kısmen biliyorum, 55’i bilmiyorum cevabını vermiştir. Deney grubunun son test sonuçlarında kavramın anlamını bilen öğrencilerin sayısı 26, kısmen bildiğini söyleyenlerin sayısı 1, bilmeyenlerin sayısı 31 olarak belirlenmiştir. Kontrol grubunun son test sonuçlarında 6 öğrencinin kavramın anlamını bildiği, 53 öğrencinin de bilmiyorum seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Ön test sonuçlarına göre son testte “biliyorum” diyen öğrenci sayısında artış olsa da deney grubundaki 31 öğrenci kavramın anlamını hâlâ bilmediğini ifade etmiştir.

Öğrencilerin deyim anlamı ile ilgili olarak yazdıkları incelendiğinde “Tanrı’nın gönderdiği kişi, Allah’ın gönderdiği kul, muhtaç olan kimse, yatsıya gelen misafir, Allah katından gelen konuk, Allah’a ahirette misafiri olmak ve ölüm misafiri” gibi farklı açıklamalar yazdıkları görülmüştür. Deyimi doğru anlamıyla “tanınmayan, çağrılmadan kendiliğinden gelen konuk” (Türkçe Sözlük, 2005: 1902) şeklinde tanımlayan öğrencilerin oranı son testte fazla olmasına rağmen (%44,83) beklenen başarının altında bir oran olduğu söylenebilir. “Tanrı misafiri” günlük hayatta öğrencilerin çok sık duyduklarını söyledikleri, anlamını bildiklerini düşündükleri deyimler arasında yer alıyor olmasına karşın çoğu öğrencinin aslında anlamını bilmeden kullandığı ve birçok öğrencinin de deyim sadece kulak aşinalığı boyutunda tanıdığı görülmüştür.

İncelenen on altıncı kavram “**Gönlünde aslan yatmak**” atasözüdür. Bu atasözünün orijinal hâli Atasözleri Sözlüğü’nde (Aksoy, 1988: 313; Hengirmen, 2011b: 340), “Herkesin gönlünde bir aslan yatar.” ve “Her yiğidin gönlünde bir aslan yatar.” şeklinde verilmiştir. Ancak yazar bu atasözünü deyimlerin biçim özelliklerine uygun şekilde kullanmıştır. Ön test ve son test formlarında yazarın masal metnindeki kullanım şekliyle atasözü yazılmış; ancak çalışmalar sırasında atasözünün orijinal hâli ile ilgili olarak öğrenciler bilgilendirilmiştir. Bu atasözüne ön testte deney grubu öğrencilerinden 1’i kısmen biliyorum, 57’si bilmiyorum cevabını verirken kontrol grubu öğrencilerinden 59’u bilmiyorum cevabını vermiştir. Deney grubunun son test sonuçlarında atasözünün anlamını bilen öğrencilerin sayısı 28, kısmen bildiğini söyleyenlerin sayısı 4, bilmeyenlerin sayısı 26 olarak belirlenmiştir. Kontrol grubunun son test sonuçlarında 1 öğrencinin atasözünün anlamını kısmen bildiği, 58 öğrencinin de bilmiyorum seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Kontrolü yapılan bu atasözü, öğrencilerin ön test sonuçlarına göre bilinme oranı en yüksek olan atasözüdür. Deney grubu öğrencilerinin son test sonuçlarına göre öğrenme oranının (%48,28) diğer atasözleri ile kıyaslandığında en fazla olduğu atasözü de bu atasözüdür. Öğrenciler atasözünün anlamı ile ilgili olarak “cesur olmak, çok cesaretli olmak, güçlü olmak, kendine güvenmek, birini çok sevmek ve gönlünde sevdiği biri olmak” şeklinde açıklamalar yazmışlardır.

İncelenen on yedinci kavram “**Çok muhabbet tez ayrılık getirir.**” atasözüdür. Bu atasözüne ön testte deney grubu öğrencilerinden 1’i biliyorum, 15’i kısmen biliyorum, 42’si bilmiyorum cevabını verirken kontrol grubu öğrencilerinden 1’i biliyorum, 8’i kısmen biliyorum, 50’si bilmiyorum cevabını vermiştir. Deney grubunun son test sonuçlarında atasözünün anlamını bilen öğrencilerin sayısı 10, kısmen bildiğini söyleyenlerin sayısı 21, bilmeyenlerin sayısı 27 olarak belirlenmiştir. Kontrol grubunun son test sonuçlarında 9 öğrencinin atasözünün anlamını kısmen bildiği, 50 öğrencinin de bilmiyorum seçeneğini işaretlediği görülmektedir.

Öğrencilerin atasözünün anlamı ile ilgili yazdıkları incelendiğinde “Boş konuşmamamız gerekir, biriyle fazla takılmamalıyız, birbirini seven insanlar çabuk ayrılır.” şeklinde açıklamalar yazdıkları görülmüştür. Deney grubunun son test formlarındaki açıklamalar incelendiğinde atasözünü oluşturan kelimelerin anlamlarını tek başına bildikleri; ancak mecaz anlam ifade eden bir kelime grubu içerisinde bunu anlamlandırmada ve genel bir yargıya ulaştırmada sıkıntı yaşadıkları gözlenmiştir. Atasözü içerisinde yer alan “muhabbet” sözcüğünün “sevgi, konuşma” anlamına

geldiğini, “tez” sözcüğünün “çabuk, süratli” anlamlarına geldiğini bilen çocuklar, bütün içerisinde kelimeleri mecaz kullanımlarıyla değerlendirmede başarılı olamamışlardır.

İncelenen on sekizinci kavram “**kursak**” kavramıdır. Bu kavrama ön testte deney grubu öğrencilerinden 6’sı biliyorum, 8’i kısmen biliyorum, 44’ü bilmiyorum cevabını verirken kontrol grubu öğrencilerinden 9’u biliyorum, 16’sı kısmen biliyorum, 34’ü bilmiyorum cevabını vermiştir. Deney grubunun son test sonuçlarında kavramın anlamını bilen öğrencilerin sayısı 32, kısmen bildiğini söyleyenlerin sayısı 8, bilmeyenlerin sayısı 18 olarak belirlenmiştir. Kontrol grubunun son test sonuçlarında 7 öğrencinin kavramın anlamını bildiği, 14 öğrencinin kısmen bildiği, 38 öğrencinin de bilmiyorum seçeneğini işaretlediği görülmektedir. “Kursak” kavramı somut bir kavramdır. Ön test sonuçlarında deney grubunda 6, kontrol grubunda 7 öğrencinin anlamını biliyor olması; kısmen bilen öğrencilerin deney grubunda 8, kontrol grubunda 16 olması, kavramı bilen ve aşına olan öğrenci sayısının kontrolü yapılan diğer kavramlara göre daha fazla olduğunu göstermektedir. Son test sonuçlarında kontrol grubunda biliyorum ve kısmen biliyorum seçeneklerindeki 2’şer gerileme dikkat çekicidir; ancak deney grubunun son test sonuçlarında 32 (%55,17) öğrencinin biliyorum seçeneğini işaretleyip kavramın anlamını doğru şekilde ifade etmesi, olumlu sayılabilecek bir gelişmedir. Kavramın öğrenilme oranındaki bu artışın somut bir kavram olmasından ve kavrama dair zihinde çizilen resmin daha net olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

“Kursak” kavramı, okutulan masal metninde “kuşların yemek borusu üzerinde bulunan yiyeceklerin toplandığı torba biçimindeki şişkin organ” (Türkçe Sözlük, 2005: 1260) anlamıyla kullanılmıştır. Öğrencilerin kavramın anlamı ile ilgili olarak yazdıkları tanımlara bakıldığında, bazı öğrencilerin “hayvanların midesine verilen ad, hayvan bilimi ve bağırsak” şeklinde açıklamalar yazdıkları görülmüştür. Bu ifadeler anlamın tam olarak kavranmadığını gösterse de “kursak” kavramının bir hayvanla ilişkili olduğunu, sindirimle alakalı bir sözcük olduğunu bilen öğrenci sayısının varlığı bile kavramlaştırma noktasında olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Aynı kavramla başka bir metinde karşılaşmaları durumunda bu öğrencilerin kavrama hızının daha çabuk olacağı tahmin edilmektedir.

İncelenen on dokuzuncu kavram “**Elin ağzı torba değil ki büzesin.**” atasözüdür. Bu atasözüne ön testte deney grubu öğrencilerinden 2’si biliyorum, 6’sı kısmen biliyorum, 50’si bilmiyorum cevabını verirken kontrol grubu öğrencilerinden 2’si biliyorum, 13’ü kısmen biliyorum, 44’ü bilmiyorum cevabını vermiştir. Deney grubunun

son test sonuçlarında atasözünün anlamını bilen öğrencilerin sayısı 17, kısmen bildiğini söyleyenlerin sayısı 8, bilmeyenlerin sayısı 33 olarak belirlenmiştir. Kontrol grubunun son test sonuçlarında 7 öğrencinin atasözünün anlamını bildiği, 6 öğrencinin kısmen bildiği, 46 öğrencinin de bilmiyorum seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Deney grubu son test sonuçlarına göre atasözünün karşıladığı anlamı bilmeyenlerin sayısı, bilenlerin ve kısmen bilenlerin sayısının toplamından fazladır. Kontrol grubunun son test sonuçlarında atasözünü doğru şekilde açıklayanların sayısı 2’den 7’ye yükselmiştir. Öğrencilerin atasözünün anlamı ile ilgili olarak “İnsanlar hakkımızda yanlış haber yapabilir, her şeyi her yerde söylememek gerekir, insanlar her şeyden dedikodu çıkarabilir, dedikodu yapan insanın yuvası kurulmaz, insanlar dedikoducudur ve sırrımızı kimseye söylememiz gerekir.” gibi açıklamalar yazdıkları görülmüştür.

Çalışmalar sırasında öğrenciler bu atasözünü daha önce aile ortamında ve çevreden duyduklarını ifade etmişlerdir. Masal okumalarının ardından deney grubu öğrencileri ile yapılan tahmin çalışmaları sırasında fikir beyan eden öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun atasözünü “dedikodu” kavramı ile ilişkilendirdiği görülmüştür. Atasözünün zihinlerindeki karşılığı “dedikodu yapmak” eylemidir. Atasözleri Sözlüğü’nde (Hengirmen, 2011b: 274), bu atasözünün tanımı “İnsanlar bir olay karşısında diledikleri gibi konuşur ve dedikodu yaparlar. Bunu hiçkimse önleyemez.” şeklinde verilmiştir. Yani verilen tanımda insanların her konuda istediği şekilde konuşabildiği, hoşumuza gitmese de konuşmaya devam edecekleri ve bizim bunu durduramayacağımız düşüncesine vurgu yapılmaktadır. Bu açıklama içerisinde insanların dedikodu yapma eylemi de vardır ancak bu eylem, atasözünün karşıladığı anlamın sadece bir kısmını kapsayabilir. Öğrencilerin “dedikodu” kavramı ile zihinlerine kodladığı bu atasözünün daha önce aile ortamından ya da çevreden edinilen tecrübeyle bu şekilde öğrenildiği düşünülmektedir.

“Elin ağzı torba değil ki büzesin” atasözü için yazılan açıklamalardaki dikkat çekici bir diğer özellik de şudur: Öğrencilerin diğer atasözleri için yazdıkları açıklamaların içerikleri ile bu atasözü için yazdıkları içerikler karşılaştırıldığında, diğer atasözlerinde kavramları daha çok temel anlamları ile düşünüp açıklamalarını buna uygun yaptıkları görülmüş, bu atasözünde ise açıklama yazan öğrencilerin tamamının kavramların gerçek anlamları ile ilgili hiçbir açıklama yoluna gitmedikleri, tamamıyla mecaz anlamlarından yola çıkarak açıklamalar yapmaya çalıştıkları görülmüştür.

Cümledeki mecaz anlamı yakalayıp ifade etmede sıkıntı yaşayan öğrenciler için bunun olumlu yönde bir gelişme olduğu söylenebilir.

İncelenen yirminci kavram **“homurdanmak”** kavramıdır. Bu kavrama ön testte deney grubu öğrencilerinden 1’i biliyorum, 13’ü kısmen biliyorum, 44’ü bilmiyorum cevabını verirken kontrol grubu öğrencilerinden 9’u kısmen biliyorum, 50’si bilmiyorum cevabını vermiştir. Deney grubunun son test sonuçlarında kavramın anlamını bilen öğrencilerin sayısı 11, kısmen bildiğini söyleyenlerin sayısı 32 (%55,17), bilmeyenlerin sayısı 15 olarak belirlenmiştir. Kontrol grubunun son test sonuçlarında 24 öğrencinin kısmen bildiği, 35 öğrencinin de bilmiyorum seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Bu kavram, hem kontrol grubu hem de deney grubu öğrencilerinin “kısmen biliyorum” seçeneğinde yer alan bir kavramdır. Deney ve kontrol gruplarının son test sonuçlarına göre 117 öğrenci arasında 11 öğrenci kavramı doğru şekilde açıklamış, 56 öğrenci de doğru tanımlamaya çok yakın açıklamalar yazmıştır. Öğrencilerin kavramın tanımı ile ilgili yaptıkları açıklamalar incelendiğinde “değişik sesler çıkarmak, içinden söylenmek, can sıkıntısından garip sesler çıkarmak, ağızdan garip garip sesler çıkarmak, kendi kendine konuşmak, mırıldanmak, sıkılmak ve gevelemek” gibi açıklamalar yazdıkları görülmüştür.

Türkçe Sözlük’te (2005: 898) homurdanmak kavramı “öfke, kızgınlık, can sıkıntısıyla anlaşılmaz sesler çıkarmak” şeklinde tanımlanmaktadır. Anlamı kısmen bildiğini ifade eden öğrencilerin zihinlerinde kavram ile ilgili bir resim oluşturdukları; ancak oluşturulan bu resmin eksik bir resim olduğu söylenebilir. Çünkü öğrenciler “mırıldanmak, gevelemek, anlaşılmaz sesler çıkarmak ve içinden söylenmek” gibi ifadeleri kullanırken bu eylemin “öfke, kızgınlık ve can sıkıntısı” gibi durumlarda yapılan bir eylem olduğundan bahsetmemiş yani bir gerekçe göstermemişlerdir. Kendi kendine yapılan her konuşma ya da ağızdan çıkan anlaşılmaz her ses homurdanmak değildir. Öğrenciler küçük bir fark ile beklenen tanımı yapamamışlardır. Başarı oranı çok daha yüksek beklenirken öğrencilerin tanımın bir bölümüne odaklanmaları, kısmen bilenlerin sayısının fazla çıkmasına neden olmuştur.

İncelenen yirmi birinci kavram **“Su uyur, düşman uyumaz.”** atasözüdür. Bu atasözüne ön testte deney grubu öğrencilerinden 2’si biliyorum, 16’sı kısmen biliyorum, 40’ı bilmiyorum cevabını verirken kontrol grubu öğrencilerinden 11’i biliyorum, 14’ü kısmen biliyorum, 34’ü bilmiyorum cevabını vermiştir. Deney grubunun son test sonuçlarında atasözünün anlamını bilen öğrencilerin sayısı 27, kısmen bildiğini

söyleyenlerin sayısı 13, bilmeyenlerin sayısı 18 olarak belirlenmiştir. Kontrol grubunun son test sonuçlarında 4 öğrencinin atasözünün anlamını bildiği, 17 öğrencinin kısmen bildiği, 38 öğrencinin de bilmiyorum seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Deney grubu öğrencilerinin son test sonuçlarına göre öğrenme oranlarının (%46,55) en fazla olduğu atasözü bu atasözdür. Kontrol grubu öğrencilerinin son test sonuçlarındaki gerileme dikkat çekicidir. Ön testte atasözünün anlamını biliyorum diye işaretleyen ve doğru şekilde tanımlayan 11 öğrenci varken son testte bu sayı 4'e gerilemiştir. Kontrol grubunun son testinde kısmen bilenlerin sayısında 4 artış vardır.

“Su uyur, düşman uyumaz.” atasözü, Atasözleri Sözlüğü'nde (Hengirmen, 2011b: 514), “Düşman asla boş durmaz, sürekli rakiplerinin açığını arar, onları yok etmek için fırsat kollar. Bu nedenle suyun uyuduğuna inanmalı ama düşmanın boş durduğuna inanılmamalıdır.” şeklinde bir açıklama yapılmıştır. Öğrencilerin yazdığı açıklamalara bakıldığında sözlükte verilen anlama çok yakın ifadeler kullandıkları görülmüştür. Açıklamalar içerisinde çok farklı denebilecek ifadeler rastlanmamıştır. Masal okumaları sırasında atasözünü daha önce duyduklarını ve farklı metinlerde de okuduklarını söyleyen deney grubu öğrencileri, çalışmalar sırasında anlam tahmini yaparken en fazla tahmini bu atasözü üzerine yapmışlardır. “Su uyur, düşman uyumaz.” atasözüne öğrencilerin çalışma öncesinde aşına olduğu söylenebilir. Diğer atasözlerinin son test sonuçlarıyla karşılaştırıldığında bu atasözünün belirgin bir farkla en fazla öğrenilen atasözleri arasında yer almasının öğrencilerin kavrama aşına olmalarından ve diğer atasözlerinin anlam içerikleri ile karşılaştırıldığında anlamın daha az kapalı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

İncelenen yirmi ikinci kavram “**seher**” kavramıdır. Bu kavrama ön testte deney grubu öğrencilerinden biliyorum yanıtını veren kimse olmamıştır. Kısmen biliyorum diyen 12 öğrenci, bilmiyorum cevabını veren 46 öğrenci olmuştur. Kontrol grubu öğrencilerinden 4'ü biliyorum, 4'ü kısmen biliyorum, 51'i bilmiyorum cevabını vermiştir. Deney grubunun son test sonuçlarında kavramın anlamını bilen öğrencilerin sayısı 26, kısmen bildiğini söyleyenlerin sayısı 22, bilmeyenlerin sayısı 10 olarak belirlenmiştir. Kontrol grubunun son test sonuçlarında 1 öğrenci biliyorum, 8 öğrenci kısmen biliyorum, 50 öğrenci bilmiyorum seçeneğini işaretlemiştir. Deney grubunun ön test ve son test sonuçları karşılaştırıldığında, ön testte öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun bilmiyorum seçeneğini işaretlediği, kavramın anlamı ile ilgili açıklama yazan öğrencilerin de sadece 12'sinin “seher” sözcüğü ile ilişkilendirilebilecek

açıklamalar yazdıkları görülmüştür. Deney grubunun son test sonuçlarına bakıldığında kavramın bilinirlik oranında belirgin bir artış olduğu görülmektedir (%44,83). 26 öğrenci anlamı doğru öğrenmiş, 22 öğrenci de “seher” kavramı ile ilişkilendirilebilecek açıklamalar yazıp zihinlerinde kavrama dair doğru düşünceler geliştirmeye başlamıştır. Frekans tablosu incelendiğinde deney grubu öğrencilerinin arasında toplam 48 öğrencinin olumlu yönde bir gelişme gösterdiği görülmektedir.

Kavramın tanımını “sabahın güneş doğmadan önceki zamanı, tan ağartısı” (Türkçe Sözlük, 2005: 1722), şeklinde doğru yazan öğrencilerin dışında, “bir vakit, sabah ve kızılık” sözcükleri ile açıklayan öğrencilerin de olması, kavramla ilişkilendirilebilecek tanımların zihinlerde yer etmeye başladığını gösteren ifadelerdir. Deney grubundaki öğrencilerin ön test formlarında yazdığı açıklamalara bakıldığında birçok öğrencinin “seher” kavramının anlam karşılığı olarak “bir kadın ismi” şeklinde tanımlama yaptığı görülmüştür. Bu tanımlamanın ardından son testte 48 öğrencide tespit edilen olumlu yöndeki değişim, kavramın öğrenilmesinde başarılı olduğunu gösterebilecek bir oran olarak değerlendirilebilir.

İncelenen yirmi üçüncü kavram “**ezilip büzölmek**” deyimidir. Bu deyim ö n testte deney grubu öğrencilerinden 2’si kısmen biliyorum, 56’sı bilmiyorum cevabını verirken kontrol grubu öğrencilerinden 3’ü biliyorum, 8’i kısmen biliyorum, 48’i bilmiyorum cevabını vermiştir. Deney grubunun son test sonuçlarında deyim an lamını bilen öğrencilerin sayısı 27, kısmen bildiğini söyleyenlerin sayısı 6, bilmeyenlerin sayısı 25 olarak belirlenmiştir. Kontrol grubunun son test sonuçlarında 6 öğrenci biliyorum, 5 öğrenci kısmen biliyorum, 48 öğrenci de bilmiyorum seçeneğini işaretlemiştir. Deney grubunun ön test sonuçları ile son test sonuçları karşılaştırıldığında 33 öğrencide olumlu yönde bir ilerleme sağlandığı görülmektedir.

Kavram, Türkçe Sözlük’te (2005: 673), “Güç bir duruma düşüp davranışlarıyla utandığını belli etmek” şeklinde tanımlanmaktadır. Öğrencilerin deyim ile ilgili açıklamaları incelendiğinde, sözlükte belirtildiği şekilde yazan öğrencilerle kısmen bildiğini gösteren öğrenciler “bir davranışından dolayı utanç duymak, utanmak, mahcup olmak, kendini küçük hissetmek” gibi açıklamalarla biliyor olduklarını göstermişlerdir. Ancak bu tanımlardan çok uzak şekilde “yorulmak, canı yanmak, herhangi bir şeyin altında kalmak ve bir şeyin altında ezilmek” şeklinde deyim oluştur an kelimelerin temel anlamlarından yola çıkarak açıklama yapmaya çalışan öğrenciler de mevcuttur. Deney ve kontrol grubundaki öğrenciler, atasözlerinin ve deyimlerin mecazlı ifadeler olduğunu

teorik olarak bilmelerine rağmen anlamlandırma noktasında sıkıntı yaşamış ve kelimeleri gerçek anlamlarıyla yorumlama yoluna gitmişlerdir.

İncelenen yirmi dördüncü kavram **“heyet”** kavramıdır. Bu kavrama ön testte deney grubu öğrencilerinden biliyorum yanıtını veren 1, kısmen biliyorum diyen 6, bilmiyorum cevabını veren 51 öğrenci olmuştur. Kontrol grubu öğrencilerinden 5’i biliyorum, 13’ü kısmen biliyorum, 41’i bilmiyorum cevabını vermiştir. Deney grubunun son test sonuçlarında kavramın anlamını bilen öğrencilerin sayısı 17, kısmen bildiğini söyleyenlerin sayısı 17, bilmeyenlerin sayısı 24 olarak belirlenmiştir. Kontrol grubunun son test sonuçlarında 1 öğrenci biliyorum, 12 öğrenci kısmen biliyorum, 48 öğrenci bilmiyorum seçeneğini işaretlemiştir. Deney grubu son test sonuçlarına göre 34 öğrencide kavramın öğrenilmesi noktasında olumlu bir gelişme vardır. Türkçe Sözlük’te (2005: 883) “heyet” kavramı “1. kurul, 2. astronomi, 3. biçim, kılık, dış görünüş” şeklinde üç farklı anlamıyla verilmiştir. Okutulan masal metinlerinde “heyet” kavramı, sözlükteki ilk anlamıyla yani “kurul” anlamıyla kullanılmıştır. Masal okumalarının ardından “kurul” kavramı soyut kalacağı için sadece bu tanımla yetinilmemiş, masalda anlatılan olaydan, cümle ve metin bağlamından yola çıkılarak “bir işi yapmak için bir araya gelen kişiler topluluğu ya da bir kuruluşu temsil etmek için görevlendirilen topluluk” şeklinde daha açıklayıcı tanımlamalar yapılmıştır. Öğrencilerin kavramın tanımıyla ilgili yazdıkları açıklamalar incelendiğinde öne çıkan tanımların “grup, topluluk ve cemiyet” olduğu görülmüştür. Bu tanımlamaları yapanlar “kısmen biliyorum” kategorisinde değerlendirilmiştir. Kavramın anlam karşılığı olarak yazılan tanımlarda çok zıt görülebilecek tanımlamalara rastlanmamıştır.

İncelenen yirmi beşinci kavram **“bahtiyar”** kavramıdır. Bu kavrama ön testte deney grubu öğrencilerinden 7’si biliyorum, 3’ü kısmen biliyorum, 48’i bilmiyorum cevabını verirken kontrol grubu öğrencilerinden 11’i biliyorum, 48’i bilmiyorum cevabını vermiştir. Deney grubunun son test sonuçlarında kavramın anlamını bilen öğrencilerin sayısı 34 (%58,62), kısmen bildiğini söyleyenlerin sayısı 3, bilmeyenlerin sayısı 21 olarak belirlenmiştir. Kontrol grubunun son test sonuçlarında 10 öğrenci biliyorum, 6 öğrenci kısmen biliyorum, 43 öğrenci bilmiyorum seçeneğini işaretlemiştir. Deney grubunun son test sonuçlarına göre 37 öğrencide kavramın öğrenilmesi noktasında olumlu bir gelişme vardır. Bu kavram hem deney hem de kontrol grubu öğrencilerinin ön testte en fazla bildiği kavram olma özelliği de taşımaktadır.

Türkçe Sözlük'te (2005: 184) “bahtiyar” kavramı ile ilgili “mutlu” tanımlaması yapılmaktadır. Öğrencilerin son test formlarında yazdıkları tanımlar incelendiğinde büyük bir çoğunluğunun verilen tanıma uygun olarak “mutlu, bahtlı kişi, neşeli ve huzurlu” gibi tanımlamalar yaptıkları görülmüş; ancak bu tanımlamalardan çok uzak tanımlar yapan öğrenciler de olmuştur. Ön test formlarında “bahtiyar” kavramına karşılık “yoksul kimse, ihtiyar ve ölüme yakın olan kişi” şeklinde tanımlamalar yapan deney grubu öğrencilerinin büyük bir kısmında çalışmalar sonunda olumlu bir değişim gözlenmiş ancak son testte “bahtiyar” kavramını, “ihtiyar kişi” tanımlamasıyla yazan öğrencilerin devam ettiği de görülmüştür. Bu durumun “bahtiyar” ve “ihtiyar” sözcüklerinin ses benzerliğinden kaynaklandığı ve bu ses benzerliğinin bazı öğrencilerde “ihtiyar” sözcüğünü çağrıştırdığı düşünülmektedir.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, Bestami Yazgan'ın çocuklar için kaleme aldığı masal metninin söz varlığı öğelerine yönelik bulguların sonuçları ile bağlam temelli masal okuma faaliyetlerinin çocukların kavram gelişimleri üzerindeki etkisine yönelik sonuç ve değerlendirmelere yer verilmiştir. Yapılan değerlendirmelerin ardından elde edilen sonuçlar temelinde öneriler sunulmuştur.

5.1. Masal Metninin Söz Varlığı Öğelerine Yönelik Sonuçlar

Araştırmanın birinci alt probleminde Bestami Yazgan'ın çocuklar için kaleme aldığı masal metninin farklı ve toplam kelime, deyim, ikileme, özel isim, ilişki sözü, kalıplaşmış söz, çeviri söz ve atasözleri açısından nasıl bir niceliğe sahip olduğu sorusuna cevap aranmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Masal metnindeki toplam söz varlığı unsuru 64.687, farklı söz varlığı unsuru ise 5.838'dir. Masallardaki söz varlığı öğelerinin çokluğu ve çeşitliliği, Türkçenin zengin söz varlığı ile çocuk okuyucunun erken dönemde karşılaşmasına fırsat verebilecek olumlu bir özelliktir. Araştırmada elde edilen bulgular daha önce yapılan benzer çalışmaların bulguları ile karşılaştırılmış, Baş'ın (2006: 212) söz varlığı çalışması yaptığı masal metnlerinde toplam 97.209, farklı 6.735 sözcük tespit ettiği, Gökçe'nin (2008: 273) Gülten Dayıoğlu'nun çocuk öyküleri üzerinde yaptığı söz varlığı çalışmasında ise toplam 51.814, farklı 5.073 sözcük tespit ettiği görülmüştür. Bu oranlar karşılaştırıldığında özellikle söz varlığı öğelerinin çeşitliliği bakımından Yazgan'ın masal metninin zengin bir içeriğe sahip olduğu belirlenmiştir.

Masallarda en sık kullanılan ilk on kelime "bir, de/da, de-, bu, ol-, ben (zamir), ile, o, ve, ne" kelimeleridir. Bu kelimelerin, sıklık çalışmaları yapılan benzer çalışmalarda da büyük oranda aynı olduğu tespit edilmiştir.

Masallarda toplam 138, farklı 106 atasözü; toplam 2.246, farklı 979 deyim tespit edilmiştir. Masallarda kullanılan deyim ve atasözlerinin oranları, benzer çalışmaların oranları ile karşılaştırılmış; Baş'ın (2006) yaptığı çalışmada, 6.735 farklı sözcük arasında toplam 4 atasözü ve 859 farklı deyim yer verildiği, Gökçe'nin (2008) yaptığı çalışmada da benzer şekilde 5.073 farklı sözcük arasında sadece 2 atasözüne ve farklı 639 deyim yer verildiği görülmüştür. Yazgan'ın masal metinlerinde kullandığı atasözü ve deyimlerin oranları, benzer bu çalışmaların oranları ile karşılaştırıldığında incelenen masalların atasözü ve deyim yönünden zengin bir içeriğe sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yazgan'ın masalları çocuk okuyucunun kalıplaşmış dil yapıları ile karşılaşmasına imkân sağlayabilecek bir özelliğe sahiptir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2015: 26, 28) beşinci sınıf öğrencilerinin yazılarında ve konuşmalarında Türkçenin söz varlığından yararlanmaları yönünde kazanımlara yer verilmiştir. Ancak hazırlanan Türkçe ders kitaplarında bu açıklamalara uygun metinler sınırlı sayıdadır. Yalçın (2005: 150, 151), beşinci sınıf Türkçe ders kitabı üzerinde yaptığı söz varlığı çalışmasında, incelediği ders kitabında sadece 24 deyim ile 1 atasözü tespit etmiştir. Tespit edilen bu bulgular, ders kitaplarının, söz varlığı ile ilgili kazanımları gerçekleştirmede yetersiz kaldığını göstermektedir. Bu aşamada nitelikli çocuk yazını ürünleri söz varlığını geliştirmede büyük bir role sahiptir. Bu noktada Yazgan'ın masalları, yüzyıllar süren bir geleneğin ürünü olan deyim ve atasözleri açısından çocuk okuyucuya zengin bir içerik sunmaktadır.

Masallarda toplam 2.783, farklı 443 özel isim tespit edilmiştir. Kullanılan özel isimler masal metinlerinde kullanılan alışılmış özel isimlerden farklıdır. İnanç unsurunun, dinî motiflerin ve halk geleneğinin ön planda tutulduğu masal metinlerinde, kullanılan özel isimlerin de bu doğrultuda seçildiği belirlenmiştir.

Masallarda toplam 911, farklı 394 ikileme tespit edilmiştir. Yalçın'ın (2005) beşinci sınıf Türkçe ders kitabında tespit ettiği ikileme sayısı 38, Baş'ın (2006) çalışmasında tespit ettiği farklı ikileme sayısı 223, Gökçe'nin (2008) Dayıoğlu'nun öykülerinde tespit ettiği farklı ikileme sayısı ise 355'tir. Bu oranlar karşılaştırıldığında Yazgan'ın masallarının ikileme yönünden zengin bir içeriğe sahip olduğu görülmüştür. Masallarda aynı sözcüğün tekrarı ile oluşturulmuş ikilemelerin -hitap ettiği okuyucu kitlesinin yaş ortalaması dolayısıyla- diğer ikileme türlerine göre daha çok kullanıldığı tespit edilmiştir.

Masallarda toplam 288, farklı 94 ilişki sözü sayılmıştır. Selamlaşma ve ayrılık bildiren ilişki sözleri ile dinî inanç bildiren ilişki sözleri diğer gruplarda yer alan ilişki sözlerinden daha çok kullanılmıştır. Didaktik yönü öne çıkan, halk geleneğini önceleyen masallar kaleme alan yazarın, atasözü ve deyim kullanımlarında olduğu gibi toplumun kültürel yapısını çocuk okuyucuya sezdirmeyi amaçladığı, bu doğrultuda kalıplaşmış söz varlığı unsurlarından olan ilişki sözlerine de yer verdiği belirlenmiştir.

Masallarda toplam 3, farklı 3 kalıplaşmış söz varlığı unsuru tespit edilmiştir. Yazgan'ın masallarında yer verdiği özdeyiş niteliğindeki kalıplaşmış sözlerden biri Yunus Emre'ye, diğeri Erzurumlu İbrahim Hakkı'ya aittir. Üçüncü kalıplaşmış söz ise bir hadisin özdeyiş niteliği kazanmış şeklidir. Yazgan'ın tanınmış kişiler tarafından söylenen özdeyiş mahiyetindeki kalıplaşmış sözlere masallarında çok fazla yer vermediği, kullandığı az sayıdaki kalıplaşmış sözlerin de dinî içerikli ve öğüt verici sözler arasından seçildiği belirlenmiştir.

Masallarda kullanılan tek çeviri söz “Aman Allah'ım” sözüdür. Masal metinlerinde başka çeviri söz kullanılmamıştır.

Halkın geleneğini, yaşayış şeklini, kültürel değerlerini ve sosyal ilişkilerini öne çıkaran Yazgan, bu üslup özelliğine katkı sunan atasözlerini, deyimleri, ilişki sözlerini ve ikilemeleri kullanarak didaktik yönü güçlü, zengin bir masal dili yaratmıştır.

5.2. Deney ve Kontrol Gruplarının Son Test Puanları Arasındaki Farklılığa İlişkin Sonuçlar

Çalışmanın ikinci alt probleminde, “Bağlam temelli masal okuma faaliyetlerine katılan deney grubunun kavram gelişim son testleri ile bu faaliyetlere katılmayan kontrol grubunun kavram gelişimi son testleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna cevap aranmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonunda deney ve kontrol gruplarının son test puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir artış olduğu görülmüştür. Bu bulgu ışığında bağlam temelli masal okuma faaliyetlerinin çocukların kavram gelişimleri üzerinde olumlu etki yarattığı, yaygın kanının aksine salt okuma ile kavramla karşılaşmanın -özellikle küçük yaş grubu çocuklarda- kelime ve kavram öğretiminde yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.3. Deney Grubunun Ön Test ve Son Testleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Sonuçlar

Çalışmanın üçüncü alt probleminde, “Bağlam temelli masal okuma faaliyetlerine katılan deney grubunun kavram gelişim düzeyleri ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna cevap aranmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda deney grubu içerisinde yer alan 58 öğrenciden 56’sının son test puanlarının anlamlı şekilde artış gösterdiği, sadece 2 öğrencinin ön test ve son test puanlarının eşit düzeyde kaldığı görülmüştür. Elde edilen bu bulgu ışığında bağlam temelli masal okuma faaliyetlerinin deney grubu öğrencilerinin kavram gelişimleri üzerinde olumlu bir etki yarattığı, ön test ve son test puanları karşılaştırıldığında son test puanları lehine anlamlı bir farklılık görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

5.4. Deney Grubu Öğrencilerinin Türkçe Kökenli Kavramları Öğrenme Düzeyleri ile Yabancı Kökenli Kavramları Öğrenme Düzeyleri Son Test Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar

Çalışmanın dördüncü alt probleminde, “Bağlam temelli masal okuma faaliyetlerine katılan deney grubunun Türkçe kökenli kavramlar son test puanları ile yabancı kökenli kavramlar son test puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna cevap aranmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda bağlam temelli masal okuma faaliyetlerinin Türkçe kökenli kavramların öğretiminde yabancı kökenli kavramlara göre daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.5. Deney Grubu Öğrencilerinin Kalıplaşmış Kavramlar (Atasözü ve Deyimler) Son Test Puanları ile Diğer Kavramlar Son Test Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar

Çalışmanın beşinci alt probleminde, “Bağlam temelli masal okuma faaliyetlerine katılan deney grubunun kalıplaşmış kavramlar (atasözü ve deyimler) son test puanları ile diğer kavramlar son test puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna cevap aranmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda bağlam temelli masal okuma faaliyetlerinin atasözü ve deyimlerin öğretiminde diğer kavramlara göre daha fazla etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle soyut ve kalıp ifadelerin öğretiminde bağlam

temelli yöntemin kelimeler ve cümleler arasında ilişki kurmayı kolaylaştırdığı, bu yolla soyut anlamın somutlaştırılmasına imkân sağladığı belirlenmiştir.

5.6. Deney Grubunun Son Test Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklaşmadığına İlişkin Sonuçlar

Çalışmanın altıncı alt probleminde “Bağlam temelli masal okuma faaliyetlerine katılan deney grubunun son test puanları arasında kavram gelişim düzeyi açısından cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna cevap aranmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda deney grubu içerisinde yer alan kız öğrencilerin kavram öğreniminde erkek öğrencilere göre daha fazla başarı gösterdiği görülmüştür. Elde edilen bu bulgu ışığında bağlam temelli yöntemle yapılan masal okuma faaliyetlerinin deney grubu içerisinde yer alan kız öğrencilerin kavram gelişimleri üzerinde daha fazla etki oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.7. Ölçümü Yapılan 25 Kavramın Bilinme/Öğrenilme Durumlarının Frekans Dağılımına Yönelik Sonuçlar

Çalışmanın yedinci alt probleminde “Ölçümü yapılan 25 kavramın bilinme/öğrenilme durumlarının frekans dağılımları ne düzeydedir?” sorusuna cevap aranmıştır. Yapılan istatistik sonuçlarına göre, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test sonuçlarında en fazla bilmiyorum yanıtını verdikleri kavramlar “naçar”, “nişane” ve “biiznillah” kavramlarıdır. Ancak deney grubunun son test sonuçlarında “biiznillah” kavramı en fazla puan alınan kavramdır. Türkçe kökenli olmasa da bu kavramın son testte en fazla puan alınan kavram olmasının altında yatan nedenin zihne kodlama biçimi ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin aşına olduğu “bismillah” kavramından yola çıkılarak “bi-izin-Allah” şeklinde parçalara ayrılan kavram, “Allah’ın izni ile” şeklinde açıklanmış, bu şekilde kavramın zihne kodlanması kolaylaşmıştır. Kavram öğretiminin bir süreç olduğu, anlamlı öğrenmenin belli bir düzen ve hiyerarşi içerisinde gerçekleştiği göz önünde bulundurulduğunda, öğrencilerin eski bilgilerinin üzerine yeni bilgiler eklenerek ve her iki bilgi kümesi arasında anlamlı bir bağ kurularak yapılan öğretimin olumlu sonuçlar doğuracağı görülmüştür. Bilinen ve yapı bakımından benzer olan kavramlar

arasında anlam bağı kurularak yapılacak kavram öğretim çalışmalarıyla yüksek sayılabilecek oranda öğrenme gerçekleştirilebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin ön test formlarında “nişane”, “naçar” ve “bahtiyar” kavramlarını ses çağrışımlarından yola çıkarak açıklama yoluna gittikleri, son test formlarında da bazı öğrencilerin bu çağrışımlarla kavramı açıklamayı sürdürdükleri görülmüştür. “Nişane” kavramı “nişanlanmak” sözcüğüyle, “naçar” kavramı “çarık” sözcüğüyle, “bahtiyar” kavramı da “ihtiyar” sözcüğü ile açıklanmıştır. Bu bulgular, çocukların anlam oluşturmada ses çağrışımlarının etkisinde kalabildiğini göstermiş, yapılan öğretim faaliyetlerinin kalıplaşmış bu çağrışımları değiştirmede yeterli olamayabileceği sonucuna ulaştırmıştır.

Çalışma sırasında öğrencilerin daha önce aşına olduklarını söyledikleri “sitem” ve “homurdanmak” kavramları, “kısmen biliyorum” seçeneğinin en fazla işaretlendiği kavramlardır. Öğrenciler anlamlarını doğru şekilde bildiklerini sandıkları bu kavramları son test formlarında da doğru şekilde açıklayamamış ve “kısmen biliyorum” seçeneğinde kalmışlardır. Bu durumun, anlamın yanlış ve eksik şekilde kodlanmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu iki kavramın ön test-son test formlarındaki açıklama cümleleri ve betimsel istatistik sonuçlarından yola çıkılarak eksik ve yanlış kodlanan bilginin kalıcı hâle gelmesi durumunda uygun öğretim yöntemi kullanılsa da değiştirilmesinin zor ve zaman alıcı olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada masallar yoluyla kontrolü yapılan altı deyim arasında ön test formlarında en az bilinen deyim “emrihak vaki olmak” deyimidir. Son test sonuçlarında ise bu deyim, deney grubunun en fazla bildiği deyimler arasındadır. Kavram gelişiminde yeni bilgilerin eski bilgiler üzerine temellendirilip anlam bağı kurularak öğretiminin sağlanması hedeflenir. Kişinin sahip olduğu eski bilgiler doğru şekilde kodlanmışsa yeni bilgilerin bu temel üzerine oturtulup öğretilmesi daha kolay olmakta; ancak yanlış yapılan bilgi kodlaması yeni bir bilginin öğretimini güçleştirmektedir. “Emrihak vaki olmak” deyiminin son test sonuçlarındaki olumlu artışının nedeninin çalışma öncesinde öğrencilerin deyimini oluşturan sözcüklerle ilgili herhangi bir çağrışıma, doğru ya da yanlış herhangi bir görüşe sahip olmamalarının olumlu bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Deyimin karşıladığı “ölüm” kavramının çalışmalar sırasında “mezarlık, kabristan” görselleriyle, yani metin dışı bağlamlarla desteklenmesi, soyut anlamın somutlaştırılarak zihne kodlanmasını ve kalıcılığını artırmıştır. Çalışma grubu içerisindeki öğrencilerin soyut işlemler döneminde olmadıkları göz önünde bulundurulduğunda, somutlaştırma imkânı bulunan soyut ifade

kalıplarının, duylara hitap eden görsel ve işitsel öğelerle öğretiminin başarıyı artıracığı sonucuna ulaşmıştır.

Ölçümü yapılan deyimlerin ve atasözlerinin bilinme/öğrenilme düzeylerinin frekans bulguları ve ön test-son test formlarındaki açıklama cümleleri incelendiğinde, bazı öğrencilerin deyimleri ve atasözlerini mecazlı ifadeler olduğu gerçeğinden uzaklaşarak temel anlamlarıyla açıklama yoluna gittikleri görülmüştür. Yapılan tanımlamalardaki benzerlikler, yaş seviyeleri dolayısıyla öğrencilerin soyut anlamlı, mecaz anlamlı ve sanatlı ifade kalıplarını kavramlaştırmada zorluk yaşadıklarını göstermektedir. Soyut işlemler döneminde olmayan beşinci sınıf düzeyindeki öğrencilerin mecazlı, sanatlı ve soyut anlam ifade eden sözcük ve sözcük gruplarını benzer şekilde açıklama yoluna gitmeleri, uygun öğrenme ortamı ve farklı yöntemler denense de bilişsel olarak sözcüğün karşıladığı anlamı öğrenmeye hazır olmadıkları için algılamakta ve kavramakta zorluk yaşayabilecekleri sonucuna ulaştırmıştır.

5.3. Öneriler

Araştırmanın bulguları ve sonuçları çerçevesinde öneriler üç başlık altında sunulmuştur.

5.3.1. Araştırmanın Sonuçlarına Yönelik Öneriler

- Bestami Yazgan'ın çocuklar için kaleme aldığı masal metinleri, Türkçenin söz varlığı açısından zengin bir içeriğe sahiptir. Masalların bu özelliğinden dolayı ana dili öğretim çalışmalarında bu metinlere daha fazla yer verilebilir.
- Bestami Yazgan'ın masalları atasözü, deyim ve ilişki sözleri yönünden çeşitlilik göstermektedir. Bu eserler özellikle kalıplaşmış söz varlığı unsurlarının öğretiminde yararlanılacak kaynaklar olarak eğitim ortamlarında kullanılabilir.
- Kelime ve kavram öğretiminde okumanın önemli bir rolü olmakla beraber özellikle ilköğretim düzeyindeki çocuk okuyucuların okuma eylemini anlamdan soyutlayarak seslendirmeden ibaret bir eylem olarak değerlendirmeleri, etkili kelime ve kavram öğretiminin önünde bir engel olarak durmaktadır. Okuma eyleminin bir anlamlandırma süreci olduğu

gerçeğinin kavratılması, kelime ve kavram öğretiminde önemli bir aşama olarak kullanılabilir.

- Metin okumalarının ardından çocuklarda kelime ve kavram gelişimini sağlamak amacıyla öğretim uygun bir yöntemle desteklenmelidir.
- Küçük yaştaki çocukların herhangi bir yöntemle desteklenmeyen okuma faaliyetleri ile kelime ve kavramları öğrenmelerinin güç olduğu göz önünde bulundurularak cümle ve metin bağlamından hareketle kelime ve kavram öğretiminin yapılması teşvik edilmelidir.
- Bağlam öğretimi tesadüfe bırakılmamalı, kelimenin anlamını bulmaya yönlendiren bağlam ipuçları öğrencilere fark ettirilmelidir.
- Kavramların farklı türlerde olduğu ve çocuğun bilişsel düzeyinin kavram öğretiminde etkili olacağı göz önünde bulundurularak çocukların yaş seviyelerine ve öğretilecek kavramların türlerine uygun yöntem ve stratejilerle öğretim yapılmalıdır.
- Soyut, mecazlı ve sanatlı ifade kalıplarının soyut işlemler döneminde bulunmayan öğrenciler tarafından kavranmasının güç olduğu göz önünde bulundurularak bu ifadelerin, duylara hitap eden görsel ve işitsel materyallerle somutlaştırılmaya çalışılması sağlanmalı, bu sayede sonraki öğrenmeler için zemin hazırlanmalıdır.
- Atasözleri, deyim, ilişki sözleri gibi soyut, sanatlı ve mecaz anlam ifade eden kalıplaşmış dil yapıları ile somut anlam ifade eden dil unsurlarının öğretiminde farklı stratejiler geliştirilmeli, tekdüze yöntemlerle öğretim yapılmamalıdır.

5.3.2. Eğitimcilerle Yönelik Öneriler

- Eğitimciler, kelime ve kavram öğreniminin sağlıklı şekilde yapılabilmesi için öğrencilerini söz varlığı yönünden zengin içerikli eserlere yönlendirmelidir.
- Çocuk kitapları seçilirken çocukların yaş ve gelişim düzeyleri göz önünde bulundurulmalı, çocuk okuyucunun bilişsel düzeyine uygun eserler seçilmelidir.

- Kelime ve kavram öğretiminin zaman ve emek isteyen bir süreç olduğu göz önünde bulundurularak eğitim ortamlarında bu alanlarla ilgili yapılacak çalışmaların daha sistematik yürütülmesi sağlanmalı, kelime ve kavram öğretimine yönelik çalışmalar öğrenci çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerle sınırlı kalmamalıdır.
- Yapılandırmacı eğitim anlayışına uygun olarak kelime öğretimi ve kavram geliştirme çalışmaları öğretmen merkezli değil, öğrenci merkezli olarak sürdürülmeli, öğrencilerin ilk kez karşılaştıkları kelimeleri zihinlerinde yapılandırmalarına, oluşturmalarına, yorumlamalarına ve geliştirmelerine fırsat verilmelidir.
- Müfredat programları, ders kitapları ve dil öğretiminde kullanılan materyaller kelime ve kavram öğrenimini destekleyen nitelikte hazırlanmalıdır.
- Öğrenciler sözlük kullanmaya özendirilmeli ancak sözlüğe başvurulmadan önce metin bağlamından hareketle anlama ulaşımlarına fırsat verilmelidir. Sözcüğün zihinde yarattığı çağrışımların neler olduğu tartışılmalı, sözcüğün mecaz anlam ifade eden yapısı üzerinde durulmalı, varsa eş anlamlıları, karşıt anlamlıları ve sesteşleri üzerinde durularak sözcüğün metin bağlamından hareketle çok anlamlı yapısının kavranması sağlanmalıdır.
- Sözcüğün anlamının bağlam çalışması yaptırılmadan doğrudan sözlüğe bakma yoluyla buldurulmasının ezberlemeden öteye gitmeyeceği, bu şekilde yapılan bir öğrenmenin kalıcı olmayacağı bilinmelidir.
- Öğrenilen kelime ve kavramların kalıcı hâle getirilebilmesi için belirli aralıklarla öğrencilere yaptırılacak hazırlıklı konuşmalar, yazma çalışmaları ve diğer etkinliklerle kelime ve kavramların bağlam içinde kullanılması sağlanmalı; bu yolla öğrenciler günlük hayatta yaptıkları konuşmalarda da öğrendikleri sözcükleri kullanmaya özendirilmelidirler.

5.3.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Söz varlığı çalışmaları belli bir alanla sınırlı kalmamalıdır. Çocukların kişisel söz varlıklarının geliştirilmesi noktasında ciddi katkı sağlayan çocuk edebiyatı ürünlerinin söz varlığı açısından değerlendirilmesi büyük önem

taşımaktadır. Alanla ilgili çalışmalar yapan araştırmacıların, bu eserleri söz varlığı açısından incelemeleri, çocuk yazınının mevcut durumunun anlaşılması ve geliştirilmesi bağlamında katkı sağlayacaktır.

- Söz varlığı belirlenen çocuk kitaplarından elde edilen bulgular, öğrencilerin kişisel söz varlıkları ile karşılaştırılmalı; ders kitaplarının söz varlığı unsurları ile çocuk kitaplarının söz varlığı unsurlarının örtüşme düzeyleri belirlenmelidir.
- Çocuklara ana dilinin öğretilmesinde kayda değer katkılar sunan çocuk yazını ürünlerinin söz varlığı öğelerinin çıkarılması ve sıklık listelerinin hazırlanması, alanda eser üretmek isteyenlerin faydalanabileceği listeler olarak kullanılabilir.
- Çocuklar için kaleme alınan metinler ve kitaplar araştırmacılar tarafından metin güçlüğü, okunabilirlik ve anlaşılabilirlik açısından değerlendirilmeli, ebeveynlere ve eğitimcilere yol göstermesi için basımı gerçekleştirilen kitapların sonuna okunabilirlik dereceleri ile ilgili değerlendirmeler yazılmalıdır.
- Kelime ve kavram öğretiminin daha etkin nasıl yapılabileceğine ilişkin farklı yöntemler denenmeli; yapılan çalışmaların sonuçları ana dili öğretimi çalışmaları yapan eğitimcilerle paylaşılmalıdır.

KAYNAKÇA

A) İncelenen Eserler

- Yazgan, B. (1994). *Eşek akli*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (1994). *Yurdunu arayan fidan*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (1994). *Taş ağlayan gözler*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (1994). *Ah Madonna*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (1994). *Keldazın intikamı*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (1994). *Gülistanın gülleri*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (1994). *Çil horozun masalı*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (1994). *Gül kızla bülbül dede*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (1994). *Süt içen dev yavrusu*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (1994). *Padişah ile akıllı papağan*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2004). *Akbulut karabulut*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2004). *Zafer ırmağı*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2004). *Gökkuşluğu türküsü*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2004). *Kutup yıldızı*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2004). *Şehit pınarı*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2005). *Keloğlanın karpuzları*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2005). *Keloğlanın kız istiyor*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2005). *Keloğlan evleniyor*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2005). *Keloğlan ile uyku kuşu*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2005). *Çam kozalağı*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2005). *Kafesteki kuş*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2005). *Bir minarenin günlüğü*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2005). *Pencere camları*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- Yazgan, B. (2005). *Ulu çınarla nazlı hilâl*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2005). *Asma ile kara karga*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2005). *Sevgi ormanı*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2005). *Sabır meyvesi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2005). *Ağlayan asma*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2005). *Çömlekçinin çamuru*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2009). *Gözlük takan yıldızlar*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Yazgan, B. (2010). *Sihirli düdüğü*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2010). *Çelik kuşla kıvrak kanat*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2010). *Ayların türküsü*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2010). *Gönül sarayının anahtarı*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2010). *Sürüden ayrılan civciv*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazgan, B. (2011). *Doğum günün kutlu olsun*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Yazgan, B. (2011). *Olimpiyat ormanı*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Yazgan, B. (2011). *Masal denizi*. İstanbul: Erdem Yayınları.
- Yazgan, B. (2011). *Masal salıncağı*. İstanbul: Timaş Çocuk.
- Yazgan, B. (2013). *Hayat sevince güzel*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Yazgan, B. (2013). *Paten giyen kaplumbağa*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Yazgan, B. (2013). *Yardımsaver kirpi*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Yazgan, B. (2013). *Nehir gezisi*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Yazgan, B. (2013). *Çocukların arabası*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Yazgan, B. (2013). *Farenin evi*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Yazgan, B. (2013). *Benimle oynar mısın*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Yazgan, B. (2013). *Üzüm ağacı*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Yazgan, B. (2013). *Akıllı tavşan*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Yazgan, B. (2013). *Şehir şehir gezen nehir*. İstanbul: Altın Burç Yayınları.

- Yazgan, B. (2014). *Yağmur kuşları*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Yazgan, B. (2014). *Arkadaşım can eriği*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Yazgan, B. (2014). *Arkadaşım kartopu*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Yazgan, B. (2014). *Arkadaşım sarmaşık*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Yazgan, B. (2014). *Arkadaşım topkuyruk*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Yazgan, B. (2014). *Arkadaşım kanarya*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Yazgan, B. (2014). *Arkadaşım başparmak*. İstanbul: Nar Yayınları.

B) Yararlanılan Kaynaklar

- Akçay, N. (2014). Zıt kavramların öğretilmesinde birlikte öğrenme yönteminin etkisi, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 398-405.
- Akman, B. (1995). *Anaokuluna devam eden 40-69 aylık çocukların kavram gelişimlerinde kavram eğitiminin etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aksan, D. (2006a). *Anlambilim*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2006b). *Türkçenin zenginlikleri incelikleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2007). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. 3. Cilt. Ankara: TDK Yayınları.
- Aksan, D. (2014). *Anadilimizin söz denizinde*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2015). *Türkçenin sözvarlığı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, Y. (2001). *Türkçede zaman anlatımı ve kimi ikileme yapıları*. XV. Dilbilim Kurultayı, İstanbul.
- Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü 1-2*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Aktaş E. (2016). Okuma eğitimi açısından Sevim Ak'ın çocuk öykülerinde söz varlığı. *Millî Eğitim Dergisi*, 210, 539-563.

- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2004). *Yazılı ve sözlü anlatım kompozisyon sanatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyalçın, N. (2012). *Türkçemizin anlamsal zenginlikleri deyimlerimiz*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Akyol, H. (2005). *Türkçe ilkokuma yazma öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Akyol, H. (2010). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Akyol, H. (2015). *Türkçe ilk okuma yazma eğitimi*. (14. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Akyürek, S. (2003). *Din öğretiminde kavram öğretimi (doğruluk örneği)*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Arslanoğlu, İ. (2016). *Bilimsel yöntem ve araştırma teknikleri*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Atak, D. (2012). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında anlamı bilinmeyen kelimeler için kullanılan bağlam türleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Aytaş, G. (Editör). (2016). *Türkçe eğitiminde algı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Bach, K. (2005). *Context ex machina. in semantics versus pragmatics*. Zoltán Gendler Szabó (Editör), 15-44, Oxford: OUP.
- Bademci, V. (2006). Güvenirliği doğru anlamak ve bazı klişeleri yıkmak: bilinenlerin aksine, cronbach'ın alfa katsayısı, negatif ve “-1”den küçük olabilir. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (12), 3-26.
- Banguoğlu, T. (1986). *Türkçenin grameri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Baş, B. (2006). *1985-2005 yılları arasında çocuk edebiyatı sahasında yazılmış tahkiyeli metinlerin söz varlığı üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Baş, B. (2010). Söz varlığının oluşumu ve gelişiminde çocuk edebiyatının rolü. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 27, 137-159.

- Baş, B. (2011). Söz varlığı ile ilgili çalışmalarda kullanılacak ölçütler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 29, 27-61.
- Başpınar, O. (2008). *İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin aktif kelime serveti üzerine bir araştırma (manisa/turgutlu ilçesi örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Baştürk, M. (2013). *Anadil edinimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Baştürk, R. (2010). *Bütün yönleriyle SPSS örneklili nonparametrik istatistiksel yöntemler*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bilgin, M. (2006). *Anlamdan anlatıma Türkçemiz*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi teknikler ve örnek çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bilkan, A. F. (2009). *Masal estetiği*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Bloom, P. (2000). *How children learn the meanings of words*. Cambridge: The MIT Press.
- Bloom, P. ve Keil, F. C. (2001). Thinking through language. *Mind and Language*, 16 (4), 351-367.
- Boratav, P. N. (1969). *100 soruda türk halk edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Boratav, P. N. (1992). *Zaman zaman içinde (tekerlemeler-masallar ve masal ile tekerleme üzerine bir inceleme)*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Bozkurt, B. Ü. (2012). *İlköğretim 4. ve 7. sınıf öğrencilerinin kavramlaştırma özellikleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Brown, R. (1958). How shall a thing be called. *Psychological Review*, 65, 14-21.
- Bulut, P. T. (2006). *Kavram geliştirme yönteminin ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin kelime hazinelerini geliştirmeye etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Bulut, S. (2012). *Anadolu ağızların kalıp sözler ve kullanım özellikleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.
- Bursalı, H. ve Topçuoğlu Ü., F. (2015). Çizgi dizilerin 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin söz varlığına katkısı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (29), 60-74.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *DeneySEL desenler: ön test- son test kontrol gruplu desen ve SPSS uygulamalı veri analizi (geliştirilmiş ikinci baskı)*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Charles, C. M. (2003). *Öğretmenler için piaget ilkeleri. (Çev.: Prof. Dr. Gülten Ülgen)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2000). *Research methods in education. (5. Baskı)*. London: Routledge & Falmer Pres.
- Çabaz, Y. (2007). *İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarındaki aktif kelime servetinin belirlenmesi (kırklareli/merkez örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Çakmakçı, C. C. (2009). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe öğretiminde kavram geliştirme açısından atasözü ve deyimler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Çalışkan, N. (2013). Kavramsal anahtar modeli ile metafor ve deyim öğretimi. *Bilig*, 64, 95-122.
- Çeçen, M. A. (2002). *İlköğretim öğrencilerinde kelime hazinesinin geliştirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Çeliköz, N. (1998). Kavram öğrenme ve öğretme ilkeleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (2), 69-76.

- Çetinkaya, Z. (2007). *Masalların Türkçe öğretimindeki yeri ve önemi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Çobanoğlu, Ö. (2004). *Türk dünyası ortak atasözleri sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Çoraklı, Ş. (2010). Türkçenin yaratma gücü ikilemeler (11). *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 11 (27), 41-66.
- Çotuksöken, Y. (2004). *Türkçe atasözleri ve deyimler sözlüğü*. İstanbul: Toroslu Kitaplığı.
- Davidson, N. A. ve Gelman, S. A. (1990). Inductions from novel categories: The role of language and conceptual structure, *Cognitive Development*, 5, 171-196.
- Dellal, M. (2010). *Çocuk edebiyatında öykü türünün çocuğun kavram gelişimine etkileri üzerine bir araştırma (gülten dayioğlu örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Demir, C. (2006). Türkçe eğitimi ve kişisel kelime serveti. *Millî Eğitim Dergisi*, 169, 207-225.
- Demirel, Ş. (Editör). (2010). *Edebî metinlerle çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Derman, S. (2002). *Anadil (Türkçe) öğretiminde masal metinlerinin kullanılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dizdaroğlu, H. (1988). Terimler üzerine. *Dil yazıları I*. Ankara: TTK Basımevi.
- Doğan. O. (2007). *İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersi "bir ülke bir bayrak" ünitesindeki kavramların öğrenilmesinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Doğanay, A. (2005). Öğretimde kavram ve genellemelerin geliştirilmesi. C. Öztürk ve D. Dilek (Editör). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Dünder, H. (2007). *Kavram analizi stratejisinin öğrencilerin kavram öğrenme başarısı ve hayat bilgisi dersine ilişkin tutumlarına etkisi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ege, P. (2005). Çocuklarda okuryazarlık gelişimi. S. Topbaş (Editör). *Dil ve kavram gelişimi*. Ankara: Kök Yayıncılık, ss. 140-153.
- Eğilmez, İ. (2010). *İlköğretim Türkçe ders kitaplarındaki söz varlığının ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarına aktarımı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Elçin, Ş. (1993). *Halk edebiyatına giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Enginün, İ. (2006). Çocuk edebiyatı ve çocuk kitapları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XIX (1), 213-222.
- Erden, M. ve Akman, Y. (2005). *Gelişim ve öğrenme* (14. Baskı). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Erdener, E. (2009). Vygotsky'nin düşünce ve dil gelişimi üzerine görüşleri: Piaget'e eleştirel bir bakış. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 85-103.
- Ergenç, H. İ. (2002). Anadilinde Türkçe yapılan eğitimin kavram gelişimine ve düşünce üretimine etkisi. *Türkçenin Dünü, Bugünü, Yarını Uluslararası Bilgi Şöleni Bildiri kitabı* içinde (ss.129-136). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ergin, M. (1986). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Erkul, A.B. (2008). *İlköğretim 8. sınıf türkçe kitaplarındaki olaya dayalı metinlerin öğrencilerin söz varlığını geliştirmedeki etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Erol, A. (2017). *Türkçe öğretimi bağlamında Bestami Yazgan'ın şiirleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

- Esen, Ş. (2016). *Memduh Şevket Esendal'ın hikâyelerinin söz varlığı ve değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Fidan, N. (1985). *Okulda öğrenme ve öğretme*. Ankara: Alkım Yayıncılık.
- Flanigan, K. (Erişim Tarihi: 18. 12. 2015). *Types of context clues*. http://www.readwritethink.org/files/resources/lesson_images/lesson1089/types_context_clues.pdf adresinden ulaşılmıştır.
- Gagne, R. M. (1985). *The conditions of learning* (4th ed.). New York: Holt Rinehart&Winston.
- Gander, M. J. ve Gardiner, H.W. (1995). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (Yay. Haz.: Bekir Onur). Ankara: İmge Kitabevi.
- Gelman, S. A. ve Markman, E. M. (1986). Categories and induction in young children, *Cognition*, 23, 183-208.
- Gezer, A. (2006). *Soyut kavramların öğretiminde hayvan masallarının yeri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Göçer, A. (2009). Türkçe eğitiminde öğrencilerin söz varlığını geliştirme etkinlikleri ve sözlük kullanımı. *Turkish Studies*, 4 (4). 1025-1055.
- Göçer, A. (2015). Türkçe dersi metin işleme sürecinde bağlam temelli sözcük öğretimi ve etkin sözcük dağarcığı oluşturmadaki işlevi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3 (1), 48-63.
- Gögebakan, C. (2010). *Yavuz Bülent Bakiler'in "Duvak" adlı şiir kitabının söz varlığı*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Göğüş, B. (1978). *Orta dereceli okullarımızda Türkçe ve yazın eğitimi*. Ankara: Gül Yayınları.

- Gökçe, B. (2008). *Gülten Dayıoğlu'nun çocuk öykülerinde değer eğitimi ve öykülerin Türkçeye katkısı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Gökdayı, H. (2008). Türkçede kalıp sözler. *Bilig*, 44, 89-110.
- Gökşen, E. N. (1956). Masalın imkânları ve ana dile hizmeti. *Türk Dili*, III (33), 546.
- Göz, İ. (2003). *Yazılı Türkçenin kelime sıklığı sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Gravetter, J. F. ve Forzano, L. B. (2012). *Research methods for the behavioral sciences* (4. Baskı). USA: Linda Schreiber-Ganster.
- Greenwood, S. C. ve Flanigan, K. (2007). Overlapping vocabulary and comprehension: context clues complement semantic gradients. *The Reading Teacher*, 61 (3), 249-254.
- Günay, V. D. (2007). *Sözcükbilime giriş*. İstanbul: Multilingual.
- Gündoğdu, A. E. (2012). *Türk çocuk yazınında söz varlığı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Güneş, F. (2013). Türkçede metin öğretimi yerine metinle öğrenme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 603-637.
- Güneş, F. (2014). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gür, T. (2014). Bağlam temelli öğretimin ilkökul üçüncü sınıf öğrencilerine kelime öğretiminde kullanılması. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 242-253.
- Gürel, Z., Temizyürek, F. ve Şahbaz N. K. (2007). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Güzel, A. ve Karatay H. (Editörler). (2013). *Türkçe öğretimi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Halliday, M. A. K. ve Hasan, R. (1985). *Language, context and text: a social semiotic perspective*. Geelong: Deakin University Press.
- Hatipoğlu, N. (2003). *Üniversitede Türk dili*. (8. Baskı). Ankara: Barış Yayınları.

- Hatipoğlu, V. (1981). *Türk dilinde ikileme*. Ankara: TDK Yayınları.
- Hatipoğlu, V. (1982). *Dilbilgisi terimleri sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Helvacı, O. (2004). *Okuma ediminde bağlam ipuçlarının sözcük edimine etkisi / the effect of contextual clues in vocabulary acquisition in reading performance*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yabancı Dil Öğretimi Tezli Yüksek Lisans Programı, İstanbul.
- Hengirmen, M. (1999). *Dilbilgisi ve dilbilim terimleri sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Hengirmen, M. (2011a). *Deyimler sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınları.
- Hengirmen, M. (2011b). *Atasözleri sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınları.
- İlter, İ. (2017). Farklı okuma yeteneklerindeki öğrencilere kelime anlamlarının öğretimi: bağlam temelli öğretimin okuduğunu anlama üzerinde kontrollü bir değerlendirmesi. *Eğitim ve Bilim*, 42 (190), 437-463.
- İmer, K., Kocaman, A., Özsoy, A. S. (2011). *Dilbilim sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- İşnas, S. (2011). *Masal türünün çocuktaki kavram gelişimine etkisi üzerine bir inceleme (Cahit Zarifoğlu örneği)*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Kantarcıoğlu, S. (1991). *Eğitimde masalın yeri*. Ankara: MEB Yayınları.
- Kantemir, E. (1997). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Engin Yayınları.
- Karababa, S. (2013). *Feyza Hepçilingirler'in romanlarında söz varlığı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Karadağ, Ö. (2005). *İlköğretim 1. kademe öğrencilerinin kelime hazinesi üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karadağ, Ö. (2013). *Kelime öğretimi*. İstanbul: Kriter Yayınevi.

- Karakuş, İ. (2000). *Türkçe, Türk dili ve edebiyatı öğretimi (öğretmen el kitabı)*. Ankara: Sistem Ofset Yayınları.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (23. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karatay, H. (2007a). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5 (3), 463-477.
- Karatay, H. (2007b). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının ortak kelime kazandırma yönünden değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karatay, H. (2007c). Kelime öğretimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27 (1), 141-153.
- Katı, Y. (2015). *Yavuz Bahadıroğlu'nun çocuk hikâyelerinde değerler eğitimi ve söz varlığı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Kavsaoglu, Z. S. (1990). Kavram gelişim aşamaları ve "büyük- küçük, uzun- kısa" kavramlarını işlev ve dil düzeyinde oyun yöntemi ile değerlendiren bir araştırma, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 23 (2).
- Kaya, E. (2008). *İlköğretim II. kademe ders kitaplarında söz varlığı incelemesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Keil, F. C. (1989). *Concepts, kinds and cognitive development*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Keklik, S. (2012). Karşıt anlamlı kelimelerin altı-on bir yaş arası öğrenciler tarafından kavranma düzeyleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 70-86.
- Keklik, S. (2015). *Çocukta dil edinimi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Kılıç, F. (2007). Kavramların öğretiminde kavramın içerik öğelerinin açıklanmasının akademik başarıya etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (2), 145-161.

- Kılınç, A. (2007). Bir öğretim stratejisi olarak kavram haritalarının kullanımı. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, IV (II)*, 21-48.
- Kırkkılıç, A. ve Akyol, H. (Editörler). (2009). *İlköğretimde Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kısa, F. (2007). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde beyin fırtınası tekniğiyle kavram öğretiminin öğrencilerin akademik başarı düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Klausmeier, H. J. (1985). *Educational psychology*. Fifth Edition. New York: Harper&Row Publishers, p. 277.
- Kodan, H. (2011). *Bilgilendirici ve öyküleyici metinlerde kelime haritası yönteminin ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinelerini geliştirmeye etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kol, S. (2011). Erken çocuklukta bilişsel gelişim ve dil gelişimi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21*, 1-21.
- Korkmaz, Z. (2003). *Grammer terimleri sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Kurudayıoğlu, M. (2005). *İlköğretim u. kademe öğrencilerinin kelime hazinesi üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Leech, N. L., Barret, K. C., Morgan, G. A. (2005). *SPSS for intermediate statistics: use and interpretation. (second edition)*. London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Lyons, J. (1983). *Kuramsal dilbilime giriş*. (Çev.: Ahmet Kocaman). Ankara: TDK Yayınları.
- Malatyalı, E. ve Yılmaz, K. (2010). Yapılandırmacı öğrenme sürecinde kavramlar ve önemi: kavramların pedagojik açıdan incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3 (14)*, 320-332.

- Manca, E. (2012). The notion on context: context and co-text. *Context and Language*. Universita Del Salento. Coordinemonte SIBA. 5-24.
- Mangır, M. (2009). *Osman Cemal Kaygılı'nın eserlerindeki sözvarlığı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- McCarten, J. (2007). *Teaching vocabulary lessons from the corpus lessons for the classroom*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MEB. (2006). *Talim ve terbiye kurulu başkanlığı ilköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınevi.
- MEB. (2015). *Talim ve terbiye kurulu başkanlığı Türkçe dersi (1- 8. Sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınevi.
- MEB. (2017). *Talim ve terbiye kurulu başkanlığı Türkçe dersi (1- 8. Sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınevi.
- Meibauer, J. (2012). What is a context? theoretical and empirical evidence. *What is a context*. R. Finkbeiner, J. Meibauer and Petra B. Schumacher (Ed.). Amsterdam: Philadelphia.
- Mert, E. (2009). *Türkçenin söz varlığı açısından Eflatun Cem Güney'in derleyip yazdığı masallar*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Mert, E. (2009). Anadili eğitimi ve öğretimi sürecinde söz varlığı belirleme çalışmalarının önemi ve “deyim” kazandırmaya yönelik etkinlik önerileri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (2), 83-93.
- Morgan, C. T. (2013). *Psikolojiye giriş*. S. Karakaş-R. Eski (Ed.). Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Murphy, G. L. ve Lassaline, M. E. (1997). Hierarchical structure in concepts and the basic level of categorization. In K. Lamberts ve D.R. Shanks (Ed.). *Knowledge, concepts and categories*. Cambridge, MA: MIT Press.

- Novak, J. (1998). *Learning, creating and using knowledge: concept maps as facilitative tools in schools and corporations*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Oğuzkan, F. (2001). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayınları.
- Okur, A. (2007). *Serbest okuma etkinliğinin sözcük hazinesi ve kavram gelişimine etkisi (meb tarafından ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine önerilen 100 temel eser örneğinde)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Okur, A. ve Dağtaş, A. (2014). Ortaokula yönelik kelime öğretimi çalışmaları. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2 (4), 66-84.
- Öz, G. (2012). *İlköğretim sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarının söz varlığı bakımından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Özbay, M. (2007). *Türkçe özel öğretim yöntemleri 1*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özbay, M. (2008). *Türkçe özel öğretim yöntemleri 2*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özbay, M. ve Melanlıoğlu, D. (2008). Türkçe eğitiminde kelime hazinesinin önemi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(5), 30-45.
- Özbay, M. ve Melanlıoğlu, D. (2009). Türkçe eğitiminde deyimlerin öğrenme öğretme süreci bakımından değerlendirilmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 181, 8-20.
- Özbay, M. (2010). *Türkçe öğretimi yazuları*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özçelik, D. A. (1988). *3-11. sınıf (9.-17. yaş) öğrencilerinde görülen biçimiyle kavram (söz dağarcığı) gelişimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları.
- Özlem, D. (2004). *Mantık klasik/sembolik mantık mantık felsefesi*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

- Özyar, G. (2012). *Okuma becerisinin geliştirilmesi ve çocuğun dil-kavram gelişmesi bağlamında yalvaç ural'ın çocuk kitapları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özyürek, M. (1984). Kavram öğrenme ve öğretme. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16 (2), 347-366.
- Özyürek, M. (2010). *Bireysel farklılıkları inceleme yaklaşımları*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Pallant, J. (2003). *SPSS survival manual*. Buckingham: Open University Press.
- Palmer, F.R. (1976). Linguistic context. *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press. ss. 92-101.
- Piaget, J. (1938). *Çocukta dil ve düşünme*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Pilav, S. (2008). *Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin söz varlığı üzerine bir araştırma*.Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Püsküllüoğlu, A. (1994). *Arkadaş Türkçe sözlük*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Sağlam, M. Y. (2004). *Atasözleri kaybolan kültür mirasımız*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (1999). *Masal araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sarıçoban. A. ve Başibek, N. (2012). *Orta-üstü düzeyde sözcük öğretiminde kullanılan bağlam yöntemine karşı bellek destekleyici tekniği*. *Eğitim ve Bilim*, 37 (64).
- Sayın, Ö. (2014). *İlköğretim 5. sınıf Türkçe derslerinde çoklu zekâ kuramı temelinde kavram öğretimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Seiger-Ehrenberg, S. (1985). *Concept development. in developing minds: a resource book for teaching thinking*. A. L. Coasta (Ed.). Alexandria, VA: Association for supervision and Curriculum Development.
- Senemoğlu, N. (2015). *Gelişim, öğrenme ve öğretim*. Ankara: Yargı Yayınevi.

- Sevinç, M. (2003). *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Smith, E. E., Nolen-Hoeksema, S., Fredrickson, B., Loftus, G. R., Bem, D. J., Maren, S. (2014). *Atkinson ve Hilgard psikolojiye giriş*. (Çev.: Öznur Öncül, Deniz Ferhatoğlu). Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Söylemez, A. S. (2001). *Teaching vocabulary in context/bağlam içinde kelime öğretimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Şen, E. (2009). *1980'den günümüze çocuk edebiyatı alanında yazılmış yerli çocuk tiyatrosu metinlerinin söz varlığı üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Şirin, M. R. (2000). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tekin, A. (1995). *Edebiyatımızda isimler ve terimler*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Temizkan, M. (2009). *Metin türlerine göre okuma eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Temur, T. (2006). *İlköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin yazı dilindeki kelime hazinelerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Topbaş, S. (Editör). (2005). *Dil ve kavram gelişimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Torun, F. P. (2008). *Bağlam içinde dil öğretimi: özgün canlandırma hikâyelerle dil öğretiminin çocukların ingilizce öğrenmeye karşı tutumları üzerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İngiliz Dili Eğitimi, Adana.
- Tosunoğlu, M. (1999). Kelime servetinin eğitim öğretimdeki yeri ve önemi. *Millî Eğitim Dergisi*, 144, 71-73.
- Turan, Ü. D. (2013). Edimbilim I. A. S. Özsoy ve Z. Erk Emeksiz (Editörler). *Genel dilbilim* u. ss. 90-113. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.

- Türkçe Sözlük (2005). Ankara: TDK Yayınları.
- Ülgen, G. (1988). *Eğitim psikolojisinde kavram geliştirme: uygulama ve kuramlar*. Ankara: Özkan Matbaacılık.
- Ülgen, G. (1994). *Eğitim psikolojisi: kavramlar, ilkeler, yöntemler, kuramlar ve uygulamalar*. Ankara: Lazer Ofset.
- Ülgen, G. (2001). *Kavram geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Wharton, T. (2010). *context. in the pragmatics encyclopedia*. L. Cummings (Editör), 74-75, London: Routledge.
- Vardar, B. (2007). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Multilingual.
- Vygotsky, L.S. (1998). *Düşünce ve dil*. (2. Baskı). İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Yalçın, S. K. (2005). *İlköğretim 1. ve 5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki sözvarlığı unsurlarının eğitsel açıdan değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Yaman, H. ve Akkaya, D. (2012). Dil biliminin kelime öğretimine açılan kapısı: bağlam türleri. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7 (3), 2599-2610.
- Yardımcı, M. (2004). *Türk halk edebiyatında nesir*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Yavuz, M. H. (2002). *Masallar ve eğitimsel işlevleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yel, S. (2006). Kavram geliştirme ve öğretimi. C. Öztürk (Editör). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık. 148-177.
- Yeşil, H. (2000). Çocuk kitaplarındaki atasözü ve deyimlerin önemi. S. Sever (Ed.). *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Yılar, Ö. ve Turan, L. (Editörler). (2010). *Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yolcu, S. (2010). *Bracken temel kavram gelişimi ölçeği ifade edici Türkçe formunun oluşturulması ve temel kavramlarla kişilerarası problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yurt, S. (2016). Aytül Akal'ın gökyüzünde balonlar adlı öykü kitabının söz varlığı. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 425-444.
- Yurtbaşı, M. (2012). *Sınıflandırılmış atasözleri sözlüğü*. İstanbul: Excellence Publishing.
- Yurtbaşı, M. (2013). *Sınıflandırılmış deyimler sözlüğü*. İstanbul: Excellence Publishing.
- Yücel, F. (2005). Dil edinimi ve masal dili. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 105-115.
- Zülfikar, H. (1991). *Terim sorunları ve terim yapma yolları*. Ankara: TDK Yayınları.
- Zülfikar, H. (2007). Düünden bugüne Türkçe. *Türk Dili*, 668, 349-35.

EKLER**EK-1. Tüm Sözcüklerin Sıklık Dizini**

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
1	bir	1991	38	masal	222
2	de/da	1626	39	biraz	221
3	de-	1115	40	iste-	221
4	bu	1071	41	bütün	218
5	ol-	1038	42	yer	217
6	ben	706	43	şey	214
7	ile	691	44	kuş	212
8	o	657	45	arkadaş	209
9	ve	586	46	zaman	203
10	ne	568	47	biri	197
11	başla-	475	48	tavşan	194
12	sonra	443	49	çocuk	192
13	gel-	438	50	yavru	189
14	çok	432	51	al-	183
15	güzel	432	52	ses	178
16	sen	426	53	uç-	178
17	gün	368	54	siz	177
18	mı/mi/mu/mü	352	55	geç-	167
19	gör-	341	56	sevgi	167
20	anne	340	57	hem	165
21	var	326	58	çık-	163
22	git-	322	59	*güneş	162
23	her	314	60	gül	159
24	diye	306	61	kendi	158
25	kardeş	302	62	üzeri	158
26	yap-	301	63	devam etmek	152
27	gibi	290	64	su	151
28	ama	285	65	ver-	148
29	biz	276	66	anlat-	147
30	için	263	67	doğru	147
31	ağaç	250	68	kal-	142
32	onlar	242	69	çiçek	141
33	orman	239	70	sev-	139
34	ki (bağlaç)	233	71	duy-	132
35	söyle-	232	72	en (zarf)	131
36	bak-	229	73	anla-	129
37	daha	225	74	küçük	129

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
75	kadar	127	117	böyle	94
76	değil	126	118	yaprak	93
77	iyi	126	119	bul-	92
78	dal	125	120	hiç	91
79	bil-	124	121	büyük	90
80	herkes	123	122	yaşa-	90
81	sincap	123	123	düş-	89
82	iş	121	124	yağmur	89
83	rüzgâr	121	125	şarkı	88
84	sabah	120	126	hemen	87
85	ye-	119	127	mutluluk	87
86	iç	117	128	ora	87
87	ev	116	129	sevinç	87
88	şehir	116	130	gece	86
89	beraber	113	131	başka	85
90	aslan	112	132	getir-	85
91	baş	112	133	öyle	85
92	göz	112	134	gül-	84
93	sor-	112	135	şöyle	84
94	el (organ)	111	136	şu	84
95	aç-	110	137	baba	80
96	son	110	138	unut-	80
97	*allah	109	139	bunlar	79
98	yan	109	140	bura	79
99	insan	107	141	çınar	79
100	sıra	107	142	işte	79
101	dağ	106	143	ayı	78
102	hayvan	106	144	*dünya	77
103	kurt (yırtıcı hayvan)	104	145	akşam	77
104	üç	104	146	karşı	77
105	önce	102	147	bile	76
106	söz	102	148	nasıl	76
107	hâl	101	149	tilki	76
108	yine	99	150	ağla-	75
109	yok	98	151	gökyüzü	75
110	bir yandan	97	152	koş-	75
111	iki	97	153	bir varmış bir yokmuş (tekerleme)	74
112	düşün-	96	154	dön-	74
113	ara	95	155	fakat	74
114	çalış-	95	156	yuva	74
115	güzellik	95	157	*keloğlan	73
116	yıldız	95			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
158	artık	73	200	etraf	57
159	diğer	72	201	keci	57
160	uyu-	72	202	konuş-	57
161	durum	71	203	kapı	56
162	yeni	71	204	elma	55
163	birbiri	70	205	karınca	55
164	ad	68	206	kaç-	54
165	dal-	68	207	meyve	54
166	dur-	68	208	cevap vermek	53
167	dinle-	67	209	eşek	53
168	kanat	67	210	koyun (hayvan)	53
169	şasıır-	67	211	ne kadar	53
170	bahçe	65	212	toprak	53
171	çünkü	65	213	yalvar-	53
172	karga	65	214	et-	52
173	oku-	65	215	tatlı	52
174	ay (otuz gün)	64	216	bekle-	51
175	bırak-	64	217	heyecan	51
176	gir-	64	218	tane	51
177	ışık	64	219	bu arada	50
178	ülke	64	220	gönül	50
179	yol	64	221	götür-	50
180	dede	63	222	aynı	49
181	şimdi	63	223	bit-	49
182	*bülbül	62	224	büyü-	49
183	iyice	62	225	deniz	49
184	kon-	62	226	fil	49
185	dost	61	227	okşa-	49
186	teşekkür etmek	61	228	ak-	48
187	yıl	61	229	gez-	48
188	kuzu	60	230	hayat	48
189	ön	60	231	mavi	48
190	topla-	60	232	taraf	48
191	*kafdağı	59	233	yemek	48
192	yan-	59	234	bulut	47
193	yürek	59	235	evet	47
194	gök	58	236	fare	47
195	hepsi	58	237	padişah	47
196	oyna-	58	238	hava	46
197	sadece	58	239	iç-	46
198	üzül-	58	240	kurtar-	46
199	ceviz	57	241	kuyruk	46

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
242	rüya	46	284	halk	40
243	sanki	46	285	haydi	40
244	sür-	46	286	kelebek	40
245	balık	45	287	kış	40
246	ilk	45	288	maymun	40
247	kimi	45	289	tam	40
248	kimse	45	290	ayrıl-	39
249	koy-	45	291	kim	39
250	niçin	45	292	vur-	39
251	öp-	45	293	yanak	39
252	yaklaş-	45	294	*tombiş	38
253	zor	45	295	hep	38
254	araba	44	296	karar vermek	38
255	korku	44	297	kirpi	38
256	okul	44	298	kötü	38
257	papağan	44	299	renk	38
258	yüz (sima)	44	300	cam	37
259	çoban	43	301	dışarı	37
260	eski	43	302	hafta	37
261	havuç	43	303	kara (renk)	37
262	hele	43	304	peki	37
263	hükümdar	43	305	sarı	37
264	kurbağa	43	306	taş	37
265	nerede	43	307	tepe	37
266	öğretmen	43	308	*alış	36
267	dayan-	42	309	at-	36
268	salla-	42	310	bal	36
269	alt	41	311	buğday	36
270	böylece	41	312	dolaş-	36
271	can	41	313	geri	36
272	es-	41	314	in-	36
273	gak	41	315	kavak	36
274	kral	41	316	kır-	36
275	sevin-	41	317	koku	36
276	seyret-	41	318	kurtul-	36
277	uç	41	319	ninni	36
278	yürü-	41	320	sefer (kez)	36
279	ayak	40	321	süt	36
280	dol-	40	322	tut-	36
281	dostluk	40	323	yeniden	36
282	efendim	40	324	canım	35
283	göl	40	325	dert	35

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
326	doğ-	35	368	sarı-	31
327	kırmızı	35	369	sel	31
328	merak	35	370	sıcak	31
329	sevgili	35	371	şaşkınlık	31
330	tabii	35	372	arı (hayvan)	30
331	yavaş yavaş	35	373	bin-	30
332	bahar	34	374	bu kadar	30
333	kork-	34	375	dinozor	30
334	ne olur	34	376	elbette	30
335	balon	33	377	hız	30
336	hayret	33	378	kucak	30
337	kaldır-	33	379	niye	30
338	kulak	33	380	uzat-	30
339	mutlu	33	381	üzüm	30
340	neşe	33	382	yet-	30
341	pınar	33	383	ağız	29
342	saç	33	384	öfke	29
343	uzun	33	385	saldır-	29
344	yalnız	33	386	uyku	29
345	zıpla-	33	387	dolunay	28
346	*sibel	32	388	gönder-	28
347	art-	32	389	göster-	28
348	bulun-	32	390	güvercin	28
349	çıkır-	32	391	hatta	28
350	defa	32	392	hav (yansıma)	28
351	iyilik	32	393	kırk	28
352	kafes	32	394	kopar-	28
353	otur-	32	395	salkım	28
354	öl-	32	396	saray	28
355	öt-	32	397	uyan-	28
356	pençere	32	398	var-	28
357	yardım etmek	32	399	*ceren	27
358	yaşlı (ihtiyar)	32	400	arka	27
359	*nasreddin hoca	31	401	dua etmek	27
360	altın	31	402	hediye	27
361	asma	31	403	karın	27
362	aşağı	31	404	mevsim	27
363	bağır-	31	405	nehir	27
364	çek-	31	406	yağ-	27
365	fazla	31	407	yaz	27
366	kitap	31	408	yedi	27
367	kükre-	31	409	yorul-	27

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
410	aman	26	452	komşu	24
411	ara-	26	453	nine	24
412	avcı	26	454	olay	24
413	bazı	26	455	özür dilemek	24
414	ceylan	26	456	pek	24
415	derin	26	457	pençe	24
416	diken	26	458	serçe	24
417	eğer	26	459	seslen-	24
418	gece yarısı	26	460	sırt	24
419	gülümse-	26	461	tak-	24
420	hiçbir	26	462	tarla	24
421	içeri	26	463	üst	24
422	inle-	26	464	ya	24
423	kız-	26	465	yeşil	24
424	köy	26	466	al	23
425	para	26	467	bazen	23
426	peş	26	468	boyun	23
427	ulaş-	26	469	çuval	23
428	yat-	26	470	diş	23
429	yiyecek	26	471	dua	23
430	yoksa	26	472	güzelim	23
431	acı	25	473	ikisi	23
432	aile	25	474	kız	23
433	ancak	25	475	kolay	23
434	bayram	25	476	misafir	23
435	çiftçi	25	477	ördek	23
436	fırtına	25	478	parla-	23
437	haber	25	479	sarmaşık	23
438	karpuz	25	480	sebep	23
439	kendine gelmek	25	481	tamam	23
440	kırlangıç	25	482	toplan-	23
441	kısa	25	483	ümit	23
442	kök	25	484	*çomak	22
443	mutlu olmak	25	485	*nazlı hilal	22
444	şekil	25	486	*profesör pap	22
445	türkü	25	487	ayna	22
446	yapıl-	25	488	beri	22
447	yüce	25	489	boynunu bükmek	22
448	*ay	24	490	çam	22
449	bir türlü	24	491	dakika	22
450	gerek-	24	492	dev	22
451	kendi kendine	24	493	dik-	22

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
494	dolu (boş karştı)	22	536	kadın	20
495	düş (rüya)	22	537	kalp	20
496	ihtiyar	22	538	kaplumbağa	20
497	ise	22	539	kartal	20
498	kalk-	22	540	kez	20
499	muz	22	541	öğren-	20
500	pembe	22	542	soğuk	20
501	saat	22	543	usta	20
502	sabır	22	544	uykuya dalmak	20
503	sus-	22	545	uzaklaş-	20
504	sürü	22	546	vakit	20
505	süzül-	22	547	yakala-	20
506	tohum	22	548	yaz-	20
507	yardım	22	549	*ulu çınar	19
508	*gülistan	21	550	adam	19
509	ah	21	551	aldır-	19
510	akıl	21	552	başına gelmek	19
511	amca	21	553	beğen-	19
512	aş-	21	554	bitir-	19
513	damlacık	21	555	bölüş-	19
514	gözyaşı	21	556	cevap	19
515	kenar	21	557	cık (yansıma)	19
516	kendinden geçmek	21	558	çare	19
517	kes-	21	559	dalga	19
518	o kadar	21	560	damla	19
519	ova	21	561	ders	19
520	öldür-	21	562	dolayı	19
521	pamuk	21	563	duyul-	19
522	rengârenk	21	564	gece gündüz	19
523	sallan-	21	565	kaç	19
524	tüy	21	566	kar	19
525	yeryüzü	21	567	oğul	19
526	yetiş-	21	568	sofra	19
527	yüz-	21	569	uzak	19
528	*bilgen	20	570	yaramaz	19
529	*şefkat çınarı	20	571	yola çıkmak	19
530	*ürafa	20	572	*çil horoz	18
531	akıllı	20	573	*dikkuyruk	18
532	bugün	20	574	*kara karga	18
533	çakal	20	575	*şekercan	18
534	fidan	20	576	*zafer ırmağı	18
535	hazırla-	20	577	*zümürdüanka	18

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
578	açıl-	18	620	kovala-	17
579	ateş	18	621	kunduz	17
580	bisiklet	18	622	patlıcan	17
581	derken	18	623	sağ (yön)	17
582	domates	18	624	sakla-	17
583	ekmek	18	625	şırıl şırıl	17
584	ey	18	626	taşı-	17
585	hatırla-	18	627	tavuk	17
586	hoşuna gitmek	18	628	tel	17
587	kahkaha	18	629	uyar-	17
588	kırt (yansıma)	18	630	üzüntü	17
589	kıyı	18	631	yarın	17
590	leylek	18	632	yemyeşil	17
591	parça	18	633	yılan	17
592	pırıl pırıl	18	634	*dünya hanım	16
593	sahip	18	635	*özcan	16
594	tatlı tatlı	18	636	ağaçkakan	16
595	varlık	18	637	an	16
596	yani	18	638	asmacık	16
597	yarı	18	639	atıl-	16
598	zaten	18	640	atla-	16
599	*bülbül sultan	17	641	benze-	16
600	*ham mısır	17	642	birden	16
601	*mevla	17	643	doldur-	16
602	*sümbül nine	17	644	dört	16
603	acı-	17	645	düdük	16
604	başkaları	17	646	günlerce	16
605	birer birer	17	647	hoş	16
606	birkaç	17	648	ışıl ışıl	16
607	canlı	17	649	kanarya	16
608	cıvıl cıvıl	17	650	karne	16
609	civciv	17	651	karşılık	16
610	çal-	17	652	kat	16
611	dil (organ)	17	653	kaybet-	16
612	doyur-	17	654	kırıl-	16
613	dökül-	17	655	kol	16
614	güç	17	656	kötülük	16
615	hangi	17	657	kuyu	16
616	hızlı	17	658	lale	16
617	hisset-	17	659	lütfen	16
618	hoplayıp zıplamak	17	660	mısır	16
619	ırmak	17	661	mışıl mışıl uyumak	16

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
662	nar	16	703	yaş (evre)	15
663	oyun	16	704	yumurta	15
664	ödev	16	705	yubarlan-	15
665	ör-	16	706	*karabenek	14
666	sağ ol	16	707	*merve	14
667	sandal	16	708	*zıpzip	14
668	soru	16	709	affet-	14
669	süsle-	16	710	ambar	14
670	uğraş-	16	711	at	14
671	ürüü üü (yansıma)	16	712	az	14
672	zorluk	16	713	bat-	14
673	*lalegül	15	714	bir bir	14
674	*sabri dede	15	715	birinci	14
675	*süleyman dede	15	716	boy	14
676	*yaramaz yağmur damlası	15	717	çırak	14
677	alay etmek	15	718	davran-	14
678	armut	15	719	dinlen-	14
679	bilgi	15	720	eğil-	14
680	boşuna	15	721	erken	14
681	çoş-	15	722	giy-	14
682	dikkat	15	723	gövde	14
683	fikir	15	724	hani	14
684	gaga	15	725	havla-	14
685	gezegen	15	726	ip	14
686	göre	15	727	karış-	14
687	hâlâ	15	728	kazan-	14
688	hata	15	729	kırk gün kırk gece	14
689	hayır (evet karşıtı)	15	730	kocaman	14
690	ileri	15	731	köşe	14
691	koca (büyük)	15	732	köylü	14
692	köpek	15	733	masmavi	14
693	lak (yansıma)	15	734	neden	14
694	merak etmek	15	735	nefes	14
695	mırıldan-	15	736	ot	14
696	oluş-	15	737	öyleyse	14
697	özle-	15	738	peynir	14
698	resim	15	739	saygı	14
699	sebze	15	740	sessizce	14
700	üz-	15	741	sol	14
701	yakın	15	742	şefkat	14
702	yankılan-	15	743	şiiir	14
			744	tanı-	14

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
745	tombul	14	787	mele-	13
746	torun	14	788	merdiven	13
747	yangın	14	789	neyse	13
748	yaş (gözyaşı)	14	790	on	13
749	yayı-	14	791	orta	13
750	yüksel-	14	792	ortanca	13
751	zafer	14	793	öte	13
752	*betül	13	794	razı olmak	13
753	*biricik	13	795	saç-	13
754	*cılız	13	796	sağa sola	13
755	*kara vızvız	13	797	sihirli	13
756	*kartopu	13	798	şükret-	13
757	*kıvrak kanat	13	799	taç	13
758	*kur'an	13	800	tırman-	13
759	*pembe şapkalı ördek	13	801	toplantı	13
760	*satürn	13	802	uza-	13
761	*tezcen	13	803	üfle-	13
762	boya-	13	804	yarış-	13
763	çağır-	13	805	yiğit	13
764	çığlık	13	806	yüksek	13
765	çoğal-	13	807	zalim	13
766	demir	13	808	*cancan	12
767	dut	13	809	*cincin	12
768	emin	13	810	*gümüş pençe	12
769	et	13	811	*gür meşe	12
770	gerçek	13	812	*hak	12
771	gonca	13	813	*mavi yele	12
772	gökkuşağı	13	814	*tam mısır	12
773	gölge	13	815	*uçan çiçek	12
774	hayal	13	816	*uyku kuşu	12
775	hediye etmek	13	817	*zümrüt dağı	12
776	herhâlde	13	818	ağabey	12
777	hoş geldin	13	819	ak	12
778	ilkbahar	13	820	anahtar	12
779	inci	13	821	aydede	12
780	kabul etmek	13	822	bağla-	12
781	kat-	13	823	çarp-	12
782	kaya	13	824	ezan	12
783	kaybol-	13	825	filiz	12
784	kesil-	13	826	görev	12
785	kul	13	827	göz kırpma	12
786	küs-	13	828	gündüz	12

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
829	hastalık	12	871	bas-	11
830	hayırlı akşamlar	12	872	belki	11
831	kahvaltı	12	873	beslen-	11
832	kapla-	12	874	beş	11
833	kazak	12	875	birçok	11
834	kese	12	876	burun	11
835	keyif	12	877	cıvıltı	11
836	kova	12	878	çevir-	11
837	kurnaz	12	879	çukur	11
838	küçücük	12	880	daldan dala	11
839	martı	12	881	değnek	11
840	memnun	12	882	derman	11
841	mücevher	12	883	eğlen-	11
842	nihayet	12	884	fark etmek	11
843	olup biten	12	885	gerek	11
844	ortalık	12	886	görün-	11
845	rağmen	12	887	gürültü	11
846	sabret-	12	888	hızlan-	11
847	sert	12	889	horoz	11
848	sıcaklık	12	890	hortum	11
849	süslen-	12	891	ikinci	11
850	taş-	12	892	kaplan	11
851	tüm	12	893	karanlık	11
852	ulu	12	894	kavga	11
853	yardımcı olmak	12	895	kok-	11
854	yolunu tutmak	12	896	mis	11
855	yukarı	12	897	nice	11
856	zavallı	12	898	öpücük	11
857	*azı dişi	11	899	papatya	11
858	*dostluk pınarı	11	900	peşine düşmek	11
859	*istanbul	11	901	san-	11
860	*mavi yumak	11	902	sar-	11
861	*sevgi ormanı	11	903	say-	11
862	*sevimli ayı	11	904	selam vermek	11
863	*tembel tavşan	11	905	soba	11
864	*tombul	11	906	sohbet	11
865	*vurgan	11	907	tat	11
866	*yağız ahmet	11	908	terk etmek	11
867	*yarım kuyruk	11	909	üzere	11
868	*zorba yılan	11	910	vezir	11
869	alev	11	911	yetiştir-	11
870	as-	11	912	zebra balığı	11

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
913	ziyaret	11	955	hak	10
914	*akpençe	10	956	hasta	10
915	*çelik kuş	10	957	hazine	10
916	*derviş yunus	10	958	huy	10
917	*ferman çoban	10	959	içinden geçirmek	10
918	*kara bulut	10	960	ikiz	10
919	*kara kedi	10	961	ilgi	10
920	*kırmızı yumak	10	962	inan-	10
921	*masal perisi	10	963	isim	10
922	*sokak çamuru	10	964	kabuk	10
923	*soylu kurt	10	965	kabul	10
924	*şehit pınarı	10	966	kayna-	10
925	*tolga	10	967	kel	10
926	*tombul fil	10	968	kol kola	10
927	*yankuyruk	10	969	koru-	10
928	asıl	10	970	lahana	10
929	aslında	10	971	masa	10
930	ata	10	972	neşeli	10
931	ayıcık	10	973	o gün bugündür	10
932	ayır-	10	974	ocak	10
933	bayrak	10	975	öğle	10
934	besle-	10	976	öğrenci	10
935	beyaz	10	977	ömür	10
936	bir araya gelmek	10	978	önemli	10
937	boya	10	979	patla-	10
938	buyur-	10	980	Pazar	10
939	çekil-	10	981	plan	10
940	davul	10	982	sararıp solmak	10
941	değerli	10	983	sevimli	10
942	devril-	10	984	silgi	10
943	dile-	10	985	sön-	10
944	doğrusu	10	986	şapka	10
945	duvar	10	987	taze	10
946	düşman	10	988	uyandır-	10
947	düşür-	10	989	villa	10
948	ek-	10	990	yak-	10
949	eksik	10	991	yan gelip yatmak	10
950	erik	10	992	yanlış	10
951	farklı	10	993	yurt	10
952	findık	10	994	zannet-	10
953	geçir-	10	995	zengin	10
954	gurur	10	996	zeytincik	10

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
997	*ahmet öğretmen	9	1039	genç	9
998	*akkepenek	9	1040	gezgin	9
999	*aktekir	9	1041	gizli	9
1000	*alğan	9	1042	göç-	9
1001	*anadolu	9	1043	gözlük	9
1002	*başparmak	9	1044	güven-	9
1003	*boncuk	9	1045	hazırlan-	9
1004	*güllü kız	9	1046	hikâye	9
1005	*haylaz tilki	9	1047	huzur (makam)	9
1006	*kavun teyze	9	1048	ilahi (tanrısal)	9
1007	*kuşlar padişahı	9	1049	ilerle-	9
1008	*tatlı dil	9	1050	inatçı	9
1009	*topal çerçi	9	1051	insanoğlu	9
1010	acı-	9	1052	istek	9
1011	aç	9	1053	karayılan	9
1012	adım	9	1054	karşılaş-	9
1013	aklına gelmek	9	1055	katıl-	9
1014	allah razı olsun	9	1056	kavuş-	9
1015	ana	9	1057	kaz (hayvan)	9
1016	arkadaşlık	9	1058	keşke	9
1017	bacak	9	1059	konu	9
1018	başar-	9	1060	koro	9
1019	başından geçmek	9	1061	kovalamaca	9
1020	bin (sayı)	9	1062	kucakla-	9
1021	birazdan	9	1063	nöbet tutmak	9
1022	birlikte	9	1064	oda	9
1023	boş	9	1065	odun	9
1024	canlar	9	1066	ok	9
1025	cennet	9	1067	rahatla-	9
1026	çalı	9	1068	rüzgârgülü	9
1027	çekiç	9	1069	saklan-	9
1028	çevre	9	1070	samimi	9
1029	çingirak	9	1071	sat-	9
1030	dağıt-	9	1072	seç-	9
1031	davranış	9	1073	selamla-	9
1032	dikkatini çekmek	9	1074	sepet	9
1033	dostça	9	1075	sessizlik	9
1034	dök-	9	1076	sohbet etmek	9
1035	dudak	9	1077	sol-	9
1036	eri-	9	1078	sormayın	9
1037	eşlik etmek	9	1079	söylen-	9
1038	gecik-	9	1080	şıp (yansım)	9

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
1081	taht	9	1122	biber	8
1082	takip etmek	9	1123	bir ara	8
1083	tanış-	9	1124	boyunca	8
1084	teselli etmek	9	1125	çabuk	8
1085	tir tir titremek	9	1126	çalışkan	8
1086	utan-	9	1127	çamur	8
1087	uyut-	9	1128	çırpın-	8
1088	üşü-	9	1129	değ-	8
1089	üzgün	9	1130	değiş-	8
1090	vak (yansıma)	9	1131	dere	8
1091	vatan	9	1132	derviş	8
1092	vazgeç-	9	1133	dillere destan olmak	8
1093	vırak (yansıma)	9	1134	dost olmak	8
1094	yalan	9	1135	doy-	8
1095	yara-	9	1136	efendi	8
1096	yariş	9	1137	ejderha	8
1097	yarışma	9	1138	elinden kurtulmak	8
1098	yerinde duramamak	9	1139	emir	8
1099	yeşer-	9	1140	eş	8
1100	yeter	9	1141	geçmiş olsun	8
1101	yıka-	9	1142	göğüs	8
1102	yüz (sayı)	9	1143	gözleri fal taşı gibi açılmak	8
1103	zeytin	9	1144	güçlü	8
1104	ziyaret etmek	9	1145	günaydın	8
1105	*ak bulut	8	1146	güzel mi güzel	8
1106	*akbey	8	1147	heybe	8
1107	*akyele	8	1148	hiç kimse	8
1108	*düş papatyası	8	1149	hindi	8
1109	*hasan hoca	8	1150	huzur	8
1110	*karaçay	8	1151	ihtiyaç	8
1111	*minnoş	8	1152	ilginç	8
1112	*müslüman	8	1153	kan	8
1113	*pembe yelkenli	8	1154	kapat-	8
1114	*rab	8	1155	kara kara düşünmek	8
1115	*sarı bülbül	8	1156	karşıla-	8
1116	*toykaz	8	1157	kavşak	8
1117	*zürafa	8	1158	kay-	8
1118	alın	8	1159	kere	8
1119	aman allah'ım (çeviri söz)	8	1160	kişi	8
1120	bari	8	1161	kop-	8
1121	bembeyaz	8	1162	kullan-	8

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
1163	kur-	8	1205	*bilge fare	7
1164	kurşun kalem	8	1206	*cankuyruk	7
1165	mal	8	1207	*çoban salih	7
1166	mazlum	8	1208	*gül dağı	7
1167	metre	8	1209	*haylaz karpuz	7
1168	mümkün	8	1210	*ısparta	7
1169	nazlı	8	1211	*kutup yıldızı	7
1170	ne mümkün	8	1212	*lale kız	7
1171	neden sonra	8	1213	*maymun mastar	7
1172	niyet	8	1214	*yıldız kız	7
1173	olabil-	8	1215	acele	7
1174	öğret-	8	1216	ağ	7
1175	paylaş-	8	1217	altı	7
1176	peri	8	1218	anlatıl-	7
1177	post	8	1219	av	7
1178	salıncak	8	1220	ayıp	7
1179	sarı sarı	8	1221	ayrı	7
1180	sayın	8	1222	ayrıca	7
1181	selam	8	1223	az gitmek uz gitmek, dere tepe düz gitmek (tekerleme)	7
1182	sıcacık	8	1224	az gitmek, uz gitmek (tekerleme)	7
1183	sıçra-	8	1225	bahset-	7
1184	sil-	8	1226	başkan	7
1185	söndür-	8	1227	bayram etmek	7
1186	söz almak	8	1228	be	7
1187	sun-	8	1229	belir-	7
1188	süre	8	1230	belli	7
1189	şaş-	8	1231	benekli	7
1190	tahta	8	1232	benzer	7
1191	tara-	8	1233	beşik	7
1192	tüfek	8	1234	bey	7
1193	tüylü	8	1235	bilge	7
1194	uçur-	8	1236	buv (yansıma)	7
1195	üçüncü	8	1237	cezalı	7
1196	üstelik	8	1238	çak-	7
1197	yakalan-	8	1239	çalın-	7
1198	yarat-	8	1240	çığlık atmak	7
1199	yarım	8	1241	delikanlı	7
1200	yatak	8	1242	doktor	7
1201	yele	8	1243	dönüş-	7
1202	yem	8	1244	düğün	7
1203	yün	8			
1204	zenginlik	8			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
1245	dünyalar (birinin) olmak	7	1286	korkut-	7
1246	düşünce	7	1287	kurul-	7
1247	düz	7	1288	kuş sütü	7
1248	elbise	7	1289	lezzetli	7
1249	ertesı	7	1290	manzara	7
1250	evvel zaman içinde, kalbur saman içinde (tekerleme)	7	1291	millet	7
1251	farkına varmak	7	1292	mis gibi	7
1252	fırsat bilmek	7	1293	miyavla-	7
1253	garip	7	1294	olgunlaş-	7
1254	gerekli	7	1295	on iki	7
1255	gizlice	7	1296	ortaya çıkmak	7
1256	görüş	7	1297	öbür	7
1257	güzelleş-	7	1298	öv-	7
1258	ha (ünlem)	7	1299	övün-	7
1259	haber vermek	7	1300	özellik	7
1260	hafif	7	1301	parmak	7
1261	hafifçe	7	1302	piknik	7
1262	halı	7	1303	profesör	7
1263	hayal kurmak	7	1304	renkli	7
1264	haykır-	7	1305	saçıl-	7
1265	hayran olmak	7	1306	sakın	7
1266	hazır	7	1307	saz	7
1267	hazırlık	7	1308	sık-	7
1268	hopla-	7	1309	sıkıl-	7
1269	hücum etmek	7	1310	sınıf	7
1270	hüngür hüngür	7	1311	simit	7
1271	hüzün	7	1312	sonbahar	7
1272	ilave etmek	7	1313	suç	7
1273	inşallah	7	1314	şart	7
1274	işaret	7	1315	şehirli	7
1275	kadıncağız	7	1316	şikâyet etmek	7
1276	kan ter içinde kalmak	7	1317	takla atmak	7
1277	kanat çırpma	7	1318	tek	7
1278	karar	7	1319	telaş	7
1279	kavga etmek	7	1320	ters	7
1280	kavun	7	1321	torba	7
1281	kaygı	7	1322	tutuş-	7
1282	kınalı kuzu	7	1323	tükenmez kalem	7
1283	kızar-	7	1324	ulu-	7
1284	kızgın	7	1325	vedalaş-	7
1285	kokla-	7	1326	veya	7
			1327	yakış-	7

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
1328	yeğen	7	1370	çağla-	6
1329	yelken	7	1371	çayır	6
1330	yorgun argın	7	1372	çıkış-	6
1331	yüzlerce	7	1373	çömlekçi	6
1332	*ağaç ülkesi	6	1374	çöp	6
1333	*akbıyık	6	1375	dağ başı	6
1334	*akkurt	6	1376	dalgalan-	6
1335	*anne bulut	6	1377	darı	6
1336	*aynalı tavşan	6	1378	daya-	6
1337	*dostluk rüzgârı	6	1379	delik	6
1338	*düş yıldızı	6	1380	diğeri	6
1339	*görkemli çınar	6	1381	dört bir yan	6
1340	*hürriyet denizi	6	1382	duygu	6
1341	*izmir	6	1383	düğme	6
1342	*kara pençe	6	1384	düzenle-	6
1343	*kara yele	6	1385	eğ-	6
1344	*keldaz	6	1386	el ele	6
1345	*kırmızı sincap	6	1387	el ele vermek	6
1346	*konya	6	1388	engin	6
1347	*kuşlar ülkesi	6	1389	etki	6
1348	*küsküs ağacı	6	1390	gemi	6
1349	*mastar	6	1391	gerçekten	6
1350	*mevlânâ	6	1392	gücü yetmek	6
1351	*nihal	6	1393	gürle-	6
1352	*nihal öğretmen	6	1394	haklı	6
1353	*sevgi dervîşi	6	1395	hanım	6
1354	*sonkuyruk	6	1396	hayırlı sabahlar	6
1355	*şakacı muz	6	1397	hayran hayran	6
1356	*yumak	6	1398	hesap	6
1357	alış-	6	1399	hizmet etmek	6
1358	ayağa kalkmak	6	1400	ısın-	6
1359	bağ	6	1401	ısır-	6
1360	balkon	6	1402	ısıt-	6
1361	bela	6	1403	ikram etmek	6
1362	bıçak	6	1404	işkence	6
1363	binlerce	6	1405	izle-	6
1364	bol bol	6	1406	kafa	6
1365	boz-	6	1407	kahve	6
1366	buz	6	1408	kanatlı	6
1367	canı yanmak	6	1409	kardeşlik	6
1368	canlan-	6	1410	karşısına dikilmek	6
1369	cin	6	1411	kaşık	6

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
1412	kavakçık	6	1454	şehit	6
1413	kebab	6	1455	şiddet	6
1414	kıpırda-	6	1456	şimşek	6
1415	kıvrıl-	6	1457	şimşek gibi	6
1416	kolay gelsin	6	1458	ta	6
1417	koskoca	6	1459	takıl-	6
1418	kuru-	6	1460	tamamla-	6
1419	kuyruklu yıldız	6	1461	teklif	6
1420	kürek	6	1462	tekrar etmek	6
1421	kütük	6	1463	ter	6
1422	laf atmak	6	1464	uğra-	6
1423	madem	6	1465	usan-	6
1424	merhaba	6	1466	uy-	6
1425	meydan	6	1467	uzan-	6
1426	misafir etmek	6	1468	uzay	6
1427	müddet	6	1469	veda etmek	6
1428	nasıl olsa	6	1470	yalnızlık	6
1429	nimet	6	1471	yapabil-	6
1430	not	6	1472	yara	6
1431	nur yüzlü	6	1473	yavrucak	6
1432	oluştur-	6	1474	yeri göğü inletmek	6
1433	öttür-	6	1475	yırtıcı	6
1434	öz	6	1476	yolcu	6
1435	paten	6	1477	yorgun	6
1436	pınar başı	6	1478	yön	6
1437	pişir-	6	1479	yut-	6
1438	rahat	6	1480	yüzlü	6
1439	rahatça	6	1481	zarar vermek	6
1440	sahi	6	1482	zarif	6
1441	sakal	6	1483	zayıf	6
1442	saksı	6	1484	zevk	6
1443	sarar-	6	1485	*akdeniz	5
1444	sayesinde	6	1486	*ankara	5
1445	seher vakti	6	1487	*asil kök	5
1446	serinle-	6	1488	*bilge balık	5
1447	sessiz	6	1489	*çömlekçinin çamuru	5
1448	simsiyah	6	1490	*demirkıran	5
1449	soylu	6	1491	*devler padişahı	5
1450	sözünü kesmek	6	1492	*gül bayramı	5
1451	sürat	6	1493	*gül nine	5
1452	şafak	6	1494	*güzel ses	5
1453	şakı-	6	1495	*karabey	5

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
1496	*lale nine	5	1538	çağrı	5
1497	*masal denizi	5	1539	çaresiz	5
1498	*mehmet akif	5	1540	çat (yansıma)	5
1499	*patlıcan şehri	5	1541	çekememek	5
1500	*sabah güneşi	5	1542	çeşit	5
1501	*sivas	5	1543	çınla-	5
1502	*süslü tavşan	5	1544	çıplak	5
1503	*tavşan nine	5	1545	çivi	5
1504	*topkuyruk	5	1546	çözüm	5
1505	*uzaylı gezgin	5	1547	çürü-	5
1506	*uzun kulak tavşan	5	1548	dalgın dalgın	5
1507	ağıt	5	1549	damla-	5
1508	ağlamaklı	5	1550	deli	5
1509	alaycı	5	1551	dertli	5
1510	anlam	5	1552	devamlı	5
1511	anlam vermek	5	1553	dış	5
1512	arada bir	5	1554	dilden dile	5
1513	artır-	5	1555	din-	5
1514	aş	5	1556	diyebil-	5
1515	âşık	5	1557	dün	5
1516	ateş püskürmek	5	1558	düşünüp taşınmak	5
1517	ayakkabı	5	1559	eğlence	5
1518	ayva	5	1560	ekip	5
1519	balta	5	1561	elbet	5
1520	başarı	5	1562	elinden gelmek	5
1521	baykuş	5	1563	esirge-	5
1522	bereket	5	1564	evvel zaman içinde (tekerleme)	5
1523	berrak	5	1565	fark	5
1524	bık-	5	1566	fedâ olmak	5
1525	bir olmak	5	1567	feryat	5
1526	boyan-	5	1568	fıkır fıkır	5
1527	bük-	5	1569	fırçala-	5
1528	büyüt-	5	1570	fırl fırl	5
1529	can vermek	5	1571	fırın	5
1530	canavar	5	1572	fırlat-	5
1531	canı acımak	5	1573	fırsat bulmak	5
1532	canı çıkmak	5	1574	fırsat vermek	5
1533	canı istemek	5	1575	fişkır-	5
1534	canı sıkılmak	5	1576	gagala-	5
1535	canını yakmak	5	1577	gelinlik	5
1536	ceza	5	1578	geri çekilmek	5
1537	cömert	5			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
1579	gezi	5	1621	kural	5
1580	görkemli	5	1622	kuyumcu	5
1581	görül-	5	1623	lazım	5
1582	gözlerine inanamamak	5	1624	lokma	5
1583	grup	5	1625	mahkeme	5
1584	gümüş	5	1626	marş	5
1585	gün boyu	5	1627	melek	5
1586	günden güne	5	1628	mendil	5
1587	günlük	5	1629	mor	5
1588	hak vermek	5	1630	muhabbet	5
1589	halde	5	1631	muradına ermek	5
1590	hareket	5	1632	nefes almak	5
1591	harman	5	1633	oduncu	5
1592	hatıra	5	1634	olta	5
1593	hayırdır	5	1635	oyun oynamak	5
1594	hayvanat bahçesi	5	1636	özellikle	5
1595	hilal	5	1637	pay	5
1596	hop (ünlem)	5	1638	pençe vurmak	5
1597	hoplaya zıplaya	5	1639	pıncarcık	5
1598	ilaç	5	1640	piş-	5
1599	ilgilendir-	5	1641	rahatsız olmak	5
1600	imdat	5	1642	saplan-	5
1601	indir-	5	1643	savaş	5
1602	ipek	5	1644	serçecik	5
1603	irkil-	5	1645	serin	5
1604	iştah	5	1646	sıkıntı	5
1605	iz	5	1647	siyah	5
1606	kalem	5	1648	sokak	5
1607	kandır-	5	1649	sözünde durmak	5
1608	kaptır-	5	1650	sultan	5
1609	karar-	5	1651	şaşkın	5
1610	karşılıklı	5	1652	şaşkın şaşkın	5
1611	kayık	5	1653	şeftali	5
1612	kekele-	5	1654	şen	5
1613	kırmızı kırmızı	5	1655	şişe	5
1614	kıymetli	5	1656	şükür	5
1615	kızgınlık	5	1657	tartışma	5
1616	konser	5	1658	tatil	5
1617	konuşul-	5	1659	tatlı mı tatlı	5
1618	koruk	5	1660	tava	5
1619	kum	5	1661	tek başına	5
1620	kuraklık	5	1662	tembel	5

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
1663	temizle-	5	1705	*kardeşlik rüzgârı	4
1664	tıkır tıkır	5	1706	*küçük hayvanlar ormanı	4
1665	tısla-	5	1707	*osmaniye	4
1666	tutun-	5	1708	*pembe bulut	4
1667	tuzak	5	1709	*peri padişahı	4
1668	uçuş-	5	1710	*sevgi rüzgârı	4
1669	uğur (amaç)	5	1711	*sevimli ayıcık	4
1670	ulaştır-	5	1712	*şanlıurfa	4
1671	umut	5	1713	*şehir şehir gezen nehir	4
1672	uyarı	5	1714	*taş şehri	4
1673	uyuyakal-	5	1715	*tonton tavşan	4
1674	üye	5	1716	*urfa	4
1675	üzüntülü	5	1717	*uzun kulak	4
1676	yamaç	5	1718	*yunus	4
1677	yapayalnız	5	1719	*zarif zürafa	4
1678	yaptır-	5	1720	acaba	4
1679	yaramazlık	5	1721	acı çekmek	4
1680	yardıma koşmak	5	1722	açlık	4
1681	yel	5	1723	aferin	4
1682	yık-	5	1724	ağıl	4
1683	yıldırım	5	1725	ağzının suyu akmak	4
1684	yiğitlik	5	1726	akla gelmek	4
1685	yok olmak	5	1727	al al	4
1686	yolun açık olsun	5	1728	alfabe	4
1687	yorgan	5	1729	alkış kopmak	4
1688	yorgunluk	5	1730	alkışla-	4
1689	yükle-	5	1731	allah allah	4
1690	zindan	5	1732	allah göstermesin	4
1691	*akşam güneşi	4	1733	amin	4
1692	*bilge rüzgâr	4	1734	amma	4
1693	*bilge sincap	4	1735	anlaşıl-	4
1694	*canpatlı dede	4	1736	araştır-	4
1695	*çukurova	4	1737	art	4
1696	*düş martısı	4	1738	atkı	4
1697	*erzurum	4	1739	avuç	4
1698	*fareli köy	4	1740	ay (ünlem)	4
1699	*güllü	4	1741	aydınlan-	4
1700	*güllü kadın	4	1742	ayrılık	4
1701	*has gül	4	1743	az kalsın	4
1702	*hızır dede	4	1744	bakış	4
1703	*hophop tavşan	4	1745	balıkçı	4
1704	*jüpiter	4			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
1746	baraj	4	1787	defter	4
1747	baş başa kalmak	4	1788	değişik	4
1748	bel	4	1789	değiştir-	4
1749	beyninden vurulmuşa dönme	4	1790	denge	4
1750	bildiğini okumak	4	1791	denil-	4
1751	bindir-	4	1792	der-	4
1752	bir de ne göreyim	4	1793	ders vermek	4
1753	bir hoş olmak	4	1794	deş-	4
1754	bir o yana, bir bu yana	4	1795	dikkat etmek	4
1755	bir sürü	4	1796	dil dökmek	4
1756	birik-	4	1797	dip	4
1757	birleş-	4	1798	diz (organ)	4
1758	bitki	4	1799	doku-	4
1759	bol	4	1800	dokun-	4
1760	boş durmamak	4	1801	dokuz	4
1761	bölge	4	1802	döv-	4
1762	buharlaş-	4	1803	duyur-	4
1763	buluş-	4	1804	düşünceye dalmak	4
1764	büyüklük	4	1805	düzen	4
1765	canını dişine takmak	4	1806	ekle-	4
1766	ciddileş-	4	1807	ele-	4
1767	coşkun	4	1808	emek	4
1768	cuma	4	1809	emret-	4
1769	çabucak	4	1810	eser kalmamak	4
1770	çaresizlik	4	1811	evlen-	4
1771	çarpım tablosu	4	1812	eyvah	4
1772	çatı	4	1813	faydalı olmak	4
1773	çekin-	4	1814	fıkra	4
1774	çerçi	4	1815	fide	4
1775	çeşit çeşit	4	1816	gâh	4
1776	çıkagel-	4	1817	galiba	4
1777	çırp-	4	1818	gayret	4
1778	çıtır çıtır	4	1819	geçit	4
1779	çimen	4	1820	gelin	4
1780	çirkin	4	1821	geri kalmamak	4
1781	çoğalt-	4	1822	gezdir-	4
1782	çöz-	4	1823	gıda	4
1783	çubuk	4	1824	gipta etmek	4
1784	dadaş	4	1825	girer girmez	4
1785	davet	4	1826	gönüllü gönülsüz	4
1786	davet etmek	4	1827	görebil-	4
			1828	göz ucuyla bakmak	4

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
1829	gözleri parlamak	4	1871	keyfine diyecek olmamak	4
1830	gururlan-	4	1872	kıpkırmızı	4
1831	güçlü kuvvetli	4	1873	kır (dağ,bayır)	4
1832	güldür-	4	1874	kırt kırt	4
1833	gülüş-	4	1875	kiraz	4
1834	güngörmüş	4	1876	koca koca	4
1835	gürül gürül	4	1877	kokulu	4
1836	hah, ha, ha (yansım)	4	1878	kolaylık	4
1837	haksızlık	4	1879	kondur-	4
1838	hallet-	4	1880	konuver-	4
1839	hamur	4	1881	koparıl-	4
1840	harf	4	1882	kovuk	4
1841	hart hurt	4	1883	körük	4
1842	hayret etmek	4	1884	kötü haber tez duyulur	4
1843	hep bir ağızdan	4	1885	kul sıkışmayınca hızır yetişmez	4
1844	hey (ünlem)	4	1886	kurt kuş	4
1845	heyecanlan-	4	1887	kuş beyinli	4
1846	hizmetçilik	4	1888	kuzey	4
1847	hop hop	4	1889	kuzucuk	4
1848	hoşlan-	4	1890	küçük görmek	4
1849	ıslan-	4	1891	küçümse-	4
1850	iç geçirmek	4	1892	mağara	4
1851	için için	4	1893	makam	4
1852	ilgili	4	1894	mazeret	4
1853	in (mağara)	4	1895	memleket	4
1854	kaçış-	4	1896	memnun olmak	4
1855	kader	4	1897	memnuniyet	4
1856	kâğıt	4	1898	meşe	4
1857	kalın	4	1899	mide	4
1858	kanatlan-	4	1900	mikrop	4
1859	kap-	4	1901	miktar	4
1860	kara kara	4	1902	minare	4
1861	karşılık vermek	4	1903	minik	4
1862	kasap	4	1904	misafir olmak	4
1863	kaşlarını çatmak	4	1905	misafirlik	4
1864	kazma	4	1906	misk	4
1865	keçi	4	1907	mola vermek	4
1866	keder	4	1908	mutfak	4
1867	kedicik	4	1909	nağme	4
1868	kendince	4	1910	ne ekersen onu biçersin	4
1869	kendini beğenmek	4	1911	neler neler	4
1870	kestirip atmak	4			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
1912	nisan	4	1954	şeker	4
1913	ordu	4	1955	şenlen-	4
1914	ovala-	4	1956	şenlik	4
1915	oynat-	4	1957	şeref	4
1916	özel	4	1958	şiddetli	4
1917	paket	4	1959	şifalı	4
1918	paldır küldür	4	1960	şiş-	4
1919	park	4	1961	şubat	4
1920	pat (yansıma)	4	1962	şunlar	4
1921	perişan	4	1963	şura	4
1922	perişan olmak	4	1964	tanıştır-	4
1923	rastla-	4	1965	tartış-	4
1924	sahip çıkmak	4	1966	tatlıcı	4
1925	sapsarı	4	1967	tebrik etmek	4
1926	savrul-	4	1968	tekerlek	4
1927	sayfa	4	1969	tekne	4
1928	saygıdeğer	4	1970	tekrar	4
1929	seçil-	4	1971	tertemiz	4
1930	selam söylemek	4	1972	teşekkür	4
1931	selamünaleyküm	4	1973	tezahürat	4
1932	semer	4	1974	tezgâh	4
1933	serp-	4	1975	tıklat-	4
1934	sert sert	4	1976	turnak	4
1935	sevil-	4	1977	titre-	4
1936	sevinçli	4	1978	top	4
1937	sırma saç	4	1979	trafik	4
1938	sitem etmek	4	1980	tuz	4
1939	sokul-	4	1981	uçak	4
1940	soluk	4	1982	umutlu	4
1941	sona ermek	4	1983	utana sıkıla	4
1942	sonuç	4	1984	uygula-	4
1943	sopa	4	1985	uykusu gelmek	4
1944	soy	4	1986	uzaylı	4
1945	söz vermek	4	1987	uzun uzun	4
1946	söze başlamak	4	1988	ümidini kesmek	4
1947	sözünden dönmek	4	1989	ümitsiz	4
1948	su gibi akmak	4	1990	vadi	4
1949	sula-	4	1991	vahşi	4
1950	susuzluk	4	1992	vakti gelmek	4
1951	şan	4	1993	vallahi	4
1952	şaşırp kalmak	4	1994	vücut	4
1953	şehit olmak	4	1995	ya ya ya, şa şa şa	4

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
1996	yanı başı	4	2037	*elif	3
1997	yansı-	4	2038	*eskişehir	3
1998	yaratıl-	4	2039	*fatih	3
1999	yardımsaver	4	2040	*giresun	3
2000	yarıl-	4	2041	*gökhan	3
2001	yaşlı (nemli)	4	2042	*gül perisi	3
2002	yavaşıla-	4	2043	*hacı bayram	3
2003	yazı	4	2044	*ışık ülkesi	3
2004	yedir-	4	2045	*karakurt	3
2005	yen-	4	2046	*kayseri	3
2006	yerine getirmek	4	2047	*koca oğlan	3
2007	yeşillik	4	2048	*kutadgu bilig	3
2008	yığın	4	2049	*lalezar dağı	3
2009	yıkıl-	4	2050	*madonna	3
2010	yıldızlı	4	2051	*mavi boncuk	3
2011	yiğit mi yiğit	4	2052	*mavi rüzgâr	3
2012	yönel-	4	2053	*maymar	3
2013	yönetici	4	2054	*merih	3
2014	yular	4	2055	*nazlı	3
2015	yumuşak	4	2056	*nurdağı	3
2016	yuvarlana yuvarlana	4	2057	*osman gazi	3
2017	yürekli	4	2058	*sebzeler ülkesi	3
2018	yüzünden	4	2059	*tembel	3
2019	zalimin zulmü varsa mazlumun allah'ı var	4	2060	*tombul ayı	3
2020	zeki	4	2061	*topal memiş	3
2021	zembem suyu	4	2062	*türk	3
2022	zevk almak	4	2063	*ürkek fare	3
2023	zorla-	4	2064	*vefa meşesi	3
2024	zorlan-	4	2065	*yunus emre	3
2025	zorunda kalmak	4	2066	*yusuf	3
2026	zulüm	4	2067	acı acı	3
2027	*adana	3	2068	ad koymak	3
2028	*ahmet bey	3	2069	ada	3
2029	*antalya	3	2070	af edersiniz	3
2030	*antep	3	2071	ağzı açık kalmak	3
2031	*avcı merdan	3	2072	ahenk	3
2032	*balanne	3	2073	ahmak	3
2033	*bursa	3	2074	ak sakallı	3
2034	*cenk	3	2075	aklı başına gelmek	3
2035	*dostluk söğüdü	3	2076	alçakgönüllü	3
2036	*ege	3	2077	alın teri	3
			2078	alkış	3

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
2079	allahu ekber	3	2119	boy atmak	3
2080	alttan almak	3	2120	boy pos	3
2081	an-	3	2121	bozul-	3
2082	anlaş-	3	2122	böcek	3
2083	anlatabil-	3	2123	bre	3
2084	annecik	3	2124	bu yüzden	3
2085	antep fıstığı	3	2125	bulabil-	3
2086	arala-	3	2126	bunal-	3
2087	asır	3	2127	burcu burcu	3
2088	asil	3	2128	bükük	3
2089	asker	3	2129	büyük büyük	3
2090	atasözü	3	2130	büyükü küçüklü	3
2091	atlas (kumaş)	3	2131	camcı	3
2092	avlu	3	2132	cami	3
2093	aydınlata-	3	2133	canını sıkamak	3
2094	aydınlık	3	2134	cayır cayır	3
2095	ayrım yapmak	3	2135	çanta	3
2096	balık kavağa çıkınca	3	2136	çatırtı	3
2097	ballan-	3	2137	çekip gitmek	3
2098	başak	3	2138	çekirdek	3
2099	başı çekmek	3	2139	çelme takmak	3
2100	başı dönmek	3	2140	çın çın	3
2101	batır-	3	2141	çiçek çiçek	3
2102	bayram yapmak	3	2142	çiçek tozu	3
2103	bedel	3	2143	çiçekçi	3
2104	bencil	3	2144	çiftlik	3
2105	beş parmağın beşi bir olmaz	3	2145	çil çil	3
2106	bıyık	3	2146	çiz-	3
2107	biç-	3	2147	çobancağız	3
2108	bilek	3	2148	çoğu	3
2109	bilin-	3	2149	çoluk çocuk	3
2110	bina	3	2150	çöl	3
2111	bir dediğini iki etmemek	3	2151	çömlek	3
2112	bir taraftan	3	2152	çöplük	3
2113	bir varmış bir yokmuş, allah'ın kulu çokmuş (tekerleme)	3	2153	dağ taş	3
2114	birdenbire	3	2154	dalga dalga	3
2115	bodur	3	2155	dans	3
2116	boş durmak	3	2156	dava	3
2117	boşa gitmek	3	2157	değişiklik	3
2118	boşan-	3	2158	demet	3
			2159	den-	3
			2160	dene-	3

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
2161	denmesini kaybetmek	3	2203	engel	3
2162	deprem	3	2204	engel olmak	3
2163	dere tepe	3	2205	eski-	3
2164	dergi	3	2206	eşlik	3
2165	derinlik	3	2207	eşya	3
2166	dertli dertli	3	2208	etek	3
2167	dertsiz	3	2209	etkilen-	3
2168	devam	3	2210	evlat	3
2169	devran	3	2211	ez-	3
2170	dikensiz	3	2212	fakir	3
2171	dikil-	3	2213	fakir fukara	3
2172	dikkatli	3	2214	ferman	3
2173	dile gelmek	3	2215	fırça	3
2174	diyar	3	2216	fırsatı kaçırmak	3
2175	diye diye	3	2217	fısıldaş-	3
2176	diyecek yok	3	2218	filan	3
2177	diz-	3	2219	fotoğraf	3
2178	doğa	3	2220	gayret etmek	3
2179	doğru düzgün	3	2221	geç	3
2180	doğruca	3	2222	geçmiş	3
2181	dolan-	3	2223	gel zaman git zaman	3
2182	don-	3	2224	gelir gelmez	3
2183	donat-	3	2225	gerçi	3
2184	dondurma	3	2226	getiril-	3
2185	dört gözle beklemek	3	2227	gevele-	3
2186	duman	3	2228	gıdakla-	3
2187	duygulu	3	2229	gıt gıt gıdak	3
2188	duymazlıktan gelmek	3	2230	giydir-	3
2189	duyuru	3	2231	gizli gizli	3
2190	dünyası kararmak	3	2232	göç etmek	3
2191	düşle-	3	2233	gözden kaybolmak	3
2192	düşmanlık	3	2234	gözleri kamaşmak	3
2193	ebe	3	2235	gözlü	3
2194	efsane	3	2236	gözü kalmak	3
2195	eksik etmemek	3	2237	gülücük	3
2196	el (yabancı)	3	2238	günah	3
2197	elde etmek	3	2239	gür	3
2198	elektrik	3	2240	haber göndermek	3
2199	elhamdülillah	3	2241	hadi	3
2200	elini ayağını öpmek	3	2242	hafif hafif	3
2201	emir vermek	3	2243	hafifle-	3
2202	emmi	3	2244	hakaret	3

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
2245	hakaret etmek	3	2287	kasaba	3
2246	haksız	3	2288	kaşları çatılmak	3
2247	han	3	2289	kaydırac	3
2248	hariç	3	2290	kaynak	3
2249	has	3	2291	kaz-	3
2250	hasat	3	2292	kaza	3
2251	hayırdır inşallah	3	2293	kelime	3
2252	hayırlı günler	3	2294	kemik	3
2253	hayırlı olsun	3	2295	kendini bilmek	3
2254	hayret içinde kalmak	3	2296	kendini toparlamak	3
2255	heybet	3	2297	kendini tutmak	3
2256	hiçbiri	3	2298	keyfine bakmak	3
2257	hiddet	3	2299	kıpır kıpır	3
2258	hizmetçi	3	2300	kıskan-	3
2259	homurdan-	3	2301	kış kıyamet	3
2260	ılık	3	2302	kıtlık	3
2261	ısrar	3	2303	kıy-	3
2262	ısrar etmek	3	2304	kıymet bilmek	3
2263	içecek	3	2305	kibarca	3
2264	içinden geçmek	3	2306	kibrit	3
2265	iftira atmak	3	2307	kilit	3
2266	iğne	3	2308	kirpik	3
2267	ikindi	3	2309	koku almak	3
2268	il	3	2310	korkuluk	3
2269	ilan etmek	3	2311	koyul-	3
2270	ileri gelen	3	2312	koyulaş-	3
2271	ileri gitmek	3	2313	koyun (kucak)	3
2272	ilgilen-	3	2314	kozalak	3
2273	iman	3	2315	köprü	3
2274	imkân	3	2316	kucaklaş-	3
2275	in (insan)	3	2317	kulağına fısıldamak	3
2276	inadım inat olmak	3	2318	kulağına küpe olmak	3
2277	inek	3	2319	kulübe	3
2278	iş sarpa sarmak	3	2320	kuru	3
2279	işle-	3	2321	kurut-	3
2280	itiraz	3	2322	kutla-	3
2281	iyileş-	3	2323	kutlu	3
2282	kaçır-	3	2324	kuvvet	3
2283	kafescağız	3	2325	küçül-	3
2284	kahverengi	3	2326	kümes	3
2285	kanaat	3	2327	layık	3
2286	kanguru	3	2328	leylek leylek	3

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
2329	lider	3	2370	petrol	3
2330	mademki	3	2371	pis	3
2331	mal mülk	3	2372	pişman olmak	3
2332	malzeme	3	2373	polis	3
2333	masal anlatmak	3	2374	problem	3
2334	maşallah	3	2375	püfür püfür	3
2335	meraklı	3	2376	rahat etmek	3
2336	mert	3	2377	rahmet	3
2337	mest etmek	3	2378	razı	3
2338	meydan okumak	3	2379	saatlerce	3
2339	mızımızlan-	3	2380	sabah akşam	3
2340	muhafız	3	2381	sabah sabah	3
2341	nafile	3	2382	sabahı etmek	3
2342	nalbant	3	2383	saçlı	3
2343	nazlan-	3	2384	sağla-	3
2344	nazlı nazlı	3	2385	sakallı	3
2345	ne olacak	3	2386	saklambaç	3
2346	nefesini tutup beklemek	3	2387	sanatçı	3
2347	neye uğradığına şaşırarak	3	2388	sandık	3
2348	nokta	3	2389	saygısızlık	3
2349	nöbetçi	3	2390	sayı	3
2350	nur	3	2391	sayıl-	3
2351	oba	3	2392	seher	3
2352	ocağı tütme	3	2393	selam almak	3
2353	oğlan	3	2394	selam etmek	3
2354	oh (ünlem)	3	2395	sele kapılmak	3
2355	olur olmaz	3	2396	sene	3
2356	öfkelen-	3	2397	ser-	3
2357	öğrettil-	3	2398	serbest	3
2358	ömür boyu	3	2399	serbest bırakmak	3
2359	önüne katmak	3	2400	sergi açmak	3
2360	ört-	3	2401	sevecen	3
2361	öteki	3	2402	seyre dalmak	3
2362	pala bıyık	3	2403	sığın-	3
2363	parçala-	3	2404	sıkıştır-	3
2364	parlak	3	2405	sıra sıra	3
2365	parmaklık	3	2406	sinek	3
2366	patır patır	3	2407	sivri	3
2367	paytak paytak	3	2408	sonuç almak	3
2368	pervane	3	2409	soyul-	3
2369	peşine takılmak	3	2410	söze girmek	3
			2411	söze karışmak	3

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
2412	susa-	3	2454	yanağında güller açmak	3
2413	sümbül	3	2455	yanlışlık	3
2414	sürahi	3	2456	yapış-	3
2415	şarap	3	2457	yar-	3
2416	şehzade	3	2458	yararlan-	3
2417	şemsiye	3	2459	yardımcı	3
2418	şıpır şıpır	3	2460	yavaşça	3
2419	şirin	3	2461	yavrucuk	3
2420	şirin mi şirin	3	2462	yayla	3
2421	şişmanla-	3	2463	yazar	3
2422	talih kuşu	3	2464	yazıl-	3
2423	tamir	3	2465	yediveren	3
2424	tane tane	3	2466	yengeç	3
2425	tanrı misafiri	3	2467	yenil-	3
2426	tas	3	2468	yer gök	3
2427	tatlan-	3	2469	yerleş-	3
2428	tavşan kaç, tazı tut	3	2470	yerleştir-	3
2429	tavşancık	3	2471	yeterli	3
2430	tebessüm	3	2472	yıldız yıldız	3
2431	tek tek	3	2473	yıllık	3
2432	tekerleme	3	2474	yirmi	3
2433	tekrarla-	3	2475	yoğur-	3
2434	temizlik	3	2476	yoksul	3
2435	tepsi	3	2477	yol-	3
2436	teslim etmek	3	2478	yolcu etmek	3
2437	teyze	3	2479	yolculuk	3
2438	toz	3	2480	yumak	3
2439	tutul-	3	2481	yumuşa-	3
2440	tül	3	2482	yuva yapmak	3
2441	uçurum	3	2483	yüzgeç	3
2442	ufuk	3	2484	yüzüne bakmamak	3
2443	uyku ilacı	3	2485	zarar görmek	3
2444	uykusuz	3	2486	zil	3
2445	üzgün üzgün	3	2487	zurna	3
2446	vay (ünlem)	3	2488	*ahistan	2
2447	ve aleykümselam	3	2489	*ahmet	2
2448	veli	3	2490	*ahmet amca	2
2449	verebil-	3	2491	*akıllı tilki	2
2450	veril-	3	2492	*akşehir	2
2451	vurul-	3	2493	*ali	2
2452	yağ	3	2494	*antepli	2
2453	yahu	3	2495	*balıklı göl	2

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
2496	*bekir dede	2	2538	*sevgi denizi	2
2497	*bülbül dede	2	2539	*sivri sincap	2
2498	*cingöz	2	2540	*şarkı söyleyen orman	2
2499	*cingöz tilki	2	2541	*tekdiş çakal	2
2500	*çirkin kurt	2	2542	*toprak ana	2
2501	*çoban yıldızı	2	2543	*türkmen	2
2502	*çopur salih	2	2544	*uyku meleşği	2
2503	*dertistan	2	2545	*uzun bacaklı cankurtaran	2
2504	*divriği ulu cami	2	2546	*yaradan	2
2505	*diyarbakır	2	2547	*yedi cüce	2
2506	*dostluk bayramı	2	2548	*yıldız ağacı	2
2507	*erciyes dağı	2	2549	*zarif ürafa	2
2508	*ezgi	2	2550	acele etmek	2
2509	*fatma nine	2	2551	acımasız	2
2510	*figanistan	2	2552	açık	2
2511	*gaziantep	2	2553	açıkla-	2
2512	*gece çiçeği	2	2554	açkı	2
2513	*gesi bağları	2	2555	afiş	2
2514	*gök medrese	2	2556	ağır	2
2515	*gökyüzü ülkesi	2	2557	ağır-la-	2
2516	*gül kız	2	2558	ağırlık	2
2517	*gülcan	2	2559	ağlat-	2
2518	*gülistan dağı	2	2560	ağlaya ağlaya	2
2519	*gürün	2	2561	ağrı-	2
2520	*hophop	2	2562	ağzı sulanmak	2
2521	*ibrahim	2	2563	ağzından baklayı çıkarmak	2
2522	*itfayeci fil	2	2564	ah çekmek	2
2523	*karadeniz	2	2565	ak saçlı	2
2524	*kardeşlik narı	2	2566	aklına başına toplamak	2
2525	*kardeşlik pınarı	2	2567	al satarım, bal satarım (tekerleme)	2
2526	*kırk haramiler	2	2568	alaylı	2
2527	*kral kurt	2	2569	alçı	2
2528	*kumral kumru	2	2570	âlem	2
2529	*kurnaz tilki	2	2571	alet	2
2530	*kuş şehri	2	2572	alev alev	2
2531	*küsağı	2	2573	aleyh	2
2532	*muhabbet çınarı	2	2574	aliver-	2
2533	*olimpiyat ormanı	2	2575	alimallah	2
2534	*patpat	2	2576	allah aşkına	2
2535	*ramazan bayramı	2			
2536	*safdağı	2			
2537	*sevgi çiçeği	2			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
2577	allah ne muradınız varsa versin	2	2617	becerikli	2
2578	allah'a şükür	2	2618	beddua etmek	2
2579	allah'ın emri	2	2619	beden	2
2580	allah'ını seversen peygamberin kavliyle	2	2620	beklen-	2
2581	allah'ını seversen	2	2621	belirti	2
2582	allan-	2	2622	belle-	2
2583	alma mazlumun ahını gökten indirir şahini	2	2623	belli etmek	2
2584	altında kalmak	2	2624	ben ettim sen etme	2
2585	amaç	2	2625	benlik	2
2586	araya girmek	2	2626	beraberce	2
2587	armağan	2	2627	bereketli	2
2588	asıl-	2	2628	besmele çekmek	2
2589	asırlık	2	2629	biçerdöver	2
2590	asla	2	2630	bilim insanı	2
2591	atış-	2	2631	billahi	2
2592	ayrı ayrı	2	2632	bin bilsen de bir bilene danış	2
2593	az-	2	2633	bir çırpıda	2
2594	azal-	2	2634	bir deri bir kemik kalmak	2
2595	azık	2	2635	bir ümit	2
2596	aziz	2	2636	bir varmış bir yokmuş, allah'ın nimeti çokmuş	2
2597	bacaklı	2	2637	bir yana	2
2598	baacı	2	2638	birer	2
2599	bağışla-	2	2639	bismillah	2
2600	bağlı	2	2640	bitirir bitirmez	2
2601	baht	2	2641	bodrum	2
2602	bahtiyar	2	2642	boğuş-	2
2603	baloncuk	2	2643	boyacılık	2
2604	banyo	2	2644	boylu boyunca	2
2605	bastır-	2	2645	boynu bükük	2
2606	başdanışman	2	2646	böl-	2
2607	başına bela olmak	2	2647	bölün-	2
2608	başına kakmak	2	2648	bölüşül-	2
2609	başını alıp gitmek	2	2649	bugüne bugün	2
2610	başlan-	2	2650	buğdaycık	2
2611	başlat-	2	2651	bulup buluşturmak	2
2612	başı	2	2652	buyurun	2
2613	başlık	2	2653	buzdolabı	2
2614	bayağı	2	2654	bürün-	2
2615	baygın	2	2655	büyük küçük	2
2616	bayıl-	2	2656	can eriği	2
2617	bebek	2			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
2657	can korkusu	2	2698	çözüm yolu	2
2658	can kurban	2	2699	dağ bayır	2
2659	can yoldaşı	2	2700	dağ gibi	2
2660	canhıraş	2	2701	dağdan dağa	2
2661	canı burnunda olmak	2	2702	dağla-	2
2662	canıgönülden	2	2703	dâhil	2
2663	canından olmak	2	2704	daim	2
2664	canını almak	2	2705	daima	2
2665	canını vermek	2	2706	daire	2
2666	cay-	2	2707	dam	2
2667	cennet gibi	2	2708	damar	2
2668	cesur	2	2709	dans etmek	2
2669	cılızlık	2	2710	dar	2
2670	cıvıldaş-	2	2711	darmadağın olmak	2
2671	cimecime	2	2712	davul çalmak	2
2672	cirit atmak	2	2713	dayak	2
2673	cumartesi	2	2714	dayanabil-	2
2674	cübbe	2	2715	dayanıl-	2
2675	cümle (bütün)	2	2716	dayı	2
2676	çadır	2	2717	dedecik	2
2677	çakmak	2	2718	dedikodu	2
2678	çalılık	2	2719	değer	2
2679	çalışkan mı çalışkan	2	2720	değirmen taşı	2
2680	çalışma	2	2721	del-	2
2681	çat-	2	2722	deli dolu	2
2682	çatal	2	2723	derde derman olmak	2
2683	çatır çatır	2	2724	ders olmak	2
2684	çatla-	2	2725	dert anlatmak	2
2685	çay (dere)	2	2726	dertleş-	2
2686	çığlık çığlığa	2	2727	deve	2
2687	çıkarcık	2	2728	dikkat kesilmek	2
2688	çıkarcık	2	2729	din	2
2689	çıkarcık candan ümit kesilmez	2	2730	dinlet-	2
2690	çiçekli	2	2731	diren-	2
2691	çift	2	2732	diş fırçası	2
2692	çiğ süt emmek	2	2733	diş macunu	2
2693	çikolata	2	2734	doğrul-	2
2694	çoban köpeği	2	2735	doğrult-	2
2695	çocukça	2	2736	doğu	2
2696	çorap	2	2737	doğum günü	2
2697	çörek	2	2738	dolu dolu	2
			2739	donatıl-	2

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
2740	dosdoğru	2	2779	engelle-	2
2741	doyum olmamak	2	2780	engelli	2
2742	döndür-	2	2781	er meydanı	2
2743	dönem	2	2782	erkek	2
2744	dördü	2	2783	esir almak	2
2745	dörtköşe olmak	2	2784	eskiden	2
2746	döşek	2	2785	esne-	2
2747	dumanı tütmek	2	2786	eşek meşek	2
2748	durul-	2	2787	eşik	2
2749	duyar duymaz	2	2788	etme eyleme	2
2750	duygulan-	2	2789	eyle-	2
2751	dükân	2	2790	ezil-	2
2752	dünya başına yıkılmak	2	2791	ezilip büzülmek	2
2753	dünya bir yana	2	2792	fabrika	2
2754	düş kurmak	2	2793	falan	2
2755	düşer düşmez	2	2794	farkında olmak	2
2756	düşman başına	2	2795	fayda	2
2757	düşmez kalkmaz bir allah	2	2796	faýdalan-	2
2758	düşünceli düşünceli	2	2797	fedâ	2
2759	düzenlen-	2	2798	fedâ etmek	2
2760	ebedi	2	2799	fert	2
2761	eee (ünlem)	2	2800	fıçı	2
2762	ekşi	2	2801	fır dolanmak	2
2763	el (yurt, yöre)	2	2802	fırsat	2
2764	el açmak	2	2803	fırsattan istifade	2
2765	ela	2	2804	fırtına kopmak	2
2766	elçi	2	2805	fısılda-	2
2767	elden gelen öğün olmaz, o da vaktinde bulunmaz	2	2806	figan	2
2768	eli boş gelmek	2	2807	filizlen-	2
2769	elin ağzı torba değil ki bağlayasın	2	2808	fitne	2
2770	elinden bir şey gelmemek	2	2809	gam	2
2771	elinden geleni yapmak	2	2810	gayrı	2
2772	eline düşmek	2	2811	gece boyu	2
2773	eline sağlık	2	2812	geçerli	2
2774	elma elma	2	2813	geçimini sağlamak	2
2775	emanet etmek	2	2814	geçin-	2
2776	emel	2	2815	geçiver-	2
2777	emir demiri keser	2	2816	gelecek	2
2778	emzir-	2	2817	gelenek	2
			2818	gelincik	2
			2819	gemisini kurtaran kaptan	2

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
2820	gerçekleş-	2	2860	hak etmek	2
2821	geri dönmek	2	2861	hakem	2
2822	geril-	2	2862	hala	2
2823	gezin-	2	2863	halay	2
2824	gide gide	2	2864	halay çekmek	2
2825	gidedur-	2	2865	hâldaş	2
2826	gider-	2	2866	hâli nice olmak	2
2827	giriver-	2	2867	ham	2
2828	giyecek	2	2868	ham etmek	2
2829	gizlen-	2	2869	hamle	2
2830	göğüs germek	2	2870	hamsi	2
2831	gök taşı	2	2871	hapsedil-	2
2832	gölgelik	2	2872	hasret	2
2833	göm-	2	2873	hasta olmak	2
2834	gömlek	2	2874	havalan-	2
2835	gönlünü etmek	2	2875	hayale dalmak	2
2836	görevlendir-	2	2876	haydut	2
2837	görevlendiril-	2	2877	hayır (yardım)	2
2838	görevli	2	2878	hayırlısı	2
2839	görür görmez	2	2879	haylaz	2
2840	görüş-	2	2880	hayran kalmak	2
2841	gösterebil-	2	2881	hayvancık	2
2842	gösteri	2	2882	hazır olmak	2
2843	gözet-	2	2883	hazırlık yapmak	2
2844	gözlerinden yaşlar boşanmak	2	2884	heyecanlı	2
2845	gözü takılmak	2	2885	heyet	2
2846	gözyaşı dökmek	2	2886	hıçkır-	2
2847	gübre	2	2887	hıncını çıkarmak	2
2848	güle güle	2	2888	hızlı hızlı	2
2849	güler yüz	2	2889	hiç olmazsa	2
2850	güler yüzlü	2	2890	hile yapmak	2
2851	güllük gülistanlık	2	2891	hindistan cevizi	2
2852	gülme komşuna, gelir başına	2	2892	hoca	2
2853	gümrah	2	2893	hoş bulduk	2
2854	gün doğmadan neler doğar	2	2894	hoşça kalın	2
2855	gün görmek	2	2895	hoşgörü	2
2856	güneşli	2	2896	hu (ünlem)	2
2857	güven	2	2897	huylu	2
2858	güzelce	2	2898	hükümdarlık	2
2859	hain	2	2899	hülya	2
			2900	hülyaya dalmak	2
			2901	hürmet	2

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
2902	hürriyet	2	2944	izin istemek	2
2903	hüzünlü	2	2945	kabar-	2
2904	hüzünlü hüzünlü	2	2946	kaçadur-	2
2905	ıpıl ıpıl	2	2947	kadir kıymet bilmek	2
2906	ıssız	2	2948	kafalı	2
2907	ışıklı	2	2949	kahraman	2
2908	ışıl-da-	2	2950	kahve (kahvehane)	2
2909	içi kıpır kıpır olmak	2	2951	kalabil-	2
2910	içir-	2	2952	kalbini kırmak	2
2911	ifade	2	2953	kalbur	2
2912	iftar	2	2954	kale	2
2913	ikimiz	2	2955	kalkan	2
2914	ikram	2	2956	kalpli	2
2915	ikramda bulunmak	2	2957	kamyon	2
2916	ilahi	2	2958	kanaatkâr	2
2917	ilet-	2	2959	kanlı	2
2918	ilk yardım çantası	2	2960	kapalı	2
2919	in cin top oynamak	2	2961	kapıya dayanmak	2
2920	in misin cin misin	2	2962	kapkara	2
2921	inanç	2	2963	kâr	2
2922	inat	2	2964	kara (toprak)	2
2923	ince ince	2	2965	kara kış	2
2924	incecik	2	2966	karabasan	2
2925	inci mercan	2	2967	karadeniz'de gemilerin mi battı	2
2926	incin-	2	2968	karaltı	2
2927	iner inmez	2	2969	kararlı	2
2928	insanlık	2	2970	kardeşçe	2
2929	inşaat	2	2971	kargaşa	2
2930	intikam almak	2	2972	karı koca	2
2931	iple çekmek	2	2973	karıştır-	2
2932	isimli	2	2974	karşı çıkmak	2
2933	istemeye istemeye	2	2975	karşı koymak	2
2934	iş güç	2	2976	karşılıksız	2
2935	işe yaramak	2	2977	kas	2
2936	işgal etmek	2	2978	kaşın-	2
2937	işit-	2	2979	katkı	2
2938	işitil-	2	2980	katla-	2
2939	itfaiyeci	2	2981	katlı	2
2940	itiraz etmek	2	2982	kavra-	2
2941	iyi geçinmek	2	2983	kaynaklan-	2
2942	izin	2	2984	kaynaş-	2
2943	izin almak	2			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
2985	kellik	2	3026	koyabil-	2
2986	kemir-	2	3027	koyun koyuna	2
2987	kenara atmak	2	3028	koyun kuzu	2
2988	kendine yedirememek	2	3029	kozunu paylaşmak	2
2989	kendini yerde bulmak	2	3030	köpür-	2
2990	kertenkele	2	3031	kör	2
2991	keyfini çıkarmak	2	3032	körebe	2
2992	keyif sürmek	2	3033	köy odası	2
2993	kıkır kıkır gülmek	2	3034	kraliçe	2
2994	kıl-	2	3035	kucak açmak	2
2995	kına-	2	3036	kudret	2
2996	kıpırdat-	2	3037	kumar	2
2997	kırbaçla-	2	3038	kumru	2
2998	kırık	2	3039	kurnazlık	2
2999	kırp-	2	3040	kuş tüyü	2
3000	kısaca	2	3041	kuşak	2
3001	kısacası	2	3042	kutu	2
3002	kısım	2	3043	kuvvetli	2
3003	kış boyu	2	3044	kükreme	2
3004	kış uykusu	2	3045	kürek mürek	2
3005	kıta	2	3046	kütür kütür	2
3006	kıtır kıtır	2	3047	laf	2
3007	kıvrın-	2	3048	lamba	2
3008	kıvrım kıvrım	2	3049	leğen	2
3009	kıyamet kopmak	2	3050	mabet	2
3010	kıyım	2	3051	macera	2
3011	kıymet	2	3052	madalya	2
3012	kibar	2	3053	mahalle	2
3013	kimi kimsesi olmamak	2	3054	mahkûm	2
3014	kirlet-	2	3055	mahzun	2
3015	koca (eş)	2	3056	market	2
3016	koçan	2	3057	marş marş	2
3017	kolay kolay	2	3058	masalcı	2
3018	kolayca	2	3059	mavi mavi	2
3019	komşu komşunun külüne muhtaçtır	2	3060	maya	2
3020	konser vermek	2	3061	mayhoş	2
3021	konuk olmak	2	3062	mecburen	2
3022	konul-	2	3063	menfaat	2
3023	konuşma	2	3064	menfaatçi	2
3024	korka korka	2	3065	mercek	2
3025	koşuştur-	2	3066	merhamet	2
			3067	mermer	2

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
3068	mert mi mert	2	3109	oh çekmek	2
3069	mest olmak	2	3110	okun-	2
3070	mesut	2	3111	olgun	2
3071	mişil mişil	2	3112	omuz	2
3072	mızrak	2	3113	on beş	2
3073	minicik	2	3114	orta yaşlı	2
3074	miyav	2	3115	ortadan kaldırmak	2
3075	murat	2	3116	ortaya atılmak	2
3076	mutlaka	2	3117	otlak	2
3077	mutlu mu mutlu	2	3118	oturt-	2
3078	mutsuz	2	3119	oy-	2
3079	muzır	2	3120	oynaş-	2
3080	mülk	2	3121	oynayabil-	2
3081	mümin	2	3122	oyuncak	2
3082	mümkün olmak	2	3123	ozan	2
3083	naçar	2	3124	öde-	2
3084	nal	2	3125	öl söz verme, öl sözünden dönme	2
3085	nalla-	2	3126	ölmek var, dönmek yok	2
3086	namahrem	2	3127	ölü	2
3087	namaz	2	3128	önceki	2
3088	namus	2	3129	örgü	2
3089	nar gibi	2	3130	örtü	2
3090	nara atmak	2	3131	ötüş-	2
3091	nasibini almak	2	3132	övül-	2
3092	nasihat	2	3133	özgürlük	2
3093	nasihat etmek	2	3134	özlem	2
3094	naz	2	3135	pahalı	2
3095	ne demek	2	3136	palto	2
3096	ne gezer	2	3137	pano	2
3097	ne mutlu	2	3138	paragraf	2
3098	ne olduğunu anlayamamak	2	3139	paramparça	2
3099	ne olur ne olmaz	2	3140	parıl parıl	2
3100	neredeyse	2	3141	parmak ısırarak	2
3101	neşelen-	2	3142	pasta	2
3102	neyin nesi	2	3143	patırtı	2
3103	neylersin	2	3144	pati	2
3104	nişan almak	2	3145	payına düşmek	2
3105	normal	2	3146	payını almak	2
3106	nur topu gibi	2	3147	pehlivan	2
3107	o halde	2	3148	pekiş-	2
3108	oflayıp puflamak	2	3149	pekiyi	2

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
3150	pelerin	2	3191	selam salmak	2
3151	peri kızı	2	3192	selamlaş-	2
3152	perişanlık	2	3193	sergi	2
3153	peşinden koşmak	2	3194	seril-	2
3154	peşini bırakmamak	2	3195	serpil-	2
3155	petek	2	3196	sertleş-	2
3156	peygamber	2	3197	servet	2
3157	pır pır	2	3198	sesi kesilmek	2
3158	pırlıltı	2	3199	sesini çıkarmamak	2
3159	pıt	2	3200	sesli	2
3160	püskürt-	2	3201	sevindir-	2
3161	rahat durmak	2	3202	seyredebil-	2
3162	rahatlık	2	3203	sık sık	2
3163	rahatsız etmek	2	3204	sınır taşı	2
3164	reçel	2	3205	sırılsıklam	2
3165	ruh	2	3206	sız-	2
3166	sabırla koruk helva olur	2	3207	sızla-	2
3167	sabreden derviş muradına ermiş	2	3208	sinirlen-	2
3168	sabun	2	3209	sivri sivri	2
3169	saçını süpürge etmek	2	3210	sobele-	2
3170	sağ-	2	3211	soluk soluğa kalmak	2
3171	sağlam	2	3212	sonsuz	2
3172	sağlık	2	3213	sonuç vermek	2
3173	sakin olmak	2	3214	soy-	2
3174	sakinleş-	2	3215	sök-	2
3175	saltanat	2	3216	söyler söylemez	2
3176	sandalye	2	3217	sözcük	2
3177	sap	2	3218	sözü uzatmak	2
3178	sap döner keser döner; gün gelir hesap döner	2	3219	sözünden çıkmamak	2
3179	satın almak	2	3220	suçlu	2
3180	satır	2	3221	sustur-	2
3181	sayabil-	2	3222	sübhanallah	2
3182	sayıkla-	2	3223	sürükle-	2
3183	sayış-	2	3224	sürün-	2
3184	sayman	2	3225	süt vermek	2
3185	seferber olmak	2	3226	şair	2
3186	sek-	2	3227	şaka yapmak	2
3187	seke seke	2	3228	şal	2
3188	sekiz	2	3229	şehadet	2
3189	sel olup akmak	2	3230	şen şakrak	2
3190	selam olsun	2	3231	şık (seçenek)	2
			3232	şırılda-	2

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
3233	şırıltı	2	3275	tüt-	2
3234	şifa	2	3276	uça uça	2
3235	şifreli	2	3277	uçadur-	2
3236	şimdilik	2	3278	uçul-	2
3237	şom ağızlı	2	3279	uçup gitmek	2
3238	şölen	2	3280	ufacık	2
3239	şunun şurası	2	3281	ufak	2
3240	tabak	2	3282	uğurla-	2
3241	tabiat	2	3283	ulaşım	2
3242	tadını çıkarmak	2	3284	uluma	2
3243	takvim	2	3285	umutsuzca	2
3244	tarak	2	3286	unvan	2
3245	taşı gediğine koymak	2	3287	uslu	2
3246	taşın-	2	3288	ustalık	2
3247	tat-	2	3289	uşak	2
3248	tay	2	3290	uygun	2
3249	tecrübe	2	3291	uykusu kaçmak	2
3250	tedirgin	2	3292	uyukla-	2
3251	tehlikeli	2	3293	ücret	2
3252	teklif etmek	2	3294	ümitsizce	2
3253	telefon etmek	2	3295	ümitsizliğe kapılmak	2
3254	temel	2	3296	ümitsizlik	2
3255	temiz	2	3297	üret-	2
3256	temizlen-	2	3298	ürk-	2
3257	teneffüs	2	3299	ürper-	2
3258	tepeli	2	3300	ürümesini bilmeyen köpek, sürüye kurt getirir	2
3259	tepesine dikilmek	2	3301	ürün	2
3260	tetik	2	3302	üst baş	2
3261	tez (çabuk)	2	3303	üst üste	2
3262	tez canlılık	2	3304	üstüne üstelik	2
3263	tırnak makası	2	3305	vah vah	2
3264	ticaret	2	3306	vaha	2
3265	tok	2	3307	varı yoğu	2
3266	tokmak	2	3308	vazo	2
3267	topal	2	3309	velhasıl	2
3268	toz toprak	2	3310	vicdan	2
3269	tören	2	3311	vurur vurmaz	2
3270	tövbe etmek	2	3312	ya da (bağlaç)	5
3271	tuval	2	3313	ya sabır çekmek	2
3272	tüken-	2	3314	yabancı	2
3273	tümsek	2	3315	yağmur duası	2
3274	türkü tutturmak	2			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
3316	yakar-	2	3357	yolunu gözlemek	2
3317	yakıcı	2	3358	yolunu kesmek	2
3318	yaklaştır-	2	3359	yönet-	2
3319	yala-	2	3360	yönetim	2
3320	yallah	2	3361	yum-	2
3321	yan yana	2	3362	yumurtla-	2
3322	yandım allah	2	3363	yumuşacık	2
3323	yanık yanık	2	3364	yunus balığı	2
3324	yaralı	2	3365	yurtsuz yuvasız	2
3325	yararlı	2	3366	yuvasız	2
3326	yarasa	2	3367	yüreğini dağlamak	2
3327	yardımlaş-	2	3368	yürün-	2
3328	yarışmacı	2	3369	zebra	2
3329	yas	2	3370	zehir	2
3330	yasak	2	3371	zehirle-	2
3331	yastık	2	3372	zenginleş-	2
3332	yaşat-	2	3373	zıp zıp	2
3333	yata yata	2	3374	zıp zıp zıplamak	2
3334	yatak odası	2	3375	zıplayabil-	2
3335	yatır-	2	3376	zorda kalmak	2
3336	yaya	2	3377	zorlaş-	2
3337	yayınla-	2	3378	(bu işte) bir bit yeniği var	1
3338	yazılı (sınav)	2	3379	(üzerine) alınmak	1
3339	yediği önünde, yemediği ardında	2	3380	*abdurrahman gazi tepesi	1
3340	yem olmak	2	3381	*açgöz mide	1
3341	yemiş	2	3382	*adiyaman	1
3342	yepyeni	2	3383	*akbıyık tavşan	1
3343	yeri gelmek	2	3384	*akbulut	1
3344	yerinde yeller esmek	2	3385	*akıllı tavşan	1
3345	yığıl-	2	3386	*akkaz	1
3346	yıkan-	2	3387	*akyar köyü	1
3347	yıldırım gibi	2	3388	*alıp vermez çarşısı	1
3348	yıldızcık	2	3389	*ali baba	1
3349	yirmi dört	2	3390	*allaben deresi	1
3350	yiyip içmek	2	3391	*ankara kalesi	1
3351	yokla-	2	3392	*aslan kedi	1
3352	yokuş	2	3393	*aslan postuna bürünen tilki	1
3353	yol göstermek	2	3394	*aslan ressamı albümü	1
3354	yol vermek	2	3395	*âşık veysel	1
3355	yola koyulmak	2	3396	*ayşe	1
3356	yollara düşmek	2			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
3397	*ayşe hanım	1	3439	*istiklal savaşı	1
3398	*aziziye tabyası	1	3440	*iyilik güneşi	1
3399	*barbaros	1	3441	*japonya	1
3400	*bulut anne	1	3442	*kabaktepe	1
3401	*bücürük sincap	1	3443	*kafesçik	1
3402	*bünyan	1	3444	*kaktüs sokak	1
3403	*cambaz maymun	1	3445	*karabekir kaplan	1
3404	*canpatlı dede domatesi	1	3446	*karabulut	1
3405	*cesur dikkuyruk	1	3447	*karakaya baraj gölü	1
3406	*ceviz dede	1	3448	*karun	1
3407	*ceyhan	1	3449	*kavun hanım	1
3408	*cinkaya	1	3450	*kayseri kalesi	1
3409	*çaka bey	1	3451	*kayserili	1
3410	*çamlıbel	1	3452	*kel ejderha	1
3411	*çataloluk	1	3453	*kel murat	1
3412	*çevik kırlangıç	1	3454	*kırmızı güller ülkesi	1
3413	*çınar dede	1	3455	*kıvırcık tavşan	1
3414	*çifte minare	1	3456	*kız kulesi	1
3415	*çin	1	3457	*kitapla kuyumcu masalı	1
3416	*çöl aslanı	1	3458	*kordon boyu	1
3417	*deniz mavisı	1	3459	*kör murat	1
3418	*devler ülkesi	1	3460	*kral kuskunduz	1
3419	*dikkuyruk efsanesi	1	3461	*kurşunlu cami	1
3420	*diyarbakır surları	1	3462	*kuş ülkesi	1
3421	*domates şehri	1	3463	*kuşkonmaz apartmanı	1
3422	*filfile	1	3464	*küçük sincap ormanı	1
3423	*filfile nine	1	3465	*masal nehri	1
3424	*gökkuşağı türküsü	1	3466	*mavi ege	1
3425	*gökyüzü papatyaları	1	3467	*maviş	1
3426	*gülen ayva ağlayan nar	1	3468	*mehmet	1
3427	*gülistan (ülke)	1	3469	*mehmetçik	1
3428	*güneş nine	1	3470	*melek	1
3429	*güneş sistemi	1	3471	*meram bağları	1
3430	*güngörmüş fil	1	3472	*merkür	1
3431	*hakkuran kuşu	1	3473	*mesnevi	1
3432	*halil ibrahim sofrası	1	3474	*mor sümbüller ülkesi	1
3433	*havuç radyosu	1	3475	*nazlı gelincikler ülkesi	1
3434	*haylaz	1	3476	*nemrut dağı	1
3435	*hophop sincap	1	3477	*nene hatun	1
3436	*horoz amca	1	3478	*nihal hanım	1
3437	*horozla inci masalı	1	3479	*orhan gazi	1
3438	*inkaya	1			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
3480	*orman yeşili	1	3522	*zordağı	1
3481	*ömer	1	3523	*zorkun yaylası	1
3482	*padişahın üç kızı	1	3524	aa (ünlem)	1
3483	*palandöken dağları	1	3525	abur cubur	1
3484	*pamuk (kedi adı)	1	3526	acayip	1
3485	*peri kızı ile şehzade	1	3527	aceleci	1
3486	*ramazan	1	3528	acı tatlı	1
3487	*sakar daniş	1	3529	acıma	1
3488	*samilyolu	1	3530	aç kalan kurt tilkinin maskarası olurmuş	1
3489	*sarıköy	1	3531	aç kalmak	1
3490	*sevgi bulutu	1	3532	aç susuz	1
3491	*seyhan	1	3533	aç tavuk kendini buğday ambarında zannedermiş	1
3492	*sosyete çamuru	1	3534	açadur-	1
3493	*sosyete toprağı	1	3535	açar açmaz	1
3494	*süslü papağan	1	3536	açı	1
3495	*süt kuyusu	1	3537	açık konuşmak	1
3496	*şafak alı	1	3538	açıklan-	1
3497	*şahin bey	1	3539	açılış	1
3498	*şahmeran	1	3540	açtı ağzını, yumdu gözünü	1
3499	*tanrı	1	3541	açtır-	1
3500	*taptuk emre dergâhı	1	3542	ad takmak	1
3501	*taptuk emre ocağı	1	3543	ad vermek	1
3502	*tavşanlar ülkesi	1	3544	adalet	1
3503	*tıstıs	1	3545	adaletli	1
3504	*tıstıs kaplumbağa	1	3546	adaş	1
3505	*tombiş fil	1	3547	âdeta	1
3506	*tombiş tavşan	1	3548	adı çıkmak	1
3507	*tombul dev	1	3549	adını bağışlamak	1
3508	*toprak dede	1	3550	adını koymak	1
3509	*tuba	1	3551	adres	1
3510	*türkçe	1	3552	af	1
3511	*türkiye	1	3553	afacan	1
3512	*ürün yaylası	1	3554	afet	1
3513	*üsküdar	1	3555	affetmek büyüklüğün şanındandır	1
3514	*venüs	1	3556	afiyet olsun	1
3515	*yağmur damlası	1	3557	afiyetle yemek	1
3516	*yarabbi	1	3558	ağa	1
3517	*yaramaz karpuz	1	3559	ağaca dayanma kurur, insana dayanma ölür	1
3518	*yeryüzü yıldızları	1	3560	ağaç yaşken eğilir	1
3519	*yıldız	1			
3520	*zarif boğaz	1			
3521	*zipzip tavşan	1			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
3561	ağaçlandır-	1	3602	aklını başından almak	1
3562	ağaçlık	1	3603	aklını kullanmak	1
3563	ağır ağır	1	3604	aklını peynir ekmekle yemek	1
3564	ağır-	1	3605	aklını takmak	1
3565	ağırbaşlı	1	3606	aklınla bin yaşa	1
3566	ağırlaş-	1	3607	akraba	1
3567	ağız kavgası	1	3608	akrep	1
3568	ağlaş-	1	3609	aksa-	1
3569	ağlayıp sızlanmak	1	3610	alabil-	1
3570	ağzı dili tutulmak	1	3611	alaca	1
3571	ağzı kilitlenmek	1	3612	alaylı alaylı	1
3572	ağzı yüzü	1	3613	alçak	1
3573	ağzına kilit vurmak	1	3614	aldırış etmemek	1
3574	ağzından kaçırmak	1	3615	alelacele	1
3575	ah ah	1	3616	alıcı bulmak	1
3576	ahenkli	1	3617	alımlı çalımı	1
3577	ahır	1	3618	alın-	1
3578	ahtapot	1	3619	alıp alıp	1
3579	ait olmak	1	3620	alıp başını gitmek	1
3580	aka aka	1	3621	alışkanlık	1
3581	akadur-	1	3622	alkış tutmak	1
3582	akarsu	1	3623	allah başımızdan eksik etmesin	1
3583	akbaba	1	3624	allah bilir	1
3584	akça	1	3625	allah bir daha göstermesin	1
3585	akıl akıldan üstündür	1	3626	allah bir kapıyı kaparsa diğerini açar	1
3586	akıl danışmak	1	3627	allah düşman başına vermesin	1
3587	akıl için yol birdir	1	3628	allah eksikliğini vermesin	1
3588	akıl yaşta değil baştadır	1	3629	allah kurtarsın	1
3589	akıllı davranmak	1	3630	allah ne verirse hayırlısını versin	1
3590	akıllı mı akıllı	1	3631	allah rızası için bir sadaka	1
3591	akıllı olmak	1	3632	allah sonunu hayır getirsin	1
3592	akıllı uslu	1	3633	allah uzun ömür versin	1
3593	akılsız başın cezasını ayak çeker	1	3634	allah yardım etsin	1
3594	akış	1	3635	allah yardımcın olsun	1
3595	akıt-	1	3636	allah'ın izniyle	1
3596	aklı başında	1			
3597	aklı ermek	1			
3598	aklı kalmak	1			
3599	aklına yatmak	1			
3600	aklından çıkmak	1			
3601	aklını başına almak	1			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
3637	allah'ın mevsimi çokmuş	1	3675	araştırma	1
3638	allah'tan korkun	1	3676	arat-	1
3639	allah'tan ümit kesilmez	1	3677	arayı açmak	1
3640	allanıp pullanmak	1	3678	arı duru	1
3641	allı turna	1	3679	arıcık	1
3642	alnından öpmek	1	3680	arılık	1
3643	altın sarısı	1	3681	arif	1
3644	altta kalmak	1	3682	ark	1
3645	altüst olmak	1	3683	arkadaşlık etmek	1
3646	aması filan yok	1	3684	armağan etmek	1
3647	amenna	1	3685	arslan	1
3648	ana kuzusu	1	3686	art arda	1
3649	ana oğul	1	3687	art niyet	1
3650	ana sınıfı	1	3688	arzu	1
3651	anasından doğduğuna pişman olmak	1	3689	asık	1
3652	andır-	1	3690	asılı	1
3653	anı	1	3691	asırlarca	1
3654	anında	1	3692	aslan gibi	1
3655	ani	1	3693	aslan kesilmek	1
3656	anlamlı	1	3694	astır-	1
3657	anlar anlamaz	1	3695	aşağı tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık	1
3658	anlayabil-	1	3696	aşağı yukarı	1
3659	anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az	1	3697	aşı	1
3660	anlayışsızlık	1	3698	aşır-	1
3661	anlı şanlı	1	3699	aşk	1
3662	anlık	1	3700	aşk ağlatır, dert söyler	1
3663	anneanne	1	3701	at arabası	1
3664	annelik etmek	1	3702	atabil-	1
3665	annenin sütü gibi helal olmak	1	3703	ateşle-	1
3666	annesiz	1	3704	atı alan üsküdar'ı geçti	1
3667	anormallik	1	3705	atılış	1
3668	ant içmek	1	3706	atış	1
3669	antlaşma	1	3707	atlan-	1
3670	ara vermek	1	3708	atlat-	1
3671	arada sırada	1	3709	atlı	1
3672	aramış taramış	1	3710	ava çıkmak	1
3673	arası açılmak	1	3711	avazının çıktığı kadar	1
3674	araştırıp soruşturmak	1	3712	avcı avcı	1
			3713	avlan-	1
			3714	avucunu yalamak	1
			3715	ayağının altına almak	1

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
3716	ayak altında çiğnemek	1	3755	ballandıra ballandıra anlatmak	1
3717	ayak bağı olmak	1	3756	ballı mı ballı	1
3718	aydınlata dur-	1	3757	baltayı taşa vurmak	1
3719	ayet	1	3758	bamya	1
3720	ayıp etmek	1	3759	bar (halk oyunu)	1
3721	aylar ayı	1	3760	bardak	1
3722	aynalı	1	3761	bardaktan boşanırcasına yağmak	1
3723	aynen	1	3762	barış-	1
3724	ayrılabil-	1	3763	basamak	1
3725	ayyuca çıkmak	1	3764	basit	1
3726	az gitmiş, uz gitmiş; bir yokuş, iki düz gitmiş (tekerleme)	1	3765	baskın çıkmak	1
3727	az verip gezdirmesin, çok verip azdirmesin	1	3766	baston	1
3728	azgın	1	3767	baş başa	1
3729	baba yadigârı	1	3768	baş başa vermek	1
3730	babaanne	1	3769	baş etmek	1
3731	babacan	1	3770	baş göstermek	1
3732	babayığit	1	3771	baş ucu	1
3733	baca	1	3772	baş üstünde tutmak	1
3734	bağ (ip)	1	3773	baş üstüne	1
3735	bağırıp çağırarak	1	3774	başına gelen çekilir	1
3736	bağırıtı	1	3775	başarıl-	1
3737	bağlan-	1	3776	başarılı	1
3738	bağrı yanık	1	3777	başarısız olmak	1
3739	bağrış-	1	3778	başı dara düşmek	1
3740	bahane	1	3779	başı dik olmak	1
3741	bahşet-	1	3780	başım gözüm üstüne	1
3742	bakabil-	1	3781	başına dikmek	1
3743	bakar bakar	1	3782	başına geçmek	1
3744	bakımlı	1	3783	başına iş açmak	1
3745	bakın bakın	1	3784	başına iş gelmek	1
3746	bakın-	1	3785	başına kaza bela gelmek	1
3747	bakıp bakıp	1	3786	başında beklemek	1
3748	bakış açısı	1	3787	başından savmak	1
3749	bakış-	1	3788	başını taştan taşa vurmak	1
3750	baklava	1	3789	başka kapıya	1
3751	baklayı ağızından çıkarmak	1	3790	başkan yardımcısı	1
3752	bal peteği	1	3791	başkası	1
3753	balcı	1	3792	başlangıç	1
3754	balina	1	3793	başlar başlamaz	1
			3794	başlayıver-	1

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
3795	başta	1	3837	bildir-	1
3796	baştan ayağa	1	3838	bilgelik	1
3797	başvur-	1	3839	bilgiç	1
3798	batak	1	3840	bilgiç bilgiç	1
3799	bataklık	1	3841	bilgili	1
3800	atar batmaz	1	3842	bilgisayar	1
3801	battaniye	1	3843	bilmece gibi konuşmak	1
3802	baygın düşmek	1	3844	bilmezlikten gelmek	1
3803	bayır	1	3845	bir arpa boyu gitmek	1
3804	becerebil-	1	3846	bir bildiği olmak	1
3805	bed	1	3847	bir düşüncedir almak	1
3806	beğendir-	1	3848	bir eli yağda, bir eli balda	1
3807	bekçi	1	3849	bir iki	1
3808	bekçilik	1	3850	bir koşu gitmek	1
3809	bekleme	1	3851	bir köşeye çekilmek	1
3810	bekleş-	1	3852	bir kulağından girip öteki kulağından çıkmak	1
3811	bekleyedur-	1	3853	bir musibet, bin nasihatten yeğdir	1
3812	beleş	1	3854	bir solukta	1
3813	belirlen-	1	3855	bir tanem	1
3814	belirt-	1	3856	bir varmış bir yokmuş, dünyada renk çokmuş	1
3815	belli etmemek	1	3857	bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde	1
3816	benden söylemesi	1	3858	bir varmış bir yokmuş, siz deyin düş ülkesinden ben diyeyim kış ülkesinden	1
3817	benek	1	3859	bir varmış bir yokmuş, zaman zaman içinde pembe duman içinde	1
3818	bent	1	3860	birazcık	1
3819	beraat	1	3861	birbirine girmek	1
3820	beraberlik	1	3862	birbirini yemek	1
3821	besili	1	3863	bire bin katmak	1
3822	besin	1	3864	birikinti	1
3823	beste	1	3865	birlik	1
3824	beter	1	3866	bit- (yetişmek)	1
3825	beyaz beyaz	1	3867	biter bitmez	1
3826	beyin yıkamak	1	3868	bitiş noktası	1
3827	bez	1	3869	bitmek tükenmek	1
3828	bıçak saplanmak	1	3870	boğaz boğaza gelmek	1
3829	bıkkınlık	1			
3830	bırakıl-	1			
3831	bırakıver-	1			
3832	bıyık altından gülmek	1			
3833	bıyık burmak	1			
3834	biçil-	1			
3835	biçim	1			
3836	biiznillah	1			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
3871	boğul-	1	3912	buz gibi	1
3872	bohça	1	3913	bücürük	1
3873	bolluk	1	3914	bükebil-	1
3874	bom (yansıma)	1	3915	bükemediğin eli öp başına ko	1
3875	bomboş	1	3916	bükül-	1
3876	borç	1	3917	büküldükçe bükülmek	1
3877	borçlu	1	3918	bülbülü altın kafese koymuşlar ah vatanım demiş	1
3878	boş boş	1	3919	bürü-	1
3879	boş çevirmek	1	3920	büyüğü küçüğü	1
3880	boş konuşmak	1	3921	cadı	1
3881	boşa koysan almaz, doluya koysan dolmaz	1	3922	cahil	1
3882	boşaliver-	1	3923	cahil kalmak	1
3883	boşalt-	1	3924	cahile söz anlatmak deveye hendek atlatmaktan zordur	1
3884	boşluk	1	3925	cambaz	1
3885	boşu boşuna	1	3926	can atmak	1
3886	boylu	1	3927	can boğazdan gelir	1
3887	bozuk	1	3928	can borcu	1
3888	bölük bölük	1	3929	can cana	1
3889	bölüm	1	3930	can dostu	1
3890	bölüşebil-	1	3931	can havliyle	1
3891	böyle masallara karnımız tok	1	3932	can mı can	1
3892	bravo	1	3933	can suyu	1
3893	budala	1	3934	cana gelecek mala gelsin	1
3894	buhar	1	3935	canan	1
3895	buharlaştır-	1	3936	canı çekilmek	1
3896	bula bula	1	3937	canı gitmek	1
3897	bulaşiver-	1	3938	canı sağ olsun	1
3898	bulgur	1	3939	canı tatlı	1
3899	bulgur bulgur	1	3940	canına can katmak	1
3900	bulundur-	1	3941	canına tak etmek	1
3901	bulutlu	1	3942	canını acıtmak	1
3902	bunca	1	3943	canını bağışlamak	1
3903	bunda bir iş var	1	3944	canının derdine düşmek	1
3904	bundan böyle	1	3945	canlı mı canlı	1
3905	burç (kale burcu)	1	3946	ceket	1
3906	burkul-	1	3947	ceketli	1
3907	burnunu sokmak	1	3948	celal	1
3908	burun kıvırmak	1	3949	cemaat	1
3909	buse	1			
3910	buyurul-	1			
3911	buz dağı	1			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
3950	cenap	1	3990	çayır çimen	1
3951	cep	1	3991	çehre	1
3952	cesaret etmek	1	3992	çekebil-	1
3953	cevap yetiştirmek	1	3993	çekirge	1
3954	cezalandır-	1	3994	çelik	1
3955	cezasını çekmek	1	3995	çene	1
3956	cılızlaş-	1	3996	çerçilik	1
3957	cıvılda-	1	3997	çeşme	1
3958	ciddi	1	3998	çığırından çıkmak	1
3959	ciddi ciddi	1	3999	çığlık basmak	1
3960	ciddiyet	1	4000	çığlık çığlık	1
3961	ciğer	1	4001	çıkabil-	1
3962	ciğerine işlemek	1	4002	çıkırır çıkarmaz	1
3963	cihan	1	4003	çıkarma	1
3964	cihana gelmek	1	4004	çıkıl-	1
3965	cilala-	1	4005	çıkış	1
3966	cinler cirit oynamak	1	4006	çıkış yolu	1
3967	cinleri tepesine çıkmak	1	4007	çıldır-	1
3968	coştukça coşmak	1	4008	çılına dönmek	1
3969	cömertlik	1	4009	çılınca	1
3970	cüce	1	4010	çırpar çırpmaz	1
3971	çabuk çabuk	1	4011	çit çıkmamak	1
3972	çağ	1	4012	çıtı pıtı	1
3973	çakadur-	1	4013	çıtırıtı	1
3974	çakal makal	1	4014	çiçek bahçesi	1
3975	çakı	1	4015	çiçek dalında güzeldir	1
3976	çakıl-	1	4016	çiçekten çiçeğe	1
3977	çaktır-	1	4017	çiftçilik	1
3978	çalgı	1	4018	çifte atmak	1
3979	çalışadur-	1	4019	çiğne-	1
3980	çalmadık kapı, aşındırmadık eşik bırakmamak	1	4020	çileden çıkmak	1
3981	çam sakızı çoban armağanı	1	4021	çim-	1
3982	çamaşır	1	4022	çimento	1
3983	çamaşır makinesi	1	4023	çirkinlik	1
3984	çamurcağız	1	4024	çit	1
3985	çapa	1	4025	çivile-	1
3986	çapala-	1	4026	çivilen-	1
3987	çarpıver-	1	4027	çize çize	1
3988	çarşı	1	4028	çizgi	1
3989	çarşı pazar	1	4029	çizgili	1
			4030	çizmeyi aşmak	1

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
4031	çocukların gözlerinden öpmek	1	4070	değirmen	1
4032	çocuklaş-	1	4071	değme keyfine	1
4033	çocukluk	1	4072	delik deşik etmek	1
4034	çocukluk etmek	1	4073	delir-	1
4035	çok çok	1	4074	demediğini bırakmamak	1
4036	çok görmek	1	4075	demek	1
4037	çok muhabbet tez ayrılık getirir	1	4076	demeye kalmadan	1
4038	çok olmak	1	4077	demin	1
4039	çokbilmiş	1	4078	demir atmak	1
4040	çoktan	1	4079	demir tavında dövülür	1
4041	çok-	1	4080	demiş demesine	1
4042	çöküver-	1	4081	denebil-	1
4043	çöl menekşesi	1	4082	deneme	1
4044	çözül-	1	4083	d deney	1
4045	çürük	1	4084	dengeli	1
4046	çürüt-	1	4085	deniz kızı	1
4047	çürütebil-	1	4086	denizcağız	1
4048	dağda söz ver, düzde koyuver	1	4087	denize düşen yılanı sarılır	1
4049	dağıl-	1	4088	denk	1
4050	dağıtıl-	1	4089	der demez	1
4051	dağlara dağlara	1	4090	derdi veren dermanını da verir	1
4052	daha ne olsun	1	4091	derdine derman olmak	1
4053	dahi	1	4092	derdini söylemeyen dermanını bulamaz	1
4054	dakikalarca	1	4093	dereyi görmeden paçaları sıvamak	1
4055	dal budak salmak	1	4094	derili	1
4056	dal dal	1	4095	derin bir nefes almak	1
4057	daldırıp daldırıp	1	4096	derin derin	1
4058	dandini dandini	1	4097	derisini yüzmek	1
4059	danış-	1	4098	derle-	1
4060	dar gelmek	1	4099	derman olmak	1
4061	darbe	1	4100	ders almak	1
4062	darda kalmak	1	4101	ders çıkarmak	1
4063	dayak yemek	1	4102	dertli tasalı	1
4064	dayanıklı	1	4103	desen	1
4065	dediğim dedik, öttürdüğüm düdük	1	4104	desen desen	1
4066	dediğine gelmek	1	4105	deste deste	1
4067	dedik demesine	1	4106	destek almak	1
4068	defol-	1	4107	deşele-	1
4069	değer vermek	1	4108	deva	1

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
4109	deve dikeni	1	4150	doğur-	1
4110	devir-	1	4151	doksan	1
4111	devlet kuşu	1	4152	dolap beygiri	1
4112	devran sürmek	1	4153	dolaşadur-	1
4113	deyiver-	1	4154	doldurul-	1
4114	dışlan-	1	4155	doludizgin	1
4115	diğerleri	1	4156	dolup dolup taşmak	1
4116	dik	1	4157	dolup taşmak	1
4117	dikenli	1	4158	dondur-	1
4118	dikkat çekmek	1	4159	doruk noktası	1
4119	dikkatli olmak	1	4160	dostluk etmek	1
4120	dil (lisan)	1	4161	doya doya	1
4121	dilden düşürmemek	1	4162	doyabil-	1
4122	dile benden ne dilerse	1	4163	doyasıya	1
4123	dile getirmek	1	4164	dökme suyla değirmen dönmez	1
4124	dili boğazına akmak	1	4165	döne döne	1
4125	dili tutulmak	1	4166	dönebil-	1
4126	dilim	1	4167	dönüp dolaşıp	1
4127	dilim dilim	1	4168	dönüver-	1
4128	dilinden düşürmemek	1	4169	dördüncü	1
4129	dilinden kurtulamamak	1	4170	dört ayak üstüne düşmek	1
4130	dilinden kurtulmak	1	4171	dörtnal	1
4131	dinler dinlemez	1	4172	dörtnala	1
4132	dinleye dinleye	1	4173	dövün-	1
4133	direk	1	4174	durdur-	1
4134	diri diri	1	4175	durgunlaş-	1
4135	dirlik	1	4176	duruluk	1
4136	dirlik düzenlik	1	4177	duruşma	1
4137	diş bilemek	1	4178	duvak	1
4138	dişçi	1	4179	duyarlılık	1
4139	dişini sıkmak	1	4180	duygusal	1
4140	dişle-	1	4181	düğüm	1
4141	diz çökmek	1	4182	dülger balığı	1
4142	dize	1	4183	dümen	1
4143	dizi	1	4184	dünya başına dar gelmek	1
4144	dizinin dibinden ayrılmamak	1	4185	dünya başına dar olmak	1
4145	doğal	1	4186	dünya bir yana, sizler bir yana	1
4146	doğar doğmaz	1	4187	dünya dar olmak	1
4147	doğmayagör-	1	4188	dünyada mekân, ahirette iman	1
4148	doğru dürüst	1			
4149	doğru söze ne denir	1			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
4189	dürbün	1	4230	eli yüzü	1
4190	dürüst mü dürüst	1	4231	elif	1
4191	düşkün (tutkun)	1	4232	elinde olmamak	1
4192	düşlü	1	4233	eline, koluna sağlık	1
4193	düşman olmak	1	4234	ellerin dert görmesin	1
4194	düşünceli	1	4235	elmas	1
4195	düşündür-	1	4236	emredici	1
4196	düşünedur-	1	4237	emrihak vaki olmak	1
4197	düşüp kalkmak	1	4238	en nihayet	1
4198	düzle-	1	4239	endam	1
4199	düzle-	1	4240	endişeli	1
4200	düzleş-	1	4241	enerji	1
4201	ecel şerbeti içmek	1	4242	enfes	1
4202	eda	1	4243	engelleyebil-	1
4203	eğlenedur-	1	4244	eninde sonunda	1
4204	eğleş-	1	4245	ense	1
4205	eğri	1	4246	envai	1
4206	eke eke	1	4247	er-	1
4207	ekil-	1	4248	erdir-	1
4208	ekim (ay)	1	4249	erik ağacı	1
4209	ekip biçmek	1	4250	esaret	1
4210	eklem	1	4251	esenlik	1
4211	ekmek elden su gölden	1	4252	eser	1
4212	eksik olmamak	1	4253	esip gürlmek	1
4213	eksiklik	1	4254	esir	1
4214	eksil-	1	4255	eski yazı	1
4215	el ayak çekilmek	1	4256	eski zaman içinde, ne maçin'de ne çin'de	1
4216	el bağlamak	1	4257	eskiler (atalar)	1
4217	el bebek, gül bebek	1	4258	eş dost	1
4218	el çırpamak	1	4259	eşek arısı	1
4219	el etmek	1	4260	eşeklik etmek	1
4220	el işi	1	4261	eşele-	1
4221	el mi yaman bey mi yaman	1	4262	eşit	1
4222	el pençe divan durmak	1	4263	etkile-	1
4223	elden ayaktan düşmek	1	4264	ettir-	1
4224	ele gelmek	1	4265	ettirebil-	1
4225	ele güne	1	4266	euzu besmele	1
4226	ele vermek	1	4267	ev ev	1
4227	elek	1	4268	evlendir-	1
4228	elektrik enerjisi	1	4269	evli evine, köylü köyüne	1
4229	eli böğründe kalmak	1	4270	evren	1

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
4271	evsiz barsız	1	4313	gaddarlık	1
4272	evvel	1	4314	galip	1
4273	eyer	1	4315	gariban	1
4274	eyvallah	1	4316	garip kuşun yuvasını allah yapar	1
4275	ezber	1	4317	gariplik	1
4276	ezberle-	1	4318	gayet	1
4277	fal taşı gibi açmak	1	4319	gayretli	1
4278	farecik	1	4320	gazel (ağaç yaprağı)	1
4279	fasulye	1	4321	gazi	1
4280	fayda etmemek	1	4322	gecelik	1
4281	fayda vermemek	1	4323	geçe geçe	1
4282	faydalı	1	4324	geçebil-	1
4283	fazla mal göz çıkarmaz	1	4325	geçen	1
4284	fedakârlık	1	4326	geçer geçmez	1
4285	ferah tutmak	1	4327	geçici	1
4286	ferahla-	1	4328	geçil-	1
4287	ferahlat-	1	4329	geçinip gitmek	1
4288	ferman çıkarmak	1	4330	gel etmek	1
4289	feryat figan etmek	1	4331	gel gör ki	1
4290	feryat figan koparmak	1	4332	gelebil-	1
4291	feryat koparmak	1	4333	geleceği varsa göreceği de var	1
4292	fesübhanallah	1	4334	gelip çatmak	1
4293	fethet-	1	4335	gelip geçen	1
4294	fırla-	1	4336	geliş-	1
4295	fırsat bu fırsat	1	4337	gelişme	1
4296	fırtına gibi	1	4338	genç ihtiyar	1
4297	fırtınalı	1	4339	geniş	1
4298	fisıltı	1	4340	gerçekleştir-	1
4299	fısır fısır	1	4341	gereksiz	1
4300	fişkirt-	1	4342	geri geri	1
4301	fidan boylu	1	4343	geri kalmak	1
4302	fikir almak	1	4344	gerisi	1
4303	filiz vermek	1	4345	getirebil-	1
4304	fincan	1	4346	geveze	1
4305	firik	1	4347	geviş getirmek	1
4306	fiskos	1	4348	gevşe-	1
4307	fitne sokmak	1	4349	gezegencik	1
4308	fiyat	1	4350	gezinti	1
4309	fokur fokur	1	4351	gıcır gıcır	1
4310	futbol	1	4352	gıcırdat-	1
4311	füze	1	4353	gıdıkla-	1
4312	gaddar	1			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
4354	gıdıklan-	1	4395	gözcü	1
4355	gidil-	1	4396	gözetle-	1
4356	giril-	1	4397	gözleri çakmak çakmak	1
4357	girişim	1	4398	gözleri fıldır fıldır dönmek	1
4358	git gide	1	4399	gözlerini dikmek	1
4359	gittikçe	1	4400	gözleyedur-	1
4360	giyin-	1	4401	gözü doymak	1
4361	giysi	1	4402	gözü gibi sevmek	1
4362	giz	1	4403	gözü gönlü açılmak	1
4363	gizle-	1	4404	gözü gönlü doymak	1
4364	gizliden gizliye	1	4405	gözü görmemek	1
4365	gonca gonca	1	4406	gözü pek	1
4366	göç	1	4407	gözü tutmak	1
4367	göçmen	1	4408	gözüm çıksın	1
4368	göçüp gitmek	1	4409	gözün aydın	1
4369	gök gürlemesi	1	4410	gözünde dağ olmak	1
4370	gök gürültüsü	1	4411	gözünden ayırmamak	1
4371	gök kubbe	1	4412	gözünü alamamak	1
4372	gökten üç elma düşmüş	1	4413	gözünün bebeği	1
4373	gömül-	1	4414	gözünün önüne gelmek	1
4374	gönlü kalmak	1	4415	gurbet	1
4375	gönlünce	1	4416	gurultu	1
4376	gönlünü almak	1	4417	gururuna yedirememek	1
4377	gönlünü kaptırmak	1	4418	güç bela	1
4378	gönül rahatlığı	1	4419	güçlen-	1
4379	gönül vermek	1	4420	güçsüz	1
4380	gönül yapmak	1	4421	güçsüz düşmek	1
4381	gönül yıkmak	1	4422	gülbank	1
4382	gönülsüz	1	4423	güle oynaya	1
4383	göre göre	1	4424	gülebil-	1
4384	görmezden gelmek	1	4425	gülmecedan gülmeceye	1
4385	görünüş	1	4426	gülmekten kırılmak	1
4386	götürül-	1	4427	gülü seven dikenine katlanır	1
4387	göz açıp kapayıncaya kadar	1	4428	gülünç	1
4388	göz açtırmamak	1	4429	gülüş	1
4389	göz gezdirmek	1	4430	gülüşlü	1
4390	göz göre göre	1	4431	gümbür gümbür	1
4391	göz göze	1	4432	gümbürtü	1
4392	göz gözü görmemek	1	4433	gümbüürt	1
4393	göz nuru	1	4434	gün doğmak	1
4394	gözaltında tutmak	1	4435	günahsız	1

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
4436	güneş gözlüğü	1	4477	hâlini hatırını sormak	1
4437	güneşlen-	1	4478	halka	1
4438	güney	1	4479	halka hizmet, hakka hizmettir	1
4439	günler günleri kovalamak	1	4480	halter	1
4440	günüünü görmek	1	4481	ham hum	1
4441	gürleş-	1	4482	hamallık	1
4442	güvenli	1	4483	hamam	1
4443	güya	1	4484	hanfiş ile manfiş, parayla biter her iş	1
4444	güz	1	4485	hanımefendi	1
4445	güzel çirkin	1	4486	hapis	1
4446	güzel güzel	1	4487	hapset-	1
4447	güzelleştir-	1	4488	harabe	1
4448	güzellik yarışması	1	4489	haram	1
4449	haber almak	1	4490	harca-	1
4450	haberi olmak	1	4491	harç	1
4451	habersiz	1	4492	harla-	1
4452	hac	1	4493	harlan-	1
4453	hacı	1	4494	harman etmek	1
4454	haddinden fazla	1	4495	harman yeri	1
4455	haddini bildirmek	1	4496	hastalan-	1
4456	haddini bilmek	1	4497	hastane	1
4457	hafıza	1	4498	hata etmek	1
4458	hafiflik	1	4499	hatır	1
4459	hafta boyu	1	4500	hatırlat-	1
4460	hafta sonu	1	4501	havada kalmak	1
4461	haftalarca	1	4502	havadan sudan konuşmak	1
4462	hakemlik	1	4503	havai fişek	1
4463	hâkim (sahip)	1	4504	havuz	1
4464	hakir	1	4505	hay (ünlem)	1
4465	hakkı olmak	1	4506	hay hay	1
4466	hakkını yemek	1	4507	hayalleri yıkılmak	1
4467	hakla-	1	4508	hayat bilgisi	1
4468	haklı bulmak	1	4509	hayat boyu	1
4469	haklı çıkmak	1	4510	hayat sürmek	1
4470	haksızlığa uğramak	1	4511	hayata küsmek	1
4471	haksızlık etmek	1	4512	hayatını sürdürmek	1
4472	hal hatır sormak	1	4513	hayırlı	1
4473	hâlbuki	1	4514	hayırlı geceler	1
4474	hale	1	4515	haykırış	1
4475	hâli kalmamak	1	4516	hayran	1
4476	hâli vakti yerinde	1			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
4517	hayranlık	1	4555	hizmet	1
4518	hayrını görmek	1	4556	hokkabaz	1
4519	hayvancağız	1	4557	hop hoplamak	1
4520	haz	1	4558	hoplaya hoplaya	1
4521	hazıra dağlar dayanmaz	1	4559	hoplayabil-	1
4522	hazırlat-	1	4560	hor görmek	1
4523	hazırlıklı	1	4561	horla-	1
4524	hazne	1	4562	horlama	1
4525	hece	1	4563	horluk	1
4526	hedefe kilitlenmek	1	4564	horon	1
4527	hediyeleş-	1	4565	hoşgörülü	1
4528	helal	1	4566	hu çekmek	1
4529	hemencecik	1	4567	hurma ağacı	1
4530	henüz	1	4568	huşu	1
4531	hep bir ağız olmak	1	4569	huylu huyundan	1
4532	her kafadan bir ses çıkmaq	1		vazgeçmez	
4533	her türlü	1	4570	hücre (zindan)	1
4534	her yokuşun bir inişi, her inişin bir yokuşu vardır	1	4571	hücum	1
4535	herkesin gönlünde bir aslan yatar	1	4572	hünerli	1
4536	hevesi kursağında kalmak	1	4573	hür	1
4537	heybetli	1	4574	hüzün çökmek	1
4538	heykel	1	4575	ıkın-	1
4539	hıçkırık	1	4576	ırk	1
4540	hım	1	4577	ıslat-	1
4541	hırçın	1	4578	ısrarlı	1
4542	hırçınlaş-	1	4579	ışi-	1
4543	hırla-	1	4580	ışiltılı	1
4544	hırs	1	4581	iade etmek	1
4545	hırsını alamamak	1	4582	ibik	1
4546	hırsız	1	4583	ibret almak	1
4547	hırsızlık	1	4584	iç çekmek	1
4548	hısım	1	4585	iç içe	1
4549	hışım	1	4586	içe içe	1
4550	hızır acil	1	4587	içer içmez	1
4551	hızlandır-	1	4588	içerle-	1
4552	hiç değilse	1	4589	içi dışına çıkmak	1
4553	hiç yoktan iyidir	1	4590	içi ferahlamak	1
4554	hinoğluhin	1	4591	içi rahatlamak	1
			4592	içil-	1
			4593	için için gülmek	1
			4594	içindeki buzlar erimek	1
			4595	içinden gelmek	1

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
4596	içine sinmek	1	4637	intikam	1
4597	içini kurt kemirmek	1	4638	iri	1
4598	içiril-	1	4639	iri iri	1
4599	içiver-	1	4640	isine pisine	1
4600	içki	1	4641	israf etmek	1
4601	içli	1	4642	isteksiz	1
4602	idare	1	4643	ister istemez	1
4603	idare etmek	1	4644	istiklal	1
4604	iftiracı	1	4645	iş bölümü	1
4605	iğne atsan yere düşmez	1	4646	iş güç tutmak	1
4606	iğne iplik	1	4647	iş yapmak	1
4607	iki büklüm gelmek	1	4648	işaret etmek	1
4608	iki büklüm olmak	1	4649	işçi	1
4609	iki gözü iki çeşme ağlamak	1	4650	işi bitmek	1
4610	iki gözüm önüme aksın	1	4651	işi iş olmak	1
4611	ikişer ikişer	1	4652	işi tatlıya bağlamak	1
4612	ikna etmek	1	4653	işi yolunda gitmek	1
4613	ilave	1	4654	işim olmaz	1
4614	ilden ile	1	4655	işinden olmak	1
4615	ilerleyedur-	1	4656	işini görmek	1
4616	ilgi çekmek	1	4657	işlem	1
4617	ilgi göstermek	1	4658	işlemeli	1
4618	ilgisini çekmek	1	4659	işlet-	1
4619	ilim	1	4660	iştahlan-	1
4620	ilke	1	4661	itibaren	1
4621	ilkokul	1	4662	itiraf etmek	1
4622	ille	1	4663	iyi geceler	1
4623	imdadına yetişmek	1	4664	iyi gelmek	1
4624	imkânı olmak	1	4665	iyi gitmek	1
4625	inadı tutmak	1	4666	iyi kalpli	1
4626	inat etmek	1	4667	iyi kötü	1
4627	ince	1	4668	iyi niyetli	1
4628	incele-	1	4669	iyi olacak hastanın doktor ayağına gelir	1
4629	incir çekirdeğini doldurmamak	1	4670	iyi yürekli	1
4630	inim inim inlemek	1	4671	iyiliğe iyilik her kişinin kârı, kötülüğe iyilik er kişinin kârı	1
4631	inip kalkmak	1	4672	iyilik eden iyilik bulur	1
4632	iniver-	1	4673	iyilik yap denize at, balık bilmezse halik bilir	1
4633	inleye inleye	1	4674	iyiliksever	1
4634	inleyebil-	1			
4635	insanlık öldü mü	1			
4636	insanlık ölmedi	1			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
4675	iz sürmek	1	4716	kandırdım, kandırdım	1
4676	izin vermek	1		topal eşeğe bindirdim	1
4677	izini bulmak	1	4717	kangal köpeği	1
4678	jale	1	4718	kanı kaynamak	1
4679	kabarık	1	4719	kanun	1
4680	kabullen-	1	4720	kap kaçak	1
4681	kaçacak delik aramak	1	4721	kapa-	1
4682	kaçan kaçana	1	4722	kapan-	1
4683	kaçsa kaçsa	1	4723	kapı kulu	1
4684	kadın erkek	1	4724	kapıl-	1
4685	kafa yormak	1	4725	kapısını çalmak	1
4686	kafası çalışmak	1	4726	katlan-	1
4687	kafayı çalıştırmak	1	4727	kaplayıver-	1
4688	kâğıt kalem	1	4728	kaplı	1
4689	kahr	1	4729	kar gibi	1
4690	kahkaha atmak	1	4730	karala-	1
4691	kahkahayı basmak	1	4731	karaman'ın koyunu	1
4692	kahrolmak	1		sonra çıkar oyunu	1
4693	kâinat	1	4732	karanlık basmak	1
4694	kakaolu	1	4733	karara varmak	1
4695	kâküllü	1	4734	kararlılık	1
4696	kala kala	1	4735	kardan adam	1
4697	kalakal-	1	4736	kardeş kardeş	1
4698	kalbi	1	4737	karga karga	1
4699	kalbine saplanmak	1	4738	kargacık	1
4700	kaldırt-	1	4739	kargalar bile güler	1
4701	kalem kılıçtan keskindir	1	4740	karınca kararınca	1
4702	kalem kutusu	1	4741	karlı	1
4703	kalemlik	1	4742	karmakarışık	1
4704	kalınlaş-	1	4743	karnı tok sırtı pek	1
4705	kalınlaştır-	1	4744	karşı karşıya gelmek	1
4706	kalınlık	1	4745	karşılan-	1
4707	kalırmış kalmasına	1	4746	karşısına geçmek	1
4708	kalp kırmak	1	4747	karton	1
4709	kalpten kalbe yol vardır	1	4748	kas-	1
4710	kan gövdeyi götürmek	1	4749	kastet-	1
4711	kan kusturmak	1	4750	kaş çatmak	1
4712	kan-	1	4751	kaşı gözü oynamak	1
4713	kana kana	1	4752	kaşlı	1
4714	kanat açmak	1	4753	katık etmek	1
4715	kanat-	1	4754	kati	1
			4755	kavakcağız	1
			4756	kaval	1

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
4757	kavga dövüş	1	4798	kesiliver-	1
4758	kavgaya karışmak	1	4799	kestirmek	1
4759	kavgaya tutuşmak	1	4800	keyfet-	1
4760	kavis	1	4801	keyfi gelmek	1
4761	kavuk	1	4802	keyfi yerinde olmak	1
4762	kavur-	1	4803	keyfi yerine gelmek	1
4763	kavuştur-	1	4804	keyif çatmak	1
4764	kayak	1	4805	keyiflen-	1
4765	kayalık	1	4806	keyifli	1
4766	kayboluver-	1	4807	kıl payı	1
4767	kaygılan-	1	4808	kılavuz	1
4768	kayısı	1	4809	kılçık	1
4769	kaymak	1	4810	kılı kıpırdamamak	1
4770	kaz kafalı	1	4811	kılıç	1
4771	kaz kafalılık etmek	1	4812	kılık kıyafet	1
4772	kazanç	1	4813	kınalı	1
4773	kazıl-	1	4814	kıpırtı	1
4774	kazma mazma	1	4815	kır (dağ, bayır)	1
4775	kefe	1	4816	kır (renk)	1
4776	kek	1	4817	kır atın yanında duran ya huyundan ya suyundan	1
4777	keklik	1	4818	kırgın	1
4778	kelam	1	4819	kırk bin	1
4779	kelaynak	1	4820	kırk birinci	1
4780	kelek	1	4821	kırk yılın başı	1
4781	keleş	1	4822	kıs kıs gülmek	1
4782	kelin merhemi olsa başına sürer	1	4823	kısa tutmak	1
4783	kem göz	1	4824	kısıl-	1
4784	kem küm	1	4825	kıskaç	1
4785	kemençe	1	4826	kıskaçlık	1
4786	kenara çekilmek	1	4827	kısmi	1
4787	kendi başına	1	4828	kısrak	1
4788	kendi düşen ağlamaz	1	4829	kışla-	1
4789	kendi hâline bırakmak	1	4830	kışlık	1
4790	kendini alamamak	1	4831	kıvam	1
4791	kendini bir şey zannetmek	1	4832	kıvılcım	1
4792	kendini tutamamak	1	4833	kıvrım kıvrım kıvrınmak	1
4793	kenetlen-	1	4834	kıyamet	1
4794	kerecik	1	4835	kıyı boyu	1
4795	kervan	1	4836	kız istemek	1
4796	kervan kervan	1	4837	kızak	1
4797	kese kese	1			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
4838	kızarıp bozarmak	1	4880	koza	1
4839	kızcağız	1	4881	kök salmak	1
4840	kızdır-	1	4882	köksüzlük	1
4841	kızgın kızgın	1	4883	kömür	1
4842	kızıl	1	4884	körle yatan şaşı kalker	1
4843	kızıllaş-	1	4885	körpe	1
4844	kızış-	1	4886	kös	1
4845	kibir	1	4887	köse	1
4846	kiler	1	4888	kötü gitmek	1
4847	kilim kilim	1	4889	kötü kötü	1
4848	kilitle-	1	4890	kucak kucak	1
4849	kim bilir	1	4891	kuğu	1
4850	kimsecik	1	4892	kul azmayınca hak yazmaz	1
4851	kimsesiz	1	4893	kula bela gelmez kul azmayınca, kula bela gelmez hak yazmayınca	1
4852	kişne-	1	4894	kulağını çekmek	1
4853	kokusuz	1	4895	kulak asmak	1
4854	kol gezmek	1	4896	kulak asmamak	1
4855	kol kanat germek	1	4897	kulak kesilmek	1
4856	kolaçan etmek	1	4898	kulak misafiri olmak	1
4857	kolayı var	1	4899	kulaklarını dikmek	1
4858	kolaylık göstermek	1	4900	kulaktan dolma	1
4859	kolaysa başına gelsin	1	4901	kullanıl-	1
4860	kolonya	1	4902	kura	1
4861	kolye	1	4903	kura çekmek	1
4862	komşu momşu	1	4904	kurak mı kurak	1
4863	konukseverlik	1	4905	kurban olmak	1
4864	konusabil-	1	4906	kurbanlık	1
4865	konuşma yapmak	1	4907	kurdele	1
4866	konuştur-	1	4908	kursağına taş dolasıca	1
4867	kor gibi yanmak	1	4909	kurt (kurtçuk)	1
4868	korktuğu başına gelmek	1	4910	kurtarabil-	1
4869	korkulu	1	4911	kurtulabil-	1
4870	korkunç	1	4912	kuru üzüm	1
4871	koruyabil-	1	4913	kurula-	1
4872	koskocaman	1	4914	kurunun yanında yaş da yanar	1
4873	koşa koşa	1	4915	kuruş	1
4874	koşadur-	1	4916	kuruşluk	1
4875	koşar adım	1	4917	kusura bakmamak	1
4876	koştur-	1	4918	kuş yuvası	1
4877	koşturup durmak	1			
4878	koşuş-	1			
4879	koyuldum koyulmasına	1			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
4919	kuşcağız	1	4960	masalsı	1
4920	kutlu olsun	1	4961	maskara olmak	1
4921	kutsal	1	4962	mayıs (ay)	1
4922	kuyruğunu kısmak	1	4963	maymuncuk	1
4923	kuzum	1	4964	me (yansıma)	1
4924	küçük büyük	1	4965	meclis	1
4925	küçük küçük	1	4966	medeniyet	1
4926	küpe	1	4967	meğer	1
4927	küstahlık	1	4968	mehter	1
4928	küstür-	1	4969	mekik dokumak	1
4929	küt	1	4970	meleye meleye	1
4930	lacivert	1	4971	memnun etmek	1
4931	laf anlatmak	1	4972	mengene	1
4932	laf göze, dostluk yüze anlatılır	1	4973	menzil	1
4933	laf yetiştirmek	1	4974	meraklan-	1
4934	lafı mı olur	1	4975	mercan	1
4935	lahana sarması	1	4976	merhem	1
4936	lahavle çekmek	1	4977	mertlik	1
4937	lahza	1	4978	mesela	1
4938	lanetli	1	4979	mesken	1
4939	lavabo	1	4980	meşgale	1
4940	levha	1	4981	meşhur	1
4941	lezzet	1	4982	mevla görelim neyler, neylerse güzel eyler	1
4942	lıkır lıkır	1	4983	meyan	1
4943	lütuf	1	4984	meyveli	1
4944	maalesef	1	4985	meyvesiz	1
4945	macun	1	4986	mırnav	1
4946	maç	1	4987	mihenk	1
4947	madde	1	4988	mimari	1
4948	maden	1	4989	minder	1
4949	mahcup mahcup	1	4990	minnet	1
4950	maksat	1	4991	minnettar	1
4951	mal olmak	1	4992	miras	1
4952	mana	1	4993	misal	1
4953	mantık	1	4994	misilli	1
4954	manzaralı	1	4995	miskin	1
4955	marangoz	1	4996	modellik	1
4956	mart	1	4997	mola	1
4957	marul	1	4998	moral	1
4958	masal ağacı	1	4999	mosmor	1
4959	masal kuşu	1	5000	muamele	1

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
5001	muayenehane	1	5042	nefeslen-	1
5002	muhterem	1	5043	nefret	1
5003	muhteşem	1	5044	nefret etmek	1
5004	mum gibi erimek	1	5045	neme lazım	1
5005	mutlu etmek	1	5046	nerede o günler	1
5006	muzcuk	1	5047	nereden çıkardın	1
5007	muzip muzip	1	5048	nesil	1
5008	mücadele	1	5049	nesli tükenmek	1
5009	mücadele etmek	1	5050	neye uğradığını anlayamamak	1
5010	müjde vermek	1	5051	neyimize yetmiyor	1
5011	müjdele-	1	5052	neymiş	1
5012	müjdeler olsun	1	5053	ninnisiz	1
5013	mükemmel	1	5054	nispet etmek	1
5014	müsaade etmek	1	5055	nişane	1
5015	müşfik	1	5056	niyetli	1
5016	nağme nağme	1	5057	numara	1
5017	nakarat	1	5058	numara yapmak	1
5018	nakiş	1	5059	obur	1
5019	nal mal	1	5060	of anam	1
5020	nam	1	5061	oflayan oflayana	1
5021	namazında niyazında	1	5062	okullu olmak	1
5022	namert	1	5063	okuma yazma	1
5023	nasip	1	5064	okuntu	1
5024	nasip olmak	1	5065	okur okumaz	1
5025	nasiplen-	1	5066	ola ki	1
5026	nazikçe	1	5067	olan oldu	1
5027	nazlı mı nazlı	1	5068	oldu olacak, kırıldı nacak	1
5028	ne çare	1	5069	olgunluk	1
5029	ne demeli	1	5070	olimpiyat	1
5030	ne gerek var	1	5071	olumlu	1
5031	ne hali varsa görsün	1	5072	olumsuz	1
5032	ne o	1	5073	olun-	1
5033	ne oldum dememeli, ne olacağım demeli	1	5074	olur	1
5034	ne olursa olsun	1	5075	oluşturul-	1
5035	ne oluyor	1	5076	oluver-	1
5036	ne siz sorun ne ben söyleyeyim	1	5077	omuz omuza	1
5037	ne var ki	1	5078	omuz silkemek	1
5038	ne yani (doldurma söz)	1	5079	on sekiz	1
5039	neci	1	5080	on üç	1
5040	nefes nefese	1	5081	onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine	1
5041	nefes nefese kalmak	1			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
5082	ortada kalmak	1	5123	önce öşür, sonra devşir	1
5083	ortak bir noktada buluşmak	1	5124	öncü	1
5084	ortalığı birbirine katmak	1	5125	önem	1
5085	ortam	1	5126	öner-	1
5086	ortaya atmak	1	5127	önlem almak	1
5087	oruç açmak	1	5128	önüne gelen	1
5088	oruç tutmak	1	5129	önünü kesmek	1
5089	oruçlu	1	5130	öpüver-	1
5090	otlat-	1	5131	ördekçik	1
5091	otuz	1	5132	örebil-	1
5092	ova bayır	1	5133	öredur-	1
5093	ovuştur-	1	5134	örnek	1
5094	oy	1	5135	örnek vermek	1
5095	oyalan-	1	5136	örs	1
5096	oynan-	1	5137	örtülü	1
5097	oyuna gelmek	1	5138	örtün-	1
5098	oyunbozanlık etmek	1	5139	örül-	1
5099	öbürü	1	5140	ötebil-	1
5100	öç	1	5141	öteden beri	1
5101	ödü kopmak	1	5142	ötür (Arapçada ötür)	1
5102	ödü patlamak	1	5143	övgü	1
5103	ödül	1	5144	öyle yağma yok	1
5104	ödül almak	1	5145	öz su	1
5105	öf	1	5146	özen	1
5106	öfke baldan tatlıdır	1	5147	özgü	1
5107	öfke gelince akıl gider	1	5148	özgür	1
5108	öfke ile kalkan zararlar oturur	1	5149	özlü	1
5109	öfkeli	1	5150	özür	1
5110	öfkesini yenmek	1	5151	pahalıya mal olmak	1
5111	öğle yemeği	1	5152	pantolon	1
5112	öğlenci	1	5153	para pul	1
5113	öğreniver-	1	5154	parasız	1
5114	öğüt-	1	5155	paraşüt	1
5115	öksürük	1	5156	parça parça	1
5116	öksüzlük	1	5157	parçalan-	1
5117	ölç-	1	5158	parıltı	1
5118	öldürücü	1	5159	parlak mı parlak	1
5119	öldürül-	1	5160	parmaklarını yemek	1
5120	ölüm	1	5161	paşa	1
5121	ölüm döşeğinde olmak	1	5162	pat diye	1
5122	ölüm hak, miras helal	1	5163	patakla-	1
			5164	patika	1

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
5165	patlat-	1	5206	rakip	1
5166	payla- (azarlamak)	1	5207	rap rap	1
5167	paylaşı-	1	5208	rastgele	1
5168	pek çok	1	5209	razı etmek	1
5169	pekiştir-	1	5210	reddet-	1
5170	pekmez	1	5211	renk katmak	1
5171	pembe pembe	1	5212	renk renk	1
5172	pençe atmak	1	5213	ressam	1
5173	pençele-	1	5214	rızık	1
5174	perde	1	5215	rica etmek	1
5175	pergel	1	5216	ruhlu	1
5176	perişan etmek	1	5217	rüyalarında görememek	1
5177	perşembenin gelişi çarşambadan belli olur	1	5218	rüzgâr ekip fırtına biçmek	1
5178	pervane olmak	1	5219	rüzgâr enerjisi	1
5179	peş peşe	1	5220	sabah namazı	1
5180	peşi sıra	1	5221	sabah ola hayrola	1
5181	peşinden gitmek	1	5222	sabrın sonu selamettir	1
5182	pet şişe	1	5223	saçadur-	1
5183	peydah olmak	1	5224	saçmalık	1
5184	pır	1	5225	sade	1
5185	pir	1	5226	saf	1
5186	pireye kızıp yorgan yakmak	1	5227	safılık	1
5187	pis pis gülmek	1	5228	sağ salim	1
5188	pişman	1	5229	sağanak	1
5189	pişman etmek	1	5230	sağıl-	1
5190	pişmanlık duymak	1	5231	sağır sultan bile duydu	1
5191	plan kurmak	1	5232	sağlayabil-	1
5192	portakal	1	5233	sağlıcakla git, sağlıcakla gel	1
5193	prenseler	1	5234	sağlıklı	1
5194	puflayan puflayana	1	5235	sahip olmak	1
5195	pupa yelken	1	5236	sahiplen-	1
5196	püfle-	1	5237	sahipsiz kalmak	1
5197	püsem püsem	1	5238	sahtekârlık	1
5198	püskül püskül	1	5239	sakınılan göze çöp batar	1
5199	rabbena	1	5240	sakin	1
5200	rahat bırakmak	1	5241	sakin sakın	1
5201	rahat bir nefes almak	1	5242	saklana saklana	1
5202	rahat rahat	1	5243	saksağan	1
5203	rahata kavuşmak	1	5244	saldırı	1
5204	rahatlat-	1	5245	salın-	1
5205	rahatsız	1	5246	salına salına	1

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
5247	salkım salkım	1	5289	serinlik	1
5248	salkımcık	1	5290	serseri	1
5249	sallana sallana	1	5291	ses seda çıkmamak	1
5250	sallandır-	1	5292	ses vermek	1
5251	sallaya sallaya	1	5293	sesi çıkmamak	1
5252	salon	1	5294	sesi soluğu kesilmek	1
5253	samimiyet	1	5295	sesini kesmek	1
5254	sanat	1	5296	sessiz sedasız	1
5255	sancak	1	5297	sevda	1
5256	sanık	1	5298	sevdalı	1
5257	santim	1	5299	sevdir-	1
5258	santim santim	1	5300	seve okşaya	1
5259	santimcik	1	5301	sevebil-	1
5260	sap-	1	5302	sevedur-	1
5261	sarhoş	1	5303	sevgi kuşu	1
5262	sarılabıl-	1	5304	sevgiyle kalın	1
5263	sarılı	1	5305	sevi	1
5264	sarılık	1	5306	sevinçten uçmak	1
5265	sarıp sarmalamak	1	5307	sevip saymak	1
5266	sarışın	1	5308	seymen	1
5267	sark-	1	5309	sıcak mı sıcak	1
5268	sarsıl-	1	5310	sıcak sıcak	1
5269	sarsıntı	1	5311	sıçrat-	1
5270	sataş-	1	5312	sıkı	1
5271	sataşma	1	5313	sıkıcı	1
5272	satılık	1	5314	sıkıntılı	1
5273	savaş-	1	5315	sıkış-	1
5274	savun-	1	5316	sına-	1
5275	saygı duymak	1	5317	sınır	1
5276	saygılı	1	5318	sınırdan sınıra	1
5277	sayılı gün tez geçer	1	5319	sıpa	1
5278	sazlı sözlü	1	5320	sıpacık	1
5279	sefa geldin	1	5321	sıra gelmek	1
5280	sefalar getirdin	1	5322	sıra olmak	1
5281	seher yeli	1	5323	sıradan	1
5282	selamsız sabahsız	1	5324	sırala-	1
5283	sele gitmek	1	5325	sırça	1
5284	sema	1	5326	sırdaş	1
5285	sence	1	5327	sırtı pek, karnı tok olmak	1
5286	sensiz	1	5328	sırtlan	1
5287	sepetlik	1	5329	sıtma	1
5288	serinlet-	1			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
5330	sıvazla-	1	5371	söz dinlemek	1
5331	sıyrıl-	1	5372	sözleş-	1
5332	sızıntı	1	5373	sözü mü olur	1
5333	sızlan-	1	5374	spor	1
5334	sihrine kapılmak	1	5375	stres	1
5335	silah	1	5376	su gibi aziz ol	1
5336	silin-	1	5377	su uyur, düşman uyumaz	1
5337	silkele-	1	5378	suçla-	1
5338	silkelen-	1	5379	suçlu suçlu	1
5339	sin-	1	5380	sudan sebep	1
5340	sinir	1	5381	sulan-	1
5341	sinirli	1	5382	sularında	1
5342	sinsi sinsi	1	5383	sunu	1
5343	sis	1	5384	susam	1
5344	sistem	1	5385	suskun	1
5345	sivrilt-	1	5386	susuz	1
5346	siz siz olun	1	5387	susuzluktan kırılmak	1
5347	sizden uzak olsun	1	5388	süklüm püklüm	1
5348	size yapılmasını istemediğiniz bir şeyi başkalarına yapmayın	1	5389	süresince	1
5349	sizlere ömür	1	5390	sürgüne göndermek	1
5350	sizsiz	1	5391	sürpriz	1
5351	sobeler sobeemez	1	5392	sürur	1
5352	sok-	1	5393	sürü sürü	1
5353	soluğu (bir yerde) almak	1	5394	sürüden ayrılmaı kurt kapar	1
5354	son bulmak	1	5395	sürüm sürüm sürünmek	1
5355	son nefesini vermek	1	5396	sürüne sürüne	1
5356	sonradan sonraya	1	5397	süslü	1
5357	sonraki	1	5398	süslü püslü	1
5358	sonuncu	1	5399	süt kuzusu	1
5359	sonunda	1	5400	süz-	1
5360	sorgusuz sualsiz	1	5401	şafak atmak	1
5361	sormuş soruşturmuş	1	5402	şahit olmak	1
5362	sorul-	1	5403	şaka	1
5363	sorumlu	1	5404	şakak	1
5364	soruştur-	1	5405	şakalaş-	1
5365	soy sop	1	5406	şakır şakır	1
5366	sökün etmek	1	5407	şaklabanlık	1
5367	söylemiş söylemesine	1	5408	şanlı	1
5368	söyleyebil-	1	5409	şanlı şerefli	1
5369	söyleyedur-	1	5410	şanslı	1
5370	söz anlatmak	1	5411	şapır şupur	1

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
5412	şapırdat-	1	5453	tamir etmek	1
5413	şapkalı	1	5454	tamtam	1
5414	şaşı	1	5455	tane tane konuşmak	1
5415	şaşıradur-	1	5456	tanıdık	1
5416	şaşkına dönmek	1	5457	tanıt-	1
5417	şeker kaymak	1	5458	tap-	1
5418	şelale	1	5459	tapan	1
5419	şer	1	5460	taptaze	1
5420	şerbet	1	5461	tarif etmek	1
5421	şerefe (cami şerefesi)	1	5462	tarih	1
5422	şerefli	1	5463	tarihi	1
5423	şeycik	1	5464	tarlada izi olmayanın, harmanda yüzü olmaz	1
5424	şık (güzel)	1	5465	tart-	1
5425	şıkır şıkır	1	5466	tasa	1
5426	şıpırtı	1	5467	taş taş üstünde bırakmamak	1
5427	şiddetlen-	1	5468	taşına toprağına	1
5428	şikâyet	1	5469	taşla-	1
5429	şikâyetçi	1	5470	tatlılık	1
5430	şimdiden	1	5471	tavır	1
5431	şişir-	1	5472	tavla tavla	1
5432	şişko mişko	1	5473	tavlan-	1
5433	şişman	1	5474	tazı	1
5434	şu dağ senin bu dağ benim	1	5475	tebrikler	1
5435	şükredebil-	1	5476	tedavi	1
5436	şükür duası	1	5477	tedavi etmek	1
5437	şüphe	1	5478	tedbir almak	1
5438	şüphelen-	1	5479	tehdit savurmak	1
5439	tabanları yağlamak	1	5480	tehlike	1
5440	tablo	1	5481	teker	1
5441	tadı damağında kalmak	1	5482	tekerlekli sandalye	1
5442	tadı kaçmak	1	5483	tel tel	1
5443	tadına doyum olmamak	1	5484	temsil etmek	1
5444	tadını almak	1	5485	tepesinde bitmek	1
5445	taka	1	5486	ter dökmek	1
5446	takabil-	1	5487	terazi	1
5447	takdir	1	5488	tercih etmek	1
5448	takım	1	5489	tereddüt etmek	1
5449	takın-	1	5490	tersine dönmek	1
5450	takıp takıştırmak	1	5491	tersliği tutmak	1
5451	tam tersine	1	5492	tesadüf	1
5452	tamamlan-	1	5493	teselli	1

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
5494	tespih	1	5535	tuzlu	1
5495	testere	1	5536	tükenmez	1
5496	testere balığı	1	5537	tür	1
5497	testi	1	5538	türkü söylemek	1
5498	tevekkül	1	5539	türlü	1
5499	tez canlı	1	5540	türlü türlü	1
5500	tık-	1	5541	ucuz	1
5501	tıka-	1	5542	ucuz kurtulmak	1
5502	tıkın-	1	5543	uçabil-	1
5503	tıkırtı	1	5544	uçan uçana	1
5504	tıksırık	1	5545	uçlu	1
5505	tingir mıngır	1	5546	uçucu	1
5506	tırmala-	1	5547	uçurul-	1
5507	tıs tıs	1	5548	uğraşa uğraşa	1
5508	tipi	1	5549	uğulda-	1
5509	tişört	1	5550	uğultu	1
5510	titret-	1	5551	uğursuz	1
5511	toka	1	5552	uğursuzluk	1
5512	tokatla-	1	5553	ukala ukala	1
5513	tomurcuk	1	5554	ulaşabil-	1
5514	ton	1	5555	ulu sözü dinlemeyen <uluyakalır< td=""> <td>1</td> </uluyakalır<>	1
5515	topallık	1	5556	umursa-	1
5516	toparlan-	1	5557	un	1
5517	toplama	1	5558	unutul-	1
5518	toplat-	1	5559	uslan-	1
5519	toplaya topaya	1	5560	ustabaşılık	1
5520	toprakcağız	1	5561	ustaca	1
5521	toz duman	1	5562	usulca	1
5522	toz pembe	1	5563	utanma	1
5523	tövbe estağfurullah	1	5564	uydur-	1
5524	tövbe estağfurullah çekmek	1	5565	uyku saati	1
5525	tövbeler olsun	1	5566	uykulu	1
5526	trafik işaretleri	1	5567	uykusuzluk	1
5527	trampet	1	5568	uyuz uyuz	1
5528	turna	1	5569	uzak durmak	1
5529	turşu	1	5570	uzaklaştır-	1
5530	tuttuğu altın olsun	1	5571	uzaklık	1
5531	tuttur-	1	5572	uzaktan uzağa	1
5532	tutuştur-	1	5573	uzun lafin kisası	1
5533	tuz ağa düşmek	1	5574	ücretsiz	1
5534	tuzak kurmak	1	5575	üçer üçer	1

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
5576	üflen-	1	5618	ya bismillah	1
5577	üfleyiver-	1	5619	ya kırk katır ya kırk satır	1
5578	ümide kapılmak	1	5620	yaban	1
5579	ümidi sönmek	1	5621	yabani	1
5580	ümit dolu	1	5622	yağdır-	1
5581	ümitlen-	1	5623	yağı bala katalım, sözü	1
5582	ümmet-i muhammed	1		kısa turalım	
5583	ün	1	5624	yağışlı	1
5584	ünlü	1	5625	yağız	1
5585	üretil-	1	5626	yağma yok	1
5586	ürküt-	1	5627	yağmurlu	1
5587	üstesinden gelmek	1	5628	yaka (kıyı, kenar)	1
5588	üstüne gelmek	1	5629	yakalayabil-	1
5589	üstüne yürümek	1	5630	yakamoz	1
5590	üzerinden atmak	1	5631	yakıl-	1
5591	üzerine	1	5632	yakılıp yıkılmak	1
5592	üzerine soğuk su içmek	1	5633	yakınlaş-	1
5593	üzerine yürümek	1	5634	yakıt	1
5594	üzüm suyu	1	5635	yaklaşık	1
5595	vaaz	1	5636	yakmadık yıkmadık	1
5596	vah (ünlem)	1	5637	yala yala	1
5597	vahşi hayvan	1	5638	yalan dünya	1
5598	vakit geçirmek	1	5639	yalan-	1
5599	var git	1	5640	yalancı	1
5600	vardır-	1	5641	yaldır yaldır	1
5601	varır varmaz	1	5642	yallah yallah	1
5602	vefalı	1	5643	yalnızca	1
5603	ver elini	1	5644	yalpala-	1
5604	verdim gitti	1	5645	yalpalan-	1
5605	verir vermesine	1	5646	yalvar yakar	1
5606	vermiş de vermiş	1	5647	yaman	1
5607	vınla-	1	5648	yan bakmak	1
5608	vırakla-	1	5649	yanabil-	1
5609	vızıltı	1	5650	yanaklı	1
5610	vızır vızır	1	5651	yandım aman	1
5611	vızırtı	1	5652	yandır-	1
5612	vicdansız	1	5653	yangı	1
5613	vicdansızlık	1	5654	yanık	1
5614	virane	1	5655	yanık yazık	1
5615	volkan	1	5656	yanıl-	1
5616	vuruş	1	5657	yanına bırakmamak	1
5617	ya allah	1	5658	yanına kalmak	1

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
5659	yanına kâr kalmak	1	5700	yazın başı pişenin kışın aşı pişer	1
5660	yanıp yanıp	1	5701	yazlık	1
5661	yankı	1	5702	yazma	1
5662	yapadur-	1	5703	yelkenli	1
5663	yapıcı	1	5704	yelkovan	1
5664	yapıştır-	1	5705	yelten-	1
5665	yâr	1	5706	yemedi yedirdi, giymedi giydirdi	1
5666	yâr olmak	1	5707	yenilen (pehlivan) yarışa (oyuna) doymaz	1
5667	yara bandı	1	5708	yenilgi	1
5668	yara bere	1	5709	yenilik	1
5669	yaralan-	1	5710	yer almak	1
5670	yaramaz mı yaramaz	1	5711	yer yarılıp içine girmek	1
5671	yarar	1	5712	yer yerinden oynamak	1
5672	yarası olan gocunur	1	5713	yer-	1
5673	yarasını deşmek	1	5714	yerden yere çalmak	1
5674	yaradılanı sev yaradandan ötürü	1	5715	yerden yere vurmak	1
5675	yardımseverlik	1	5716	yere sermek	1
5676	yarından tezi yok	1	5717	yere yığılmak	1
5677	yas tutmak	1	5718	yerfistığı	1
5678	yasa	1	5719	yeri öpmek	1
5679	yaslan-	1	5720	yerinden oynamak	1
5680	yaş günü	1	5721	yerine gelmek	1
5681	yaş kuru	1	5722	yerine koymak	1
5682	yaşam	1	5723	yeşil mi yeşil	1
5683	yaşına başına bakmamak	1	5724	yeşil yeşil	1
5684	yaşlan-	1	5725	yeşillen-	1
5685	yaşlı genç	1	5726	yeteri kadar	1
5686	yatar yatmaz	1	5727	yetmiş iki	1
5687	yatıp kalkıp	1	5728	yığ-	1
5688	yavaş	1	5729	yığılıp kalmak	1
5689	yavrula-	1	5730	yığın yığın	1
5690	yavrum	1	5731	yıkık	1
5691	yay	1	5732	yıkık dökük	1
5692	yay-	1	5733	yıktır-	1
5693	yaz boyu	1	5734	yılanın başı küçükken ezilir	1
5694	yaz kış	1	5735	yıldız kaymak	1
5695	yazabil-	1	5736	yıllarca	1
5696	yazdır-	1	5737	yırtık	1
5697	yazı (ova)	1	5738	yırtıl-	1
5698	yazık	1			
5699	yazık olmak	1			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
5739	yiğitliğin onda dokuzu kaçmaktır	1	5780	yüreği kanamak	1
5740	yirmi dokuz	1	5781	yüreği yanmak	1
5741	yitir-	1	5782	yüreğine saplanmak	1
5742	yiye yiye	1	5783	yüreğini açmak	1
5743	yiyebil-	1	5784	yürüyüş	1
5744	yoğunlaştır-	1	5785	yüz bin	1
5745	yok canım	1	5786	yüz doksan	1
5746	yok etmek	1	5787	yüz güzelliğine doyulur da huy güzelliğine doyulmaz	1
5747	yokluk	1	5788	yüz kırk	1
5748	yoksulluk	1	5789	yüz kırk bin	1
5749	yoksun	1	5790	yüz sürmek	1
5750	yol açmak	1	5791	yüz vermemek	1
5751	yol almak	1	5792	yüzdür-	1
5752	yol bulmak	1	5793	yüzü asılmak	1
5753	yol kesmek	1	5794	yüzü gözü hakkı için	1
5754	yola düşmek	1	5795	yüzü gülmek	1
5755	yoldan gelmek	1	5796	yüzü kalmamak	1
5756	yoldaş	1	5797	yüzüne bakan yok	1
5757	yolu düşmek	1	5798	yüzünü ekşitmek	1
5758	yolunda gitmek	1	5799	zahir	1
5759	yolunu beklemek	1	5800	zalimleş-	1
5760	yor-	1	5801	zaman geçirmek	1
5761	yorgun düşmek	1	5802	zar zor	1
5762	yöre	1	5803	zarar	1
5763	yu-	1	5804	zarar gelmek	1
5764	yudum	1	5805	zararı dokunmak	1
5765	yumak yumak	1	5806	zararın neresinden dönülse kârdır	1
5766	yumrukla-	1	5807	zararlı	1
5767	yumurcak	1	5808	zararlı çıkmak	1
5768	yurdundan yuvasından	1	5809	zayıfla-	1
5769	yurtsuzluk	1	5810	zehir olmak	1
5770	yutar yutmaz	1	5811	zekâ	1
5771	yutkun-	1	5812	zekât	1
5772	yuva kurmak	1	5813	zengin mi zengin	1
5773	yuvamızı yurdumuzu	1	5814	zengin olmak	1
5774	yuvarlak	1	5815	zenginleştir-	1
5775	yük olmak	1	5816	zevkli	1
5776	yüklü	1	5817	zevksiz	1
5777	yükseklik	1	5818	zevküsefa	1
5778	yükselebil-	1	5819	zeytinyağı	1
5779	yüreği çarpmak	1			

Sıra No	Sözcükler	Sıklık	Sıra No	Sözcükler	Sıklık
5820	zınc diye durmak	1	5830	ziyade	1
5821	zıp zıplamak	1	5831	ziyafet	1
5822	zıpkın	1	5832	ziyafet vermek	1
5823	zıplaya zıplaya	1	5833	zonkla-	1
5824	zır zır	1	5834	zor bela	1
5825	zihninde şimşek çakmak	1	5835	zor duruma düşmek	1
5826	zihnini kurcalamak	1	5836	zorla	1
5827	zincir vurmak	1	5837	zorla güzellik olmaz	1
5828	zincirle-	1	5838	zulmet-	1
5829	zindan olmak	1			

EK-2. Özel İsimlerin Sıklık Dizini

Sıra No	Özel isim	Sıklık	Sıra No	Özel isim	Sıklık
1	Güneş	162	31	Dünya hanım	16
2	Allah	109	32	Özcan	16
3	Dünya	77	33	Lalegül	15
4	Keloğlan	73	34	Sabri dede	15
5	Bülbül	62	35	Süleyman dede	15
6	Kafdağı	59	36	Yaramaz yağmur damlası	15
7	Tombiş	38	37	Karabenek	14
8	Aliş	36	38	Merve	14
9	Sibel	32	39	Zıpzip	14
10	Nasreddin hoca	31	40	Betül	13
11	Ceren	27	41	Biricik	13
12	Ay	24	42	Cılız	13
13	Çomak	22	43	Kara vızvız	13
14	Nazlı hilal	22	44	Kartopu	13
15	Profesör pap	22	45	Kıvrak kanat	13
16	Gülistan	21	46	Kur'an	13
17	Bilgen	20	47	Pembe şapkalı ördek	13
18	Şefkat çınarı	20	48	Satürn	13
19	Ürafa	20	49	Tezcan	13
20	Ulu çınar	19	50	Cancan	12
21	Çil horoz	18	51	Cincin	12
22	Dikkuyruk	18	52	Gümüş pençe	12
23	Kara karga	18	53	Gür meşe	12
24	Şekercan	18	54	Hak	12
25	Zafer ırmağı	18	55	Mavi yele	12
26	Zümrüdüanka	18	56	Tam mısır	12
27	Bülbül sultan	17	57	Uçan çiçek	12
28	Ham mısır	17	58	Uyku kuşu	12
29	Mevla	17	59	Zümrüt dağı	12
30	Sümbül nine	17	60	Azı dişi	11

Sıra No	Özel isim	Sıklık	Sıra No	Özel isim	Sıklık
61	Dostluk pınarı	11	94	Haylaz tilki	9
62	İstanbul	11	95	Kavun teyze	9
63	Mavi yumak	11	96	Kuşlar padişahı	9
64	Sevgi ormanı	11	97	Tatlı dil	9
65	Sevimli ayı	11	98	Topal çerçi	9
66	Tembel tavşan	11	99	Ak bulut	8
67	Tombul	11	100	Akbey	8
68	Vurgan	11	101	Akyele	8
69	Yağız ahmet	11	102	Düş papatyası	8
70	Yarım kuyruk	11	103	Hasan hoca	8
71	Zorba yılan	11	104	Karaçay	8
72	Akpençe	10	105	Minnoş	8
73	Çelik kuş	10	106	Müslüman	8
74	Derviş yunus	10	107	Pembe yelkenli	8
75	Ferman çoban	10	108	Rab	8
76	Kara bulut	10	109	Sarı bülbül	8
77	Kara kedi	10	110	Toykaz	8
78	Kırmızı yumak	10	111	Zürafa	8
79	Masal perisi	10	112	Bilge fare	7
80	Sokak çamuru	10	113	Cankuyruk	7
81	Soylu kurt	10	114	Çoban salih	7
82	Şehit pınarı	10	115	Gül dağı	7
83	Tolga	10	116	Haylaz karpuz	7
84	Tombul fil	10	117	Isparta	7
85	Yankuyruk	10	118	Kutup yıldızı	7
86	Ahmet öğretmen	9	119	Lale kız	7
87	Akkepenek	9	120	Maymun mastar	7
88	Aktekir	9	121	Yıldız kız	7
89	Algan	9	122	Ağaç ülkesi	6
90	Anadolu	9	123	Akbıyık	6
91	Başparmak	9	124	Akkurt	6
92	Boncuk	9	125	Anne bulut	6
93	Güllü kız	9	126	Aynalı tavşan	6
			127	Dostluk rüzgârı	6

Sıra No	Özel isim	Sıklık	Sıra No	Özel isim	Sıklık
128	Düş yıldızı	6	162	Sabah güneşi	5
129	Görkemli çınar	6	163	Sivas	5
130	Hürriyet denizi	6	164	Süslü tavşan	5
131	İzmir	6	165	Tavşan nine	5
132	Kara pençe	6	166	Topkuyruk	5
133	Kara yele	6	167	Uzaylı gezgin	5
134	Keldaz	6	168	Uzun kulak tavşan	5
135	Kırmızı sincap	6	169	Akşam güneşi	4
136	Konya	6	170	Bilge rüzgâr	4
137	Kuşlar ülkesi	6	171	Bilge sincap	4
138	Küsküs ağacı	6	172	Canpatlı dede	4
139	Mastar	6	173	Çukurova	4
140	Mevlânâ	6	174	Düş martısı	4
141	Nihal	6	175	Erzurum	4
142	Nihal öğretmen	6	176	Fareli köy	4
143	Sevgi dervişi	6	177	Güllü	4
144	Sonkuyruk	6	178	Güllü kadın	4
145	Şakacı muz	6	179	Has gül	4
146	Yumak	6	180	Hızır dede	4
147	Akdeniz	5	181	Hophop tavşan	4
148	Ankara	5	182	Jüpiter	4
149	Asil kök	5	183	Kardeşlik rüzgârı	4
150	Bilge balık	5	184	Küçük hayvanlar ormanı	4
151	Çömlekçinin çamuru	5	185	Osmaniye	4
152	Demirkıran	5	186	Pembe bulut	4
153	Devler padişahı	5	187	Peri padişahı	4
154	Gül bayramı	5	188	Sevgi rüzgârı	4
155	Gül nine	5	189	Sevimli ayıcık	4
156	Güzel ses	5	190	Şanlıurfa	4
157	Karabey	5	191	Şehir şehir gezen nehir	4
158	Lale nine	5	192	Taş şehri	4
159	Masal denizi	5	193	Tonton tavşan	4
160	Mehmet akif	5	194	Urfa	4
161	Patlıcan şehri	5	195	Uzun kulak	4

Sıra No	Özel isim	Sıklık	Sıra No	Özel isim	Sıklık
196	Yunus	4	230	Tembel	3
197	Zarif zürafa	4	231	Tombul ayı	3
198	Adana	3	232	Topal memiş	3
199	Ahmet bey	3	233	Türk	3
200	Antalya	3	234	Ürkek fare	3
201	Antep	3	235	Vefa meşesi	3
202	Avcı merdan	3	236	Yunus emre	3
203	Balanne	3	237	Yusuf	3
204	Bursa	3	238	Ahistan	2
205	Cenk	3	239	Ahmet	2
206	Dostluk söğüdü	3	240	Ahmet amca	2
207	Ege	3	241	Akıllı tilki	2
208	Elif	3	242	Akşehir	2
209	Eskişehir	3	243	Ali	2
210	Fatih	3	244	Antepli	2
211	Giresun	3	245	Balıkli göl	2
212	Gökhan	3	246	Bekir dede	2
213	Gül perisi	3	247	Bülbül dede	2
214	Hacı bayram	3	248	Cingöz	2
215	Işık ülkesi	3	249	Cingöz tilki	2
216	Karakurt	3	250	Çirkin kurt	2
217	Kayseri	3	251	Çoban yıldızı	2
218	Koca oğlan	3	252	Çopur salih	2
219	Kutadgu bilig	3	253	Dertistan	2
220	Lalezar dağı	3	254	Divriği ulu cami	2
221	Madonna	3	255	Diyarbakır	2
222	Mavi boncuk	3	256	Dostluk bayramı	2
223	Mavi rüzgâr	3	257	Erciyes dağı	2
224	Maymar	3	258	Ezgi	2
225	Merih	3	259	Fatma nine	2
226	Nazlı	3	260	Figanistan	2
227	Nurdağı	3	261	Gaziantep	2
228	Osman gazi	3	262	Gece çiçeği	2
229	Sebzeler ülkesi	3	263	Gesi bağları	2

Sıra No	Özel isim	Sıklık	Sıra No	Özel isim	Sıklık
264	Gök medrese	2	298	Yıldız ağacı	2
265	Gökyüzü ülkesi	2	299	Zarif ürafa	2
266	Gül kız	2	300	Abdurrahman gazi tepesi	1
267	Gülcan	2	301	Açgöz mide	1
268	Gülistan dağı	2	302	Adıyaman	1
269	Gürün	2	303	Akbıyık tavşan	1
270	Hophop	2	304	Akbulut	1
271	İbrahim	2	305	Akıllı tavşan	1
272	İtfayeci fil	2	306	Akkaz	1
273	Karadeniz	2	307	Akyar köyü	1
274	Kardeşlik narı	2	308	Alıp vermez çarşısı	1
275	Kardeşlik pınarı	2	309	Ali baba	1
276	Kırk haramiler	2	310	Allaben deresi	1
277	Kral kurt	2	311	Ankara kalesi	1
278	Kumral kumru	2	312	Aslan kedi	1
279	Kurnaz tilki	2	313	Aslan postuna bürünen tilki	1
280	Kuş şehri	2	314	Aslan ressamı albümü	1
281	Küsdağı	2	315	Âşık veysel	1
282	Muhabbet çınarı	2	316	Ayşe	1
283	Olimpiyat ormanı	2	317	Ayşe hanım	1
284	Patpat	2	318	Aziziye tabyası	1
285	Ramazan bayramı	2	319	Barbaros	1
286	Safdağı	2	320	Bulut anne	1
287	Sevgi çiçeği	2	321	Bücürük sincap	1
288	Sevgi denizi	2	322	Bünyan	1
289	Sivri sincap	2	323	Cambaz maymun	1
290	Şarkı söyleyen orman	2	324	Canpatlı dede domatesi	1
291	Tekdiş çakal	2	325	Cesur dikkuyruk	1
292	Toprak ana	2	326	Ceviz dede	1
293	Türkmen	2	327	Ceyhan	1
294	Uyku meleği	2	328	Cinkaya	1
295	Uzun bacaklı cankurtaran	2	329	Çaka bey	1
296	Yaradan	2	330	Çamlıbel	1
297	Yedi cüce	2	331	Çataloluk	1

Sıra No	Özel isim	Sıklık	Sıra No	Özel isim	Sıklık
332	Çevik kırlangıç	1	366	Karabulut	1
333	Çınar dede	1	367	Karakaya baraj gölü	1
334	Çifte minare	1	368	Karun	1
335	Çin	1	369	Kavun hanım	1
336	Çöl aslanı	1	370	Kayseri kalesi	1
337	Deniz mavisini	1	371	Kayserili	1
338	Devler ülkesi	1	372	Kel ejderha	1
339	Dikkuyruk efsanesi	1	373	Kel murat	1
340	Diyarbakır surları	1	374	Kırmızı güller ülkesi	1
341	Domates şehri	1	375	Kıvırcık tavşan	1
342	Filfile	1	376	Kız kulesi	1
343	Filfile nine	1	377	Kitapla kuyumcu masalı	1
344	Gökkuşuğı türküsü	1	378	Kordon boyu	1
345	Gökyüzü papatyaları	1	379	Kör murat	1
346	Gülen ayva ağlayan nar	1	380	Kral kuskunduz	1
347	Gülistan (ülke)	1	381	Kurşunlu cami	1
348	Güneş nine	1	382	Kuş ülkesi	1
349	Güneş sistemi	1	383	Kuşkonmaz apartmanı	1
350	Güngörmüş fil	1	384	Küçük sincap ormanı	1
351	Hakkuran kuşu	1	385	Masal nehri	1
352	Halil ibrahim sofrası	1	386	Mavi ege	1
353	Havuç radyosu	1	387	Maviş	1
354	Haylaz	1	388	Mehmet	1
355	Hophop sincap	1	389	Mehmetçik	1
356	Horoz amca	1	390	Melek	1
357	Horozla inci masalı	1	391	Meram bağları	1
358	İnkaya	1	392	Merkür	1
359	İstiklal savaşı	1	393	Mesnevi	1
360	İyilik güneşi	1	394	Mor sümbüller ülkesi	1
361	Japonya	1	395	Nazlı gelincikler ülkesi	1
362	Kabaktepe	1	396	Nemrut dağı	1
363	Kafesçik	1	397	Nene hatun	1
364	Kaktüs sokak	1	398	Nihal hanım	1
365	Karabek kaplan	1	399	Orhan gazi	1

Sıra No	Özel isim	Sıklık	Sıra No	Özel isim	Sıklık
400	Orman yeşili	1	434	Venüs	1
401	Ömer	1	435	Yağmur damlası	1
402	Padişahın üç kızı	1	436	Yarabbi	1
403	Palandöken dağları	1	437	Yaramaz karpuz	1
404	Pamuk (kedi adı)	1	438	Yeryüzü yıldızları	1
405	Peri kızı ile şehzade	1	439	Yıldız	1
406	Ramazan	1	440	Zarif boğaz	1
407	Sakar daniş	1	441	Zıpzip tavşan	1
408	Samanyolu	1	442	Zordağı	1
409	Sarıköy	1	443	Zorkun yaylası	1
410	Sevgi bulutu	1			
411	Seyhan	1			
412	Sosyete çamuru	1			
413	Sosyete toprağı	1			
414	Süslü papağan	1			
415	Süt kuyusu	1			
416	Şafak alı	1			
417	Şahin bey	1			
418	Şahmeran	1			
419	Tanrı	1			
420	Taptuk emre dergâhı	1			
421	Taptuk emre ocağı	1			
422	Tavşanlar ülkesi	1			
423	Tıstıs	1			
424	Tıstıs kaplumbağa	1			
425	Tombiş fil	1			
426	Tombiş tavşan	1			
427	Tombul dev	1			
428	Toprak dede	1			
429	Tuba	1			
430	Türkçe	1			
431	Türkiye	1			
432	Ürün yaylası	1			
433	Üsküdar	1			

EK-3. Atasözlerinin Sıklık Dizini

Sıra No	Atasözü	Sıklık	Sıra No	Atasözü	Sıklık
1	Kötü haber tez duyulur	4	15	Gün doğmadan neler doğar	2
2	Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez	4	16	Karadeniz’de gemilerin mi battı	2
3	Ne ekersen onu biçersin	4	17	Komşu komşunun külüne muhtaçtır	2
4	Zalimin zulmü varsa mazlumun Allah’ı var	4	18	Öl söz verme, öl sözünden dönme	2
5	Beş parmağın beşi bir olmaz	3	19	Ölmek var, dönmek yok	2
6	Alma mazlumun ahını gökten indirir şahini	2	20	Sabırla koruk helva olur	2
7	Bin bilsen de bir bilene danış	2	21	Sabreden derviş muradına ermiş	2
8	Çıkmadık candan ümit kesilmez	2	22	Sap döner keser döner; gün gelir hesap döner	2
9	Düşmez kalkmaz bir Allah	2	23	Ürumesini bilmeyen köpek, sürüye kurt getirir	2
10	Elden gelen öğün olmaz, o da vaktinde bulunmaz	2	24	Aç kalan kurt tilkinin maskarası olurmuş	1
11	Elin ağzı torba değil ki bağlayasın	2	25	Aç tavuk kendini buğday ambarında zannedermiş	1
12	Emir demiri keser	2	26	Açtı ağzını, yumdu gözünü	1
13	Gemisini kurtaran kaptan	2	27	Affetmek büyüklüğün şanındandır	1
14	Gülme komşuna, gelir başına	2	28	Ağaca dayanma kurur, insana dayanma ölür	1

Sıra No	Atasözü	Sıklık	Sıra No	Atasözü	Sıklık
29	Ağaç yaşken eğilir	1	44	Cahile söz anlatmak	
30	Akıl akıldan üstündür	1		deveye hendek	1
31	Akıl için yol birdir	1		atlatmaktan zordur	
32	Akıl yaşta değil baştadır	1	45	Can boğazdan gelir	1
33	Akılsız başın cezasını ayak çeker	1	46	Cana gelecek mala gelsin	1
34	Allah bir kapıyı kaparsa diğerini açar	1	47	Çam sakızı çoban armağanı	1
35	Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az	1	48	Çok muhabbet tez ayrılık getirir	1
36	Aşağı tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık	1	49	Dağda söz ver, düzde koyuver	1
37	Aşk ağlatır, dert söyletir	1	50	Demir tavında dövülür	1
38	Az verip gezdirmesin, çok verip azdırmasın	1	51	Denize düşen yılana sarılır	1
39	Başa gelen çekilir	1	52	Derdi veren dermanını da verir	1
40	Bir kulağından girip öteki kulağından çıkmak	1	53	Derdini söylemeyen dermanını bulamaz	1
41	Bir musibet, bin nasihatten yeğdir	1	54	Doğru söze ne denir	1
42	Bükemediğin eli öp başına ko	1	55	Dökme suyla değirmen dönmez	1
43	Bülbülü altın kafese koymuşlar ah vatanım demiş	1	56	Dünyada mekân, ahirette iman	1
			57	El mi yaman bey mi yaman	1
			58	Evli evine, köylü köyüne	1
			59	Fazla mal göz çıkarmaz	1

Sıra No	Atasözü	Sıklık	Sıra No	Atasözü	Sıklık
60	Garip kuşun yuvasını Allah yapar	1	75	Karaman'ın koyunu sonra çıkar oyunu	1
61	Geleceği varsa göreceği de var	1	76	Kelin merhemi olsa başına sürer	1
62	Gülü seven dikenine katlanır	1	77	Kendi düşen ağlamaz	1
63	Halka hizmet, hakka hizmettir	1	78	Kır atın yanında duran ya huyundan ya suyundan	1
64	Hazıra dağlar dayanmaz	1	79	Körle yatan şaşı kalkar	1
65	Her yokuşun bir inişi, her inişin bir yokuşu vardır	1	80	Kul azmayınca hak yazmaz	1
66	Herkesin gönlünde bir aslan yatar	1	81	Kula bela gelmez kul azmayınca, kula bela gelmez hak yazmayınca	1
67	Hiç yoktan iyidir	1	82	Kurunun yanında yaş da yanar	1
68	Huylu huyundan vazgeçmez	1	83	Laf göze, dostluk yüze anlatılır	1
69	İyi olacak hastanın doktor ayağına gelir	1	84	Ne oldum dememeli, ne olacağım demeli	1
70	İyiliğe iyilik her kişinin kârı, kötülüğe iyilik er kişinin kârı	1	85	Öfke baldan tatlıdır	1
71	İyilik eden iyilik bulur	1	86	Öfke gelince akıl gider	1
72	İyilik yap denize at, balık bilmezse halik bilir	1	87	Öfke ile kalkan zararlar oturur	1
73	Kalem kılıçtan keskindir	1	88	Ölüm hak, miras helal	1
74	Kalpten kalbe yol vardır	1	89	Perşembenin gelişi çarşambadan belli olur	1
			90	Sabah ola hayrola	1

Sıra No	Atasözü	Sıklık	Sıra No	Atasözü	Sıklık
91	Sabırın sonu selamettir	1	100	Yazın başı pişenin kışın aşı pişer	1
92	Sakınılan göze çöp batar	1	101	Yenilen (pehlivan) yarışa (oyuna) doymaz	1
93	Sayılı gün tez geçer	1	102	Yılanın başı küçükken ezilir	1
94	Sözü mü olur	1	103	Yiğitliğin onda dokuzu kaçmaktır	1
95	Su uyur, düşman uyumaz	1	104	Yüz güzelliğine doyulur da huy güzelliğine doyulmaz	1
96	Sürüden ayrılanı kurt kapar	1	105	Zararın neresinden dönülse kârdır	1
97	Tarlada izi olmayanın, harmanda yüzü olmaz	1	106	Zorla güzellik olmaz	1
98	Ulu sözü dinlemeyen uluyakalır	1			
99	Yarası olan gocunur	1			

EK-4. Deyimlerin Sıklık Dizini

Sıra No	Deyim	Sıklık	Sıra No	Deyim	Sıklık
1	ne kadar	53	33	ziyaret etmek	9
2	karar vermek	38	34	tir tir titremek	9
3	ne olur	34	35	bir ara	8
4	kendine gelmek	25	36	dillere destan olmak	8
5	özür dilemek	24	37	elinden kurtulmak	8
6	boynunu bükmek	22	38	gözleri fal taşı gibi açılmak	8
7	kendinden geçmek	21	39	kara kara düşünmek	8
8	uykuya dalmak	20	40	ne mümkün	8
9	başına gelmek	19	41	neden sonra	8
10	yola çıkmak	19	42	söz almak	8
11	hoşuna gitmek	18	43	bayram etmek	7
12	hoplayıp zıplamak	17	44	çığlık atmak	7
13	mışıl mışıl uyumak	16	45	dünyalar (birinin) olmak	7
14	alay etmek	15	46	farkına varmak	7
15	razı olmak	13	47	fırsat bilmek	7
16	göz kırpmak	12	48	haber vermek	7
17	yolunu tutmak	12	49	hayal kurmak	7
18	fark etmek	11	50	hayran olmak	7
19	peşine düşmek	11	51	kanat çırpamak	7
20	selam vermek	11	52	mis gibi	7
21	bir araya gelmek	10	53	ortaya çıkmak	7
22	içinden geçirmek	10	54	takla atmak	7
23	o gün bugündür	10	55	kan ter içinde kalmak	7
24	yan gelip yatmak	10	56	ayağa kalkmak	6
25	sararıp solmak	10	57	canı yanmak	6
26	aklına gelmek	9	58	dört bir yan	6
27	başından geçmek	9	59	el ele vermek	6
28	dikkatini çekmek	9	60	gücü yetmek	6
29	nöbet tutmak	9	61	hizmet etmek	6
30	Sormayın	9	62	karşısına dikilmek	6
31	teselli etmek	9	63	laf atmak	6
32	yerinde duramamak	9	64	nasıl olsa	6

Sıra No	Deyim	Sıklık	Sıra No	Deyim	Sıklık
65	sözünü kesmek	6	99	akla gelmek	4
66	şimşek gibi	6	100	alkış kopmak	4
67	veda etmek	6	101	az kalsın	4
68	zarar vermek	6	102	baş başa kalmak	4
69	yeri göğü inletmek	6	103	beyninden vurulmuşa dönmek	4
70	anlam vermek	5	104	bildiğini okumak	4
71	arada bir	5	105	bir hoş olmak	4
72	ateş püskürmek	5	106	bir o yana, bir bu yana	4
73	bir olmak	5	107	boş durmamak	4
74	can vermek	5	108	canını dişine takmak	4
75	canı acımak	5	109	davet etmek	4
76	canı çıkmak	5	110	ders vermek	4
77	canı istemek	5	111	dil dökmek	4
78	canı sıkılmak	5	112	düşünceye dalmak	4
79	canını yakmak	5	113	eser kalmamak	4
80	çekememek	5	114	faydalı olmak	4
81	elinden gelmek	5	115	geri kalmamak	4
82	fedâ olmak	5	116	göz ucuyla bakmak	4
83	fırsat bulmak	5	117	gözleri parlamak	4
84	fırsat vermek	5	118	hep bir ağızdan	4
85	geri çekilmek	5	119	iç geçirmek	4
86	gözlerine inanmamak	5	120	karşılık vermek	4
87	hak vermek	5	121	kaşlarını çatmak	4
88	muradına ermek	5	122	kendini beğenmek	4
89	nefes almak	5	123	kestirip atmak	4
90	oyun oynamak	5	124	keyfine diyecek olmamak	4
91	pençe vurmak	5	125	kuş beyinli	4
92	sözünde durmak	5	126	küçük görmek	4
93	tek başına	5	127	mola vermek	4
94	yardımına koşmak	5	128	sahip çıkmak	4
95	yok olmak	5	129	selam söylemek	4
96	düşünüp taşınmak	5	130	sona ermek	4
97	acı çekmek	4	131	söz vermek	4
98	ağzının suyu akmak	4			

Sıra No	Deyim	Sıklık	Sıra No	Deyim	Sıklık
132	söze başlamak	4	166	gözden kaybolmak	3
133	sözünden dönmek	4	167	gözleri kamaşmak	3
134	su gibi akmak	4	168	gözü kalmak	3
135	şaşırp kalmak	4	169	haber göndermek	3
136	şehit olmak	4	170	hayret içinde kalmak	3
137	uykusu gelmek	4	171	ısrar etmek	3
138	ümidini kesmek	4	172	içinden geçmek	3
139	vakti gelmek	4	173	iftira atmak	3
140	yerine getirmek	4	174	ileri gitmek	3
141	zevk almak	4	175	inadım inat olmak	3
142	zorunda kalmak	4	176	iş sarpa sarmak	3
143	ad koymak	3	177	kaşları çatılmak	3
144	ağzı açık kalmak	3	178	kendini bilmek	3
145	aklı başına gelmek	3	179	kendini toparlamak	3
146	alttan almak	3	180	kendini tutmak	3
147	balık kavağa çıkınca	3	181	keyfine bakmak	3
148	başı çekmek	3	182	kıymet bilmek	3
149	başı dönmek	3	183	koku almak	3
150	bayram yapmak	3	184	kulağına fısıldamak	3
151	bir dediğini iki etmemek	3	185	kulağına küpe olmak	3
152	boşa gitmek	3	186	masal anlatmak	3
153	boy atmak	3	187	mest etmek	3
154	canını sıkmak	3	188	meydan okumak	3
155	çelme takmak	3	189	ne olacak	3
156	dile gelmek	3	190	nefesini tutup beklemek	3
157	diyecek yok	3	191	neye uğradığına şaşkırmak	3
158	dört gözle beklemek	3	192	ocağı tütme	3
159	duymazlıktan gelmek	3	193	önüne katmak	3
160	dünyası kararmak	3	194	peşine takılmak	3
161	eksik etmemek	3	195	rahat etmek	3
162	elde etmek	3	196	sabahı etmek	3
163	elini ayağını öpmek	3	197	selam almak	3
164	emir vermek	3	198	selam etmek	3
165	fırsatı kaçırmak	3	199	sele kapılmak	3

Sıra No	Deyim	Sıklık	Sıra No	Deyim	Sıklık
200	serbest bırakmak	3	234	canından olmak	2
201	sergi açmak	3	235	canını almak	2
202	seyre dalmak	3	236	canını vermek	2
203	sonuç almak	3	237	cennet gibi	2
204	söze girmek	3	238	cirit atmak	2
205	söze karışmak	3	239	çiğ süt emmek	2
206	tanrı misafiri	3	240	çözüm yolu	2
207	tavşan kaç, tazı tut	3	241	dağ gibi	2
208	teslim etmek	3	242	darmadağın olmak	2
209	yanığında güller açmak	3	243	davul çalmak	2
210	yolcu etmek	3	244	derde derman olmak	2
211	yuva yapmak	3	245	ders olmak	2
212	yüzüne bakmamak	3	246	dert anlatmak	2
213	zarar görmek	3	247	dikkat kesilmek	2
214	çekip gitmek	3	248	doyum olmamak	2
215	gel zaman git zaman	3	249	dörtköşe olmak	2
216	ağzı sulanmak	2	250	dumanı tütme	2
217	ağzından baklayı çıkarmak	2	251	dünya başına yıkılmak	2
218	ah çekmek	2	252	dünya bir yana	2
219	aklını başına toplamak	2	253	düş kurmak	2
220	altında kalmak	2	254	düşman başına	2
221	araya girmek	2	255	el açmak	2
222	başına bela olmak	2	256	eli boş gelmek	2
223	başına kakmak	2	257	elinden bir şey gelmemek	2
224	başını alıp gitmek	2	258	elinden geleni yapmak	2
225	besmele çekmek	2	259	eline düşmek	2
226	bir çırpıda	2	260	emanet etmek	2
227	bir deri bir kemik kalmak	2	261	er meydanı	2
228	bir ümit	2	262	esir almak	2
229	boynu bükük	2	263	etme eyleme	2
230	can korkusu	2	264	ezilip büzülmek	2
231	can yoldaşı	2	265	farkında olmak	2
232	canı burnunda olmak	2	266	feda etmek	2
233	canıgönülden	2	267	fır dolanmak	2

Sıra No	Deyim	Sıklık	Sıra No	Deyim	Sıklık
268	fırsattan istifade	2	301	karşı çıkmak	2
269	fırtına kopmak	2	302	karşı koymak	2
270	geçimini sağlamak	2	303	kenara atmak	2
271	geri dönmek	2	304	kendine yedirememek	2
272	göğüs germek	2	305	kendini yerde bulmak	2
273	gönlünü etmek	2	306	keyfini çıkarmak	2
274	gözlerinden yaşlar boşanmak	2	307	keyif sürmek	2
275	gözü takılmak	2	308	kıyamet kopmak	2
276	gözyaşı dökmek	2	309	konser vermek	2
277	güler yüz	2	310	konuk olmak	2
278	gün görmek	2	311	kozunu paylaşmak	2
279	hak etmek	2	312	kucak açmak	2
280	halay çekmek	2	313	mest olmak	2
281	hâli nice olmak	2	314	mümkün olmak	2
282	ham etmek	2	315	nar gibi	2
283	hayale dalmak	2	316	nara atmak	2
284	hayran kalmak	2	317	nasibini almak	2
285	hazır olmak	2	318	ne demek	2
286	hazırlık yapmak	2	319	ne gezer	2
287	hıncını çıkarmak	2	320	ne olduğunu anlayamamak	2
288	hiç olmazsa	2	321	ne olur ne olmaz	2
289	hile yapmak	2	322	neylersin	2
290	hülyaya dalmak	2	323	nişan almak	2
291	ikramda bulunmak	2	324	nur topu gibi	2
292	in cin top oynamak	2	325	oh çekmek	2
293	in misin cin misin	2	326	ortadan kaldırmak	2
294	intikam almak	2	327	ortaya atılmak	2
295	iple çekmek	2	328	parmak ısırarak	2
296	iyi geçinmek	2	329	payına düşmek	2
297	izin almak	2	330	payını almak	2
298	izin istemek	2	331	peşinden koşmak	2
299	kalbini kırmak	2	332	peşini bırakmamak	2
300	kapıya dayanmak	2	333	rahat durmak	2
			334	saçını süpürge etmek	2

Sıra No	Deyim	Sıklık	Sıra No	Deyim	Sıklık
335	seferber olmak	2	368	bulup buluşturmak	2
336	sel olup akmak	2	369	deli dolu	2
337	selam salmak	2	370	güllük gülistanlık	2
338	sesi kesilmek	2	371	içi kıpır kıpır olmak	2
339	sesini çıkarmamak	2	372	kadir kıymet bilmek	2
340	soluk soluğa kalmak	2	373	kıkır kıkır gülmek	2
341	sonuç vermek	2	374	kimi kimsesi olmamak	2
342	sözü uzatmak	2	375	neyin nesi	2
343	sözünden çıkmamak	2	376	oflayıp puflamak	2
344	şaka yapmak	2	377	şunun şurası	2
345	şom ağızlı	2	378	zıp zıp zıplamak	2
346	tadını çıkarmak	2	379	(bu işte) bir bit yeniği var	1
347	taşı gediğine koymak	2	380	(üzerine) alınmak	1
348	telefon etmek	2	381	aç kalmak	1
349	tepesine dikilmek	2	382	açık konuşmak	1
350	türkü tutturmak	2	383	ad takmak	1
351	uçup gitmek	2	384	ad vermek	1
352	uykusu kaçmak	2	385	adı çıkmak	1
353	ümitsizliğe kapılmak	2	386	adını bağışlamak	1
354	ya sabır çekmek	2	387	adını koymak	1
355	yediği önünde, yemediği ardında	2	388	afiyetle yemek	1
356	yem olmak	2	389	ağız kavgası	1
357	yeri gelmek	2	390	ağzı dili tutulmak	1
358	yerinde yeller esmek	2	391	ağzı kilitlenmek	1
359	yıldırım gibi	2	392	ağzına kilit vurmak	1
360	yol göstermek	2	393	ağzından kaçırarak	1
361	yol vermek	2	394	akıl danışmak	1
362	yola koyulmak	2	395	akıllı davranmak	1
363	yollara düşmek	2	396	akıllı olmak	1
364	yolunu gözlemek	2	397	aklı başında	1
365	yolunu kesmek	2	398	aklı ermek	1
366	yüreğini dağlamak	2	399	aklı kalmak	1
367	zorda kalmak	2	400	aklına yatmak	1
			401	aklından çıkmak	1

Sıra No	Deyim	Sıklık	Sıra No	Deyim	Sıklık
402	aklını başına almak	1	434	ayıp etmek	1
403	aklını başından almak	1	435	ayyuka çıkmak	1
404	aklını kullanmak	1	436	bağrı yanık	1
405	aklını peynir ekmekle yemek	1	437	baklayı ağzından çıkarmak	1
406	aklını takmak	1	438	ballandıra ballandıra anlatmak	1
407	aklınla bin yaşa	1	439	baltayı taşa vurmak	1
408	aldırış etmemek	1	440	bardaktan boşanırcasına yağmak	1
409	alımlı çalımlı	1	441	baskın çıkmak	1
410	alıp başını gitmek	1	442	baş başa vermek	1
411	alkış tutmak	1	443	baş etmek	1
412	allah bilir	1	444	baş göstermek	1
413	allanıp pullanmak	1	445	baş üstünde tutmak	1
414	alından öpmek	1	446	baş üstüne	1
415	altta kalmak	1	447	başı dara düşmek	1
416	altüst olmak	1	448	başı dik olmak	1
417	aması filan yok	1	449	başına dikmek	1
418	anasından doğduğuna pişman olmak	1	450	başına geçmek	1
419	annenin sütü gibi helal olmak	1	451	başına iş açmak	1
420	ant içmek	1	452	başına iş gelmek	1
421	ara vermek	1	453	başına kaza bela gelmek	1
422	arası açılmak	1	454	başında beklemek	1
423	arayı açmak	1	455	başından savmak	1
424	art niyet	1	456	başını taştan taşa vurmak	1
425	aslan gibi	1	457	başka kapıya	1
426	aslan kesilmek	1	458	baygın düşmek	1
427	atı alan üsküdar'ı geçti	1	459	benden söylemesi	1
428	ava çıkmak	1	460	beyin yıkamak	1
429	avazının çıktığı kadar	1	461	bıçak saplanmak	1
430	avucunu yalamak	1	462	bıyık altından gülmek	1
431	ayağının altına almak	1	463	bıyık burmak	1
432	ayak altında çiğnemek	1	464	bilmece gibi konuşmak	1
433	ayak bağı olmak	1	465	bilmezlikten gelmek	1
			466	bir arpa boyu gitmek	1

Sıra No	Deyim	Sıklık	Sıra No	Deyim	Sıklık
467	bir bildiği olmak	1	500	cezasını çekmek	1
468	bir düşüncedir almak	1	501	ciğerine işlemek	1
469	bir eli yağda, bir eli balda	1	502	cihana gelmek	1
470	bir koşu gitmek	1	503	cinler cirit oynamak	1
471	bir köşeye çekilmek	1	504	cinleri tepesine çıkmak	1
472	bir solukta	1	505	çoştukça çoşmak	1
473	birbirine girmek	1	506	çalmadık kapı, aşındırmadık eşik bırakmamak	1
474	birbirini yemek	1	507	çığırından çıkmak	1
475	bire bin katmak	1	508	çığlık basmak	1
476	boğaz boğaza gelmek	1	509	çığına dönmek	1
477	boş çevirmek	1	510	çıt çıkmamak	1
478	boş konuşmak	1	511	çifte atmak	1
479	boşa koysan almaz, doluya koysan dolmaz	1	512	çileden çıkmak	1
480	böyle masallara karnımız tok	1	513	çizmeyi aşmak	1
481	bunda bir iş var	1	514	çocukların gözlerinden öpmek	1
482	bundan böyle	1	515	çocukluk etmek	1
483	burnunu sokmak	1	516	çok görmek	1
484	burun kıvırmak	1	517	çok olmak	1
485	buz gibi	1	518	çokbilmiş	1
486	cahil kalmak	1	519	daha ne olsun	1
487	can atmak	1	520	dal budak salmak	1
488	can borcu	1	521	dar gelmek	1
489	can dostu	1	522	darda kalmak	1
490	can havliyle	1	523	dayak yemek	1
491	canı çekilmek	1	524	dediğim dedik, öttürdüğüm düdük	1
492	canı gitmek	1	525	dediğine gelmek	1
493	canı tatlı	1	526	değer vermek	1
494	canına can katmak	1	527	değme keyfine	1
495	canına tak etmek	1	528	delik deşik etmek	1
496	canını acıtmak	1	529	demediğini bırakmamak	1
497	canını bağışlamak	1	530	demeye kalmadan	1
498	canının derdine düşmek	1	531	demir atmak	1
499	cevap yetiştirmek	1			

Sıra No	Deyim	Sıklık	Sıra No	Deyim	Sıklık
532	derdine derman olmak	1	565	ekmek elden su gölden	1
533	dereyi görmeden paçaları sıvamak	1	566	eksik olmamak	1
534	derin bir nefes almak	1	567	el ayak çekilmek	1
535	derisini yüzmek	1	568	el bağlamak	1
536	derman olmak	1	569	el bebek, gül bebek	1
537	ders almak	1	570	el çırpamak	1
538	ders çıkarmak	1	571	el etmek	1
539	destek almak	1	572	el pençe divan durmak	1
540	devlet kuşu	1	573	elden ayaktan düşmek	1
541	devran sürmek	1	574	ele gelmek	1
542	dikkat çekmek	1	575	ele vermek	1
543	dilden düşürmemek	1	576	eli böğründe kalmak	1
544	dile getirmek	1	577	elinde olmamak	1
545	dili boğazına akmak	1	578	emrihak vaki olmak	1
546	dili tutulmak	1	579	esip gürlmek	1
547	dilinden düşürmemek	1	580	fal taşı gibi açmak	1
548	dilinden kurtulamamak	1	581	fayda etmemek	1
549	dilinden kurtulmak	1	582	fayda vermemek	1
550	diş bilemek	1	583	ferah tutmak	1
551	dişini sıkmak	1	584	ferman çıkarmak	1
552	diz çökmek	1	585	feryat figan etmek	1
553	dizinin dibinden ayrılmamak	1	586	feryat figan koparmak	1
554	dolup dolup taşmak	1	587	feryat koparmak	1
555	dolup taşmak	1	588	fırtına gibi	1
556	dostluk etmek	1	589	fikir almak	1
557	dört ayak üstüne düşmek	1	590	filiz vermek	1
558	dünya başına dar gelmek	1	591	fitne sokmak	1
559	dünya başına dar olmak	1	592	geçinip gitmek	1
560	dünya bir yana, sizler bir yana	1	593	gel etmek	1
561	dünya dar olmak	1	594	gelip çatmak	1
562	düşman olmak	1	595	geri kalmak	1
563	ecel şerbeti içmek	1	596	geviş getirmek	1
564	ekip biçmek	1	597	göçüp gitmek	1
			598	gönlü kalmak	1

Sıra No	Deyim	Sıklık	Sıra No	Deyim	Sıklık
599	gönlünü almak	1	633	hakkı olmak	1
600	gönlünü kaptırmak	1	634	hakkını yemek	1
601	gönül rahatlığı	1	635	haklı bulmak	1
602	gönül vermek	1	636	haklı çıkmak	1
603	gönül yapmak	1	637	haksızlığa uğramak	1
604	gönül yıkmak	1	638	hal hatır sormak	1
605	görmezden gelmek	1	639	hâli kalmamak	1
606	göz açıp kapayıncaya kadar	1	640	hâli vakti yerinde	1
607	göz açtırmamak	1	641	hâlini hatırını sormak	1
608	göz gezdirmek	1	642	harman etmek	1
609	gözaltında tutmak	1	643	hata etmek	1
610	gözleri çakmak çakmak	1	644	havada kalmak	1
611	gözleri fıldır fıldır dönmek	1	645	havadan sudan konuşmak	1
612	gözlerini dikmek	1	646	hayalleri yıkılmak	1
613	gözü doymak	1	647	hayat sürmek	1
614	gözü gibi sevmek	1	648	hayata küsmek	1
615	gözü görmemek	1	649	hayatını sürdürmek	1
616	gözü pek	1	650	hedefe kilitlenmek	1
617	gözü tutmak	1	651	hep bir ağız olmak	1
618	gözünde dağ olmak	1	652	her kafadan bir ses çıkmak	1
619	gözünden ayırmamak	1	653	hevesi kursağında kalmak	1
620	gözünü alamamak	1	654	hırsını alamamak	1
621	gözünün bebeği	1	655	hiç değilse	1
622	gözünün önüne gelmek	1	656	hinoğluhin	1
623	gururuna yedirememek	1	657	hor görmek	1
624	güçsüz düşmek	1	658	hu çekmek	1
625	gülmekten kırılmak	1	659	hüzün çökmek	1
626	gün doğmak	1	660	ibret almak	1
627	günler günleri kovalamak	1	661	iç çekmek	1
628	gününü görmek	1	662	içi dışına çıkmak	1
629	haber almak	1	663	içi ferahlamak	1
630	haberi olmak	1	664	içi rahatlamak	1
631	haddini bildirmek	1	665	için için gülmek	1
632	haddini bilmek	1	666	içindeki buzlar erimek	1

Sıra No	Deyim	Sıklık	Sıra No	Deyim	Sıklık
667	içinden gelmek	1	700	kalbine saplanmak	1
668	içine sinmek	1	701	kalp kırmak	1
669	içini kurt kemirmek	1	702	kan gövdeyi götürmek	1
670	idare etmek	1	703	kan kusturmak	1
671	iğne atsan yere düşmez	1	704	kanat açmak	1
672	iki büklüm gelmek	1	705	kanı kaynamak	1
673	iki büklüm olmak	1	706	kapısını çalmak	1
674	iki gözü iki çeşme ağlamak	1	707	kar gibi	1
675	ilgi çekmek	1	708	karanlık basmak	1
676	ilgi göstermek	1	709	karara varmak	1
677	ilgisini çekmek	1	710	kargalar bile güler	1
678	imdadına yetişmek	1	711	karınca kararınca	1
679	inadı tutmak	1	712	karnı tok sırtı pek	1
680	incir çekirdeğini doldurmamak	1	713	karşı karşıya gelmek	1
681	iş güç tutmak	1	714	karşısına geçmek	1
682	iş yapmak	1	715	kaş çatmak	1
683	işi bitmek	1	716	katık etmek	1
684	işi tatlıya bağlamak	1	717	kavgaya karışmak	1
685	işi yolunda gitmek	1	718	kavgaya tutuşmak	1
686	işim olmaz	1	719	kaz kafalı	1
687	işinden olmak	1	720	kaz kafalılık etmek	1
688	işini görmek	1	721	kenara çekilmek	1
689	itiraf etmek	1	722	kendi hâline bırakmak	1
690	iyi gelmek	1	723	kendini alamamak	1
691	iyi gitmek	1	724	kendini bir şey zannetmek	1
692	iz sürmek	1	725	kendini tutamamak	1
693	izin vermek	1	726	kestirmek	1
694	izini bulmak	1	727	keyfi gelmek	1
695	kaçacak delik aramak	1	728	keyfi yerinde olmak	1
696	kafa yormak	1	729	keyfi yerine gelmek	1
697	kafası çalışmak	1	730	keyif çatmak	1
698	kafayı çalıştırmak	1	731	kıl payı	1
699	kahkahayı basmak	1	732	kılı kıpırdamamak	1
			733	kırk yılın başı	1

Sıra No	Deyim	Sıklık	Sıra No	Deyim	Sıklık
734	kısa tutmak	1	768	ne çare	1
735	kız istemek	1	769	ne demeli	1
736	kim bilir	1	770	ne gerek var	1
737	kol gezmek	1	771	ne hali varsa görsün	1
738	kol kanat germek	1	772	ne o	1
739	kolaçan etmek	1	773	ne olursa olsun	1
740	kolayı var	1	774	ne oluyor	1
741	kolaylık göstermek	1	775	ne var ki	1
742	kor gibi yanmak	1	776	neme lazım	1
743	korktuğu başına gelmek	1	777	nerede o günler	1
744	kök salmak	1	778	nereden çıkardın	1
745	kötü gitmek	1	779	nesli tükenmek	1
746	kulağını çekmek	1	780	neye uğradığını anlayamamak	1
747	kulak asmak	1	781	neyimize yetmiyor	1
748	kulak asmamak	1	782	neymiş	1
749	kulak kesilmek	1	783	nispet etmek	1
750	kulak misafiri olmak	1	784	numara yapmak	1
751	kulaklarını dikmek	1	785	ola ki	1
752	kulaktan dolma	1	786	oldu olacak, kırıldı nacak	1
753	kurban olmak	1	787	omuz silmek	1
754	kusura bakmamak	1	788	ortada kalmak	1
755	kuyruğunu kısmak	1	789	ortak bir noktada buluşmak	1
756	laf anlatmak	1	790	ortalığı birbirine katmak	1
757	laf yetiştirmek	1	791	ortaya atmak	1
758	lafı mı olur	1	792	oruç açmak	1
759	lahavle çekmek	1	793	oruç tutmak	1
760	mal olmak	1	794	oyuna gelmek	1
761	maskara olmak	1	795	oyunbozanlık etmek	1
762	mekik dokumak	1	796	ödü kopmak	1
763	mum gibi erimek	1	797	ödü patlamak	1
764	müjde vermek	1	798	öfkesini yenmek	1
765	müsaade etmek	1	799	ölüm döşeginde olmak	1
766	namazında niyazında	1	800	önüne gelen	1
767	nasip olmak	1			

Sıra No	Deyim	Sıklık	Sıra No	Deyim	Sıklık
801	önünü kesmek	1	835	son nefesini vermek	1
802	öteden beri	1	836	sökün etmek	1
803	öyle yağma yok	1	837	söz anlatmak	1
804	pahalıya mal olmak	1	838	söz dinlemek	1
805	parmaklarını yemek	1	839	sudan sebep	1
806	pat diye	1	840	susuzluktan kırılmak	1
807	pençe atmak	1	841	sürgüne göndermek	1
808	pervane olmak	1	842	süt kuzusu	1
809	peşinden gitmek	1	843	şafak atmak	1
810	pireye kızıp yorgan yakmak	1	844	şaşkına dönmek	1
811	pişmanlık duymak	1	845	şu dağ senin bu dağ benim	1
812	plan kurmak	1	846	tabanları yağlamak	1
813	pupa yelken	1	847	tadı damağında kalmak	1
814	rahat bırakmak	1	848	tadı kaçmak	1
815	rahat bir nefes almak	1	849	tadına doyum olmamak	1
816	rahata kavuşmak	1	850	tadını almak	1
817	razi etmek	1	851	tam tersine	1
818	renk katmak	1	852	taş taş üstünde bırakmamak	1
819	rüyalarında görememek	1	853	tedbir almak	1
820	rüzgâr ekip fırtına biçmek	1	854	tehdit savurmak	1
821	sağır sultan bile duydu	1	855	tepesinde bitmek	1
822	saygı duymak	1	856	ter dökmek	1
823	sele gitmek	1	857	tersine dönmek	1
824	ses vermek	1	858	tersliği tutmak	1
825	sesi çıkmamak	1	859	tez canlı	1
826	sesini kesmek	1	860	tövbe estağfurullah çekmek	1
827	sevinçten uçmak	1	861	tuzığa düşmek	1
828	sıra gelmek	1	862	tuzak kurmak	1
829	sırtı pek, karnı tok olmak	1	863	türkü söylemek	1
830	sihrine kapılmak	1	864	ucuz kurtulmak	1
831	siz siz olun	1	865	uzak durmak	1
832	sizlere ömür	1	866	ümide kapılmak	1
833	soluğu (bir yerde) almak	1	867	ümidi sönmek	1
834	son bulmak	1	868	üstesinden gelmek	1

Sıra No	Deyim	Sıklık	Sıra No	Deyim	Sıklık
869	üstüne gelmek	1	902	yıldız kaymak	1
870	üstüne yürümek	1	903	yok canım	1
871	üzerinden atmak	1	904	yok etmek	1
872	üzerine soğuk su içmek	1	905	yol açmak	1
873	üzerine yürümek	1	906	yol almak	1
874	vakit geçirmek	1	907	yol bulmak	1
875	var git	1	908	yol kesmek	1
876	ver elini	1	909	yola düşmek	1
877	yağma yok	1	910	yoldan gelmek	1
878	yan bakmak	1	911	yolu düşmek	1
879	yanına bırakmamak	1	912	yolunda gitmek	1
880	yanına kalmak	1	913	yolunu beklemek	1
881	yanına kâr kalmak	1	914	yorgun düşmek	1
882	yâr olmak	1	915	yuva kurmak	1
883	yarasını deşmek	1	916	yük olmak	1
884	yarından tezi yok	1	917	yüreği çarpmak	1
885	yas tutmak	1	918	yüreği kanamak	1
886	yaşına başına bakmamak	1	919	yüreği yanmak	1
887	yazık olmak	1	920	yüreğine saplanmak	1
888	yemedi yedirdi, giymedi giydirdi	1	921	yüreğini açmak	1
889	yer almak	1	922	yüz sürmek	1
890	yer yarılp içine girmek	1	923	yüz vermemek	1
891	yer yerinden oynamak	1	924	yüzü asılmak	1
892	yerden yere çalmak	1	925	yüzü gülmek	1
893	yerden yere vurmak	1	926	yüzü kalmamak	1
894	yere sermek	1	927	yüzüne bakan yok	1
895	yere yığılmak	1	928	yüzünü ekşitmek	1
896	yeri öpmek	1	929	zaman geçirmek	1
897	yerinden oynamak	1	930	zarar gelmek	1
898	yerine gelmek	1	931	zararı dokunmak	1
899	yerine koymak	1	932	zararlı çıkmak	1
900	yeteri kadar	1	933	zehir olmak	1
901	yığılıp kalmak	1	934	zınc diye durmak	1
			935	zihninde şimşek çakmak	1

Sıra No	Deyim	Sıklık	Sıra No	Deyim	Sıklık
936	zihnini kurcalamak	1	958	kıs kıs gülmek	1
937	zincir vurmak	1	959	kıvrım kıvrım kıvrınmak	1
938	zindan olmak	1	960	kızarıp bozarmak	1
939	ziyafet vermek	1	961	nefes nefese kalmak	1
940	zor bela	1	962	olan oldu	1
941	zor duruma düşmek	1	963	pis pis gülmek	1
942	arada sırada	1	964	sağ salim	1
943	araştırıp soruşturmak	1	965	sarıp sarmalamak	1
944	aşağı yukarı	1	966	ses seda çıkmamak	1
945	bağırıp çağırmak	1	967	sesi soluğu kesilmek	1
946	boşu boşuna	1	968	sürüm sürüm sürünmek	1
947	doğru dürüst	1	969	takıp takıştırmak	1
948	düşüp kalkmak	1	970	tane tane konuşmak	1
949	eninde sonunda	1	971	yatıp kalkıp	1
950	fırsat bu fırsat	1	972	başım gözüm üstüne	1
951	göz göre göre	1	973	ellerin dert görmesin	1
952	göz gözü görmemek	1	974	gözüm çıksın	1
953	gözü gönlü açılmak	1	975	hayrını görmek	1
954	gözü gönlü doymak	1	976	tövbeler olsun	1
955	güle oynaya	1	977	tuttuğu altın olsun	1
956	inim inim inlemek	1	978	uzun lafın kısası	1
957	işi iş olmak	1	979	kaşı gözü oynamak	1

EK-5. İlişki Sözlerinin Sıklık Dizini

Sıra No	İlişki sözü	Sıklık	Sıra No	İlişki sözü	Sıklık
1	Efendim	40	24	Hayırlı olsun	3
2	Sağ ol	16	25	Maşallah	3
3	Kırk gün kırk gece	14	26	Ve aleyküm selam	3
4	Hoş geldin	13	27	Hayırdır inşaallah	3
5	Hayırlı akşamlar	12	28	Allah aşkına	2
6	Allah razı olsun	9	29	Allah ne muradınız varsa versin	2
7	Günaydın	8	30	Allah'a şükür	2
8	Geçmiş olsun	8	31	Allah'ın emri peygamberin kavliyle	2
9	İnşallah	7	32	Allah'ımı seversen	2
10	Hayırlı sabahlar	6	33	Ben ettim sen etme	2
11	Kolay gelsin	6	34	Billahi	2
12	Merhaba	6	35	Bismillah	2
13	Hayırdır	5	36	Buyurun	2
14	Yolun açık olsun	5	37	Can kurban	2
15	Aferin	4	38	Hayırlısı	2
16	Allah göstermesin	4	39	İlahi	2
17	Bir de ne göreyim	4	40	Ne mutlu	2
18	Selamünaleyküm	4	41	Sübhanallah	2
19	Vallahi	4	42	Yallah	2
20	Ya ya ya, şa şa şa	4	43	Yandım Allah	2
21	Af edersiniz	3	44	Güle güle	2
22	Elhamdülillah	3	45	Eline sağlık	2
23	Hayırlı günler	3			

Sıra No	İlişki sözü	Sıklık	Sıra No	İlişki sözü	Sıklık
46	Hoş bulduk	2	69	Fesühbanallah	1
47	Hoşça kalın	2	70	Hayırlı geceler	1
48	Selam olsun	2	71	İki gözüm önüme aksın	1
49	Afiyet olsun	1	72	İnsanlık öldü mü	1
50	Allah başımızdan eksik etmesin	1	73	İnsanlık ölmedi	1
51	Allah bir daha göstermesin	1	74	İyi geceler	1
52	Allah düşman başına vermesin	1	75	Kolaysa başına gelsin	1
53	Allah eksikliğini vermesin	1	76	Kursağına taş dolasınca	1
54	Allah kurtarsın	1	77	Müjdeler olsun	1
55	Allah ne verirse hayırlısını versin	1	78	Ne siz sorun ne ben söyleyeyim	1
56	Allah rızası için bir sadaka	1	79	Of anam	1
57	Allah sonunu hayır getirsin	1	80	Sağlıcakla git, sağlıcakla gel	1
58	Allah uzun ömür versin	1	81	Sefa geldin	1
59	Allah yardım etsin	1	82	Sefalar getirdin	1
60	Allah yardımcın olsun	1	83	Sevgiyle kalın	1
61	Allah'ın izniyle	1	84	Sizden uzak olsun	1
62	Allah'tan korkun	1	85	Tebrikler	1
63	Allah'tan ümit kesilmez	1	86	Tövbe estağfurullah	1
64	Biiznillah	1	87	Verdim gitti	1
65	Canı sağ olsun	1	88	Ya Allah	1
66	Dile benden ne dilerse	1	89	Ya bismillah	1
67	Eline, koluna sağlık	1	90	Ya kırk katır ya kırk satır	1
68	Eyvallah	1	91	Yandım aman	1
			92	Yüzü gözü hakkı için	1

Sıra No	İlişki sözü	Sıklık
93	Gözün aydın	1
94	Su gibi aziz ol	1

EK-6. İkilemelerin Sıklık Dizini

Sıra No	İkileme	Sıklık	Sıra No	İkileme	Sıklık
1	Yavaş yavaş	35	25	Fırıl fırıl	5
2	Kendi kendine	24	26	Günden güne	5
3	Gece gündüz	19	27	Hoplaya zıplaya	5
4	Pırıl pırıl	18	28	Kırmızı kırmızı	5
5	Tatlı tatlı	18	29	Şaşkın şaşkın	5
6	Birer birer	17	30	Tatlı mı tatlı	5
7	Cıvıl cıvıl	17	31	Tıkır tıkır	5
8	Şırıl şırıl	17	32	Al al	4
9	Işıl ışıl	16	33	Allah allah	4
10	Bir bir	14	34	Çeşit çeşit	4
11	Sağa sola	13	35	Çıtır çıtır	4
12	Olup biten	12	36	Girer girmez	4
13	Daldan dala	11	37	Gönüllü gönülsüz	4
14	Kol kola	10	38	Güçlü kuvvetli	4
15	Güzel mi güzel	8	39	Gürül gürül	4
16	Sarı sarı	8	40	Hart hurt	4
17	Hüngür hüngür	7	41	Hop hop	4
18	Yorgun argın	7	42	İçin için	4
19	Bol bol	6	43	Kara kara	4
20	El ele	6	44	Kırt kırt	4
21	Hayran hayran	6	45	Koca koca	4
22	Dalgın dalgın	5	46	Kurt kuş	4
23	Dilden dile	5	47	Neler neler	4
24	Fıkır fıkır	5	48	Paldır küldür	4

Sıra No	İkileme	Sıklık	Sıra No	İkileme	Sıklık
49	Sert sert	4	74	Hafif hafif	3
50	Utana sıkıla	4	75	Kıpır kıpır	3
51	Uzun uzun	4	76	Kış kıyamet	3
52	Yiğit mi yiğit	4	77	Leylek leylek	3
53	Yuvarlana yuvarlana	4	78	Mal mülk	3
54	Acı acı	3	79	Nazlı nazlı	3
55	Boy pos	3	80	Olur olmaz	3
56	Burcu burcu	3	81	Patır patır	3
57	Büyük büyük	3	82	Paytak paytak	3
58	Büyükü küçüklü	3	83	Püfür püfür	3
59	Cayır cayır	3	84	Sabah akşam	3
60	Çın çın	3	85	Sabah sabah	3
61	Çiçek çiçek	3	86	Sıra sıra	3
62	Çil çil	3	87	Şıpır şıpır	3
63	Çoluk çocuk	3	88	Şirin mi şirin	3
64	Dağ taş	3	89	Tane tane	3
65	Dalga dalga	3	90	Tek tek	3
66	Dere tepe	3	91	Üzgün üzgün	3
67	Dertli dertli	3	92	Yer gök	3
68	Diye diye	3	93	Yıldız yıldız	3
69	Doğru düzgün	3	94	Ağlaya ağlaya	2
70	Fakir fakara	3	95	Alev alev	2
71	Gelir gelmez	3	96	Ayrı ayrı	2
72	Gıt gıt gıdak	3	97	Bitirir bitirmez	2
73	Gizli gizli	3	98	Boylu boyunca	2

Sıra No	İkileme	Sıklık	Sıra No	İkileme	Sıklık
99	Bugüne bugün	2	124	Kıtır kıtır	2
100	Büyük küçük	2	125	Kıvrım kıvrım	2
101	Çalışkan mı çalışkan	2	126	Kolay kolay	2
102	Çatır çatır	2	127	Korka korka	2
103	Çılgılık çılgılığa	2	128	Koyun koyuna	2
104	Çıkar çıkmaz	2	129	Koyun kuzu	2
105	Dağ bayır	2	130	Kürek mürek	2
106	Dağdan dağa	2	131	Kütür kütür	2
107	Dolu dolu	2	132	Marş marş	2
108	Duyar duymaz	2	133	Mavi mavi	2
109	Düşer düşmez	2	134	Mert mi mert	2
110	Düşünceli düşünceli	2	135	Mışıl mışıl	2
111	Elma elma	2	136	Mutlu mu mutlu	2
112	Eşek meşek	2	137	Parıl parıl	2
113	Gide gide	2	138	Pır pır	2
114	Görür görmez	2	139	Seke seke	2
115	Hızlı hızlı	2	140	Sık sık	2
116	Hüzünlü hüzünlü	2	141	Sivri sivri	2
117	İpil ipil	2	142	Söyler söylemez	2
118	İnce ince	2	143	Şen şakrak	2
119	İnci mercan	2	144	Toz toprak	2
120	İner inmez	2	145	Uça uça	2
121	İstemeye istemeye	2	146	Üst baş	2
122	İş güç	2	147	Üst üste	2
123	Karı koca	2	148	Vah vah	2

Sıra No	İkileme	Sıklık	Sıra No	İkileme	Sıklık
149	Varı yoğu	2	174	Arı duru	1
150	Vurur vurmaz	2	175	Art arda	1
151	Yan yana	2	176	Avcı avcı	1
152	Yanık yanık	2	177	Aylar ayı	1
153	Yata yata	2	178	Bakar bakar	1
154	Yiyip içmek	2	179	Bakın bakın	1
155	Yurtsuz yuvasız	2	180	Bakıp bakıp	1
156	Zıp zıp	2	181	Ballı mı ballı	1
157	Abur cubur	1	182	Baş başa	1
158	Acı tatlı	1	183	Başlar başlamaz	1
159	Aç susuz	1	184	Baştan ayağa	1
160	Açar açmaz	1	185	Batar batmaz	1
161	Ağır ağır	1	186	Beyaz beyaz	1
162	Ağlayıp sızlanmak	1	187	Bilgiç bilgiç	1
163	Ağzı yüzü	1	188	Bir iki	1
164	Ah ah	1	189	Biter bitmez	1
165	Aka aka	1	190	Bitmek tükenmek	1
166	Akıllı mı akıllı	1	191	Boş boş	1
167	Akıllı uslu	1	192	Bölük bölük	1
168	Alaylı alaylı	1	193	Bula bula	1
169	Alıp alıp	1	194	Bulgur bulgur	1
170	Ana oğul	1	195	Büyüğü küçüğü	1
171	Anlar anlamaz	1	196	Can cana	1
172	Anlı şanlı	1	197	Can mı can	1
173	Aramış taramış	1	198	Canlı mı canlı	1

Sıra No	İkileme	Sıklık	Sıra No	İkileme	Sıklık
199	Ciddi ciddi	1	224	Dirlik düzenlik	1
200	Çabuk çabuk	1	225	Doğar doğmaz	1
201	Çakal makal	1	226	Doya doya	1
202	Çarşı pazar	1	227	Döne döne	1
203	Çayır çimen	1	228	Dönüp dolaşıp	1
204	Çığlık çığlık	1	229	Dürüst mü dürüst	1
205	Çıkarır çıkarmaz	1	230	Eke eke	1
206	Çırpar çırpmaz	1	231	Ele güne	1
207	Çıtı pıtı	1	232	Eli yüzü	1
208	Çiçekten çiçeğe	1	233	Eş dost	1
209	Çize çize	1	234	Ev ev	1
210	Çok çok	1	235	Evsiz barksız	1
211	Dağlara dağlara	1	236	Fısır fısır	1
212	Dal dal	1	237	Fokur fokur	1
213	Daldırıp daldırıp	1	238	Geçe geçe	1
214	Dandini dandini	1	239	Geçer geçmez	1
215	Der demez	1	240	Gelip geçen	1
216	Derin derin	1	241	Genç ihtiyar	1
217	Dertli tasalı	1	242	Geri geri	1
218	Desen desen	1	243	Gıcır gıcır	1
219	Deste deste	1	244	Git gide	1
220	Dilim dilim	1	245	Gizliden gizliye	1
221	Dinler dinlemez	1	246	Gonca gonca	1
222	Dinleye dinleye	1	247	Göre göre	1
223	Diri diri	1	248	Göz göze	1

Sıra No	İkileme	Sıklık	Sıra No	İkileme	Sıklık
249	Güç bela	1	274	Kala kala	1
250	Gülmecedden gülmeceye	1	275	Kana kana	1
251	Gümbür gümbür	1	276	Kap kakak	1
252	Güzel çirkin	1	277	Kardeş kardeş	1
253	Güzel güzel	1	278	Karga karga	1
254	Ham hum	1	279	Kavga dövüş	1
255	Hay hay	1	280	Kazma mazma	1
256	Hop hoplamak	1	281	Kem küm	1
257	Hoplaya hoplaya	1	282	Kervan kervan	1
258	İç içe	1	283	Kese kese	1
259	İçe içe	1	284	Kılık kıyafet	1
260	İçer içmez	1	285	Kızgın kızgın	1
261	İğne iplik	1	286	Kilim kilim	1
262	İkişer ikişer	1	287	Komşu komşu	1
263	İlden ile	1	288	Koşa koşa	1
264	İnip kalkmak	1	289	Kötü kötü	1
265	İnleye inleye	1	290	Kucak kucak	1
266	İri iri	1	291	Kurak mı kurak	1
267	İsine pisine	1	292	Küçük büyük	1
268	İster istemez	1	293	Küçük küçük	1
269	İyi kötü	1	294	Lıkır lıkır	1
270	Kaçan kaçana	1	295	Mahcup mahcup	1
271	Kaçsa kaçsa	1	296	Meleye meleye	1
272	Kadın erkek	1	297	Muzip muzip	1
273	Kâğıt kalem	1	298	Nağme nağme	1

Sıra No	İkileme	Sıklık	Sıra No	İkileme	Sıklık
299	Nal mal	1	324	Santim santim	1
300	Nazlı mı nazlı	1	325	Sazlı sözlü	1
301	Nefes nefese	1	326	Selamsız sabahsız	1
302	Oflayan oflayana	1	327	Sessiz sedasız	1
303	Okuma yazma	1	328	Seve okşaya	1
304	Okur okumaz	1	329	Sevip saymak	1
305	Omuz omuza	1	330	Sıcak mı sıcak	1
306	Ova bayır	1	331	Sıcak sıcak	1
307	Para pul	1	332	Sınırdan sınıra	1
308	Parça parça	1	333	Sinsi sinsi	1
309	Parlak mı parlak	1	334	Sobeler sobeemez	1
310	Pembe pembe	1	335	Sonradan sonraya	1
311	Peş peşe	1	336	Sorgusuz sualsiz	1
312	Puflayan puflayana	1	337	Sormuş soruşturmuş	1
313	Püsem püsem	1	338	Soy sop	1
314	Püskül püskül	1	339	Suçlu suçlu	1
315	Rahat rahat	1	340	Süklüm püklüm	1
316	Rap rap	1	341	Sürü sürü	1
317	Renk renk	1	342	Sürüne sürüne	1
318	Sakin sakın	1	343	Süslü püslü	1
319	Saklana saklana	1	344	Şakır şakır	1
320	Salna salına	1	345	Şanlı şerefli	1
321	Salkım salkım	1	346	Şapır şupur	1
322	Sallana sallana	1	347	Şeker kaymak	1
323	Sallaya sallaya	1	348	Şıkır şıkır	1

Sıra No	İkileme	Sıklık	Sıra No	İkileme	Sıklık
349	Şişko mişko	1	374	Yanıp yanıp	1
350	Taşına toprağına	1	375	Yara bere	1
351	Tavla tavla	1	376	Yaramaz mı yaramaz	1
352	Tel tel	1	377	Yaş kuru	1
353	Tıngır mıngır	1	378	Yaşlı genç	1
354	Tıs tıs	1	379	Yatar yatmaz	1
355	Toplaya toplaya	1	380	Yaz kış	1
356	Toz duman	1	381	Yeşil mi yeşil	1
357	Türlü türlü	1	382	Yeşil yeşil	1
358	Uçan uçana	1	383	Yığın yığın	1
359	Uğraşa uğraşa	1	384	Yıkık dökük	1
360	Ukala ukala	1	385	Yiye yiye	1
361	Uyuz uyuz	1	386	Yumak yumak	1
362	Uzaktan uzağa	1	387	Yurdundan yuvasından	1
363	Üçer üçer	1	388	Yutar yutmaz	1
364	Varır varmaz	1	389	Yuvamızı yurdumuzu	1
365	Vermiş de vermiş	1	390	Zar zor	1
366	Vızır vızır	1	391	Zengin mi zengin	1
367	Yakılıp yıkılmak	1	392	Zıp zıplamak	1
368	Yakmadık yıkmadık	1	393	Zıplaya zıplaya	1
369	Yala yala	1	394	Zır zır	1
370	Yaldır yaldır	1			
371	Yallah yallah	1			
372	Yalvar yakar	1			
373	Yanık yazık	1			

EK-7. Kalıplaşmış Sözlerin ve Çeviri Sözlerin Sıklık Dizini

Sıra No	Kalıplaşmış Sözler-Çeviri Sözler	Sıklık
1	Mevla görelim neyler, neylerse güzel eyler (kalıplaşmış söz)	1
2	Size yapılmasını istemediğiniz bir şeyi başkalarına yapmayın (kalıplaşmış söz)	1
3	Yaradılanı sev, yaradandan ötürü (kalıplaşmış söz)	1
4	Aman Allah'ım (çeviri söz)	8

EK-8. Uygulamada Okutulan 12 Masal Metni

AYILARIN TÜRKÜSÜ

Bir varmış, bir yokmuş. Zaman zaman içinde, pembe duman içinde bir orman varmış. Bütün hayvanlar mutlu ve geleceklerinden umutlu imişler. Niye olmasınlar! Yeri geldiğinde sırdaş, yeri geldiğinde kardeş olurlarmış.

Bu ormanda bilgiye de önem verilirmiş. Tavşanların, sincapların, tilkilerin velhasıl bütün hayvanların ayrı ayrı okulları varmış. Yalnız ayılar bu imkândan yoksunmuş. Buna da bir çözüm bulmuşlar sonunda. Onlar da komşu ormandaki ayı okuluna gideceklermiş. Okullar açıldığında ayıcıklar çantalarını aldıkları gibi koşmuşlar ormana. Kitapların sayfalarını bir bir açıyor, yeni bilgiler öğrendikçe sevinçten uçuyorlarmış. Kısa zamanda neler öğrenmişler, neler...

Onlar birçok şey öğrenirken düşman da boş durmuyormuş. Ne demişler: “Su uyur, düşman uyumaz.” Ayıların mutluluğunu çekemezmiş bu ülkedekiler. Daha ilk derste öğretmenler, ayıcıkları zehirlemeye başlamışlar. Onların ne kadar iyi, güçlü, kuvvetli olduklarını anlattıktan sonra, öğretmenlerden biri sormuş:

- Siz orada ne yer, ne içersiniz?

Ayıcıklardan biri cevap vermiş:

- Ne olursa yeriz efendim, bu bizim için o kadar önemli değil.

Öğretmen homurdanmış:

- Hiç öyle şey olur mu? Bal sizin hakkınız, elma, armut sizin hakkınız.

Öğrenci ayı mahcup mahcup:

- Peki efendim, öbür hayvan kardeşlerimiz de onlardan yeseler olmaz mı?
- Olmaaz! Bal sizin hakkınız, elma ve armut da...

Böyle diye diye ayıların beynini yıkamışlar. Bir yıl sonra ülkelerine dönen ayılar:

- Bal, elma, armut, Rabbena, hep bana... diyorlarmış da başka bir şey demiyorlarmış.

Bu konuda diğer ayıları da kandırıp diğer hayvanlara saldırmışlar bir gece yarısı. Bazısını öldürmüş, bazısını dağa kaldırmışlar. Gözyaşları sel olmuş, akan kanlar göl olmuş.

Böylece bütün yiyecekler aylara kalmış. Fakat bütün işler de. Hazıra dağ mı dayanır, bir haftada bitmiş bütün yiyecekler. Balların, armutların yerinde yeller esiyormuş. Aylar şaşırıp kalmışlar. Komşu ülkeye gidip akıl danışmışlar. Onlar da:

- Elbette size yardım ederiz, fakat yiyeceklerin yarısını biz alırız, demişler.

Gönüllü gönülsüz razı olmuş aylar. Komşu ülkeden gelenler, topladıkları yiyeceklerden çalabildiklerini gizlice kaçırıyor, geri kalanı da aylarla bölüşüyorlarmış. Elden gelen öğün olmaz, o da vaktinde bulunmaz. Aylar eski günlerini arar olmuşlar. Çünkü gün geçtikçe azalıyormuş payları, yapabilecekleri bir şey de yokmuş. Bu duruma itiraz olursa iyice dövüyorlar, daha ileri giden olursa da canından oluyormuş.

O zamana kadar ayların kırk türküsü varmış. Kırkı da elma, armut ve bal üstüneymiş. O günden sonra da yanık yanık türküler söylemeye başlamış aylar. Hepsinin nakaratı aynıymış:

Çok istedik azdan olduk,
Bin istedik yüzden olduk
Sofradan silindi armudun adı,
Balda bile yokmuş dostluğun tadı...

ÇAM KOZALAĞI

Şefkatin kollarında, güzel annemin dallarında yaşayan mutlu bir çam kozalağım ben. Annemle beraber olur da nasıl mutlu olmam. Dertlerimi ve sevinçlerimi onunla bölüşür, onunla ağlar, onunla gülüşürüm. Doludizgin koşan atı, şu güzelim hayatı, şırl şırl akan suyu, mışıl mışıl gelen uykuyu annemle daha çok severim. Ve her şey güzel görünür gözüme: çiçekler, kelebekler, iki güzel kardeş, ay ve güneş... Hepsi bir başka güzel olurlar. Bütün bu güzellikleri doya doya yaşar ve Allah'a şükrederim. İşte benim günlerim hep böyle geçer. Daha doğrusu böyle geçirdi. Sanki çok muhabbet tez ayrılık getirir sözünü benim için söylemişler. Bir gece yarısı öyle bir rüzgâr esti, öyle bir rüzgâr esti ki, ne siz sorun ne ben söyleyeyim. Bir de sonradan sonraya fırtınaya döndü mü! Kırdığı döktüğü yanına kâr kaldı. Ve sonunda olan bana oldu. Paldır küldür kendimi yerde buldum. Kendime geldiğimde ne o güzellikleri ne de annemi görebildim. Dünyam kararmıştı artık.

Böylece dakikalar saatleri içti. Günler geceleri geçti. Bir gece yarısı ortalıkta in cin top oynuyor, etrafta korku kaynıyordu. Çıtır çıtır sesler duymaya başladım. Öyle

korktum, öyle korktum ki... Etrafı dinledim, çitürtilar devam ediyordu. Nihayet bu seslerin benden geldiğini anlayınca korkum bir kat daha arttı. Bu korkuyla toprağa iyice sarıldım. Zor bela sabahı ettiğimde köklerimin çıktığını anladım. Artık kendimi biraz da olsa iyi hissediyordum. Sağ olsun toprak da bana annelik etti. Bana kol kanat geriyor, ne istersem veriyordu. Yiyecek, içecek, sevgi, şefkat... Hiçbir şey esirgemiyordu benden. Artık iyice canlanmış, kendime gelmişim. Bu sefer de eski günleri özlemeye başladım; rengârenk çiçekleri, tül kanatlı kelebekleri ve güneşi... Hele de güneşi çok özlüyordum: Pırıl pırıl ışıklarını, içimi ısıtan sıcaklığını...

Bir sabah bu özlem doruk noktasına çıktı. Kendimde bazı değişiklikler hissetmeye başladım. Artık taze bir fidan oluyordum. Kısa zamanda oldum da. Yeşil yapraklarımı okşamaya, kuşlar ziyaretime gelmeye başladılar. Aylar ayları izledi. Annem yolunu gözledi ve ben de koca bir çam ağacı oldum. Uzaktan uzağa annemi görüyor, rüzgârla kokusunu alıyor, kuşlarla selam salıyordum. Hayat yine güzelleşmişti. Allah'a şükrediyorum. Bir sabah şimdiye kadar hiç görmediğimiz insanlar geldi ormana. Kırmızı boyalarla işaret koydular gövdelerimize. Bizler daha ne olduğunu anlayamadan bir gün sonra hepimizi kestiler. Arabalara doldurup bir fabrikaya götürdüler. Dünya başımıza yıkılmıştı. Yine günlerce hepimizi santim santim ölçtüler. Birer birer biçtiler. Bir gün iki katlı bir binaya götürüp dizdiler bizi. Ne olduğunu anlayamamıştık. Ama yeni bir hayata başladığımızı hissetmiştik. Bir hafta sonra hayretler içinde kaldık. Dışarıdan cıvıl cıvıl sesler geliyordu. Düş desem düş değil, kuş desem kuş değil. Biraz sonra da ayak sesleri ve koşuşmalar duyduk. Pırıl pırıl çocuklar girdiler içeri ve üzerimize oturdular. Odalar şenlenmiş, sınıflar canlanmıştı. Bizim keyfimize de diyecek yoktu doğrusu. Çocuklar hep beraber "A, B,C" diyorlar, o zamana kadar duymadığımız şarkılar söylüyor fakat ne olursa olsun çocuklar güzel, şarkılar güzeldi. Tabii hayat da güzeldi artık. Allah' a bir daha şükrettik bu güzellikler için.

Günlerin nasıl geçtiğini, zamanın nasıl uçtuğunu bilemedik. Yalnız yıl sonu yaklaşırken bazı sıraları eskidikleri ve kullanılmaz hâle geldikleri için bodruma götürdüler. Bu durumu görünce içimi bir korku kapladı çünkü bu güzelliklerden, bu çiçeklerden, bu çocuklardan ayrılmak istemiyordum. Artık günlerim Allah'a yalvarmakla geçiyordu: "Ne olur ya Rabbi eskimeyeyim, kırılmayayım ve bu güzel çocuklardan ayrılmayayım." Yüce Allah bütün bu dualarımı kabul etmiş olacak ki aradan yıllar geçti ben hâlâ çocuklarla beraberim. Bu beraberliğin yıllarca devam etmesini istiyorum. Tabii

güzel çocuklar da isterse! “Kalpten kalbe yol vardır ve sevgi karşılıklıdır.” diye boşuna söylememişler. Herhalde onlar da beni sever, benimle olmayı isterler. Niye istemesinler ki...

Fırtınalı bir havada gökten üç tana çam kozalağı düşmüş, biri ümit bahçesine, biri okul bahçesine, biri de bu masalı okuyanlara...

ÇÖMLEKÇİNİN ÇAMURU

Bir varmış, bir yokmuş. Çeşit çeşit insan olduğu gibi türlü türlü de toprak varmış. Çünkü bütün insanlar topraktan yaratılmış. Bunun için sonunda toprağa gidecekmiş. Neyse biz Allah herkese uzun ömürler versin, deyip masalımıza geçelim.

Çömlekçinin biri yedi dağın ötesinden Zordağı'nın tepesinden kıpkırmızı ve en iyi toprakları bulup dükkânının önüne getirmiş. Çünkü o en güzel çömlekleri yaparmış. Ustalığı dillere destan, çömlekleri sanki elmastanmış. Görenin gözü kalır, bir alan bir daha almış. Kadir kıymet bilen olursa bir şeyin değeri anlaşılır. Ya cahillerin arasında kalırsa... İşte o zaman Allah yardımcısı olsun. Kırmızı toprak dükkânının önünde duruyor ya, Sokak Çamuru ona laf atmaya başlamış:

- Nasılsın Sosyete Toprağı, ne böyle allanıp pullanmışsın? Ne zaman çömlek olacaksın, daha çok beklersin, dur bakalım başına ne işler gelecek?

Kırmızı toprak bu sataşmalar karşısında “Sabrın sonu selamettir.” diyerek susarmış. Ama elin ağzı torba değil ki bağlayasın. Sokak Çamuru yoldan geçen arabaların tekerlerine yapışır, şehri bir uçtan bir uca dolaşır gelir, gelir gelmez de kırmızı toprağa laf atarmış. Toprakcağız başta bütün bunlara pek aldırmamış ama yavaş yavaş korkmaya başlamış. Ve bir gün korktuğu başına gelmiş. Çömlekçi onu iyice yoğurup çamur hâline getirmiş. Eli yüzü birbirine karışmış. Üstüne üstelik Sokak Çamuru'nun kahkahaları ve sözleri bir ok gibi kalbine saplanıyormuş. İçi kederden alev alev yanıyormuş.

- Nasıl Sosyete Çamuru, dediklerim bir bir çıkıyor değil mi? Daha bu günleri arayacaksın, fırl fırl dönecek, cayır cayır yanacaksın. Cayır, cayır... Haa, haaa, haa..

Çömlekçinin Çamuru şaşırıp kalmış. Fakat sabretmekten başka çaresi de yokmuş. Aradan bir gün geçince çömlekçi kırmızı çamuru aldığı gibi içeri götürmüş ve bir aletin üzerine koymuş. Çömlekçinin Çamuru:

- Oh bee! Ne olacaksa bir an evvel olsun da rahatlayayım. Hiç olmazsa şu Sokak Çamuru'nun dilinden kurtulurum, demiş.

Demiş demesine de alet de çalışmaya başlamış. Öyle hızlı dönüyormuş ki içi dışına çıkmış çamurcağızın. Başı dönüyor, kulakları çınliyormuş. Bu arada Sokak Çamuru pencereye kadar sıçrayıp laf yetiştirmeye devam ediyormuş:

- Dolapçı beygiri gibi dön dönebildiğin kadar. Kızgın fırınlarda yan yanabildiğin kadar. Hah, hah, haa...

Çömlekçinin Çamuru annesinden doğduğuna pişman olmuş. Yine de Toprak Ana'nın nasihati yetişmiş imdadına.

- Yavrucuğum başın dara düşerse Allah'a dayan ve sabret, sakın unutma, "Sabreden derviş muradına ermiş."

Bunları düşününce içi biraz rahatlamış çamurcağızın. Kendi kendine:

- Sen konuşup dur Sokak Çamuru, koskoca Toprak Ana yalan söyleyecek değil ya, hele sabah ola hayrola, diyormuş.

Sabah olmuş ama hayır olmamış. Yine Sokak Çamuru'nun dediği çıkmış. Çömlekçi çamuru aldığı gibi fırına sürmüş. Kıpkırmızı alevler, ateşten devler hücum etmiş üzerine... Bütün bunlar yetmiyormuş gibi Sokak Çamuru'nun kahkahaları çınliyormuş yine. Neredeyse Sokak Çamuru'na hak verecekmış ki, bu sefer Toprak Dede'nin söyledikleri gelmiş aklına.

- Şu söz kulağına küpe olsun: Güneş yakmayınca meyve olgunlaşmaz. Ateş yakmayınca toprak güzelleşmez. Hem Türkmen Kocası Yunus Emre'nin şu sözlerini de unutma: "Hamdım, yandım, piştim..."

Çömlekçinin Çamuru "Ya sabır" çekip "Oldu olacak, kırıldı nacak" işin sonuna kadar gidelim... "Mevla görelim neyler, neylerse güzel eyler." diyerek teselli etmiş kendi kendini.

Uyku uyanınca, acı dayanınca, biter demişler. Çömlekçinin Çamuru sabır ve duayla bu zorlukları da aşmış ve mutluluğa ulaşmış.

Çömlekçi onu fırından çıkarıp bir güzel cilalamış, bir güzel süslemiş ki tezgâhta onu görenler parmağını ısırıyormuş. Sokak Çamuru da tezgâhtaki yeni sürahiyi görünce ağzı açık kalmış, hayretten dili boğazına aktığından bir şey diyememiş, doğrusu onu tanıyamamış bile. O güzel sürahi, ne zaman başından geçenleri hatırlarsa üç bardak su doldurmuş: Birisi bağıranlara, birisi becerikli ustalara, birisi de bu masalı okuyanlara...

GÜLİSTAN'IN GÜLLERİ

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, yedi dağın arkasında, Kafdağı'nın yakasında Gülistan diye bir ülke varmış. Bu ülkede bütün güller kardeş gibi koyun koyuna yaşar; bir o yana, bir bu yana sallanıp şarkı söylermiş. Aralarında cinler, periler cirit atar, koşarmış. Dikenlerin bile olmadığını gören herkes buna şaşarmış.

Bu ülkenin insanları çiftçilikle uğraşır, gül gibi geçinirlermiş. Boş kaldıkları zaman bahçelerinin, hatta tarlalarının çevresini bile güllerle donatırlarmış. Bu manzarayı uzaktan görenler, yüzlerce gökkuşağının orada sergi açtığını zannederlermiş.

“Kır atın yanında duran ya huyundan ya suyundan” derler ya! Gülistan Ülkesi'nin gül yürekli bir de padişahı varmış. O da en az halkı kadar severmiş gülleri. Hatta nisan ayını bayram ilan edip şenlikler düzenlemiş. En güzel gül bahçesini yetiştirene kese kese altınlar verirmiş.

Bütün ülke mutlu ve mesut yaşarmış gül yürekli padişahın yönetiminde. İnsanlar kadar güller de memnunmuş bu durumdan. Her sabah en güzel renklerini giyinir, mis kokular saçarlarmış. Fakat her mutluluk ve her güzellik gibi bunlar da kısa sürmüş. Bir gün emrihak vaki olup padişah bu dünyadan göçmüş. O gün insanlarla beraber bütün güller boyunlarını bükmüş, yapraklarını dökmüşler. “Ölüm hak, miras helal!” Bir gün sonra devlet kuşu uçurulmuş ve yeni bir padişah seçilmiş. Bu padişah da gülleri seviyormuş. Seviyormuş ama ne sevgi! Yine her nisan ayında Gül Bayramları düzenliyormuş fakat bayramın şekli değişmiş.

Yeni padişah kendince bir yenilik yapmış. Gül Bayramı'nda en büyük gül dağıcı oluşturanlara kırk kese altın veriyormuş. Halkın çoğu buna karşı çıkmış.

- Biz beş kuruşluk menfaat için o güzelim güllere kıyamayız, demişler.

İyiler böyle demiş ama elde kötü tükenir mi? Sarı altınların sihri kapılan bazıları bu yarışmaya katılıyormuş. İşte ne olduysa bundan sonra olmuş. Gül Bayramı bir gül kıyımına dönüşmüş. O güzelim güller dalından koparılıyor, büyük büyük tepeler oluşturuluyormuş. Dalından koparılan güller birinci gün soluyor, ikinci gün ölüyorlarmış. Gülistan ülkesinin halkı buna çok üzülmüş ama kim dinler! Emir büyük yerden geliyor. Boşuna dememişler “Emir demiri keser.” diye.

Günler günlere dert katarken ay doğup güneş batarken Gülistan’ın gülleri yavaş yavaş o güzelim renklerini, mis kokularını kaybetmişler. Yaprakları sararıp soluyor, çiçekleri kederle doluyormuş. Her yıl yapılan Gül Bayramı’nda kıyımına devam ediliyor ve güllerin nesli tüketiliyormuş. Gülistan ülkesinde bir kuraklık, bir kıtlık başlamış ki, Allah düşman başına vermesin! Çocukların al al yanakları solmaya, üzüntüden analar, bacılar saçlarını yolmaya başlamış.

Yine yeni bir Gül Bayramı yaklaşırken güller ağlamaya, gözyaşları ırmak olup çoğalmaya başlamış. Bir seher vakti bütün güller yapraklarını açıp boyunlarını büküp Allah’a yalvarmışlar. “Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez.” derler. Güllerin bu duası Allah katında kabul olmuş ve bir arı ordusu görünmüş ufuktan. Ben diyeyim kırk bin, siz deyin yüz kırk bin. Gülistan ülkesinin gülleri yıllardan beri kendilerini terk eden arıları görünce şaşırılmışlar. Onlar şaşıradursun, arılar gruplar hâlinde gelip güllerin gövdelerine iğnelerini bırakıp gitmişler. Güller bütün bu olanlara anlam verememiş. Fakat ne olduysa sabahleyin olmuş. Güneşle beraber sarı sarı altınların hayaliyle gül bahçelerine koşmuş menfaatçiler. Fakat elini güle uzatan her menfaatçi:

- Of anam! Yandım Allah!.. deyip oradan kaçmışlar.

Bir daha kötü niyetle gelen hiç kimse, dikenler sayesinde güllere dokunamamış. Bu olaydan sonra güller yavaş yavaş canlanmaya, en güzel renklerle süslenmeye ve yeniden mis kokular saçmaya başlamışlar.

Gülistan ülkesinin halkı o güzelim dikensiz gülleri kaybetmekten dolayı çok üzülmüşler. Ama güllerine yeniden kavuştukları için sevinmişler. “Gülü seven dikenine katlanır.” diyerek kendi kendilerini teselli etmişler.

Gökte birbirinden güzel üç gül açmış. Biri sevgi dolu yürekler, biri menfaat peşinde koşmayanlar, birisi de bu masalı okuyanlar için...

KAFESTEKİ KUŞ

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde Japonya veya Çin’de değil sizin çok yakınınızda bir şehir varmış. Bu şehirde herkesin karnı tok sırtı pekmiş. Bazılarınınsa kılık kıyafeti hoş ama gönülleri boşmuş. Öyle ki gönüllerinde ne bir çiçek açar ne de bir sevgi kuşu pır pır uçarmış. İşte bu şehirde bir de doktor varmış. Deli deseniz deli, veli deseniz veliymiş. Muayenehanesi dolar dolar taşar, onun yazdığı ilaçlardan mikroplar şaşarmış. İki büküm gelen doğrulur gider; Allah senden razı olsun, diye dua edermiş. Yalnız bu doktorun hemen yanı başında bir hastası varmış ki onun derdine çare bulamazmış. Nasıl bulsun garibim, onun hastalığından hiç haberi yokmuş ki.

Bu hasta her an karşısında duran sevimli kuşmuş. Altın sarısı bir kafes içinde gökkuşağından hediye renklerle süslenmiş bir kuş ve bir ötüş ve bir ötüş... Yine de bir hasta dermanını bulmanın sevinciyle “Allah senden razı olsun doktor bey, tuttuğun altın olsun.” diye dua ederken duyduğu değişik bir sesle irkilmiş güzel kafes:

- Cık, cık, ciik... Sana derman veren adamın bana neler yaptığını da biliyor Allah. Boşuna dua ediyorsun, boşuna...

Kafesin telleri tir tir titremiş ve heyecanla sormuş:

- Ne o güzel kuş, ne? Ne zamandan beri ötmeyi bırakıp konuşmaya başladın?

Kuşçağız dertli dertli devam etmiş:

- Cık, ciik... Senin işin iş, tellerin gümüş kafes kardeş ama unutma aşk ağlatır, dert söyletir. Şurada kırk yılın başında bir kerecik konuştuysam derdim vardır herhalde.

Bu sözler üstüne kafesin hayreti iyice artmış.

- Ne derdin olacak kuş kardeş! Yem dersen yem; su dersen su. Ne kedi kaygısı ne kartal korkusu... Hem yediğin önünde yemediğin arkada...

Kuşçağız bir cık, arkasından bir cık daha çektikten sonra:

- Doğru dersin kafes kardeş. Sen sevgi nedir, hürriyet nedir bilir misin? Masmavi gökyüzünü, ıslıl ıslıl güneşi, her gece parlayan aydedeyi ve yıldız kardeşi bilir misin, demiş.

Bu soru sağnağı karşısında kafesçağızın telleri bükülmüş, güzel kuşun gözlerinden yaşlar dökülmüş.

- Bilmezsın tabii. Seni bir dağın altından çıkarmışlar, fabrikaya götürmüşler, sonra da buraya getirmişler. Cık, ciik... Ya beni?

Kafescağız, “Ya seni?” diyememiş; Ezilmiş büzülmüş...

Güzel kuş devam etmiş:

- Ya beni, annemden, kuş kardeşlerimden ayırıp buraya getirdiler. Tıktılar senin içine. Cık, ciik... Doğru söylüyorsun. Karnımı doyuruyorlar; ya kalbimi?..

Güzel kuş burada durmuş ve kafese şöyle bir baktıktan sonra:

- Sen kalp nedir, sevgi nedir bilir misin, diye sormuş.

Bir cevap alamayınca ağlamaklı bir sesle devam etmiş:

- Bilmezsın tabii. Sen bir demir parçasısın, bunun için seni kınamıyorum. Ama şu insanlar; annesi, babası, kalbi olan insanlar yok mu...

Kafescağız yarı utanma, yarı acımayla iyice ezilip büzülmeye başlamış. Güzel kuşun bütün renkleri sarıya dönüşüyor, kızılışıyor. Yavaş yavaş hıçkırarak devam etmiş:

- Bak sen bile duygulandın kafes kardeş ama Allah’ın yarattığı en değerli varlık olan şu insanlar... Hele herkesin derdine çare bulan fakat benden haberi bile olmayan şu doktor... Cık... Hepsinin göğsünde kalp değil de bir demir parçası var sanki. Ciik, ciik...

Güzel kuşun bütün tüyleri iyice kızarıyor, alev alev yanıyormuş sanki. Kafes, tellerinin yavaş yavaş ısındığını hissetmiş. Eriyormuş sanki... Bu sırada derin, yakıcı bir “cık” sesi işitilmiş. Her yeri kızıl bir alev sarmış. Bunu Kafesçik hissetmiş ve onun telleri görmüş sadece. Yüreği, şey demir telleri birer birer kopmaya başlamış.

Güzel kuş kendinden geçmiş, demir kafes kapısını açmış, çiçekler mis kokular saçmış ve güneş, gökte altın bir taçmış... Doktor, hastalarına şifa dağıtmaya devam ediyormuş... Bütün bunları gören aydedenin gözlerinden üç yıldız düşmüş... Biri demir kafese ve güzel kuşa, biri bu masalı okuyanlara, biri de...

KELOĞLAN'IN KARPUZLARI

Bir varmış, bir yokmuş bizim yaşadığımız yerden başka dünyalar da çokmuş. Hele Kafdağı'nın arkasında bir yer varmış ki orada cinler cirit oynar, devler fokur fokur kaynar, periler kelebekler gibi suya konarmış. Bir gün Devler Padişahı oğlunu evlendirmeye karar vermiş fakat bu düğünün dillere destan olmasını istemiş. Bunu duyan Kuşlar Padişahı:

- Dev kardeş, senin oğlun benim de oğlum sayılır. İnsanoğlunun yaşadığı dünyada çok güzel tatlılar yapan bir yer var. Eğer oradan getireceğin tatlıları ikram ederseniz misafirler parmaklarını beraber yerler, demiş. Devler Padişahı:

-İyi de kuş kardeş, vakit yakın, yol uzak. Nasıl edip de bu işi halledelim, demiş.

Kuşlar Padişahı,

- Meraklandığım şeye bak dev kardeş, benim Zümrüd-ü Anka kuşu bir solukta gider gelir, demiş.

Bu fikir Devler Padişahı'nın hoşuna gitmiş. Hemen Zümrüd-ü Anka kuşunu çağırılmış. Kuşlar Padişahı ona gerekli emirleri vermiş. Emir demiri keser, demiş. Ama ya parayı? Zümrüd-ü Anka kuşu saygıyla eğilerek:

- Padişahım bu iş çok kolay ama... deyince Kuşlar Padişahı hiddetle:
- Bu iş olacak, o kadar, aması filan yok, demiş.

Zümrüd-ü Anka kuşu yine saygıyla:

- Elbette padişahım, emriniz başım gözüm üstüne ama insanoğlunun yaşadığı yerde her şey parayla yapılıyor, demiş.

Devler Padişahı hayretle,

- Padişahların istekleri de mi para karşılığı yerine getiriliyor, demiş.

Zümrüd-ü Anka kuşu,

- Evet efendim, orada her şey parayladır, meşhur bir de tekerlemeleri var:
“Hanfiş ile manfiş parayla biter her iş.”

Bunun üzerine herkesi bir düşüncedir almış. Boşa koysalar almıyor, doluya koysalar dolmuyormuş. Çünkü Kafdağı'nda para yokmuş fakat neden sonra Peri Padişahı bir çıkış yolu bulmuş.

- O zaman biz de Kafdağı'nın en güzel masal kitaplarını hediye olarak gönderelim. Onlar da bize tatlılarından versinler, demiş.

Zümrüd-ü Anka kuşu boynunu bükmüş,

- Emredersiniz efendim, deyip yola çıkmış.

Bir uzun “gaak” demiş, Kafdağı’ni aşmış, bir “gaak” daha demiş, dünyaya ulaşmış. Büyük bir gürültüyle tatlıcının damına konmuş. Geliş sebebini anlattıktan sonra masal kitabını saygıyla tatlıcıya uzatmış. Tatlıcı küçümseyerek,

- Bu ne oluyor bu, demiş.

Zümrüd-ü Anka kuşu:

- Bu size Devler Padişahı’nın hediyesidir. İçinde Kafdağı’nın en güzel masalları yazılıdır, demiş. Tatlıcı yüzünü ekşiterek:
- Bizim böyle masallara karnımız tok, kuş beyinli sen git de onları Kafdağı’ndaki ahmaklara anlat, demiş.

Zorla olacak değil ya! Zümrüd-ü Anka kuşu:

- Tatlılarının hayrını gör, onlar da yüzün gibidir zahir!.. dedikten sonra uçup gitmiş. Biraz yol aldıktan sonra tepenin başına konmuş.
- Gidince ne cevap vereceğim, diye kara kara düşünüyormuş.

Bu arada aşağıda parıl parıl parlayan bir şeyler görmüş, merak bu ya, uçtuğu gibi oraya gitmiş, bir de ne görsün, kel bir adam kafasına benzeyen bir şeyler topluyormuş.

Zümrüd-ü Anka kuşu:

- Salamün aleyküm Keloğlan, kolay gelsin, eline sağlık, demiş.

Keloğlan kafasını kaldırıp dikkatle bakınca onu tanımış.

- Ve aleyküm selam Zümrüd-ü Anka kardeş. Sen dedemin anlattığı masallardaki kuşsun fakat buralarda ne arıyorsun, hayırdır, demiş.

Zümrüd-ü Anka kuşu başından geçenleri bir bir anlatmaya başlamış. O macerasını anlatırken Keloğlan da tanrı misafiridir diyerek bir karpuz kesip önüne koymuş.

- Buyrun kardeş, çam sakızı çoban armağanı, bu dağ başında ancak sana karpuz ikram edebilirim, demiş.

Zümrüd-ü Anka kuşu karpuzun rengine, hele de tadına hayran kalmış, birden aklına bir fikir gelmiş.

- Keloğlan kardeş Kafdağı’ndan getirdiğim güzel masal kitabını sana versem bana bu karpuzlardan verir misin, demiş.

Keloğlan hiç tereddüt etmeden,

- İnsanlık öldü mü Zümrüd-ü Anka kardeş, istediğin kadar al, karşılığında hiçbir şey istemem, demiş.

Zümrüd-ü Anka kuşu,

- Olmaz Keloğlan, ben sana bu kitabı vereyim, bir de kanadımdan iki tüy vereyim. Ne zaman darda kalırsan bunları birbirine sür ve “insanlık ölmedi” de. Ben yardıma gelirim, demiş.

Keloğlan,

- Olur, demiş.

Zümrüd-ü Anka kuşu Kafdağı’na doğru uçarken Keloğlan da masal kitabını okumaya başlamış, o gün bu gündür Keloğlan masalları bitirmemiş çünkü Zümrüd-ü Anka kuşu her yıl karpuz zamanı Keloğlan’ı ziyarete gelir ve yeni masal kitaplarını getirmiş.

AĞLAYAN ASMA

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde, alıp vermez çarşısında yıkık hanın karşısında bir kavak ağacı varmış. Bu ağaca her akşam kırk tane kuş konar, geceyi orada geçirirlermiş. Sabah erkenden kırkı birden kanat açar, kırk kanat Kafdağı’na uçarmış. Kavakcağız onlar gidince yalnızlıktan sıkılmış, gün boyu her defasında:

- Her gün Kafdağı’na gidip geliyorsunuz, oradan bana bir arkadaş getirseniz canınız mı çıkar, diye sitem edermiş.

Kırk kuş kavak ağacının şikâyetinden usanmışlar. Bir gün Kafdağı’ndan gelirken bir üzüm salkımı getirip onun yanına bırakmışlar.

- Kavak kardeş işte senin arkadaşın, deyip geldikleri gibi gitmişler, bir daha da oraya gelmemişler.

Kavak ağacı ne olduğunu anlayamamış, fakat “Dur bakalım, onların da bir bildiği vardır herhalde” diye düşünmüş. Günü güne eklemiş, ümitle ve sabırla beklemiş. Güneş ayı kovalarken takvimler günleri gevelerken bir yıl geçivermiş. Kavak ağacının yanında bir asma boy atmaya, yavaş yavaş dallarından tutmaya başlamış. Şu dal senin bu dal

benim derken uzamış da uzamış. Bu arada yere düşmemek için kavağa sarıldıkça sarılıyor, kıvrıldıkça kıvrılıyor. Sonunda kavak ağacının canı iyice yanmış. Bir gün dayanamayıp asmaya kibarca;

- Asma kardeş canımı yakıyorsun, bu kadar sıkı sarılmasan, demiş. Kavağın bu sözüyle beraber asma ateş püskürmüş.
- Bunu senin canını yakmak için yapmıyorum, sana olan sevgimden sarılıyorum. Eğer istemiyorsan geldiğim yere geri giderim, demiş.

Kavakcağız yalnız geçen dünlerini düşünmüş, kuşlara yalvardığı günleri düşünmüş kendi kendine.

- Ne yapayım, başa gelen çekilir. Kendi düşen ağlamaz, dayanalım bakalım Allah ne gösterecek, demiş.

Demiş ama gününü aratmaya, aylar acıları çoğaltmaya başlamış. Asma her geçen gün serpilip büyürken kavakçık mum gibi erimiş. Sonunda bir dal, bir yaprak kalmış. Bir ümit yeniden yalvarmış asmaya:

- Asma kardeş, ne olur canımı acıtma, diye.

Asma kızgın kızgın:

- Eee, Sen de amma sıktın ha! Ne tatlı canın varmış be! diye çıkışmış.

Kavakçık:

- Ama beni çok sıkıyorsun, canımı da yakıyorsun, diye sızlanmış. Asma da bildiğini okumaya devam etmiş.
- Sevgiden kavakcığım, sevgiden.
- İyi ama arkadaşım, sevgi karşılıklı olmalı. Hem biliyorsun sevgi bölüşüldükçe çoğalır, fakat senin sevgin beni öldürecek bu gidişle.
- Niye ölecekmişsin?
- Yapraklarım kurudu, nefes alamıyorum.
- Baksana, benim yapraklarım var ya, ikimize de yeter. Biz arkadaş değil miyiz?
- Ama asma kardeş, kaç yıldır doğru dürüst ne güneş ne ay ne de yıldızları görebiliyorum.
- Sen de bu günlerde çok duygusal oldun kavak kardeş. Bütün bu dediklerini ben görüyorum ya, sana anlatayım istersen. Güneş her gün pırıl pırıl parlıyor. Yıldızlar her gece bana göz kırıyor. Aydede...

Zaten canı burnunda olan kavakçık bu kadar anlayışsızlığına dayanamamış. Ah çekerek son nefesini vermiş. Asma hâlâ söyleniyormuş.

- Nereden arkadaş oldum seninle, benim büyümemi, yapraklarımın güzelliğini, tatlı meyvelerimi çekemiyorsun.

Hem söylüyor hem de kavakçığa sarılmaya devam ediyormuş. Sevgi ve muhabbet (!) türküleri söyleyerek uyuyan asma, ertesi sabah büyük bir gürültüyle kendini yerde bulmuş. Zavallı kavak ağacı bu kadar ağırlığa ve acıya dayanamayıp devrilmiş. Tabii asmanın ne yaprakları ne de salkım salkım üzümleri kalmış, hepsi darmadağın olmuş.

Sabah evinden çıkan bahçenin sahibi kavağın hâlini görünce şaşırılmış, daha düne kadar ne kadar iyiydi, diye içinden geçirmiş. Ne yapayım, diye düşünürken yavaş yavaş havalara serinlediğini ve kışın gelmek üzere olduğunu hatırlamış. Baltasını kapıldığı gibi kavak ağacını kesmeye başlamış. Asma ağacı muhabbetinden ve sevgisinden (!) olacak kavaktan ayrılmamış tabii. Bu arada kurunun yanında yaş da yanmış. Balta bir kavağa, bir asmaya inivermiş.

İşte o gün bugün ne zaman asma ağacının bir dalı kopsa kavakçığa yaptıklarını hatırlar, iki gözü iki çeşme ağlarmış.

ÇİL HOROZ'UN MASALI

Geçtiğimiz günlerde çok sevdiğim bir arkadaşımın evin bahçesinde sohbet ediyorduk. Arkadaşım, insanların kadir kıymet bilmediğinden şikâyet etti. Arkasından çöplükte inci bulan horozun kuyumcudan darı istemesini örnek verdi. Sohbet uzadıkça uzadı, tatlandıkça tatlandı. Akşamın nasıl olduğunu bilmedik. Başka bir zaman yeniden buluşmak üzere ayrıldık. Arkadaşımı yolcu ettikten sonra avlu kapısından giriyordum ki bizim Çil Horoz'un ötmesi dikkatimi çekti. Hayırdır inşallah! Sabah değil, seher değil, bu da niye ötüyor diye düşünürken bizim horoz bir ötüp bir konuşmaya başlamaz mı?

- Ürüüü üü...üüü üü. Bu insanlar da ne kadar bencil, ne kadar iftiracı!

Ben şaşkın şaşkın ona bakarken yeniden öterek:

- Ürüü üü. Bu insanlar ne bencil, deyince dayanamayıp sordum:
- Ne istiyorsun insanlardan? Hem niçin bencil oluyorlarmış, söyler misin Çil Horoz?

- Neden olacak, bir defa siz birbirinizi sevmediğiniz gibi, hayvanlara da hakaret ediyorsunuz.
- Ne hakareti Çil Horoz? Biz size ne zaman hakaret ettik.
- Ürüü üü.. üüü üü. Biraz önce arkadaşın neler anlattı. Duymadım mı sanıyorsun? Horozlar incinin kıymetini bilmezmiş de, para yerine darı istemiş de, daha neler neler...
- Doğru değil mi yani?
- Başka doğrular da var. Onları niçin anlatmıyorsunuz? Biz kümes hayvanlarını yumurtamız ve etimiz için beslemiyor musunuz? Sizin bizden ne farkınız var?

Bir horozun bu kadar akıllı olabileceğini düşünmemiştim. Şaşkınlıkla, biraz da suç bastırıcasına:

- Sen sus kuş beyinli! Kafanı koparırım şimdi ha, dedim.
- Ürüü üü.. üürü üü.. Gücünüz ancak buna yeter. Kafamı koparacağına sen kafanı biraz çalıştır da bana hak ver!

Bizim tartıştığımızı gören öbür kümes hayvanları da etrafımızı çevirmişti. Bundan da güç alan Çil Horoz, kendinden emin devam etti:

- Doğru, dedem anlatmıştı, ona da büyük dedesi anlatmış. Zamanın birinde horozun biri inci verip kuyumcudan darı istemiş.

Hemen sözünü kestim. İşte kendi ağzıyla itiraf ediyordu:

- Yaa, bizim dediğimize geldin işte, kursağına taş dolasıca! Daha ne ötüp duruyorsun? Sesi soluğu kesilesice!

Artık yumuşayıp geri çekileceğini sanıyordum. Ama ne gezer! Uzun uzun öttükten sonra devam etti:

- Ürüü üü. Dur bakalım! Dereyi görmeden hemen paçaları sıvama. Şimdi sana geçen gün başımdan geçen bir olayı anlatayım. Bakalım o zaman ne diyeceksin?

Etraftaki tavuklar gıdaklamayı bırakıp kulak kesildiler:

- Anlat bakalım, bu sefer neler yumurtlayacaksın?
- Bir defa biz horozlar yumurtlamayız. Ürüü üü.. bunu iyi bilesin. Neyse, geçen hafta çöplükte dolaşırken bir kitap buldum. Üzerinde sizin eski yazı dediğiniz yazılar vardı. Dedem zorla okudu.

Alaycı bir sesle sordum:

- Siz ötmekten başka şeyler de mi biliyordunuz, hayret doğrusu!
- Sen konuş bakalım, biraz sonra kim hayret edecek göreceğiz. Neyse, dedem zorla okudu. Kitabın üzerinde “Kutadgu Bilig” yazıyormuş. Ben de insanların masallarda anlattığı horoz kardeşim gibi, kitabı alıp hemen bir kuyumcuya koştum. Ondan bu değerli kitabı almasını söyledim.
- Niye darı istemedin? Niye darı istemedin, diye sözünü kesince bu sefer de o alaycı bir sesle:
- Darı isteyeyim de yeni bir masal daha uydurun değil mi? Ürüü üü... öyle yağma yok! Sen sözümü kesme de hikâyenin devamını dinle! Ne kadar dil döktümse de sizin kuyumcu: “Ben altından, inciden başka bir şey almam. Al bunu geri çöplüğe at.” dedi de başka bir şey demedi. Ben bu kitaptaki bilgilerin altından kıymetli olduğunu söyledimse de anlatamadım...

Şaşkınlığım bir kat daha artmıştı. Ne diyeceğimi bilemiyordum. Çil Horoz devam etti:

- Ben de kitabı aldığım gibi dedemin yanına gittim. Birkaç tane yaşlı horoz bir araya gelip kitabı bizim dilimize çevirdiler.

Aklım karmakarışık olmuştu. Ben de dedemden böyle bir kitabın bulunduğunu ve çok değerli olduğunu duymuştum. Yine de baskın çıkabilmek için:

- Sen böyle eke eke konuşmayı o kitaptan öğrendin değil mi, dedim.
- Ürüü üü... bayağı kafan çalışıyormuş. Ürüü üü...

Bizim Çil Horoz kanatlarını çırparak etrafımda gezinmeye başladı. Diğer tavuklar da ona eşlik ediyorlardı. Elime bir değnek aldığım gibi hepsini kovaladım ve eve girdim.

Biraz sonra hepsi bir koro oluşturup ötmeye başladılar:

- Gıt gıt gıdak... gıt gıt gıdak... Zamanın birinde horozun biri bir kitap bulmuş. Kuyumcuya gitmiş. Gıt gıt gıdak...

Deli olacaktım sanki. Neyse ki karanlık iyice bastırınca her biri bir dala çıkıp uyudular. Ben de ellerinden kurtuldum. Fakat sabahleyin erkenden bizim Çil Horoz’un sesi yankılandı her yerde:

- Üürü üü. Üürü üü.. Kutadgu Bilig... Kutadgu Bilig... Ürüü üü..

Tam bir haftam Çil Horoz ve tavuklarla uğraşmakla geçti. Sonunda hatamı kabul edip hepsinden özür diledim. Bir daha onların aleyhinde konuşmayacağıma söz verdim ve beni rahat bıraktılar.

Siz siz olun, öyle her yerde Horozla İnci Masalı'nı anlatmaya kalkmayın! Sonra onlar da Kitapla Kuyumcu Masalı'nı anlatmaya başarlarsa benim gibi verecek cevap bulamazsınız. Ama siz, bizler kitabın kıymetini biliriz. Onları hem okur hem de severiz, dersiniz o başka...

EŞEK AKLI

Bir varmış, bir yokmuş. Allah'ın kulu çokmuş. Elbette çok olacak çünkü ondan başka Tanrı yokmuş. Allah'ın verdiği akli kullanıp çalışanlar bahtiyar, tersini yapanlar perişanmış. Hayat denen şu şehirde, şehirlerden bir şehirde çalışkan mı çalışkan, akıllı mı akıllı bir Topal Çerçi yaşarmış. Topallığına bakmaz, malımı satarım diye seke seke koşar, yüce dağlar aşarmış. Aylar takla atarken, yıllar zamanı tutarken Topal Çerçi de yavaş yavaş güçten düşmeye başlamış. Ufacık tepeler gözünde dağ, yüce dağlar topal ayağına bağ oluyormuş. Bir gün yorgun argın oturmuş bir pınarın başına. Düşünmüş taşınmış, tatlı tatlı kaşınmış. Bundan böyle çerçiliğe eşekle devam etmeye karar vermiş.

Topal Çerçi çareyi bulmuş ama eşeği bulmak ne mümkün! Aramış, taramış, sormuş soruşturmuş. Yok, satılık eşek yok. Neyse ki tam o sıralar komşunun eşeği doğurmuş. Topal Çerçi hiç yoktan iyidir, diye hemen onu satın almış.

Sıpacık da bir tatlıymış ki hiç sormayın: Bir güzel gözleri, bir uzun kulakları, püskül püskül kuyruğu varmış. Topal Çerçi onu kuru üzümle beslemiş, kulağını, kuyruğunu boncuklarla süslemiş. Gel zaman, git zaman sıpa iş yapar hâle gelmiş. Sizin anlayacağınız artık tam bir eşek olmuş.

Topal Çerçi, sevgili eşeğine semerini bağlayıp yularını takmış ve doğru nalbantta götürmüş. Bir yandan çıraklar püflüyor, bir yandan körükler üflüyormuş. Palabıyık bir adam, nar gibi kızaran demirleri büküyor, dövüyor ve eline çiviye aldığı gibi nalliyormuş eşekleri. Bizim eşek bunları görünce geri çekilmeye başlamış. Bir yandan da yarı korku, yarı merakla sormuş çerçiye:

- Bu ne bu, ne yapıyorlar eşeklere?

Çerçi gayet normal bir olayı anlatırcasına:

- Eşekleri nalliyorlar, demiş.

Eşek biraz daha geri çekilerek:

- Ben nal mal istemem! O koca koca çivileri ayağıma çaktırmam! Hem ne gerek var bütün bunlara? Allah beni nasıl yarattıysa öyle kalayım. İşkence bunlar işkence..

Topal Çerçi tatlılıkla:

- Güzel eşeğim, bunlar senin iyiliğin için, Allah'ın yarattığı gibi kalabilmen için, dediye de dinletememiş.

Eşeğin inadı tutmuş bir kere, laf anlatmak ne mümkün!

- Peki, demiş Topal Çerçi. O zaman semeri de çıkaralım.

Yularından çektiği gibi eve götürmüş eşeği. Yüklemiş çıplak sırtına eşyaları. Çıkmışlar yola. Şu köy senin, bu köy benim, şu gün senin, bu ay benim diye dolaşmışlar. Eşek biraz daha geri çekilerek:

- Ben nal mal istemem! O koca koca çivileri ayağıma çaktırmam! Hem ne gerek var bütün bunlara? Allah beni nasıl yarattıysa öyle kalayım. İşkence bunlar işkence.

Topal Çerçi tatlılıkla:

- Güzel eşeğim, bunlar senin iyiliğin için, Allah'ın yarattığı gibi kalabilmen için, dediye de dinletememiş.
- Peki, demiş Topal Çerçi. O zaman semeri de çıkaralım.

Yularından çektiği gibi ve götürmüş eşeği. Yüklemiş çıplak sırtına eşyaları. Çıkmışlar yola. Şu köy senin, bu köy benim, şu gün senin, bu ay benim diye dolaşmışlar.

Eşeğin sırtı yara bere olmuş. Ayağı taşlara çarptıkça canı çıkıyormuş. Semerin de nalların da kıymetini anlamış anlamasına da... Eşek işte, inadım inat, diyormuş.

Topal Çerçi de aldırılmıyormuş olup bitene. Allah eksikliğini vermesin, eşek akli da olsa işe yarıyor. Eşek bakmış ki bu gidiş iyi değil. Sonunda kendisi zararlı çıkacak. Rastladıkları ilk nalbantın önünde durmuş. Topal Çerçi yine ne oldu diye şaşırılmış. Eşek doğru nalbantın karşısına geçip yalvaran gözlerle bakmaya başlamış.

Topal Çerçi'nin hayretten gözleri fal taşı gibi açılmış, dili tutulmuş. Biraz sonra bir çivi, bir nal, bir çekiç yiyince bizim eşek bütün acılarından kurtulmuş.

İşte bu işler olurken eşeğin sırtında bulunan elmalardan üçü düşmüş. Birinin üzerine “Akıl nimettir.”, diğerlerinin üzerinde “Akıl servettir.”, sonuncu elmanın üzerinde de “Akıl eşeklere bile gerekir.” yazıyormuş.

GÖNÜL SARAYININ ANAHTARI

Güneşin sevgiyle yeryüzüne baktığı, dolunayın yaprakları okşayarak gökyüzüne çıktığı güzel mi güzel bir orman varmış. Tabii bir de güzel kralı... Bu kral az olanı çoğaltır, çok olanı orman halkına dağıtırmış. Herkes memnunmuş bu durumdan.

Tavşanlar sevinçle zıplar, sincaplar neşeyle ceviz toplarmış. Kuşlar cıvıl cıvıl:

Ne güzel ülkemiz var
Nasip olmaz her kuşa
Sağlık ve esenlikle
Ormanımız çok yaşa, diye şarkı söylermiş.

Bir gün düşünmüş taşınmışlar ve aslana bir saray yapmaya karar vermişler. Tilki, fil, kurt ve ayıdan oluşan bir heyet, aslanın huzuruna çıkmışlar. Aslan, ne kadar “Olmaz!” dediyse de yalvar yakar kabul ettirmişler isteklerini. Bu haber dört bir yanda duyulmuş ve ormana bir mutluluk yayılmış. Elbette böyle iyi bir krala her şeyin en güzeli layıktır, diyerek işe başlanmış.

Sincaplar, yolda gördükleri heyet üyesi kurda:

- Sarayın taşlarını biz taşıyalım, bizim de bu işte bir payımız olsa, diyecek olmuşlar.

Kurt:

- Benim boynum niçin kalın, biliyor musunuz, diye sormuş.

Onlar şaşkın şaşkın bakarken:

- Kendi işimi kendim yaparım da ondan! Siz cevizlerinizi toplayın yeter, diyerek kestirip atmış.

Ayı ve fil de yardım etmek isteyenleri, buna benzer cevaplarla başlarından savmışlar. Her gönülde bir aslan yatar, diye boşuna dememişler. Çalışkan karıncalar da krallarına hizmet etmek istiyormuş. Onlar da bir gün tilkiye başvurmuşlar: Tilki bıyık altından gülerken alaycı bir sesle:

- Hangi işte çalışmak istersiniz güçlü karıncalar? Taş mı taşırsınız, harç mı karıştırırsınız? Haydi yuvalarınıza, marş marş, ayak altında kalıp başıma bela olmayın, diyerek paylamış karıncaları.

Nihayet sarayın yapılmasına büyük bir hızla başlanmış. Kurtlar taş, filler su taşıyormuş. Ayı ustalık, tilki de ustabaşılık yapıyormuş. Herkes gönüllü gönülsüz bu duruma razı olmuş. Ama çalışkan karıncalar hariç. Onlar gece olup da ortalıktan el ayak çekilince yuvalarından çıkıyorlarmış. Her biri bir kum tanesi alıp saray inşaatına taşıyormuş.

Bir gece ormanda gezmeye çıkan aslan, karıncaları görmüş. Etrafta çıt çıkmıyor, in cin top oynuyormuş. Karıncalar kendi işlerinde, aslan onların peşinde... Az gitmişler, uz gitmişler, nihayet sarayın yanına varmışlar. Aslan dayanamayıp:

- Kolay gelsin karınca kardeşler, gece vakti bu ne telaş, demiş.

Korkudan her biri bir taşın altına saklanmış karıncaların, yalnız başkanları:

- Sevgimizin nişanesi olarak sarayınıza kum taşıyoruz asil kralımız, bizim de katkımız olsun istedik, demiş.

Aslan, niçin gündüzleri çalışmadıklarını sorunca, karıncalar bir bir anlatmışlar olan biteni. Onlara teşekkür edip ormanın derinliklerine doğru yürümüş aslan. Yüreği sevgiyle dost, gönlü ise bu mutluluktan mest olmuş.

Uyumadan her gece

Kalbinde ince ince

Işık örüp gizlice

Sevenlere selam olsun, diyerek bir türkü tutturmuş kendi kendine.

Nihayet sarayın açılış töreni için beklenen gün gelmiş. Aslan bütün hayvanlara teşekkür etmiş. Bir işaretiyle gümüş tepsilerde dört gümüş anahtar gelmiş. Aslan meraklı bakışlar altında:

- Bu anahtarlar sarayın anahtarları. Bunları file, kurda, ayıya ve tilkiye veriyorum. Sarayımın kapısı sizlere olduğu gibi, her zaman onlara da açıktır, diyerek anahtarı sahiplerine vermiş.

Tam saraya girileceği sırada aslanın bir işaretiyle herkes durmuş. Bu sefer altın tepsisi içinde bir altın anahtar gelmiş. Aslan, birkaç gece önce gördüklerini anlattıktan sonra, karıncaların başkanını yanına çağırarak:

- Gönül sarayımın anahtarını da karıncalara veriyorum, demiş. Bütün orman alkıştan çınlamış, sevinç çılgınlıklarından inlemiş.

Böylece herkes muradına ermiş: isteyen dünya saraylarına, isteyen de gönül saraylarına girmiş...

KELOĞLAN VE UYKU KUŞU

Bir varmış, bir yokmuş. Herkesin bir yurdu, bir obası varmış. Şehirlerden bir şehirde bir Keloğlan, bir annesi, bir de babası varmış. Keloğlan'ın babası han işletirmiş. Dünyanın dört yanından yolcular gelir, yolcular gidermiş. Tabii bu yolcularla beraber acı tatlı haberler de gelirmiş. Keloğlan bunlara kulak misafiri olur, iyi haberlere sevinir, kötü haberlere dövünürmüş. Anlayacağımız Keloğlan kendi derdiyle beraber başkalarının derdini de çekermiş. Yanakları elma elma, gözleri ışıltılı ışıltılı. Her sabah yüzünde güneşler, her akşam yüreğinde dolunaylar doğarmış. Çok şükür kelinden başka bir derdi yokmuş ama ya başkalarının ki?

Bir bayram öncesi yeni ayakkabılarını ve elbiselerini alıp odasına çıkmış. Keloğlan olanlara bakıp bakıp sevinmiş, mutlu olmuş. Kendisini ne kadar çok seviyormuş annesi ve babası. Her anne ve baba böyledir, diye düşünmüş. Keloğlan böyle güzel şeyler düşünürken istemeden yan odadan gelen konuşmaları duymuş. Birisi,

- Dertistan'da çocuklar açlıktan ölüyor, diyormuş.

Bir diğeri:

- O da bir şey mi dostum, Figanistan'da Müslüman gençlerin önce elini kolunu kırıyorlar, sonra işkence ile öldürüyorlar.

Öbürü ağlamaklı bir sesle,

- Hele Ahistan'da kan gövdeyi götürüyor, insanlıktan nasibini almayan haydutlar yakmadık yıkmadık şey bırakmıyorlar, diyormuş.

Bu sözler bir ok gibi saplanmış Keloğlan'ın yüreğine. Yeni elbiselerini, ayakkabılarını ve bayramı unutmuş. Yerinden kalkıp pencerenin önüne gitmiş. Simsiyah gökyüzünden ışıldayan yıldızları seyretmeye başlamış. Biraz sonra bir yıldız kaymış, bir yıldız daha. Her şey olduğu yerde donmuş sanki. Ne bir kıpırtı ne bir göz kırpması. Birden ninesinin anlattıkları gelmiş Keloğlan'ın aklına.

- Her insanın bir yıldızı vardır gökyüzünde. Bir yıldız kaydığında bil ki birisi ölmüştür.

Yüreğine bir ok daha saplanmış Keloğlan'ın. Acıyla kıvranmış, şimdi de biraz önceki konuşmalar yankılanıyormuş kulağında.

- Dertistan'da çocuklar, Figanistan'da Müslümanlar, gençler; Ahistan'da da...

Gözyaşları boşalıvermiş birden. Küçük ellerini açıp minicik dudaklarıyla dua etmeye başlamış Keloğlan.

- Esirgeyen, bağışlayan Allah'ım, oradaki kardeşlerimi koru. Onların da güzel giyecekleri, mutlu bayramları, anneleri ve babaları olsun. Ya rabbi, senin her şeye gücün yeter.

Keloğlan bir yandan ağlıyor, bir yandan dua ediyormuş. Bu sırada pencereden bir ses gelmiş. Dikkatle bakınca bir kuşun pencereye yığılıp kaldığını görmüş. Keloğlan onu içeri almış, su ve yiyecek vermiş. Biraz kendine gelen kuş,

- Teşekkür ederim güzel çocuk, Allah senden razı olsun, demiş. Fal taşı gibi açılmış Keloğlan'ın gözleri.
- Sen in misin, cin misin, demiş. Kuş da,
- Ne inim, ne cinim. Bana Uyku Kuşu derler. Kafdağı'ndan Safdağı'na gidiyorum, kırk günden beri yoldayım, demiş.

Keloğlan'ın ilk şaşkınlığı geçince yine gözlerine hüznün çökmüş. Bu sefer Uyku Kuşu sormuş,

- Gecenin bu vaktinde niçin uykunun yollarında, rüyanın kollarında değilsin tatlı çocuk?

Keloğlan ağlaya ağlaya üzüntülerini anlatmış.

- Her gece bir sürü yıldız kayıyor. Çocuklar ölüyor. Zulüm ve işkence sebebiyle kardeşlerim uyuyamıyorken ben nasıl uyuyayım, demiş ve ilave etmiş: "Sahi sen Uyku Kuşu'yum demiştin, ne iş yaparsın?"

Uyku Kuşu Keloğlan'ın kel başını şefkatle okşayarak,

- Ben mi, ben senin gibi hem dışı hem de içi güzel çocukları uyuturum, demiş.

Keloğlan,

- Uyuyunca güzel rüyalar da görürler mi, diye heyecanla sormuş.

Uyku Kuşu kendinden emin,

- Elbette, demiş.

Keloğlan yalvararak “Ne olursun Uyku Kuşu ne istersen vereyim, acı çeken kardeşlerimi de uyut, onlar da güzel rüyalar görsünler. Bütün yeni elbiselerimi, ayakkabılarımı sana vereyim” diyerek Uyku Kuşu’nun kanadına sarılmış.

Uyku Kuşu gülmüş, kendisinin ayakkabı ve elbise giymediğini belirttikten sonra Keloğlan’ın alnından öpmüş, onun kel başını okşayarak yavaş yavaş bir masal anlatmaya başlamış.

- Bir varmış, bir yokmuş, Allah’ın kudretinden başka güç yokmuş. Keser dönmüş, sap dönmüş, bir günde hesap dönmüş. Gökten melekler yardıma gelmiş, ağlayanlar gülmüşler, güzel çocuklar uykuya dalmışlar.

Uyku Kuşu’nun masalı devam ederken Keloğlan mışıl mışıl bir uykuya dalmış. Bir yandan en güzel rüyaları görüyormuş, bir yandan da saçlarını tarıyormuş. Bu sırada Kafdağı’ndan Safdağı’na giden üç Uyku Kuşu daha dünyamıza inmiş. Biri acı çeken çocuklara, biri onların acısını paylaşanlara, biri de bu masalı okuyanlara ninni söylemeye başlamışlar.

TAŞ AĞLAYAN GÖZLER

Bir varmış, bir yokmuş. Kiminin karnı aç, kiminin karnı tokmuş. Dertsiz baş yok, dertli baş dersin sayılmayacak kadar çokmuş. Dert dedim de aklıma geldi. Bir gün, canımdan çok sevdiğim, melekler kadar iyi kalpli annem hasta oldu. Ne diyelim, Allah’tan gelene can kurban dedik. Böyle dedik demesine de “Derdini söylemeyen dermanını bulamazmış.” deyip düştük yollara. Vurmadık kapı, varmadık ocak bırakmadık. Kimse annemin derdini bilemedi. En sonunda ben diyeyim doksan, siz deyin yüz doksan yaşında bir ihtiyarın yanına vardık. Biz anlattık, o dinledi. O söyledi, biz dinledik.

- Yavrum, senin annen “naçar” hastalığına tutulmuş, dedi.
- Elini, ayağını öpeyim dede, madem derdimizi bildin, dermanını da söyle ne olur, diye yalvardım..
- Dermanı zor... Var ama zor! Ancak becerebilir de Kuşlar Ülkesi’ne gidip kuş sütü getirir, annene içirirsen biiznillah iyi olur, dedi.

Elini öpüp ayrılacağım sıra:

- Haa! Unutmadan söyleyeyim. Kuş Ülkesi'ne giderken yanına bir miktar zezem suyu almayı unutma! Oraya vardığında Kuşlar Padişahı'na hediye edersin, dedi.

Bir testi zezem suyu alıp ver elini Kuşlar Ülkesi diyerek yola çıktım. Az gittim uz gittim. Dere tepe düz gittim. Sözü uzatmayalım, baktım ki bir pınarın başında küçük bir çoban... Yanık yazık kavalını çalıp şırıl şırıl akan pınardan bembeyaz kuzularını suluyor.

- Selamün aleyküm çoban kardeş!
- Ve aleyküm selam yolcu amca! Nereden gelir, nereye gidersin böyle?
- Yoldan gelir, yola giderim, derdime derman ararım.
- Niye üzülürsün be amca! Derdi veren Allah, dermanını da verir.
- Amenna, verir vermesine de ben kuş sütünü nerden bulayım kardeş!
- Üzülme dedim ya yolcu amca, zaten menziline iyice yaklaşmışsın. İşte şu karşıki dağın tepesinde bir Taş Şehri var. Orayı aştın mı Kuşlar Ülkesi'ne vardın belle.

Çobanla vedalaştıktan sonra tekrar yola koyuldum. Koyuldum koyulmasına ama şu Taş Şehri bayağı zihnimi kurcalamaya başladı. Şehre yaklaştıkça merakımla beraber korkum da artıyordu. Önce ağlamaya benzer bir ses duyuyor, sonra da depreme benzer gürültüler işitiyordum.

Kendi kendime, "Neme lazım, şöyle şehrin kenarından geçip gideyim." derken, göğe doğru uzamış, sakalı yere doğru sarkmış bir ihtiyar çıkageldi. Selamlaşıp hal hatır sorduktan sonra, şehri kastederek:

- Dede bu ne hâldir, deyinince,
- Sorma yavrum, burası bir zamanlar güllük gülistanlık bir yerdi. Herkes kendi işiyle uğraşır dururdu.
- Eee, sonra ne oldu dede?
- Ne olacak yavrum! Bir kadının biricik oğlu vardı. Kadının kocası da sizlere ömür öldü. Kadıncağız yemedi yedirdi, giymedi giydirdi, saçını süpürge yaptı oğluna. Derken çocuk büyüdü, delikanlı oldu. Anası da elden ayaktan düştü.
- Hepimizin sonu o değil mi?

- Öyle de yavrum, Allah ne verirse hayırlısını versin? Delikanlı büyüdü ama annesine bakmadı. Kadıncağız aç susuz, gece gündüz ağlayarak günlerini geçirdi.
- Allah Allah! Dünyada ne işler varmış be dede!
- Ne işler var ki var, hele sen sonunu dinle!
- Dinliyorum dede.
- En sonunda kadıncağız ölüm döşeğine düştü. Ölürken: “Oğlum, madem sen bana bu yaşında gözlerimden kanlı yaş akıttın, Allah da seni kıyamete kadar ağlatsın! Gözlerinden yaş yerine taş aksın!” diyerek beddua etti.
- Kadın öldü mü ya?
- Kadın öldüğü gibi, bir sene sonra da oğlu öldü. İşte o gün bugündür gökyüzünden bir ağıt sesi gelir. Arkasından taşlar yağmaya başlar. Bunun için bütün halk bu lanetli yeri bırakıp kaçtı.
- Peki sen niye buradasın dede?
- Ben bir garip ihtiyarım, kimim var ki yanına gideyim yavrum!
- Ben şu kuş sütünü bir bulayım, giderken seni de bizim memlekete götürürüm, sen üzülme dedeciğim.
- Allah senden razı olsun yavrum! Şu yoldan sağa döndün mü doğru Kuşlar Ülkesi’ne gidersin. Haydi yolun açık olsun! Sağlıcakla git, sağlıcakla gel.

Bütün bunları duyar da daha durur muyum? Kuş olup uçtum, rüzgâr olup estim. Bir solukta Kuşlar Ülkesi’ne vardım. Şehrin girişinde bekleyen dört kartal beni uçurdukları gibi, Kuşlar Padişahı’nın yanına götürdüler.

“Selamün aleyküm” dedikten sonra, hediye olarak getirdiğim zemzem suyunu saygıyla padişaha sundum. Bunun üstüne Kuşlar Padişahı selamımı aldı ve:

- Kimsin, necisin yolcu, dedi. Ben de:
- Derman arayan bir insanoğluyum, Yüce Rabbi’min kuluyum, dedim.
- Biz de Yüce Allah’ın kullarıyız. Ey insanoğlu, söyle derdini de elimizden geliyorsa derman olalım.
- Şey efendim, annem “naçar” hastalığına tutuldu da.
- Tamam, tamam.. sen kuş sütü istiyorsun.
- Evet efendim, mümkünse...

- Pek mümkünü yok ama, madem annen için bu kadar uzak yoldan gelmişsin, bir de bize kutsal zenzem suyundan getirmişsin, şimdi seni boş çevirmek ayıp olur.
- Sağ olun efendim!

Kuşlar Padişahı kanatlarını çırpar çırpmaz hizmetçi kuşlar huzuruna geldiler:

- Tez kuş sütü getirilsin! Sekiz tane de kartal hazır olsun! Misafirimizi memleketine kadar götürsünler, dedi.

Kuşlar Padişahı'nın bu emri üzerine kuş sütü geldi ve kartallar beni aldıkları gibi uçurup evimin damına bıraktılar. Annem, kuş sütünü içer içmez eskisinden de iyi oldu.

Haa! Taş şehrindeki dedeyi unuttuğumu sanmayın. Annem iyi olur olmaz Allah'a şükredip iyiler daim çok olsun, kötülükler yok olsun, herkesin sırtı pek, karnı tok olsun deyip Taş Şehri'ne doğru yola çıktım...

EK-9. Ön Uygulamada Kullanılan 83 Kavram

Sıra No	Kavram	Sıra No	Kavram
1	Ağıt	24	Elin ağzı torba değil ki büzesin
2	Asil	25	Emir demiri keser
3	Ateş püskürmek	26	Emrihak vaki olmak
4	Avlu	27	Ezilip büzülme
5	Bağışlamak	28	Ferahlatmak
6	Bahtiyar	229	Gevelemek
7	Baskın çıkmak	30	Gönlünde aslan yatmak
8	Bıyık altından gülmek	31	Ham
9	Biiznillah	32	Haydut
10	Canı burnunda olmak	33	Hazıra dağlar dayanmaz
11	Cilalamak	34	Heyet
12	Çam sakızı çoban armağanı	35	Homurdanmak
13	Çerçi	36	Hücum etmek
14	Çınlamak	37	Kadir kıymet bilmek
15	Çok muhabbet tez ayrılık getirir	38	Kan gövdeyi götürmek
16	Çömlek	39	Keder
17	Daim	40	Kınamak
18	Dam	41	Kıyamet
19	Darda kalmak	42	Kıyım
20	Darı	43	Kol kanat germek
21	Doruk	44	Körük
22	Dövünmek	45	Kudret
23	Elden gelen öğün olmaz, o da vaktinde bulunmaz	46	Kursak

Sıra No	Kavram	Sıra No	Kavram
47	Kuş sütü	66	Sağanak
48	Kutsal	67	Sefer
49	Mahcup	68	Seher
50	Memnun olmak	69	Semer
51	Menfaat	70	Serpilmek
52	Menzil	71	Sırtı pek karnı tok olmak
53	Mest olmak	72	Sızlanmak
54	Muhabbet	73	Sitem
55	Naçar	74	Sizlere ömür
56	Nalbant	75	Su uyur, düşman uyumaz
57	Nallamak	76	Şükretmek
58	Nasip	77	Tanrı misafiri
59	Nişane	78	Tereddüt etmek
60	Oba	79	Ufuk
61	Öyle yağma yok	80	Velhasıl
62	Pay	81	Yerinde yeller esmek
63	Paylamak	82	Yular
64	Perişan		
65	Razı olmak	83	Zemzem

EK-10. Uygulamada Kullanılan Ön Test-Son Test Formu (Kavram Bilme Formu)

Öğrencinin Adı- Soyadı:

Şube No:

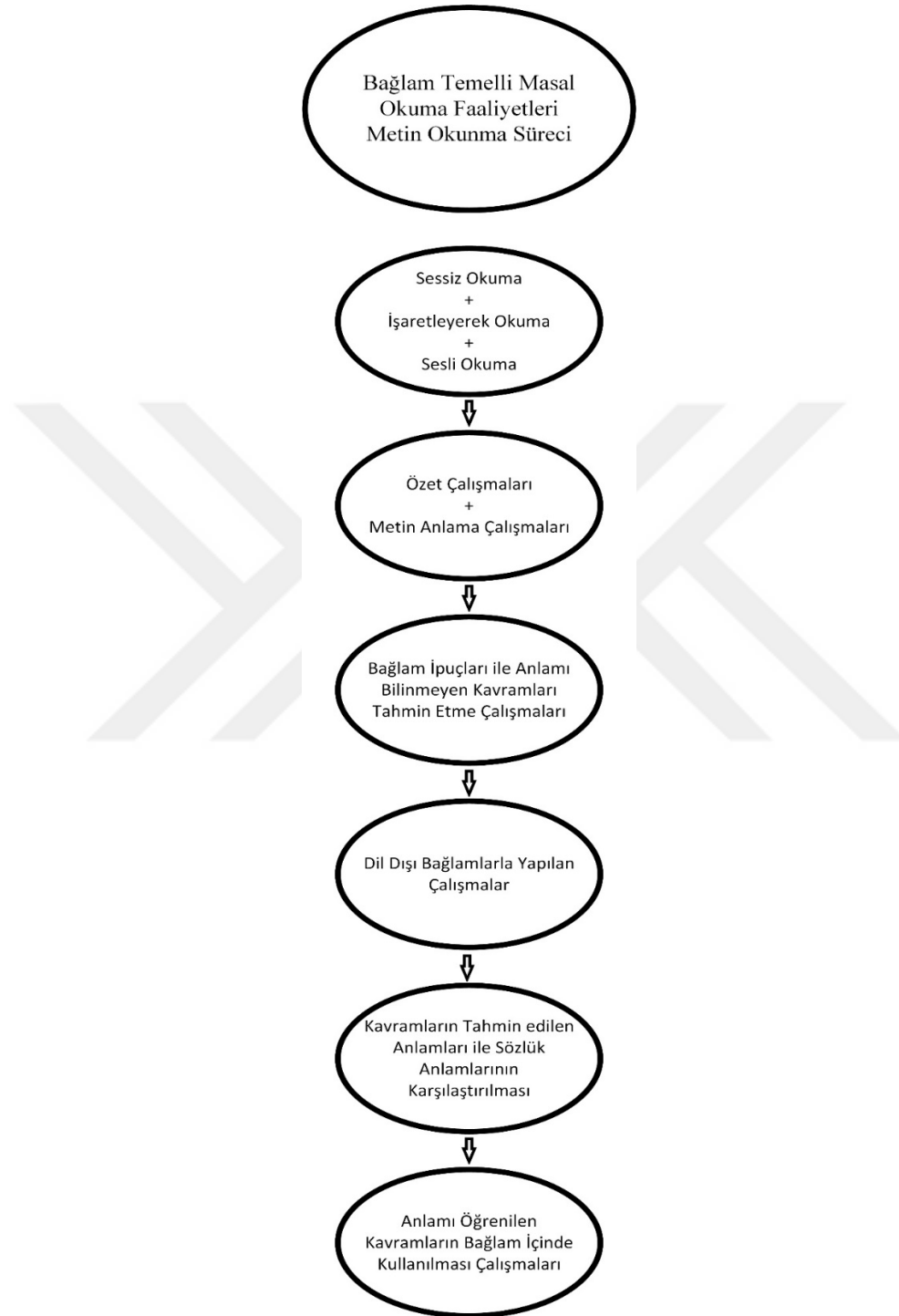
Sevgili Öğrenciler,

Aşağıdaki listede geçen kavramları kontrol ediniz ve her kavram için şu işlemleri yapınız: Eğer kavramı ilk defa duyuyorsanız ya da anlamı hakkında hiçbir şey bilmiyorsanız **I. sütunda Bilmiyorum**'u “X” ile işaretleyiniz. Eğer kavramı daha önce duyduysanız ama anlamını tam olarak hatırlayamıyorsanız **II. sütuna kavramı çağrıştıran bir sözcük yazınız.** Örneğin “**gönül**” kelimesini daha önce duydunuz ama anlamını hatırlayamıyorsunuz. Fakat “**kalp**” ile ilgili, “**duygu**” ile ilgili, “**arzu, istek**” ile ilgili bir şeyler hatırlattığını biliyorsunuz. Öyleyse “**gönül**” kelimesi size “**kalp, duygu, istek**” sözcüklerini hatırlattığı için bu kelimelerle veya kelimelerin biriyle ilişkilendirebilirsiniz. Eğer kavramı biliyorsanız **III. sütuna anlamını ya da anlamlarını yazınız veya cümle içinde kullanınız.**

	I	II	III
KAVRAMLAR	BİLMİYORUM	KAVRAMI DUYDUM AMA HATIRLAYAMIYORUM. ŞU KELİMELERLE İLİŞKİLENDİREBİLİRİM.	BİLİYORUM, ANLAMI/ANLAMLARI ŞÖYLEDİR.
Naçar			
Nişane			
Emrihak vaki olmak			
Hazıra dağlar dayanmaz			
Biiznillah			
Emir demiri keser			
Kıyım			
Elden gelen öğün olmaz, o da vaktinde bulunmaz			
Yerinde yeller esmek			

Baskın çıkmak			
Velhasıl			
Sitem			
Mest olmak			
Paylamak			
Tanrı misafiri			
Gönlünde aslan yatmak			
Çok muhabbet tez ayrılık getirir			
Kursak			
Elin ağzı torba değil ki büzesin			
Homurdanmak			
Su uyur, düşman uyumaz			
Seher			
Ezilip büzölmek			
Heyet			
Bahtiyar			

EK-11. Deney Grubu Öğrencileri ile Yürütülen Masal Okuma Faaliyetlerinin Metin Okunma Süreci

***Bağlam temelli masal okuma faaliyetlerinin nasıl gerçekleştirildiğini göstermek amacıyla öğretimi yapılan farklı türdeki beş kavrama ait metin okuma süreci, bir sonraki sayfadan başlanarak ayrıntıları ile birlikte verilmiştir.

Masal Adı: Eşek Aklı

Kavram: Bahtiyar

Metnin Okunma Süreci:

1. Fotokopi yoluyla çoğaltılan masal metni öğrencilere dağıtılır.
2. Okuma çalışmalarına başlamadan önce öğrencilerden masalın adından yola çıkarak içeriği hakkında tahminlerde bulunmaları istenir.
3. Öğrencilerin sessiz okuma yöntemi ile masalı okumaları ve anlamını bilmedikleri kelime ve kelime gruplarının altlarını çizmeleri istenir (Sessiz okuma+ İşaretleyerek okuma).
4. Masal, öğretmen tarafından sesli okuma yöntemi ile okunur.
5. Birkaç öğrenciye masalın özeti yaptırılır.
6. Öğretmen tarafından masal içeriğinin doğru anlaşılıp anlaşılmadığını ölçmek için öğrencilere sorular sorulur.
7. Masal içeriğinin doğru anlaşıldığına kanaat getirildikten sonra kavramlarla ilgili çalışmalara geçilir.
8. Masal metni etkileşimli tahtadan yansıtılır. Öğrencilerin anlamlarını bilmedikleri kavramlar etkileşimli tahta üzerinde işaretlenir.
9. Anlamı bilinmeyen kavramların masal metni içerisinde geçtiği bölümler öğrencilere gösterilip yeniden okutulur, özellikle bahsi geçen kavramın öncesi ve sonrasındaki cümlelerin daha dikkatli okunması ve metnin akışından anlamı tahmin etmeleri istenir, varsa zihinlerindeki çağrışımlar sorulur.
10. Masalda anlamı bilinmeyen kavramlar için metin bağlamından hareketle bağlam ipuçları kullanılarak anlamı tahmin etme çalışmaları yapılır.

Bağlam ipuçları:

Bir varmış, bir yokmuş. Allah'ın kulu çokmuş. Elbette çok olacak çünkü ondan başka Tanrı yokmuş. Allah'ın verdiği akılı kullanıp çalışanlar bahtiyar, tersini yapanlar perişanmış. Hayat denen şu şehirde, şehirlerden bir şehirde çalışkan mı çalışkan, akıllı mı akıllı bir Topal Çerçi yaşarmış.

Masaldan alınan bu bölümde “bahtiyar” kavramının bağlamdan hareketle anlamının tahmin edilebilmesini sağlayacak karşıtlık bildiren bir bağlam ipucu

kullanılmıştır. “Bahtiyar” kavramına karşıt olarak “perişan” kavramı verilmiştir. Bu kavramların öncesinde kullanılan sözcükler de anlamın tahmin edilebilmesini kolaylaştırabilecek sözcüklerdir. Cümlede “çalışkan olmak” ve “aklını kullanmak” “bahtiyar” olmayı mümkün kılan davranışlar olarak gösterilmiş, cümlenin devamında “tersini yapanlar” ifadesi ile de “tembellik yapanlar ve aklını kullanmayanlar” kast edilmiştir. Bu kavramlar arasında da bir karşıtlık söz konusudur. Çalışkan olmak kişiyi bahtiyar yaparken tembel olmak perişanlığa sürüklemektedir. Çalışkanlığın insanlardan beklenen bir erdem, tembelliğin de istenmeyen bir davranış olduğunu bilen öğrenciler için çalışkanlıkla ilişkilendirilen “bahtiyar”, cümle bağlamından hareketle olumlu bir anlam ifade edecek, tembellikle ilişkilendirilen “perişan” sözcüğü de olumsuz bir anlama yöneltecektir.

Bu bölümde aşağıdaki sorular sorularak öğrencilerin kavramın anlamını bağlamdan hareketle tahmin etmeleri istenir (Bu bölümde hem dil içi hem de dil dışı bağlamlar kullanılarak çalışma yapılmıştır).

- “Allah’ın verdiği akli kullanıp çalışanlar bahtiyar, tersini yapanlar perişanmış” cümlesinde karşıt durumlardan bahsedilmiş midir?
- Karşıt olan kavramlar hangileridir?
- “Tersini yapanlar” ifadesi ile kimler anlatılmaktadır?
- Çalışkanları ve aklını kullananları bekleyen nedir?
- Tembellik yapanların, aklını kullanmayanların sonu ne olmaktadır?
- Görsel size bir öyküyü hatırlattı mı?

- Ağustos Böceği ve Karınca öyküsünde çalışkanlığı ile öne çıkan hayvanın hangi hayvan olduğunu hatırlıyor musunuz?
- Öykünün sonunda ağustos böceğini ve karıncayı bekleyen son neydi?

- Karıncanın kışın rahat etmesinin çalışkanlığından, ağustos böceğinin karlar içerisinde kalmasının sebebinin de tembelliğinden olduğunu söyleyebilir misiniz?
- Çalışkanlık iyiye, tembellik de kötüye götürüyorsa “Allah’ın verdiği akli kullanıp çalışanlar bahtiyar, tersini yapanlar perişanmış” cümlesinde “bahtiyar” kavramı kişinin içinde olduğu olumlu ve güzel bir durumu mu yoksa olumsuz ve kötü bir durumu mu anlatıyor olabilir?
- Gördüğünüz bu iki resimdeki insanlardan hangisini “perişan” hangisini “bahtiyar” olarak gösterebilirsiniz?

- Masal metninde geçen cümlede “acınacak durumda olan, zavallı” anlamlarına gelen “perişan” kavramına karşılık “bahtiyar” kavramı kullanılmıştır. Hem görsellerden hem de cümledeki bu karşıtlıklardan yola çıkarak “bahtiyar” kavramını tanımlar mısınız?

11. Bağlam çalışmalarının ardından öğrencilerin kavramın bağlamdan hareketle tahmin ettikleri anlamı ile sözlük anlamını karşılaştırmaları istenir.

12. Sözlük kontrolünün ardından öğrencilerden anlamını öğrendikleri kavramla ilgili bir fabl yazmaları istenir.

Masal Adı: Çömlekçinin Çamuru

Kavram: Elin ağzı torba değil ki bağlayasın/büzesin (Atasözü)

Metnin Okunma Süreci:

1. Fotokopi yoluyla çoğaltılan masal metni öğrencilere dağıtılır.
2. Okuma çalışmalarına başlamadan önce öğrencilerden masalın adından yola çıkarak masalın içeriği hakkında tahminde bulunmaları istenir.
3. Öğrencilerin sessiz okuma yöntemi ile masalı okumaları ve anlamını bilmedikleri kelime ve kelime gruplarının altlarını çizmeleri istenir (Sessiz okuma+ İşaretleyerek okuma).
4. Masal, öğretmen tarafından sesli okuma yöntemi ile okunur.
5. Birkaç öğrenciye masalın özeti yaptırılır.
6. Masal içeriğinin doğru anlaşılıp anlaşılmadığını ölçmek için öğretmen tarafından öğrencilere sorular sorulur.
7. Masal içeriğinin doğru anlaşıldığına kanaat getirildikten sonra kavramlarla ilgili çalışmalara geçilir.
8. Masal metni etkileşimli tahtadan yansıtılır. Öğrencilerin anlamlarını bilmedikleri kavramlar etkileşimli tahta üzerinde işaretlenir.
9. Anlamı bilinmeyen kavramların masal metni içerisinde geçtiği bölümler öğrencilere gösterilip yeniden okutulur, özellikle bahsi geçen kavramın öncesi ve sonrasındaki cümlelerin daha dikkatli okunması ve metnin akışından anlamı tahmin etmeleri istenir, varsa zihinlerindeki çağrışımlar sorulur.
10. Masalda anlamı bilinmeyen kavramlar için metin bağlamından hareketle bağlam ipuçları kullanılarak anlamı tahmin etme çalışmaları yapılır.

Bağlam ipuçları:

Çömlekçinin biri yedi dağın ötesinden Zordağı'nın tepesinden kıpkırmızı ve en iyi toprakları bulup dükkânının önüne getirmiş. Çünkü o en güzel çömlekleri yaparmış. Ustalığı dillere destan, çömlekleri sanki elmastanmış. Görenin gözü kalır, bir alan bir daha almış. Kadir kıymet bilen olursa bir şeyin değeri anlaşılır. Ya cahillerin arasında kalırsa... İşte o zaman Allah yardımcısı olsun. Kırmızı toprak dükkânının önünde duruyor ya, Sokak Çamuru ona laf atmaya başlamış:

- Nasılsın Sosyete Toprağı, ne böyle allanıp pullanmışsın? Ne zaman çömlek olacaksın, daha çok beklersin, dur bakalım başına ne işler gelecek?

Kırmızı toprak bu sataşmalar karşısında “Sabrın sonu selamettir.” diyerek susarmış. Ama elin ağzı torba değil ki bağlayasın. Sokak Çamuru yoldan geçen arabaların tekerlerine yapışır, şehri bir uçtan bir uca dolaşır gelir, gelir gelmez de kırmızı toprağa laf atarmış. Toprakcağız başta bütün bunlara pek aldırmamış ama yavaş yavaş korkmaya başlamış. Ve bir gün korktuğu başına gelmiş. Çömlekçi onu iyice yoğurup çamur hâline getirmiş. Eli yüzü birbirine karışmış. Üstüne üstelik Sokak Çamuru'nun kahkahaları ve sözleri bir ok gibi kalbine saplanıyormuş. İçi kederden alev alev yanıyormuş.

- Nasıl Sosyete Çamuru, dediklerim bir bir çıkıyor değil mi? Daha bu günleri arayacaksın, fırl fırl dönecek, cayır cayır yanacaksın. Cayır, cayır... Haa, haaa, haa..

Çömlekçinin Çamuru şaşırıp kalmış. Fakat sabretmekten başka çaresi de yokmuş. Aradan bir gün geçince çömlekçi kırmızı çamuru aldığı gibi içeri götürmüş ve bir aletin üzerine koymuş. Çömlekçinin Çamuru:

- *Oh bee! Ne olacaksa bir an evvel olsun da rahatlayayım. Hiç olmazsa şu Sokak Çamuru'nun dilinden kurtulurum, demiş.*

Demiş demesine de alet de çalışmaya başlamış. Öyle hızlı dönüyormuş ki içi dışına çıkmış çamurcağızın. Başu dönüyor, kulakları çınliyormuş. Bu arada Sokak Çamuru pencereye kadar sıçrayıp laf yetiştirmeye devam ediyormuş:

- Dolapçı beygiri gibi dön dönebildiğin kadar. Kızgın fırınlarda yan yanabildiğin kadar. Hah, hah, haa...

Masaldan alınan yukarıdaki bölümde “Elin ağzı torba değil ki bağlayasın (büzesin)” atasözünün bağlamdan hareketle anlamının tahmin edilebilmesini sağlayacak iki farklı bağlam ipucu kullanılmıştır. Bunlar yakın (benzer) anlamlı bağlam ipuçları ve çıkarsama yoluyla anlamın tahmin edilebilmesini sağlayan bağlam ipuçlarıdır.

Elin ağzı torba değil ki bağlayasın (büzesin) atasözü “Başkalarının söyleyeceği hiçbir söze engel olunamaz, başkalarının ağzından çıkan sözleri kontrol etmek mümkün değildir” anlamına gelen bir atasözüdür. Bu atasözü başkalarının duygularını umursamadan rahatsız edici konuşmalar yapan insanlar için kullanılan bir atasözüdür.

Masalın bütününde çıkarsama yoluyla atasözünün anlamını tahmin edebilecek çok sayıda bağlam ipucu vardır. Masalın kahramanlarından olan Sokak Çamuru, kontrolsüzce ve karşısındakinin duygularını önemsemeden konuşan insanları temsil eden bir kahramandır. Masal boyunca Sosyete Çamuru'na moral bozucu, onu hafife alan sözler kullanmakta, onunla dalga geçmektedir.

- *Nasılsın Sosyete Toprağı, ne böyle allanıp pullanmışsın? Ne zaman çömlek olacaksın, daha çok beklersin, dur bakalım başına ne işler gelecek?*
- *Nasıl Sosyete Çamuru, dediklerim bir bir çıkıyor değil mi? Daha bu günleri arayacaksın, fırl fırl dönecek, cayır cayır yanacaksın. Cayır, cayır... Haa, haaa, haa..*
- *Dolapçı beygiri gibi dön dönebildiğin kadar. Kızgın fırınlarda yan yanabildiğin kadar. Hah, hah, haa...*

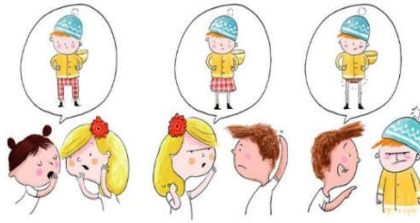
Yukarıdaki diyalog cümlelerinde Sokak Çamuru'nun Sosyete Çamuru'nu küçümseyen bir tavırla duygularını önemsemeden gelişigüzel konuştuğu görülmektedir. Bu cümleler “Elin ağzı torba değil ki bağlayasın (büzesin)” atasözünün senaryolaşmış hâli gibidir. Sokak Çamuru'nun Sosyete Çamuru'na sataşmak amaçlı kullandığı her bir cümle, atasözünün anlamını somutlaştırarak anlamın çıkarsama yoluyla tahmin edilebilmesini sağlayan bağlam ipuçlarıdır. Diyalog cümleleri dışında yazar, Sokak Çamuru'nun sataşmaları dolayısıyla mutsuzluğa düşen Sosyete Çamuru'ndan bahsederken “çamurcağız” diye bahsetmiş, Sokak Çamuru'nun kahkahalarının ve sözlerinin bir ok gibi kalbine saplandığını, içinin kederden alev alev yandığını anlatmıştır. Yapılan bu betimlemelerle ilişkili olarak “Elin ağzı torba değil ki bağlayasın (büzesin)” atasözünü kullanan yazar, çıkarsama yoluyla atasözünün anlamını bulabilmeyi kolaylaştıran ipuçları sunmuştur.

Masalda atasözünün anlamına yakın (benzer) anlamlı sözcük ve deyimler, anlamı bulmaya yardımcı bağlam ipuçları olarak kullanılmıştır. “Laf yetiştirmek, laf atmak, sataşmak” ifadeleri atasözünün karşıladığı anlama yakın (benzer) anlamlı bağlam ipuçlarıdır. Bu bölümde aşağıdaki sorular sorularak öğrencilerin atasözünün anlamını bağlamdan hareketle tahmin etmeleri istenir.

- Sokak Çamuru, Sosyete Çamuru ile konuşurken nasıl bir dille konuşuyor?
- Sokak Çamuru, Sosyete Çamuru'nun duygularını önemsiyor mu?

- Sosyete Çamuru, Sokak Çamuru'nun sözleri karşısında cevap vermek yerine neden sabredip susmayı tercih ediyor?
- Sosyete Çamuru'nun Sokak Çamuru'nun sözleri karşısında hissettiklerini anlatan ifadeler nelerdir?
- Masalın bu bölümünde “Elin ağzı torba değil ki bağlayasın (büzesin)” atasözüne yakın anlamlı olduğunu düşündüğünüz başka ifadeler var mıdır?
- Masalda yakın anlamlı bulduğunuz ifadeleri, Sokak Çamuru'nun Sosyete Çamuru ile konuşurken kullandığı cümleleri ve Sosyete Çamuru'nun ruh hâlini anlatan betimlemeleri düşünerek atasözünün anlamını tahmin ediniz.

11. Dil içi bağlam çalışmalarının ardından dil dışı bağlamlarla atasözünün soyutluktan çıkarılıp somutlaştırılması sağlanır. Bu amaçla üç farklı görsel, etkileşimli tahtadan yansıtılıp hangi görselin “Elin ağzı torba değil ki bağlayasın (büzesin)” atasözü ile ilişkili olabileceği sorulur.

12. Bağlam çalışmalarının ardından öğrencilerin atasözünün bağlamdan hareketle tahmin ettikleri anlamı ile sözlük anlamını karşılaştırmaları istenir. Sözlük kontrolünün ardından öğrencilerden anlamını öğrendikleri atasözü ile ilgili bir fabl yazmaları istenir.

Masal Adı: Gülistan'ın Gülleri

Kavram: Emrihak vaki olmak (Deyim)

Metnin Okunma Süreci:

1. Fotokopi yoluyla çoğaltılan masal metni öğrencilere dağıtılır.
2. Okuma çalışmalarına başlamadan önce öğrencilerden masalın adından yola çıkarak masalın içeriği hakkında tahminlerde bulunmaları istenir.
3. Öğrencilerin sessiz okuma yöntemi ile masalı okumaları ve anlamını bilmedikleri kelime ve kelime gruplarının altlarını çizmeleri istenir (Sessiz okuma+ İşaretleyerek okuma).
4. Masal, öğretmen tarafından sesli okuma yöntemi ile okunur.
5. Birkaç öğrenciye masalın özeti yaptırılır.
6. Öğretmen tarafından masal içeriğinin doğru anlaşılıp anlaşılmadığını ölçmek için öğrencilere sorular sorulur.
7. Masalda anlatılanların doğru anlaşıldığına kanaat getirildikten sonra kavram çalışmalarına geçilir.
8. Masal metni etkileşimli tahtadan yansıtılarak öğrencilerin anlamlarını bilmedikleri kavramlar etkileşimli tahta üzerinde işaretlenir.
9. Anlamı bilinmeyen kavramların masal metni içerisinde geçtiği bölümler öğrencilere gösterilip o bölüm yeniden okutulur, özellikle bahsi geçen kavramın öncesi ve sonrasındaki cümlelerin daha dikkatli okunması ve metnin akışından anlamı tahmin etmeleri istenir, varsa zihinlerindeki çağrışımlar sorulur.
10. Masalda anlamı bilinmeyen kavramlar için metin bağlamından hareketle bağlam ipuçları kullanılarak anlamı tahmin etme çalışmaları yapılır.

Bağlam ipuçları:

Bütün ülke mutlu ve mesut yaşamış gül yürekli padişahın yönetiminde. İnsanlar kadar güller de memnunmuş bu durumdan. Her sabah en güzel renklerini giyinir, mis kokular saçarlarmış. Fakat her mutluluk ve her güzellik gibi bunlar da kısa sürmüş. Bir

gün emrihak vaki olup padişah bu dünyadan göçmüştü. O gün insanlarla beraber bütün güller boyunlarını bükmüş, yapraklarını dökmüşler. “Ölüm hak, miras helal!” Bir gün sonra devlet kuşu uçurulmuş ve yeni bir padişah seçilmiş.

Masaldan alınan bu bölümde “emrihak vaki olmak” deyiminin bağlamdan hareketle anlamının çıkarılmasını sağlayacak dört farklı bağlam ipucu vardır. Bunlar tanımlama/açıklama yoluyla, karşıtlık yoluyla, yakın (benzer) anlam yoluyla ve çıkarsama yoluyla bulunabilecek anlamlardır. Deyimin anlamı metnin bütününden yola çıkılarak çıkarsama yolu ile bulunabilir. Metinde “fakat” bağlacına kadar süren ilk bölümde mutlu bir ülke tablosundan bahsedilirken “fakat” bağlacıyla beraber karşıtlık bildiren yeni bir duruma geçilmiştir. Mutlu insanlardan oluşan ülkede bir olaydan sonra bütün canlılar boyunlarını bükmeye ve mutsuz olmaya başlamıştır. Öğrencilerin deyimini karşıladığı anlamın olumsuz olduğu kanısına varmasını sağlayacak çok sayıda bağlam ipucu var. Deyimin anlamı sonraki cümlelerde benzer anlam ve aynı anlam ifade eden “göçmek” ve “Ölüm hak, miras helal!” ifadeleri ile de açıklanmıştır.

Bu bölümde aşağıdaki sorular sorularak öğrencilerin deyim anlamını bağlamdan hareketle çıkarmaları istenir.

- Masalın bu bölümünde karşıt durumlardan bahsedilmiş midir? Bahsedildiğini düşünüyorsanız neler olduğunu söyleyiniz.
- Karşıt iki durumdan bahsedilen bu bölümde, mutluluk ve üzüntü bildiren cümleleri hangi cümle birbirinden ayırmıştır.

Fakat her mutluluk ve her güzellik gibi bunlar da kısa sürmüştü.

- Masaldaki canlıları üzüntüye sürükleyen nedir?
- İnsanlar neden yeni bir padişah seçmek zorunda kalmışlardır?
- “Bir gün emrihak vaki olup padişah bu dünyadan göçmüştü” cümlesinde masalın tamamını düşünerek “emrihak vaki olmak” deyimini ne kastediliyor olabileceğini söyleyiniz.
- “Dünyadan göçmek” deyimini ile “emrihak vaki olmak” deyimini arasında sizce bir anlam ilişkisi var mıdır?
- Masalda “emrihak vaki olmak” ve “dünyadan göçmek” deyimleri ile benzeştirebileceğiniz başka bir ifade var mıdır?

Ölüm hak, miras helal!

11. Dil içi bağlam çalışmalarının ardından dil dışı bağlamlarla deyimini soyutluktan çıkarılıp somutlaştırılması sağlanır. Bu amaçla üç farklı görsel etkileşimli tahtadan yansıtılıp hangi görselin “emrihak vaki olmak” deyimini ile ilişkili olabileceği sorulur.

12. Bağlam çalışmalarının ardından öğrencilerin deyimini bağlamdan hareketle tahmin ettikleri anlamı ile sözlük anlamını karşılaştırmaları istenir.

13. Sözlük kontrolünün ardından öğrencilerden anlamını öğrendikleri deyimini beş farklı cümle bağlamı içerisinde kullanmaları istenir.

Masal Adı: Gönül Sarayının Anahtarı

Kavram: Paylamak

Metnin Okunma Süreci:

1. Fotokopi yoluyla çoğaltılan masal metni öğrencilere dağıtılır.
2. Okuma çalışmalarına başlamadan önce öğrencilerden masalın adından yola çıkarak masalın içeriği hakkında tahminlerde bulunmaları istenir.
3. Öğrencilerin sessiz okuma yöntemi ile masalı okumaları ve anlamını bilmedikleri kelime ve kelime gruplarının altlarını çizmeleri istenir. (Sessiz okuma+ İşaretleyerek okuma)
4. Masal, öğretmen tarafından sesli okuma yöntemi ile okunur.
5. Birkaç öğrenciye masalın özeti yaptırılır.
6. Masal içeriğinin doğru anlaşılıp anlaşılmadığını ölçmek için öğretmen tarafından öğrencilere sorular sorulur.
7. Masal içeriğinin doğru anlaşıldığına kanaat getirildikten sonra kavramlarla ilgili çalışmalara geçilir.
8. Masal metni etkileşimli tahtadan yansıtılır. Öğrencilerin anlamlarını bilmedikleri kavramlar etkileşimli tahta üzerinde işaretlenir.
9. Anlamı bilinmeyen kavramların masal metni içerisinde geçtiği bölümler öğrencilere gösterilip yeniden okutulur, özellikle bahsi geçen kavramın öncesi ve sonrasındaki cümlelerin daha dikkatli okunması ve metnin akışından anlamı tahmin etmeleri istenir, varsa zihinlerindeki çağrışımlar sorulur.
10. Masalda anlamı bilinmeyen kavramlar için metin bağlamından hareketle bağlam ipuçları kullanılarak anlamı tahmin etme çalışmaları yapılır.

Bağlam ipuçları:

Güneşin sevgiyle yeryüzüne baktığı, dolunayın yaprakları okşayarak gökyüzüne çıktığı güzel mi güzel bir orman varmış. Tabii bir de güzel kralı... Bu kral az olanı çoğaltır, çok olanı orman halkına dağıtırmış. Herkes memnunmuş bu durumdan.

Tavşanlar sevinçle zıplar, sincaplar neşeyle ceviz toplarmış. Kuşlar cıvı cıvı: Ne güzel ülkemiz var/Nasip olmaz her kuşa/ Sağlık ve esenlikle/ Ormanımız çok yaşa, diye şarkı söylermiş.

Bir gün düşünmüş taşınmışlar ve aslana bir saray yapmaya karar vermişler. Tilki, fil, kurt ve ayıdan oluşan bir heyet, aslanın huzuruna çıkmışlar. Aslan, ne kadar “Olmaz!” dediyse de yalvar yakar kabul ettirmişler isteklerini. Bu haber dört bir yanda duyulmuş ve ormana bir mutluluk yayılmış. Elbette böyle iyi bir krala her şeyin en güzeli layıktır, diyerek işe başlanmış. Sincaplar, yolda gördükleri heyet üyesi kurda:

- *Sarayın taşlarını biz taşıyalım, bizim de bu işte bir payımız olsa, diyecek olmuşlar.*

Kurt:

- *Benim boynum niçin kalın, biliyor musunuz, diye sormuş.*

Onlar şaşkın şaşkın bakarken:

- *Kendi işimi kendim yaparım da ondan! Siz cevizlerinizi toplayın yeter, diyerek kestirip atmış.*

Ayı ve fil de yardım etmek isteyenleri, buna benzer cevaplarla başlarından savmışlar. Her gönülde bir aslan yatar, diye boşuna dememişler. Çalışkan karıncalar da krallarına hizmet etmek istiyormuş. Onlar da bir gün tilkiye başvurmuşlar: Tilki bıyık altından gülerek alaycı bir sesle:

- *Hangi işte çalışmak istersiniz güçlü karıncalar? Taş mı taşırsınız, harç mı karıştırırsınız? Haydi yuvalarınıza, marş marş, ayak altında kalıp başıma bela olmayın, diyerek paylamış karıncaları.*

Masaldan alınan yukarıdaki bölümde “paylamak” kavramının bağlamdan hareketle anlamının tahmin edilebilmesini sağlayacak iki farklı bağlam ipucu kullanılmıştır. Bunlar tarif etme yoluyla anlamı bulmaya yönlendiren bağlam ipuçları ve çıkarsama yoluyla anlamın tahmin edilebilmesini sağlayan bağlam ipuçlarıdır.

“Paylamak” birine bir kusurundan dolayı sert söyler söylemek ve azarlamak anlamına gelen bir kavramdır. Karıncalar, sarayın inşası için tilkinin yanına gidip yardım etmek istediklerini söyleyince tilki sanki kusurlu bir davranış içerisindeymiş gibi tepki göstermektedir. Karıncalar çok küçük hayvanlardır ve saray inşasında işe yarar bir şey

yapabileceklerini düşünmemektedir. Bu düşüncesinden dolayı kusurlu bulduğu bu istek karşısında onların hoşuna gitmeyecek cümlelerle isteklerini geri çevirir.

- *Hangi işte çalışmak istersiniz güçlü karıncalar? Taş mı taşırsınız, harç mı karıştırırsınız? Haydi yuvalarınıza, marş marş, ayak altında kalıp başıma bela olmayın, diyerek paylamış karıncaları.*

Tilkinin karıncalara söylediği bu cümlelerde “Haydi yuvalarınıza!” “Marş marş!” “Ayak altında kalıp başıma bela olmayın!” ifadeleri azarlama içeren ifadelerdir ve bir bakıma “paylamak” kavramını tarif eden, tanımlayan ve somutlaştıran bağlam ipuçlarıdır.

Masalda çıkarsama yoluyla kavramın anlamının tahmin edilebilmesini sağlayacak çok sayıda bağlam ipucu kullanılmıştır. Karıncaların tilki ile aralarında geçen konuşmalara kadar benzer tutumla karşılaşan başka hayvanlar da vardır. Sincap sarayın inşaatına taş taşımak istediğini kurda söylemiş ancak kurt, kendinden küçük ve güçsüz olan sincapların bu isteğini kusurlu bir davranış gibi görüp “*Benim boynum niçin kalın? Kendi işimi kendim yapardım da ondan. Siz cevizlerinizi toplayın.*” ifadeleri ile onların bu talebini geri çevirmiş ve bir bakıma bu cümlelerle onları azarlamıştır. Kurtun bu davranışı ve hemen ardından ayı ve filin daha küçük hayvanların yardım talebine karşı takındıkları olumsuz tutum “paylamak” kavramının olumsuz bir durumu ifade ettiğini gösteren ve bir bakıma bu kavramın davranışa nasıl dönüştüğünün kanıtı olan davranış şekilleridir.

Masalda “*başından savmak, kestirip atmak*” deyimleri de “paylamak” kavramının anlamını çıkarsama yoluyla tahmin edebilmeyi sağlayan bağlam ipuçları olarak kullanılmıştır.

Bu bölümde aşağıdaki sorular sorularak öğrencilerin kelimenin anlamını bağlamdan hareketle tahmin etmeleri istenir:

- Masalda hangi hayvanlar sarayın inşasına yardım isteyen hayvanları geri çevirmiştir?
- Yardım talebi kabul edilmeyen hayvanların ortak özellikleri nedir?
- Kurt, ayı, fil ve tilki sarayın inşasına yardım etmek isteyen hayvanlara nasıl bir tepki göstermiştir?
- Kurt ve tilkinin yardım isteğinde bulunan hayvanlara verdikleri cevapları karşılaştırınız. Verilen cevaplarda ortak bulduğunuz ifadeleri belirtiniz.

- Kurt ve tilkinin kullandığı ifadelerin olumlu mu olumsuz mu olduğunu düşünüyorsunuz?
- “Haydi yuvalarınıza!” “Marş marş!” “Ayak altında kalıp başıma bela olmayın!” ifadelerini biri size karşı kullanmış olsaydı nasıl bir davranış şekliyle karşılaştığınızı düşünürdünüz?

“Hangi işte çalışmak istersiniz güçlü karıncalar? Taş mı taşırsınız, harç mı karıştırırsınız? Haydi yuvalarınıza, marş marş, ayak altında kalıp başıma bela olmayın, diyerek paylamış karıncaları.”

- Masaldan alınan yukarıdaki bölümde tilkinin karıncalara söylediği cümleler verilmiştir. Tilki, karıncalara “Taş mı taşırsınız, harç mı karıştırırsınız?” diyerek onlarla konuşmuş; ardından “Haydi yuvalarınıza, marş marş, ayak altında kalıp başıma bela olmayın” diyerek onları paylamıştır. Bu cümlelere göre “paylama” davranışı ile karşı karşıya kalan birinin memnun ve mutlu olması mı beklenir yoksa mutsuz olması mı?
- Masalda “paylamak” kavramı ile anlam ilişkisi kurabileceğiniz deyimler var mıdır? Varsa hangileridir?
- Masaldaki diyalog cümlelerinden, masal kahramanlarının davranış biçimlerinden ve anlam ilişkisi kurduğunuz ifadeler arasındaki ilişkilerden yola çıkarak “paylamak” kavramın hangi anlamda kullanıldığını tahmin ediniz.

11. Dil içi bağlam çalışmalarının ardından dil dışı bağlamlarla kavramın soyutluktan çıkarılıp somutlaştırılması sağlanır. Bu amaçla üç farklı görsel, etkileşimli tahtadan yansıtılıp hangi görselin “paylamak” kavramı ile ilişkili olabileceği sorulur.

12. Bağlam çalışmalarının ardından öğrencilerin bağlamdan hareketle kavramın tahmin ettikleri anlamı ile sözlük anlamını karşılaştırmaları istenir.

13. Sözlük kontrolünün ardından öğrencilerden anlamını öğrendikleri kavramı beş farklı cümle bağlamı içerisinde kullanmaları istenir.

Masal Adı: Çil Horoz'un Masalı

Kavram: Seher

Metnin Okunma Süreci:

1. Fotokopi yoluyla çoğaltılan masal metni öğrencilere dağıtılır.
2. Okuma çalışmalarına başlamadan önce öğrencilerden masalın adından yola çıkarak masalın içeriği hakkında tahminlerde bulunmaları istenir.
3. Öğrencilerin sessiz okuma yöntemi ile masalı okumaları ve anlamını bilmedikleri kelime ve kelime gruplarının altlarını çizmeleri istenir. (Sessiz okuma+ İşaretleterek okuma)
4. Masal, öğretmen tarafından sesli okuma yöntemi ile okunur.
5. Birkaç öğrenciye masalın özeti yaptırılır.
6. Masal içeriğinin doğru anlaşılıp anlaşılmadığını ölçmek için öğretmen tarafından öğrencilere sorular sorulur.
7. Masal içeriğinin doğru anlaşıldığına kanaat getirildikten sonra kavramlarla ilgili çalışmalara geçilir.
8. Masal metni etkileşimli tahtadan yansıtılır. Öğrencilerin anlamlarını bilmedikleri kavramlar etkileşimli tahta üzerinde işaretlenir.
9. Anlamı bilinmeyen kavramların masal metni içerisinde geçtiği bölümler öğrencilere gösterilip yeniden okutulur, özellikle bahsi geçen kavramın öncesi ve sonrasındaki cümlelerin daha dikkatli okunması ve metnin akışından anlamı tahmin etmeleri istenir, varsa zihinlerindeki çağrışımlar sorulur.
10. Masalda anlamı bilinmeyen kavramlar için metin bağlamından hareketle anlamı tahmin etme çalışmaları yapılır.

Bağlam ipuçları:

“Geçtiğimiz günlerde çok sevdiğim bir arkadaşımın evin bahçesinde sohbet ediyorduk. Arkadaşım, insanların kadir kıymet bilmediğinden şikâyet etti. Arkasından çöplükte inci bulan horozun kuyumcudan darı istemesini örnek verdi. Sohbet uzadıkça

uzadı, tatlandıkça tatlandı. Akşamın nasıl olduğunu bilmedik. Başka bir zaman yeniden buluşmak üzere ayrıldık. Arkadaşımı yolcu ettikten sonra avlu kapısından giriyordum ki bizim Çil Horoz'un ötmesi dikkatimi çekti. Hayırdır inşallah! Sabah değil, seher değil, bu da niye ötüyor diye düşünürken bizim horoz bir ötüp bir konuşmaya başlamaz mı?"

Masaldan alınan yukarıdaki bölümde “seher” kavramının bağlamdan hareketle anlamının tahmin edilebilmesini sağlayacak üç bağlam ipucu kullanılmıştır. “*Hayırdır inşallah, sabah değil seher değil bu da niye ötüyor?*” cümlesinde benzer (yakın) anlamlı bir bağlam ipucu vardır. “Seher”, sabahın güneş doğmadan hemen önceki vaktidir. Verilen cümlede “seher” kelimesinin karşıladığı anlama yakın olarak “sabah” sözcüğü kullanılmıştır. Cümledeki anlam akışı okuyucuyu bu iki sözcüğün birbirine yakın zaman dilimlerini anlatmak için kullanıldığı düşüncesine götürebilecek ipuçlarıdır.

Masalda karşıtlık bildiren ve çıkarsama yoluyla sözcüğün anlamını bulabilmeyi sağlayan bağlam ipuçları da kullanılmıştır. Masal boyunca öten bir horozdan bahsedilmektedir. Oysaki masalda olayların geçtiği vakit akşam vaktidir. “Akşamın nasıl olduğunu bilemedik” cümlesi ile vaktin akşam saatleri olduğu anlaşılmaktadır. “Akşam” güneşin battıktan sonraki zaman dilimiyken “seher” güneşin hemen doğmadan önceki zaman dilimidir. İki sözcük arasında bir karşıtlık söz konusudur. Masalda vaktin akşam olduğu anlatıldıktan sonra horozun ötmesine karşılık “sabah değil, seher değil” karşılığını veren masal kahramanı, bu iki zaman dilimi arasında karşıtlık olduğunun ipucunu vermektedir.

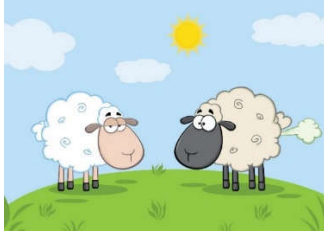
Masalın bütününde “horoz ötüşü” çıkarsama yoluyla “seher” sözcüğünün anlamını bulabilmeye yönelik bir bağlam ipucudur. Horozlar güneşin doğması ile beraber ötmeye başlayan, sabahın gelişini müjdeleyen hayvanlardır. Horoz ötüşü, “güneşin doğuşu” ile “yeni bir günün başlaması” ile ilişkilendirilebilecek bir eylemdir. Bu bilgiye sahip olan öğrenciler için “Çil Horoz'un ötmesi dikkatimi çekti. Hayırdır inşallah! Sabah değil, seher değil, bu da niye ötüyor?” ifadeleri “seher” sözcüğünün günün sabah vakitlerine yakın bir zaman dilimini anlatmak için kullanıldığı düşüncesine götürebilecek bir çıkarsama ipucudur.

Bu bölümde aşağıdaki sorular sorularak öğrencilerin kelimenin/kavramın anlamını bağlamdan hareketle çıkarmaları istenir.

- Masalın bu bölümünde karşıtlık ifade eden sözcükler kullanılmış mıdır? Kullanıldığını düşündüğünüz sözcükler hangileridir? (Akşam- Sabah)

- “*Sabah değil, seher değil, bu da niye ötüyor*” cümlesinde yakın anlamlı olduğunu düşündüğünüz sözcükler var mıdır? (Sabah-Seher)
- Masaldaki olay akşam vakitlerinde yaşanmaktadır. Çil Horoz bir akşam vakti durmaksızın ötmektedir. Masal kahramanı, horozun bu ötüşü karşısında şaşkınlığını “Sabah değil, seher değil bu horoz neden ötüyor?” cümlesi ile ifade etmektedir. Masal kahramanının horozun ötüşüne bu kadar çok şaşırmasının nedeni ne olabilir?
- Horozlar günün hangi vakitlerinde öter?
- Horozların öttükleri vakti düşünüp akşam-sabah-seher sözcükleri arasındaki anlam ilişkilerini de göz önünde bulundurarak “seher” sözcüğünün hangi zaman dilimini anlatmak için kullanıldığını tahmin ediniz.

11. Dil içi bağlam çalışmalarının ardından dil dışı bağlamlarla kelimenin/kavramın somutlaştırılması sağlanır. Bu amaçla üç farklı görsel, etkileşimli tahtadan yansıtılıp hangi görselin “seher” kelimesi/kavramı ile ilişkili olabileceği sorulur.

12. Bağlam çalışmalarının ardından öğrencilerin “seher” sözcüğünün bağlamdan hareketle tahmin ettikleri anlamını sözlük anlamını ile karşılaştırmaları istenir.

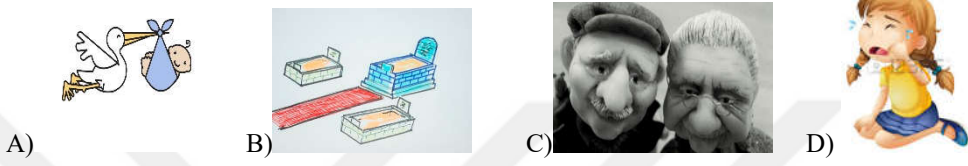
13. Sözlük kontrolünün ardından öğrencilerden anlamını öğrendikleri kelimeyi/kavramı beş farklı cümle bağlamı içerisinde kullanmaları istenir.

EK-12. Uygulamada Kullanılan Çalışma Kâğıtları

Öğrencinin Adı-Soyadı:

ÇALIŞMA KÂĞIDI -1-

S.1) “Emrihak vaki olmak” deyiminin anlamını düşündüğünüzde aşağıdaki görsellerden hangisi ile ilişkilendirebilirsiniz?

S.2)

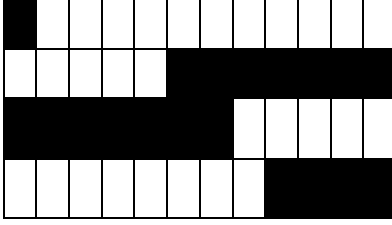
Bir gün çok fakir bir karı-koca, kapılarının önlerinde bir tavuk bulmuş. Adam, tavuğu keselim demiş, kadın da kalsın her gün yumurtasını yer, fazlasını da satarız deyip durdurmuş kocasını. En azından biraz para biriktiririz, demiş kadın. Adam kabul etmiş, ertesi gün altın yumurta bulmuşlar kümeste ve çok sevinmişler. Yiyecek ve giysi almışlar kendilerine. Her gün çalışmadan para kazanmışlar ama bir süre sonra bir yumurta yetmemeye başlamış. Adam açgözlülük yapıp tavuğun içinde daha fazla yumurta vardır diye düşünerek tavuğu kesmiş ama yumurta bulamamış. Ellerindeki avuçlarındaki bütün birikimler tükenip yerine yenisini koyamayınca karı koca yeniden eski yoksul zamanlarına geri dönmüş, her gün kapıya yeni bir tavuk gelir ümidiyle bakıp durmuşlar ama ne çare! Ne gelen varmış ne de giden.

Yukarıda anlatılan öyküde karı kocanın düştüğü durumu en yakın açıklayan atasözü hangisi olabilir?

- A) Kiminin parası, kiminin duası
- B) Çok muhabbet tez ayrılık getirir.
- C) Hazıra dağlar dayanmaz.
- D) Damlaya damlaya göl olur.

S.3) Aşağıda harfleri karışık olarak verilmiş sözcükler bulunmaktadır. Anlamalarını okuduktan sonra kelimeyi uygun şekilde düzenleyip bulmacaya doğru şekilde yerleştiriniz.

- 1) OHMRUANDKMA 2) YIMKI 3) HRESE 4) HSLAVLEI

SOLDAN SAĞA

1. Öfke, kızgınlık veya can sıkıntısı ile anlaşılmas sesler çıkarmak
2. Acımadan yok etmek, öldürmek, felakete uğratmak.
3. Sabahın güneş doğmadan önceki zamanı
4. Kısacası, özetle anlamına gelen sözcük

S.4) Aşağıdaki şıkların hangisinde, **“Kişi sadece kendi kazancına güvenmeli, başkasının yardımını beklememelidir.”** anlamında bir atasözü kullanılmıştır?

- A) Boşa koysan dolmaz, doluya koysan almaz.
- B) Gülü seven, dikenine katlanır.
- C) Güneş balçıkla sıvanmaz.
- D) Elden gelen öğün olmaz, o da vaktinde bulunmaz.

S.5) Aşağıda verilen atasözlerini anlamlarıyla eşleştiriniz.

Dost ağlatır, düşman güldürür.

Düşmanın karınca ise de hor bakma

Dost kara günde belli olur.

Su uyur düşman uyumaz

Dost bin ise azdır, düşman bir ise çoktur.

Gerçek dost üzüntülü, sıkıntılı günlerde insanı yalnız bırakmaz.

Dost olan kimsenin söylediği söz, acı da olsa insanın iyiliği içindir.

Düşmana karşı her zaman uyanık davranmak gerekir.

Dostlarını olabildiğince çoğalt, düşmanlarını olabildiğince azalt

Düşmanın ne kadar güçsüz olursa olsun dikkat et, uyanık ol.

S.6) “Emir demiri keser” atasözünün ne anlama geldiğini yazınız ya da anlamına uygun şekilde cümle içerisinde kullanınız.

S.7) “Eşeğin kuyruğunu kalabalıkta kesme; kimi uzun, kimi kısa der, ……….”

Yukarıdaki atasözü en uygun biçimde aşağıdaki atasözlerinden hangisiyle sürdürülebilir?

- A) el için ağlayan gözden olur. B) el ile gelen düğün bayram
C) el eliyle yılan tutulur. D) elin ağzı torba değil ki büzesin.

S.8) Aşağıda açıklamaları verilen bazı deyimler ve atasözleri bulunmaktadır. Açıklamaların doğru yapıldığı cümlelerin başına “D”, yanlış yapıldığı cümlelerin başına “Y” yazınız.

() **Ağzından çıkanı kulağı duymamak**, sözlerini iyice düşünmeden söylemek anlamında kullanılan bir deyimdir.

() **Sözünün eri**, verdiği sözü ne olursa olsun yerine getirenler için kullanılan bir deyimdir.

() **Tarlada izi olmayanın harmanda yüzü olmaz**, kendini işe vermeyenden, bir iş üretmeyenden hayır gelmez, anlamında kullanılan bir atasözüdür.

() **Çok muhabbet tez ayrılık getirir**, gereğinden fazla samimiyet insanları birbirinden kısa sürede soğutur, uzaklaştırır, anlamında kullanılan bir atasözüdür.

() **İleri geri konuşmak**, herkesi memnun edecek, mutlu edecek şekilde konuşmak, anlamında kullanılan bir deyimdir.

S.9) Yukarıdaki karikatürde kapıyı çalan kişi, kendini “**tanrı misafiri**” olarak tanıtmaktadır. Bu deyim ne anlama geldiğini yazıp cümle içerisinde kullanınız?

S.10) “Yarım saat önce çantam masanın üzerindeydi. Kısa süreliğine dışarı çıkıp döndüğümde çantamın yerinde olmadığını gördüm.”

Yukarıdaki cümleleri söyleyen kişi, daha önce masanın üzerinde çantasının bulunduğunu, ortamı terk edip döndüğünde çantasının yerinde bulunmadığını, yok olduğunu söylemektedir. Bu cümleyi “**artık yerinde bulunmamak, yok olmak**” anlamında bir deyimle tamamlarsanız hangi deyimi kullanırsınız? **Deyimi yazıp bir cümle içerisinde kullanınız.**

Öğrencinin Adı-Soyadı:

ÇALIŞMA KÂĞIDI -2-

S.1) (Kursak- sitem- seher- naçar- heyet- nişane- baskın çıkmak- bahtiyar) Ayraç içerisinde verilen sözcükleri aşağıdaki cümlelerde verilen uygun boşluklara yazınız.

- Sınıf arkadaşımbir hastalığa yakalanmış.
- Ödevlerimizi yapmayınca öğretmenimiz hepimize bu davranışımızdan dolayı.....etti.
- Kuşlar yedikleri yiyecekleri ilk olarak.....öğütürler.
- Yolculuğa güneş doğmadan hemen önce, yani..... vaktinde çıktık.
- Okulumuzda düzenlenecek genel toplantı için sınıfımızda bir.....oluşturuldu.
- Ninem ona her yardım edişimde çok sevinir, bana mutluluk dilerdi. Ama bildiğiniz mutlu ol sözcüğünü değil.....ol çocuğum ifadelerini kullanırdı.
- Yapılan son maçta bizim sınıf.....
- Sevgisinin.....olarak kırmızı bir gül gönderdi.

S.2) Şirin bir köyde mutlu mesut yaşayan bir karı koca varmış. Sağlıklı, mutlu ve huzurlu bir çiftmiş. Kümeslerinde tavukları ve kazları, ahırlarında inekleri, bahçelerinde çeşit çeşit sebze ve meyveleri, bir de onları koruyan kocaman bir köpekleri varmış. Hayatlarından memnun olmasına memnunlarmış ama zaman geçtikçe her ikisi bir çocuklarının olmasını her şeyden çok ister hâle gelmiş. Ama çocukları bir türlü olmuyormuş. Bir gün kadın ahırdaki ineğini sağarken “Neden benim de bir çocuğum yok?” diye düşünüp ağlamaya başlamış, gözyaşı sağdığı kovadaki sütün içine damlayıvermiş, tam o sırada bir peri kızı sütün damlacıklarından sıyrılıp kadının önüne çıkıvermiş. “Ağlama artık!” demiş. “Artık gözyaşı dökme, sana öyle bir elma vereceğim ki yediğin zaman **Allah’ın izni ile** çocuğun olacak. Ama bu elmaları üç dolunay gecesi saat gecenin on ikisine varmadan yiyeceksin. Bir dakika bile geçirirsen dileğin olmaz.” demiş. Kadın öyle bir heyecanlanmış, öyle bir heyecanlanmış ki kaptığı gibi elmaları evine koşmuş. Peri kızı “pırr” deyip uçuvermiş. Kadın beklemiş ilk dolunayı, yemiş meyvenin ilkini, ardından ikinci dolunayı beklemiş, hemen yiyivermiş ikinci elmayı, son dolunayı sabırsızlıkla beklerken hiç ummadığı bir şey olmuş...

Yukarıda bir masaldan kısa bir bölüm verilmiştir. Masaldaki peri kızı, gözyaşı dökten kadını teselli ederken “**Allah’ın izni ile**” ifadesini kullanmıştır. Bu ifadenin yerine, daha önce sınıf içerisinde okuduğunuz masallarda karşınıza çıkan aynı anlamlı Arapça kökenli kavramı yazınız?

S.3) Bir gün Nasreddin Hoca, oğlunu eşeğe bindirmiş, kendisi arkasından ağır ağır yürüyerek köye gidiyorlarmış. Yolda bunları görenler: “Dünya tersine döndü galiba! Baksana hâle! İhtiyar adam yerde yürüyor da parmak kadar çocuk eşeğin üzerinde. Ne ayıp şey değil mi?” diye söylenmeye başlamışlar. Bu sözleri duyan Hoca, merkepten oğlunu indirip kendisi binmiş. Biraz gidince birkaç kişiye daha rastlamışlar. Onlar da: “Şu hâle bakın siz! Koskoca adam binmiş eşeğe, parmak kadar çocuk arkasından yetişeyim diye ter döküyor, insanoğlu işte, hep kendini düşünür.” diye konuşmaya başlamışlar. Bu sözleri de duyan Hoca: “Oğlum en iyisi gel beraber binelim. Bakalım ne diyecekler?” demiş.

Hoca önde, oğlu arkada giderken birkaç kişi daha görmüş onları. Onlar da: “Şu insanoğlundaki merhamet diye bir şey kalmadı. Baksana eşeğin beli nerdeyse yere degecek. Yerde yürüseler sanki ölecekler mi? Azıcık Allah korkusu olan insan böyle yapmaz.” gibi sözler söyleyerek uzaklaşmışlar.

Hoca bu sefer: “Oğlum en iyisi ikimiz de yürüyelim, öyle ettik olmadı, böyle ettik olmadı. Bir de bu şekil deneyelim bakalım.” demiş. Eşek önlerinde, onlar arkada yollarına devam ederlerken birkaç kişi daha görmüş bunları. Onlar da:

“Şunlarınkı de akıl mı yani? Eşek önlerinde bomboş gidiyor da her ikisi de şu sıcakta yerde yürüyorlar. İnsan, boş eşek olur da binmez mi hiç?” demişler. Bu sözleri de duyan Hoca: “Gördün ya oğul, her kafadan bir ses çıkıyor. Ne yapsan beğenmiyorlar. En iyisi bildiğinden şaşmayacaksın “.....” demiş.

Yukarıdaki metne göre Nasreddin Hoca'nın ve oğlunun karşısına çıkan her insan, gördüğü durum karşısında farklı yorumlar yapmıştır. Hoca, bu durumu oğluna bir atasözü ile anlatmak istiyor. Sizce Nasreddin Hoca, hangi atasözünü tercih etmelidir? Atasözünü yazıp kısaca açıklayınız.

S.4) Aşağıdaki cümlelerden hangisi “Herkesin gönlünde bir aslan yatar.” atasözünü en iyi açıklayan cümledir?

- A) İnsanların istekleri sınırlanamaz. B) Herkesin kendine göre bir amacı vardır.
C) Kimin kahraman olduğu belli olmaz. D) Herkesin sevdiği bir insan vardır.

S.5)

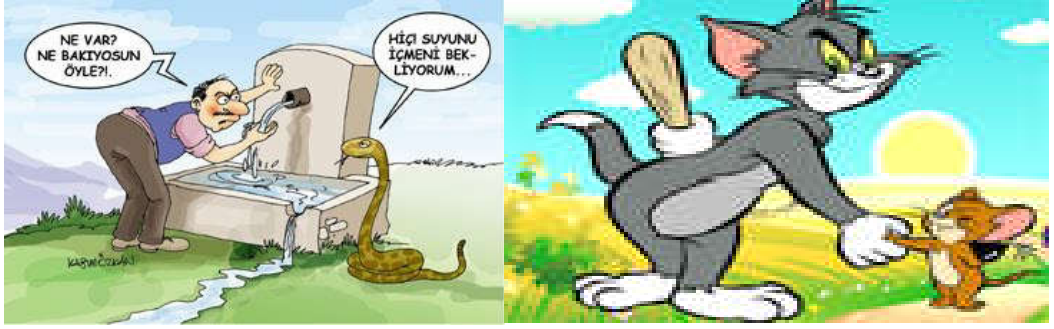

Öğrencilik hayatımın en zor yılları ortaokul yıllarım oldu. O yıllarda çekingen ve içe kapanık bir öğrenciydim. Cevabını bildiğim soruları bile yanıtlayamaz, öğretmenlerim beni kaldırdıklarında bayılacak gibi olurdum. Çekingenliğim o kadar büyüktü ki anneme okulu bırakmak istediğimi bile söylemiştim. Bir gün hiç unutmam Türkçe öğretmenim beni tahtaya kaldırmış, yaşadığımız şehir hakkında konuşmamı istemişti. Onun tek amacı beni biraz da olsa konuşTURABİLMektir. Ben oturduğum sırada bile konuşamıyordum, tahtada herkes gözlerini bana dikmişken nasıl konuşabilirdim ki! Bacaklarım titremiş, alnımdan soğuk soğuk terler boşalmış, dişlerim zangır zangır birbirine vurmaya başlamıştı. Öğretmenim sabırla ağzımdan çıkacak tek bir kelime için bekledi durdu. Ben elimi yüzüme kapatarak sadece “Yaşadığım şehri seviyorum çünkü burada sevdiğim insanlar var.” diyebilmişim sesim titreye titreye. Öğretmenim “Aferin evladım, ne kadar güzel bir cümle kurdun.” deyip yerime oturtmuştu beni. O gün tahtada utancım, sıkıntım, şekilden şekile girmiş ama buna rağmen öğretmenimden büyük bir takdir görmüştüm. O takdir benim dönüm noktam oldu. Şimdi uluslararası bir şirketin dış ilişkiler müdürüyüm. Şehir şehir, ülke ülke dolaşıp seminerler veriyorum. O çekingen, sıkılgan çocuk şimdi çoğu insanın dinlemek için can attığı büyük bir insan oldu.

Yukarıda hikâyesini okuduğunuz kişinin tahtaya çıkıp utancından ve sıkıntısından dolayı bacaklarının titremesini, dişlerinin zangırdamasını, konuşamamasını, yani yaşadığı sıkıntılı ruh hâlini aşağıdaki deyimlerden hangisi ile ilişkilendirirsiniz?

- A) Aslan kesilmek B) Eli ayağı tutmamak
C) Ezilip büzülmek D) Yüreği ezilmek

S.6)

Yukarıda verilen birinci görselde, ısırılmak için adamın su içmesini bekleyen bir yılan görülmektedir. Karikatür “**Su içene yılan bile dokunmaz**” atasözü ile ilişkilendirilebilir. Ancak ikinci görselde durum hiç de öyle değil. El sıkışan Tom ve Jerry gerçekte anlaşmış gibi durmuyorlar. Çünkü Tom, Jerry’i; Jerry de Tom’u sevmiyor. İkisi de fırsatını buldukları ilk anda birbirlerine saldırmayı, zarar vermeyi planlıyor. **İkinci görseli daha önce okuduğunuz masallarda öğrendiğiniz hangi atasözü ile ilişkilendirebilirsiniz?** Atasözünü yazıp anlamını kısaca açıklayınız.

S.7) Yukarıdaki görselde top oynarken evin camını kıran bir çocuk resmi verilmiştir. Bu kaçınıcı cam kırışı o bile hatırlamıyor. Annesi artık dayanamayacak noktaya gelmiş, sabrı iyice tükenmiş. Kadın, oğlunun kusurundan dolayı..... **Boş bırakılan yere aşağıdaki kavramlardan hangisi gelmelidir? Doğru olduğunu düşündüğünüz kavramı işaretleyip anlamını açıklayınız.**

- A) Öğüt vermek B) Paylamak C) Ezilip büzölmek D) Canını yakmak

S.8) Aşağıdaki kelimeleri anlamlarına uygun şekilde cümle içerisinde kullanınız.

Homurdanmak:

Sitem:

Bahtiyar:

Heyet:

Seher:

Nişane:

S.9) Aşağıdaki cümleleri okuyunuz. Doğru bilginin verildiği cümlelerin başında “D”, yanlış bilginin verildiği cümlelerin başına “Y” yazınız.

() Biiznillah, “Allah’ın emri ile” anlamına gelen bir ifadedir.

() Düğünden önce nişane yapılır.

() Baskın çıkmak; karşılaştırma konusu olan kimseyi geçmek, ona karşı üstünlüğünü göstermek anlamına gelen bir deyimdir.

() Herkesin ulaşmak istediği bazı hedefleri vardır. Bunu en güzel anlatan atasözlerinden biri “Herkesin gönlünde bir aslan yatar.” atasözüdür.

() Naçar, “çaresi olan” anlamında kullanılan bir sözcüktür.

S.10)

a) OLMKA ESTM

b) EİLEN AZĞI BORAT DEİĞL İK NÜZESİB

c) EİZLİP BÜZÜMEKL

d) US YURU ÜDŞMAN UYMAZU

e) YERİNED YELERL EMSEK

Yukarıda harfleri karışık olarak verilen atasözleri ve deyimler bulunmaktadır. Atasözlerini ve deyimleri doğru şekilde düzenleyip karşıladıkları anlamları yazınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:

ÇALIŞMA KÂĞIDI -3-

Aşağıdaki kelimeleri inceleyerek tanımını veren ya da anlamca en yakın olan şıkkı işaretleyiniz.

1. NAÇAR

- A. Çare B. Çaresiz, çaresi olmayan C. Nazik, kibar D) Görgüsüz

1. NİŞANE

- A. İz, belirti B. Yüzük C. Ok D. Hedef tahtası

2. KIYIM

- A. Kıyma B. Sıska, zayıf C. Kötü bir duruma sokma, yok etme D. Sahil

3. BİİZNİLLAH

- A. Allah'ın izni ile B. Allah'ın emri ile C. Allah gönlünüze göre versin. D. Bismillah

4. VELHASIL

- A. Ama, fakat B. Özetle, kısaca C. Sohbet, söyleşi D. Ne yazık ki

5. PAYLAMAK

- A. Bölüştürmek, paylaşmak B. Sert şeyler söylemek, azarlamak C. Onaylamak, tebrik etmek
D) Yakınmak

Aşağıda büyük harflerle yazılmış olan kelimelerin tanımları alttaki cümlelerde verilmiştir. Her cümlenin karşısında bulunan yay ayraç () içerisine verilen kelimelerden doğru olanı yazınız.

ÖRGÜT SİTEM KURSAK HOMURDANMAK NALBANT
SEHER HEYET BAHTİYAR MIRILDANMAK

6. Kurul, bir topluluğu temsil eden grup
(.....)

7. Öfke, kızgınlık, can sıkıntısıyla anlaşılmas sesler çıkarmak
(.....)

8. Kuşların yemek borusu üzerinde bulunan, yiyeceklerin toplandığı torba biçiminde şişkin organ, boğaz (.....)

9. *Bir kimseye, yaptığı bir hareketin veya söylediği sözün üzüntü, alınganlık, kırgınlık vb. duygular uyandırdığını öfkelenmeden belirtme*
(.....)

10. *Mutlu* (.....)

11. *Sabahın güneş doğmadan önceki zamanı* (.....)

EMRİHAK VAKİ OLMAK DARDA KALMAK YERİNDE YELLER ESMEK MEST OLMAK

AKIL DANIŞMAK EZİLİP BÜZÜLMEK BASKIN ÇIKMAK ELDEN AYAKTAN DÜŞMEK

Yukarıda deyimler verilmiştir. Hangi durumda hangi deyim kullandığını düşünerek aşağıda verilen ifadelerin yanındaki boşluklara uygun olan deyim yazınız.

12. *Güç bir duruma düşen ve davranışları ile bu durumdan utandığını belli eden kişinin durumunu anlatmak için.....deyimini kullanınız.*

13. *Bir yerde bulunmayan, ortadan kaybolan, yok olan bir şahsı ya da eşyayı anlatırken.....deyimini kullanınız.*

14. *Kendimizden geçtiğimizde ya da çok mutlu olduğumuzda.....deyimini kullanınız.*

15. *Biri öldükten sonra ölümünü anlatmak için.....deyimini kullanınız.*

16. *Bir konuda bir kimsenin önüne geçtiğimizde ya da birine karşı üstün geldiğimizde.....deyimini kullanınız*

Aşağıda verilen deyim ve atasözlerinin anlamlarını karşlarına yazınız ya da anlamlarına uygun şekilde cümle içerisinde kullanınız.

17. *Hazıra dağlar dayanmaz:*

18. *Emir demiri keser:*

19. *Tanrı misafiri:*

20. Sol tarafta verilen atasözlerini sağ tarafta verilen açıklamalardan uygun olanlarla eşleştiriniz.

() Elden gelen öğün olmaz, o da vaktinde bulunmaz.	a) Herkesin kendine göre bir emeli, amacı vardır.
() Her yiğidin gönlünde bir aslan yatar.	b) Kişi, kendisinin yardıma muhtaç olduğu konuda başkasına yardım edemez.
() Çok muhabbet tez ayrılık getirir.	c) Başkalarının söyleyeceklerine engel olamazsınız.
() Elin ağzı torba değil ki büzesin.	d) Düşmandan ancak kötülük beklenir.
() Su uyur, düşman uyumaz.	e) Gereğinden fazla samimiyet insanların birbirinden erken soğumalarına neden olur.
	f) Kişi yalnızca kendi kazancına güvenmeli, başkasının yardımını beklememelidir.
	g) Düşmana karşı her zaman uyanık davranmak gerekir.

EK-13. Araştırma İzni

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
 Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Sayı: 69727471-302.08.01-598

30.12.2015

Konu: Uygulama İzni

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Başkanlığına

İlgi : Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 24.12.2015 tarih ve 6936 sayılı yazısı.

Anabilim Dalımız doktora öğrencileri Bahar DOĞAN ve Kevser AKIN'ın anket çalışması yapmasının uygun olduğu ilgide kayıtlı yazı ile bildirilmiş olup, söz konusu ilgi yazı ekte gönderilmiştir.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Burhanettin DÖNMEZ
 Enstitü Müdürü V.

EK: 4 (dört) adet yazı

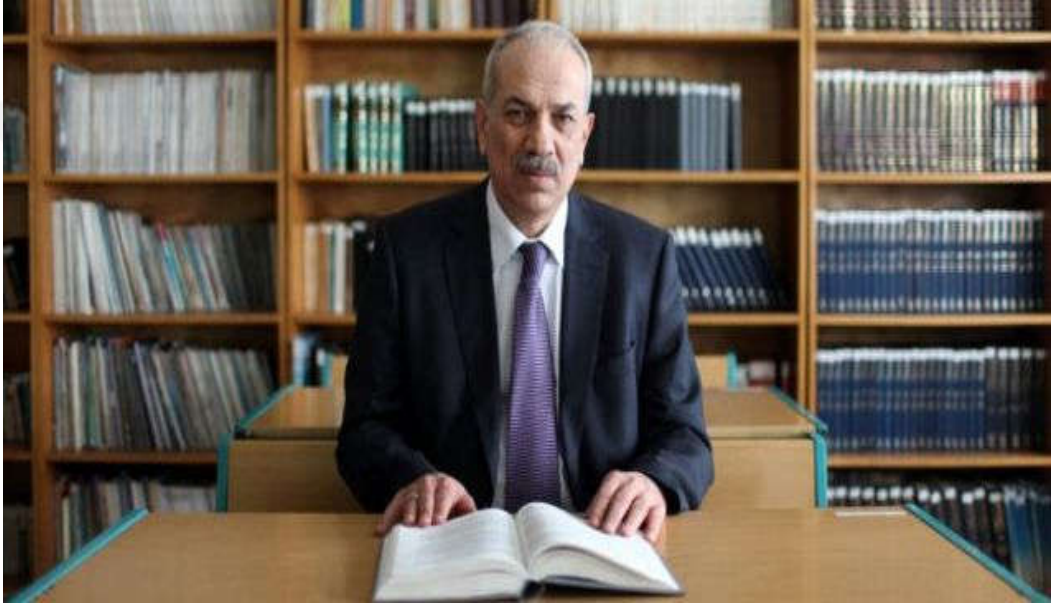
*İlgili birim
 Bilgi verelim
 31.12.2015*

302.08.01/188 21.12.2015

EK-14. Bestami Yazgan'la Yapılan Mülakat*

Sizi çocuk edebiyatı alanında eserler üretmeye yönlendiren sebepler nelerdi?

Dört çocuk babası, yedi torun dedesiyim. Mesleğim öğretmenlik olduğu için çocuklarla her zaman iç içe oldum. Çocuklar için bayram yapan bir milletin evladıyım ve bütün çocukları Müslüman sayan bir dinin mensubuyum. Tüm bunlarla yazarlık yeteneği bir araya gelince kendiliğinden çocuk edebiyatı gündemimize geldi.

Eserlerinizin ilham kaynakları nelerdir? Bir metni oluşturma sürecinizden kısaca bahseder misiniz?

Çevremdeki olayları ve çocukları bir avcı titizliğiyle gözlemliyorum. Gönlümü titreten bir durumla karşılaşınca bunu yazıya döküyorum. İlginç olaylar da yazma konusunda beni teşvik ediyor. Yazma süreci şöyle oluyor: Şiirleri hemen yazıyor, daha sonra üzerinde çalışıyorum. Masal ve hikâyeler bir müddet içimde demleniyor. Her şey yerli yerine oturunca yazıyorum. Bazen kahramanın söylediği bir cümle, akışı değiştirebiliyor.

* 31 Aralık 2017 tarihinde yapılan söyleşiden alınmıştır.

Yazdıklarınızı eşiniz ve çocuklarınızla paylaşır mısınız? Metin yazma sürecinde onların değerlendirmeleri ne ölçüde etkilidir?

Evet, benim yönümden metin tamamlanınca eşime ve kızıma okuyor, onların tenkitlerine değer veriyorum. Hatta yayınevine göndereceğim zaman kızım bilgisayardan okuyor, ben o okurken dinliyorum. Bu şekilde bir kez daha gözden geçirmiş oluyorum. En sonunda Yusuf Dursun isimli bir yazar arkadaşım var, metinleri ona gönderiyor ve “Allah rızası için beni tenkit eder misin?” diyorum. Onun tenkitlerini de aldıktan sonra yayınevine gönderiyorum. Onuncu baskıya kadar da kitaplarımı her baskıda yeniden okuyorum (Onuncu baskıya kadar yeniden okuma işi Nar Yayınlarından çıkan kitaplarım için geçerli).

Yazdığınız ilk eserlerinizle son dönem eserlerinizi karşılaştırdığınızda dil, üslup ve içerik yönünden kendinizi eleştirdiğiniz noktalar var mı?

Yazarlık, biraz da yazarak öğreniliyor. Tecrübe önemli. Tecrübe nedir? Yaptığınız hatalardan ders almaktır. Elbette ilk yazdıklarımınla son yazdıklarım arasında farklar var. İlk eserlerde deyimleri ve atasözlerini çok kullanıyordum. Zamanla bunları azalttım. Fakat bir masalımı okuduğunda çocuğumuzun birkaç yeni kelimeyi öğrenmesini de önemsiyorum. Öyle kullanıyorum ki cümlenin akışından kelimenin manası anlaşılıyor.

Masal metinlerinizin söz varlığı unsurları, benzer çocuk edebiyatı ürünleri ile kıyaslandığında özellikle atasözü, deyim ve ilişki sözü gibi kalıplaşmış dil unsurları açısından zengin bir içeriğe sahip. Hitap ettiğiniz yaş grubu düşünüldüğünde, bu kullanımın anlaşılabilirlik noktasında sıkıntı yaratacağı düşüncesine kapıldığınız oldu mu? Bu anlamda çocuk okuyucularınızdan geri bildirimler alıyor musunuz?

Haftada en az üç okulda program yapıyor, çocuklarla beraber oluyorum. Onlardan ve öğretmenlerden gelen tenkitleri göz önünde bulunduruyorum. Demin de belirttiğim gibi deyim ve atasözlerini biraz azalttım.

Gelenekleri, kültürel değerleri, dinî motifleri önceleyen; didaktik yönü öne çıkan eserler kaleme alıyorsunuz. Eserlerinizin içeriği doğrultusunda, çocuk edebiyatına bakışınızın öğreticiliği esas alan bir bakış olduğu yorumunu yapabilir miyiz?

Kitaplarımı okuyanların duygu ve düşüncelerinde bir zenginleşme olmasını önemsiyorum. Bahsettiğiniz değerlere önem veriyorum fakat bunun çayın içindeki şekerin tadı gibi olmasına dikkat ediyorum.

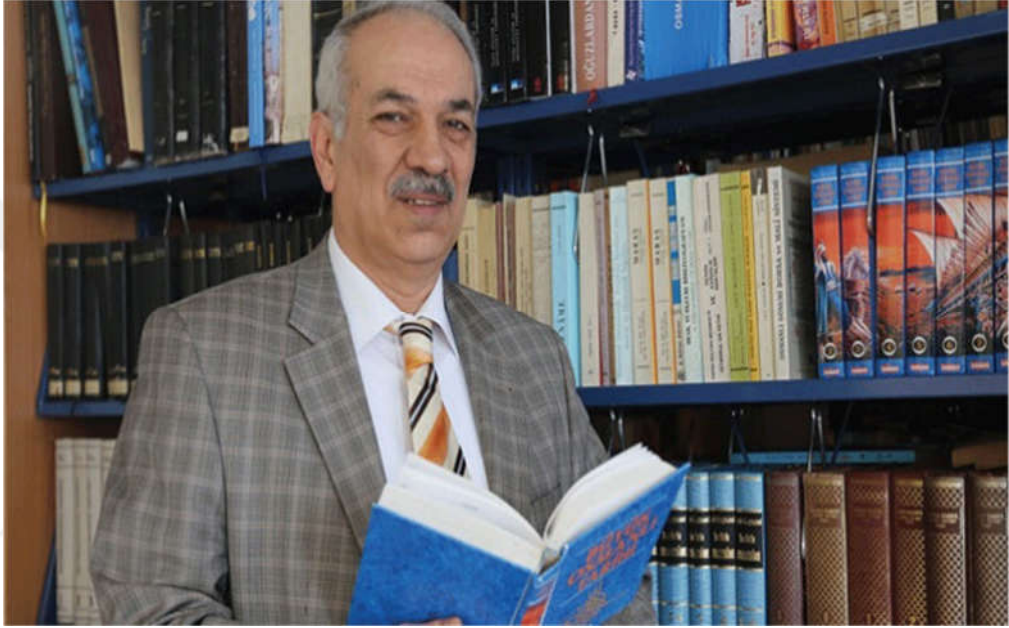

Çocuklarla sürekli bir araya gelen, onlardan geri bildirimler alan aktif bir yazarınız. Otuz yılı aşkın süredir çocuklar için metinler kaleme alıyorsunuz. Günümüz çocuk okuyucuları ile yazmaya ilk başladığınız yıllardaki çocuk okuyucuları karşılaştırdığınızda beklentiler noktasında farklılıklar görüyor musunuz?

Çocuklarda hızlı bir değişim olduğunun farkındayım. Sanki üç yılda bir nesil değişiyor gibi. Onların ilgi alanını yakalayabilmek için gayret ediyorum. “Nasrettin Hoca Uzayda” diye bir kitap yazdım. İki ay önce de yayımlandı.

Dünya çocuk edebiyatı ile yerli çocuk edebiyatımızı kıyasladığınızda bulunduğumuz yer açısından edebiyatımızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Özellikle yayıncı arkadaşlarımız ısrarla bütün insanlığa hitap eden eserler yazmamız konusunda bizleri uyarıyor. Birçok eserimiz yabancı dillere çevrildi. Bu bakımdan dünya çocuk edebiyatıyla da rekabet etmemiz gerekiyor. Eserlerimizin çevrilmesi önemli bir adım ama karamsarlığa kapılmadan daha çok çalışmamız gerektiğini düşünüyorum.

Çocuk edebiyatı alanında eserler üreten yazarlar arasında dil-anlatım ve çocuğa görelilik açısından en fazla hangi yazarları beğeniyorsunuz?

Mustafa Ruhi Şirin, Yusuf Dursun, Ahmet Efe, Gökhan Akçiçek, Yusuf Asal ve Mustafa Ökkeş Evren beğendiğim yazarlardan birkaçı.

Hâlihazırda üzerinde çalıştığınız projeleriniz hakkında bilgi verir misiniz?

Ortaokul seviyesine uygun, sohbet türünde yazdığım “Hayat Yolunda Öğrencilerle Baş Başa” isimli eserim bir aya kadar yayımlanacak. Geniş aileyi anlatan bir şiir kitabı üzerinde de çalışmalarımı sürdürüyorum.

Sohbetiniz için teşekkür ediyorum.

EK-15. Bestami Yazgan'ın Hayatı ve Eserleri[†]

Öğretmen, şair ve yazar olan Bestami Yazgan, aslen Malatya'nın Akçadağ ilçesine bağlı Örüçkü Köyü'ndendir. 1935 yılında Osmaniye'ye göç eden ailesi, 1945 yılında Osmaniye'nin Toprakkale ilçesine yerleşmiştir. Beş kız çocuğunun ardından 1957 yılında Toprakkale'de dünyaya gelen Yazgan, İlkokul öğrenimini doğduğu ilçede, ortaokul ve lise öğrenimini Osmaniye İmam Hatip Lisesinde, lisans öğrenimini Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde tamamlamıştır. Mezuniyetinin ardından önce Hatay'ın Dörtyol ilçesinde, sonra Osmaniye'de öğretmenlik yapmış, Osmaniye'de öğretmenlik yaptığı yıllarda on yedi yıl boyunca yayımlanan Güneysu Kültür-Sanat ve Edebiyat dergisinin genel yayın yönetmenliğini yürütmüştür. 2000 yılında İstanbul'a tayin olan yazar, 2004 yılında öğretmenlik mesleğinden resmi olarak emekli olmuş; ancak özel bir eğitim kurumunda edebiyat öğretmeni olarak mesleğini yapmayı sürdürmüştür (Erol, 2017).

Çocuk okuyucular için kaleme aldığı şiir, masal ve hikâye türündeki eserleriyle tanınan yazar, çok sayıda ödüle layık görülmüş, 1994 yılında Türkiye Yazarlar Birliği tarafından çocuk edebiyatı dalında “Yılın Yazarı”, 1997 yılında Türkiye Çocuk Dergisi tarafından “Yılın Öğretmeni”, 2003 yılında Çocuk Edebiyatçıları ve Yayıncıları Birliği tarafından “Yılın Şairi”, 2011 yılında İLESAM tarafından çocuk edebiyatı dalında “Yılın Yazarı”, 2013 yılında Edebiyat ve Sanat Araştırmaları Derneği (ESKADER) tarafından çocuk edebiyatı dalında “Yılın Yazarı” ve 2017 yılında Kosova/Prizren'de yayımlanan Türkçem Dergisi tarafından “Yılın Yazarı” seçilmiştir.

Çocuk edebiyatı alanında yaptığı çalışmalarından dolayı 2012 yılında İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından “Yazarlar Okullarda” projesi kapsamında Esenler ilçe yazarı olarak görevlendirilmiş, 2014 yılında Millî Eğitim Bakanlığı Yayın Danışma Kurulu üyeliğine seçilmiştir. 2015 yılından itibaren öğrenciler arasında “Bestami Yazgan Şiir Yarışması” düzenlenmeye başlanmış, 2017 yılında “Çizgi Ötesi Öğretmenler” projesi kapsamında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belgeseli çekilmiştir. Şiir dalında yurt içi ve yurt dışında birçok ödüle layık görülen yazarın, eserlerinden bazıları bestelenmiş, bazıları da ders kitaplarına alınmıştır. 2013 yılında Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde “*Çocuk Edebiyatı Bağlamında Bestami Yazgan Üzerine Bir*

[†] Yazar hakkındaki bilgiler <http://www.bestamiyazgan.com.tr/> adresinden düzenlenerek alınmıştır (Erişim tarihi: 05.01.2018).

İnceleme” başlıklı yüksek lisans tez çalışması, 2017 yılında da Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü bünyesinde “*Türkçe Öğretimi Bağlamında Bestami Yazgan’ın Şiirleri*” başlıklı yüksek lisans tez çalışması hazırlanmıştır.

ESKADER, İLESAM, MESAM ve Türkiye Yazarlar Birliği üyesi olan Yazgan, evli ve dört çocuk babasıdır.

Masal Kitapları: Eşek Akı, Yurdunu Arayan Fidan, Taş Ağlayan Gözler, Ah Madonna, Keldazın İntikamı, Gülistanın Gülleri, Çil Horozun Masalı, Gül Kızla Bülbül Dede, Süt İçen Dev Yavrusu, Padişah İle Akıllı Papağan, Akbulut Karabulut, Zafer Irmağı, Gökkuşluğu Türküsü, Kutup Yıldızı, Şehit Pınarı, Keloğlanın Karpuzları, Keloğlan Kız İstiyor, Keloğlan Evleniyor, Keloğlan İle Uyku Kuşu, Çam Kozalağı, Kafesteki Kuş, Bir Minarenin Günlüğü, Pencere Camları, Ulu Çınarla Nazlı Hilal, Asma İle Kara Karga, Sevgi Ormanı, Sabır Meyvesi, Ağlayan Asma, Çömlekçinin Çamuru, Gözlük Takan Yıldızlar, Sihirli Düdük, Çelik Kuşla Kıvrak Kanat, Ayıların Türküsü, Gönül Sarayının Anahtarı, Sürüden Ayrılan Cıvciv, Doğum Günün Kutlu Olsun, Olimpiyat Ormanı, Masal Denizi, Masal Salıncağı, Hayat Sevince Güzel, Paten Giyen Kaplumbağa, Yardımsever Kirpi, Nehir Gezisi, Çocukların Arabası, Farenin Evi, Benimle Oynar mısın, Üzüm Ağacı, Akıllı Tavşan, Şehir Şehir Gezen Nehir, Yağmur Kuşları, Arkadaşım Can Eriği, Arkadaşım Kartopu, Arkadaşım Sarmaşık, Arkadaşım Topkuyruk, Arkadaşım Kanarya, Arkadaşım Başparmak.

Hikâye Kitapları: Kalbini Kaybeden Adam, Mutluluğun Formülü, Affet Beni Öğrencim, Kirazlı Şemsiye, Hacivat’la Karagöz Serisi (Nasıl Oruç Tutulur, Düğün Yemeği, Bilgisayar Sevgisayar, Babaların Yüreği, Afrika Yolunda, Tekerlekli Sandalye), Sıcak Ekmek Kokusu

Şiir Kitapları: Gülü İncitme Gönül, Gönül Fotoğrafı, Şimdi Sevda Yürsün, Yıldızlara Astık Yüreğimizi, Can Yokuşu, Güneşle Ay Duymasın, Çocuk Şiirleri, Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler, Uçtu Uçtu Şiir Uçtu, Anne Sen Melek Misin, Gökkuşluğu Sevinci, Bilgi Çiçeği Öğretmenim, Kutu Kutu Pense, Şiirlerle Nasrettin Hoca, Uçarım Dualarla Gökyüzüne, Konuşan Varlıklar, Kalbim Çiçek Açıyor, Bu Vatan Bizim.

Diğer Kitapları: Alfabenin Öyküsü (Tekerlemeler), Sevgi Çiçeği (Çocuklara Mektuplar).

ÖZ GEÇMİŞ

1982 yılında Diyarbakır'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini bu ilde tamamladı. 2003 yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu. İnönü Üniversitesinde başladığı yüksek lisans öğrenimini 2009 yılında tamamladı. 2010 yılında aynı üniversitede doktora öğrenimine başladı.

Lisans öğrenimini tamamladığı 2003 yılından itibaren Diyarbakır ve Malatya illerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki devlet okullarında Türkçe öğretmeni olarak görev yaptı. Hâlen Malatya Battalgazi ilçesi Atatürk Ortaokulunda Türkçe Öğretmeni olarak mesleğini sürdürmektedir.

Kevser AKIN